

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola
Fordítástudományi Doktori Program

ZACHAR VIKTOR KRISTÓF

**A NEOLOGIZMUSOK FORDÍTÁSÁNAK VIZSGÁLATA
RELEVANCIAELMÉLETI SZEMPONTBÓL
(NÉMET–MAGYAR ÉS MAGYAR–NÉMET IRÁNYBAN)**

Doktori (PhD) értekezés

Budapest

2013

**Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS

ZACHAR VIKTOR KRISTÓF

**A NEOLOGIZMUSOK FORDÍTÁSÁNAK VIZSGÁLATA
RELEVANCIAELMÉLETI SZEMPONTBÓL
(NÉMET–MAGYAR ÉS MAGYAR–NÉMET IRÁNYBAN)**

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Dr. Bárdosi Vilmos CSc., egyetemi tanár, a Doktori Iskola vezetője

Fordítástudományi Doktori Program

Dr. Klaudy Kinga DSc., egyetemi tanár, a program vezetője

A bizottság tagjai:

A bizottság elnöke:	Dr. Klaudy Kinga DSc., egyetemi tanár
Bírálok:	Dr. Muráth Judit PhD, ny. egyetemi tanár
	Dr. Fischer Márta PhD, egyetemi adjunktus
A bizottság titkára:	Dr. Papp Andrea PhD, egyetemi docens
A bizottság további tagjai:	Dr. Heltai Pál CSc., habil. egyetemi docens
	Dr. Hutterer Mihály PhD, lektor (póttag)
	Dr. Székely Gábor CSc., ny. egyetemi tanár (póttag)

Témavezető:

Dr. Szabari Krisztina PhD, ny. egyetemi docens

Budapest

2013

Eredetiségi nyilatkozat

Alulírott Zachar Viktor Kristóf, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola Fordítástudományi Doktori Program fordításkutató doktorjelöltje ezúton kijelentem, hogy *A neologizmusok fordításának vizsgálata relevanciaelméleti szempontból (német–magyar és magyar–német irányban)* című doktori értekezésemet önállóan, részben saját szakmai tapasztalatom, egyéni kutatásaim, részben pedig a szakirodalom alapján, de a tudományetikának megfelelően pontos forrásmegjelöléssel készítettem. Kijelentem továbbá, hogy a disszertációt saját szellemi alkotásomként, kizárólag a fenti egyetemhez nyújtom be.

Dátum: Budapest, 2013. június 10.

Aláírás:

Statement of authorship

I, the undersigned Viktor Kristóf Zachar, student of the PhD in Translation Studies Programme of the Doctoral School of Linguistics at Eötvös Loránd University, hereby declare that I produced my dissertation *The translation of neologisms from the aspect of relevance theory (German–Hungarian and Hungarian–German)* independently, based partly on my own professional experience, on original research, and partly on a literature review with due acknowledgement as is required by scientific ethics. Furthermore, I declare that I submit my dissertation as my own intellectual product and only to the university mentioned above.

Date: Budapest, 10 June 2013

Signature:

Édesapám, Prof. Dr. Zachar József (1943–2009) emlékére

*Neologisms are perhaps the non-literary and
the professional translator's biggest problem.*

(Peter Newmark)

Tartalomjegyzék

Köszönetnyilvánítás	3
1. Bevezetés	5
1.1 A kutatás célja.....	7
1.2 A disszertáció felépítése	9
1.3 Kutatási kérdések.....	11
1.4 Hipotézisek	11
1.5 A kutatás menete és módszerei.....	12
1.5.1 Néhány megjegyzés a sajtófordítás műfajához.....	20
1.6 Az értekezés jelentősége és haszna.....	22
2. A neologizmus fogalmának definíciója	26
3. A neologizmusok kategorizálása	29
3.1 A neologizmusok csoportosítása	29
3.2 Okkaszionalizmusok	32
3.3 Lexikalizálás	36
3.4 Terminológiai vonatkozások	38
4. A neologizmusok fordítása	41
4.1 Szakirodalmi áttekintés.....	41
4.2 A szakterületek szerepe	46
4.3 Fordítási stratégiák a neologizmusokkal kapcsolatban.....	47
4.3.1 Általános megjegyzések	47
4.3.2 Fordítási stratégiák.....	50
5. A neologizmusok fordításának relevanciaelméleti megközelítése	56
5.1 Grice társalgási és Leech udvariassági maximái	56
5.2 A relevanciaelmélet (Sperber és Wilson) és a fordítás relevanciaelméleti megközelítése (Gutt).....	58
5.3 Neologizmusok fordítása relevanciaelméleti szempontból	60
5.3.1 Általános megjegyzések	60
5.3.2 Fordító és célközönség	63
5.3.3 Kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus kifejezések	64
5.3.4 Appercepció, produkció és evaluáció	65
5.3.5 A célközönség szempontja	67
5.3.6 A fordító szempontja	69
5.4 További szempontok a neologizmusok fordítása során.....	73
5.4.1 Időhiány	74
5.4.2 Ismeretközvetítés	75
5.4.3 Terjedelmi korlát	76
5.4.4 A fordítással vállalt kockázat.....	76
5.4.5 Sztenderdizáció.....	78
5.4.6 Kreativitás.....	78
5.4.7 Nyelvi konzervativizmus	79
5.4.8 A fordítóról alkotott kép	79
5.4.9 Célnyelvi normák.....	80
5.4.10 Normatív fordítási törvények.....	80
6. Empirikus kutatás	82
6.1 A korábban elvégzett teszt kutatás eredményei.....	82
6.1.1 A három, szélesebb körben elterjedt neologizmus fordítása	82
6.1.2 Az öt alkalmi neologizmus fordítása	85

6.2 A doktori kutatás eredményeinek ismertetése	87
6.2.1 Német főnevek.....	88
6.2.2 Német igék.....	106
6.2.3 Német melléknevek	111
6.2.4 Magyar főnevek	118
6.2.5 Magyar igék	133
6.2.6 Magyar melléknevek	141
6.3 A kérdőíves vizsgálat eredményei	152
6.4 A megfogalmazott hipotézisek igazolása, illetve cáfolata.....	171
7. Értékelés és konklúzió	176
Források.....	180
Bibliográfia.....	180
Függelék.....	191
A. A doktori kutatás alapját képező német nyelvű forrásszövegek.....	191
B. A doktori kutatás alapját képező magyar nyelvű forrásszövegek.....	196
C. A doktori kutatásban szereplő német neologizmusok fordításai és azok kategorizálása	200
D. A doktori kutatásban szereplő magyar neologizmusok fordításai és azok kategorizálása	222
E. A doktori kutatáshoz felhasznált kérdőív	244

Köszönetnyilvánítás

Számos embernek tartozom hálával és köszönettel azért, hogy létrejött az itt olvasható doktori értekezés. Első helyen témavezetőmnek, Dr. Szabari Krisztinának, aki elvállalta a témát, sok szakmai segítséggel, módszertani tanáccsal látott el kutatásom során, és aki folyamatosan munkára serkentett. Személyében nem csak kiváló elméleti és gyakorlati, a fordítást és tolmácsolást a legmagasabb szinten művelő szakembert ismerhettem meg még német nyelv és irodalom szakos egyetemistaként, de büszke vagyok arra, hogy immár hosszú évek óta kollegiális kapcsolatban vagyunk.

Nagy köszönettel tartozom Dr. Klaudy Kingának, az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék és a Fordítástudományi Doktori Program vezetőjének, akit szintén egyetemi éveim óta ismerek. Kutatásai, tudományos munkássága, lendületes előadásai és szemináriumai, a doktori képzés során nyújtott elengedhetetlen módszertani tanácsai és szakmai véleménye minden egykori és jelenlegi hallgatója számára hatalmas tudásbázist jelentenek, amelyből bőségesen meríthetünk a saját tudományos munkánkhoz. Dr. Klaudy Kingának azért is köszönetemet fejezem ki, amiért befogadta ezt a nem éppen szokványosnak nevezhető témát a doktori programjába.

Mindkét említett mentoromnak külön hálával tartozom, amiért lehetővé tették számomra, hogy az egyetemen megszerzett ismereteimet és az évek során szabadúszó fordítóként, tolmácsként és lektorként gyűjtött tapasztalataimat előbb az említett tanszék megbízott előadójaként, majd egyetemi tanársegédjeként megpróbálhassam továbbadni a következő generációknak.

Harmadikként köszönetemet fejezem ki Dr. Heltai Pálnak. Ő volt az, aki az egyik doktori szemináriumára során felkeltette érdeklődésemet a relevanciaelmélet iránt, amelyet a jelen értekezésben megkíséreltem összekapcsolni a neologizmusok fordításának kérdésével. Az itt olvasható disszertáció magva már az ő szemináriumára készült félév végi dolgozatkor megszületett. Az ezt követő években aztán ez öltött bővebb, konkrét formát, amihez Dr. Heltai Pál sok segítséget nyújtott tanácsaival, és azzal, hogy ráirányította a figyelmemet a témával foglalkozó tanulmányokra.

Hálával tartozom Dr. Papp Andrea mentoromnak, aki mindig is ösztönzött a doktori fokozat megszerzésére, és akinek szakmailag és emberileg is nagyon sokat köszönhetek. Ő volt az, akinek segítségével még egyetemistaként megízlelhettem a tanítás

örömét, és elkezdhettem szemináriumokat vezetni az ELTE BTK *Műfordítás*, majd *Szakfordítás* programjában.

Külön ki kell emelnem a doktori kutatásban részt vevő hallgatóimat, azokat a fordító és tolmács-mesterszakos egyetemistákat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karáról, akik segítségével nem készülhetett volna el a jelen disszertáció. Név szerint a kutatás anonimitása miatt sajnos nem áll módomban felsorolni őket, de a csoportokat örömmel megemlítem ezen a helyen: fordító és tolmács MA (német B–angol C és angol B–német C csoport), 2011–2013, valamint fordító és tolmács MA (német B–angol C és angol B–német C csoport), 2012–2014. Ezúton köszönöm az ő segítségüket is!

A dolgozat szerkesztési munkálataiban és a korrektúraolvasásban nyújtott segítségükért köszönettel tartozom Frittmann Lídiának és feleségemnek, Júliának.

Végül, de messze nem utolsó sorban nagy-nagy köszönettel tartozom családtagjaimnak is, akik nélkül szintén nem jöhetett volna létre ez az értekezés. Mindenekelőtt 2009-ben elhunyt édesapámnak, aki még nálam is jobban szerette volna, ha tanulmányaimat doktori fokozattal fejezem be, és aki sajnos csak a doktori iskolába való sikeres felvételemet és legelső tapasztalataimat érthette meg. Édesanyámnak és bátyámnak, Péternek, akik szintén mindvégig biztattak és bátorítottak a képzés és az értekezés megírása során. Végül pedig feleségemnek és kisfiaimnak, Zsombor Domonkosnak és Flórián Dánielnek, akik megteremtik a szakmai munkához szükséges biztos magánéleti háttérrel, szilárd támaszt nyújtanak nekem, és akik értelmet adnak a mindennapi fordítói, oktatói és a tudományos munkáknak.

1. Bevezetés

A nyelv a bizonyos fokú állandósága mellett folyamatosan változásban van. Ez azt jelenti, hogy változik a szavak jelentése, új szavak, kifejezések keletkeznek, régi jelentések és szavak pedig eltűnnek, kihalnak. Ahogyan a világ változik körülöttünk, úgy változik a nyelv is, hiszen a nyelvvel gyakorlatilag a világot képezzük le, amelyben élünk. Ezek az „újítások a parole-ban jelentkeznek elsődlegesen, majd másodlagosan a rendszerben, a langue-ban. A nyelvi neologizmusok nagy része nem szándékolta, nem tudatos, hanem a beszélők ösztönös nyelvalkotó tevékenységének eredményeként jön létre” (Minya 2003: 9).¹

A társadalmi, politikai, gazdasági és technikai változások felgyorsulása következtében az elmúlt években a korábbiaknál jóval több új kifejezéssel, megnevezéssel találkozhatunk a nyelvben, amelyek egy része csak ideig-óráig használatos, mások viszont nem csak, hogy széles körben elterjednek, de hosszú távon is fennmaradnak. Choi véleménye szerint ez a folyamat a jövőben tovább fog folytatódni: „A társadalmunkban bekövetkező gyors változások még több új szót fognak eredményezni. Úgy tűnik, az a tendencia, hogy a neologizmusok egyre nagyobb részét képezik majd a nyelvünknek” (Choi 2006: 190).²

Ahogy az előző bekezdésben említettem, a fent felvázolt változásnak számos területe létezik. Vizsgálatom során hosszas gondolkodás és a tervem többszöri módosítása után végül úgy döntöttem, nem korlátozom sem egy bizonyos témára – politikára, gazdasági, műszaki területre stb. –, sem a német–magyar nyelvpáron belül csupán az egyik irányra a kutatás alapjául szolgáló neologizmusokat, aminek okairól a következő alfejezetben írok bővebben. Ehelyütt annyit jegyzek még meg, hogy egy másik szempontból ennél jobban körülhatárolt a kutatás: vizsgálatom középpontjába a sajtónyelvet, a nyomtatott és elektronikus sajtóban megjelenő szókincset helyezem.

A sajtónyelv azért alkalmas különösen a vizsgálódásra, mivel napi szinten tárgyalja az éppen aktuális eseményeket és folyamatokat a társadalomban, ráadásul hosszú időn keresztül foglalkozik egy-egy terítéken lévő kérdéssel, így alakítva annak szókincsét, szóhasználatát. A sajtónyelv, ahogyan azt Yang a német sajtónyelvvel, Wilss pedig a napi- és hetilapokkal kapcsolatban megállapítja, még mindig jelentős szerepet

¹ Bővebben ld. még ezzel kapcsolatban: Kontra (2010).

² A szakirodalmi idézeteket az értekezés szerzője fordította magyarra.

játszik a jelenkor nyelvezetének alakításában (Yang 1990: 3 és Wilss 2001: 181), a televízió és a rádió egyre nagyobb szerepe és befolyása ellenére. Sajtónyelven pedig manapság természetesen nem csak a nyomtatott sajtót érthetjük, hanem az elektronikus sajtót, az interneten (is) megjelenő újságokat, lapokat.

Ennél is egyértelműbben fogalmaz Wilss, akinek alábbi állítása a nyolcvanas évek közepéről származik ugyan, de még mindig aktuálisnak mondható:

Hozzá tartozik a kort jellemző megállapításokhoz, hogy manapság a döntő, nyelvet alakító, nyelvet megváltoztató és nyelvet egységesítő impulzusok kiindulópontját a tömegmédiá, mindenekelőtt a napilapok és hetilapok jelentik. A televízió ellenére a nyomtatott sajtóorgánumok továbbra is központi és átfogó tájékoztatási funkcióval rendelkeznek [...]. (Wilss 1986: 198)

Felvetődik a kérdés, hogy jelen kutatás tárgya miért érdemes egyáltalán a vizsgálatra, hiszen semmiképpen sem sorolható a klasszikus, eddig sokak által és sokat kutatott fordítástudományi területek közé. Ez azonban véleményem szerint önmagában nem lehet kizáró ok, sőt talán hosszú távon gazdagíthatja is a fordítástudomány szakterületét. Elegendő arra gondolnunk, hogy az utóbbi időben olyan – a neologizmusokkal fordítási, fordítástudományi szempontból egyébként némi hasonlóságot mutató – területnek is külön kötetet szentelt az egyik legnevesebb fordítástudományi folyóirat, a *The Translator*, mint a szójátékok és a nyelvi humor fordításának kérdései (Delabastita 1996).

Amennyiben – nyelvtől függetlenül – csak a szóképzést, illetve a lexikát vizsgáljuk, úgy elmondhatjuk, hogy a neologizmusok jelentik a nyelv egyik legizgalmasabb területét. Ennek – ahogyan azt Wilss megállapítja – három fő oka van: egyrészt a számos kutatás ellenére még meglehetősen új tudományterületről van szó. Másrészt a nyelvnek egy olyan területével állunk szemben, ahol folyamatosan zajlanak változások – erre dolgozatom első néhány mondatában már jómagam is kitértem. A harmadik ok pedig az, hogy itt nagyon jól nyomon követhetők az adott nyelvközösség kommunikációs igényei (Wilss 1986: 1).

Ha fordítási szempontból vizsgáljuk a kérdést, akkor megállapíthatjuk, hogy Wilss fenti megállapításai közül mindhárom helytálló. Különösen fontos ezek közül kiemelni a második és harmadik okot, hiszen a nyelvi változások és a kommunikációs igények fordítási szemszögből nézve is rendkívül fontos szerepet játszanak. Előbbiek azért, mert a fordítóknak is lépést kell tartaniuk a szókincsében, nyelvtanában változó

nyelvvel, nyomon kell követniük a forrásnyelvben keletkező új kifejezéseket és át kell ültetniük azokat a célnyelvre. A kommunikációs igények pedig azért meghatározók fordítási szempontból, mert a nyelvi közvetítő sohasem saját, hanem az eredeti szerző vagy előadó kommunikációs igényét elégíti ki (Holz-Mänttári 1994: 355–356).

Peter Newmark 1988-ban tett, jelen dolgozatom elején mottóként idézett megállapítása szerint pedig „talán a neologizmusok jelentik a legnagyobb kihívást a szak- és professzionális fordítók számára” (Newmark 1988: 140). Felhívja a figyelmet arra, hogy mivel ezek általában bizonyos nyelvi szükségletet elégítenek ki, a legtöbb neologizmus egy jelentéssel rendelkezik és ezért kontextus nélkül is fordítható. Sok új kifejezés azonban hamar új jelentést kap a célnyelvben és elveszíti régi jelentését (Newmark 1988: 140). A kontextusnélküliséggel kapcsolatos newmarki gondolatra egyébként az 5.2-es alfejezetben még kitérek majd.

Végül érdemes megemlíteni Delabastita triviálisnak tűnő, mégis fontos megkülönböztetését, amely szerint a neologizmusok fordítása (*translation of neologisms*) nem azonos a neologizmusokkal a fordításban (*neologisms in translation*) (Delabastita 2004: 885). Dolgozatom ez utóbbi, egyébként jóval szélesebb kérdéskörrel közvetlenül nem kíván foglalkozni. Leegyszerűsítve azt mondhatnánk: csak azokat az eseteket vizsgálja a lentebb meghatározott feltételek és körülmények szerint, amelyekben a forrásnyelvi szövegekben található neologizmusok jelentik a kiindulópontot. Nem tárgyalja ellenben azokat az eseteket, amelyekben a fordító egy nem neologizmusnak minősülő forrásnyelvi kifejezésre vagy szókapcsolatra használ neologizmust a célnyelven.

1.1 A kutatás célja

Kutatásom két szempontból vizsgálja a neologizmusok fordításának kérdését. Egyrészt arra terjed ki, miképpen fordítják a nyelvi közvetítők a német és a magyar nyelvben napjainkban létrejött új kifejezéseket a másik nyelvre. Vagyis: mi lehetséges, mi történhet akkor, amikor a fordítók új kifejezésekkel találkoznak egy szövegben, illetve szövegrészletben? Felismerik-e egyáltalán? Milyen stratégiát vagy stratégiákat követnek a transláció során? A kutatás egyrészt tehát ezekre a később megfogalmazott fordítási stratégiákra kíván rávilágítani.

Másrészt azonban egy, a kommunikációelméletből ismert, de a fordítástudomány területén is többek által kutatott és alkalmazott modell – a relevanciaelmélet –

elméleti háttérének segítségével arra is ki szeretnék térni, mennyiben adaptálható ez a modell a neologizmusok fordítására, és mennyiben igazolhatók az elmélet fő állításai az aktuális kutatási terület esetében. Ennek során a vizsgálat középpontjában mindenképp a nyelvi közvetítő áll. Rajta keresztül természetesen a célközönséggel, illetve annak lehetséges feldolgozási erőfeszítésével kapcsolatban is tudok majd megállapításokat tenni, ám jelen dolgozatban ez utóbbit részletesen nem vizsgálom.

Ahogy az előző pontban már röviden említettem, a vizsgálat előtt hosszas gondolkodás után úgy döntöttem, nem korlátozom egy bizonyos területre és csupán egyetlen fordítási irányra a kutatás alapjául szolgáló neologizmusokat. Ennek oka a dolgozat előbbi bekezdésben felvázolt céljaival magyarázható: amennyiben ugyanis leszűkítettem volna a fenti módon a kiválasztott neologizmusokat, úgy ez jelentősen korlátozta volna a fordítási stratégiákra vonatkozó megállapításaim érvényességét. Feltételezhető ugyanis, hogy egy bizonyos területen nagyobb valószínűséggel járnak el hasonlóképpen a fordítók, mint abban az esetben, ha különböző területekről származó neologizmusokkal kell megbirkózniuk.

Hasonló feltételezéssel élhetünk a másik céllal, a relevanciaelmélet alkalmazásával kapcsolatban is. Erre bővebben az 5. fejezetben, a modellről szóló részben térek ki, így ehelyütt csak annyit állapítok meg: egy bizonyos témájú, esetleg egy meghatározott műfajhoz sorolható szöveg egy adott célcsoportnak szól. Ez meghatározza a fordító erőfeszítését is, amely tehát nagyobb valószínűséggel fog különbözni abban az esetben, ha eltérő témájú szövegeket vizsgálunk. Ugyanez érvényes egyébként a fordítás irányára is, amellyel kapcsolatban fontos kérdés az, különbözik-e, és ha igen, miben a nyelvi közvetítők stratégiája és az általuk a fordításra fordított energia mennyisége annak függvényében, anyanyelvükre vagy idegen nyelvre ültetik-e át az adott neologizmust.

A nyelvpárral, illetve az iránnyal kapcsolatban fontosnak tartok még megjegyezni két dolgot. Az első az, hogy a kutatás során kiválasztott német neologizmusok a német nyelven belül a németországból származnak, vagyis nem vettem figyelembe az Ausztriában és Svájcban keletkező új kifejezéseket. Ez ugyanis túlságosan szerteágazóvá tette volna a vizsgálódást, és a nagyságrendekkel több anyanyelvi beszélő által használt, szélesebb körben elterjedt német nyelvhez képest speciálisabb ismereteket követelt volna meg a fordítóktól.

A másik pedig a fordítási irányra vonatkozó megjegyzés. Ezzel kapcsolatban ugyanis felvetődhet az a jogos kérdés, miért vizsgálom nem anyanyelvi fordítókkal az idegen nyelvre történő fordítást. Ennek magyarázata – ahogyan korábban a sajtófordítás műfajával kapcsolatos felvetés esetében is – a fordítói gyakorlatban keresendő. A magyar fordítói piacon ugyanis a nyugat-európaiaktól eltérően nagy súllyal van jelen az idegen nyelvre történő fordítás az anyanyelvre történő mellett, sőt, saját fordítói praxisomban lényegesen nagyobb súllyal. Míg tőlünk nyugatabbra szinte kizárólag az anyanyelvükre dolgoznak a fordítók (sok esetben két-három forrásnyelvből), addig Magyarországon a tapasztalatok alapján már egy idegen nyelv elsajátítása is sokszor nagy erőfeszítést igényel, és így a megélhetés érdekében – és ezzel párhuzamosan a megfelelő számú anyanyelvi fordító hiányában – a nyelvi közvetítők általában rendszeresen vállalnak (és kapnak) munkát mindkét irányba.

Igaz ez azon fordítóhallgatókra is, akiknek a német csupán a második idegen nyelve (C-nyelv), hiszen a képzés során a hallgatói visszajelzésekből immár több éve azt kell megállapítanunk, hogy a szakmai gyakorlat, majd később az esetleges fordítóirodai munka során rendszeresen kell idegen nyelvre fordítaniuk (nyilvánvalóan legtöbb esetben utólagos lektorálás mellett). Vagyis a munkaadó fordítóirodák nincsenek tekintettel arra, hogy elvileg ez „csak” C-nyelve, vagyis csupán forrásnyelve a hallgatóknak, nem pedig célnyelve, ahogyan arra sem, hogy a kétéves MA-szintű képzés során a jelenlegi tantervben nincs olyan szeminárium, amelynek keretében a C-nyelvükre fordítanának a hallgatók. A fent kifejtettek alapján tehát mindenképpen indokolt, hogy mindkét fordítási irányban vizsgáljam a neologizmusok fordítását, de a kifejtett gondolatokat adott esetben szükséges bevonni a konkrét kutatás során kapott eredmények értékelésekor.

1.2 A disszertáció felépítése

Az első fejezetben a korábban ismertetett kutatási cél után további alpontokban tárgyalom a kutatás során megfogalmazott kérdéseket, valamint ismertetem az ezek alapján felállított hipotéziseket, amelyeket a disszertációban igazolni, illetve cáfolni kívánok az elvégzett konkrét vizsgálat segítségével. Szintén ebben a fejezetben ismertetem a kutatás menetét és módszereit, a záró alfejezetben pedig kitérek az értekezés elméleti és gyakorlati jelentőségére és hasznára.

A második fejezetben először is tisztázom a neologizmus fogalmának definícióját és ismertetem az ezzel kapcsolatos különböző nézeteket és felfogásokat a feltárt szakirodalom alapján.

A dolgozat harmadik fejezete a neologizmusok kategorizálásával foglalkozik. Ennek során a szakirodalomban található különböző szempontok szerinti csoportosítások ismertetését követően kitérek az okkazonalizmus fogalmára, a neologizmusok lexikalizálásának kérdésére és az új kifejezésekkel kapcsolatban felmerülő terminológiai vonatkozásokra is.

A negyedik fejezet, amely immár konkrétan a neologizmusok fordítását tárgyalja, szintén szakirodalmi áttekintéssel kezdődik. Ez elengedhetetlen, hiszen ezzel a jóval szűkebb kérdéskörrel is foglalkozott már néhány szakember a múltban. A fordítás során felmerülő szakterületek szerepének rövid taglalása után rátérek a neologizmusokkal kapcsolatos lehetséges fordítási stratégiákra.

A disszertáció ötödik fejezete a neologizmusok fordításának relevanciaelméleti megközelítését ismerteti. Az elméleti háttér felvázolását követően (Grice társalgási és Leech udvariassági maximái, a Sperber és Wilson-féle relevanciaelmélet és Gutt relevanciaelméleti megközelítése) megkísérlem adaptálni a fent említett kutatók által tett megállapításokat az új szavak fordítására, a fordító és a célközönség szempontjából egyaránt. Szintén ebben a fejezetben tárgyalom azokat a további szempontokat, amelyek hatással lehetnek a nyelvi közvetítőre a neologizmusok fordítása során.

A hatodik, egyben utolsó előtti fejezet a témában elvégzett konkrét vizsgálatokat és azok eredményeit ismerteti: egyrészt a téma feldolgozásának kezdetén, 2011 januárjában és februárjában végrehajtott teszt kutatást, másrészt a disszertáció keretében elvégzett fordítási és az ezt követő kérdőíves vizsgálatot. Ebben a fejezetben igazolom, illetve cáfolom meg a konkrét kutatás alapján a dolgozat elején megfogalmazott hipotéziseket.

Az utolsó, hetedik fejezet végül összegzi az elvégzett elméleti és gyakorlati munkát és felvázolja a lehetséges további kutatási irányokat.

1.3 Kutatási kérdések

Az 1.1-es alfejezetben megfogalmazott gondolatokat az alábbi kutatási kérdések formájában foglalhatjuk össze:

K1) Milyen lehetséges fordítási stratégiák állnak a nyelvi közvetítő rendelkezésére a neologizmusok átültetése során?

K2) Kimutatható-e az elvégzett kutatás alapján valamiféle tendencia arra vonatkozóan, melyik stratégiát választják gyakrabban, illetve ritkábban a fordítók a neologizmusok fordítása során?

K3) Mennyiben adaptálható a relevanciaelmélet a neologizmusok fordításának kérdésére, alkalmas-e a terület kutatására?

K4) Mennyiben igazolhatók a relevanciaelmélet megállapításai erre a speciális területre vonatkozóan?

K5) Különbözik-e, és ha igen, miben a nyelvi közvetítők stratégiája és az általuk a fordításra fordított energia mennyisége annak függvényében, anyanyelvükre vagy idegen nyelvre ültetik-e át az adott neologizmust?

1.4 Hipotézisek

Az előző pontban megfogalmazott kutatási kérdések alapján az alábbi hipotéziseket állítom fel a dolgozatban bemutatandó vizsgálattal kapcsolatban:

H1) A kísérleti személyek kerülni fogják a célnyelvi neologizmus használatát a jobb érthetőség érdekében, ezért gyakori lesz a 4.3-as fejezet (2)-es számú stratégiájában részletesebben meghatározott fordítói eljárás, vagyis az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés használata.

H2) A H1-es hipotézissel összefüggésben szintén magas lesz a szó szerinti, vagyis minimális fordítás (Heltai 1999: 24) aránya, amely arra utal, hogy a fordító kis erőfeszítést mutatott a neologizmusok átültetése során (ld. 5.3.6-os alfejezet).

H3) A 4.3-as fejezetben meghatározott fordítói stratégiák közül a célnyelvi neologizmus használata csupán elvétve fog előfordulni a megoldások között, mivel a fordítók a nyelvi konzervativizmusra törekszenek (Niska 1998) és ódzkodnak a merőben új megfogalmazásoktól (ld. 5.4.4-es alfejezet).

H4) A fordítási megoldások körében a kutatásba bevont kultúraspecifikus kifejezések ellenére elenyésző lesz a magyarázó fordítások aránya, vagyis amikor a fordító megemlíti a forrásnyelvi kifejezést és meg is magyarázza azt (ld. 4.3-as fejezet). Döntési helyzetben inkább választja a körülírással egybekötött magyarázatot a forrásnyelvi kifejezés megemlítése nélkül.

H5) A nyelvi közvetítők nem tartják be a fordítás során a relevancia elvét abból a szempontból, hogy kis erőfeszítést tanúsítanak a neologizmusok átültetésével kapcsolatban (H2-es hipotézis), illetve mintának tekintik a forrásnyelvi szöveget és nem vonatkoztatnak el tőle (Gutt 2000: 105).

1.5 A kutatás menete és módszerei

Annak érdekében, hogy aktuális, az elmúlt években keletkezett szavakat használjak fel kutatásomhoz, két lehetőség állt rendelkezésemre: vagy keresek olyan neologizmus-szótárakat, amelyek rögzítették az elmúlt évek neologizmusait a német és a magyar nyelvben³, vagy a saját magam gyűjtése alapján állítom össze a fordítási korpuszt. Hosszas gondolkodás és a szógyűjtés megkezdése után végül az első megoldás mellett döntöttem, a német és a magyar nyelv vonatkozásában egyaránt. Találtam ugyanis egyrészt néhány kiadványt, amelyek olyan részletességgel térképezték fel a nyelvet a fenti szempont szerint, amire én a kutatómunkám során egyedül csak hosszú idő után lettem volna képes. Másrészt jelen dolgozat témája elsődlegesen nem a neologizmusok gyűjtése és kategorizálása meghatározott szempontok szerint, mint az ilyen jellegű kiadványoknak, hanem az új kifejezések vizsgálata a fordítás – és különösen a relevanciaelmélet – szempontjából.

A német kiadvány, amely a vizsgálati korpusz alapját képezi, egy internetes neologizmus-gyűjtemény, a *Die Wortwarte*. A projekt 2000 óta, a mai napig rendszeresen – szinte napi rendszerességgel – gyűjti az új kifejezéseket a németországi német nyelvben, mégpedig nyolc újság, illetve folyóirat internetes kiadásai alapján. Ezek a következők: *Der Spiegel*, *Die Zeit*, *Handelsblatt*, *Financial Times Deutschland*, *Süddeutsche Zeitung*, *Tagesspiegel*, *Rheinische Post* és *Perlentaucher*. Az ezekben az újságokban talált szavakat összevetik a *Deutsches Referenzkorpus* című gyűjteménnyel, amely 120 millió tokennel (szövegszó) és 2,3 millió type-pal (szótípus) a legnagyobb német nyelvű kor-

³ A neologizmusok lexikalizálásáról bővebben ld. a 3.3-as alpontot.

pusznak számít. Azok a kifejezések, amelyek megtalálhatók ebben, nem kerülnek felvétele a neologizmus-szótárba. Ezt követően a projekt célkitűzése értelmében kizárásra kerülnek azok az okkazonalizmusok is, amelyeket bizonyíthatóan csak egyetlen egyszer használtak.⁴ A leszűkített szógyűjteményt végül forrással együtt közli az oldal.

A magyar kiadványok és kezdeményezések között nem található ilyen alapos-sággal összeállított korpusz. Ez bizonyára elsődlegesen Magyarország – Németország-hoz viszonyítva kis – méretével és a magyar nyelvet beszélők – a német nyelvhez viszonyított alacsony – számával magyarázható. A magyar neologizmuskorpuszt éppen ezért három különböző műre alapoztam, amelyeket az alábbiakban ismertetek röviden.

Egyrészt Minya 2007-es – akkoriban saját elmondása szerint hiánypótló – kötetére, amelynek címe *Új szavak I. Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. A körülbelül 1989 óta a magyar nyelvbe bekerült kifejezéseket tartalmazó gyűjtemény célkitűzése értelmében „igyekszik azt az arany középutat megtalálni, amely az alkalmi, egyszeri kifejezések, valamint a szótárérett és már-már meghonosodó szavak között húzódik” (Minya 2007: 8). A korpusz összeállítására vonatkozóan egyébként a könyv sajnos nem tartalmaz bővebb megállapításokat.

Másrészt a szintén Minya tollából származó *Változó szókincsünk. A neologizmusok több szempontú vizsgálata* című műre. Ahogyan az a címből is kiderül, a kötet nem a 2007-es kiadvány tematikáját folytatja, vagyis nem csupán szógyűjteményről van szó, hanem az új kifejezések elméleti vizsgálatát helyezi a középpontba. Az elemzés során tárgyalt kifejezések azonban megtalálhatók a kötet végén közölt szómutatóban. A könyv összeállításának elveiről annyit tudhatunk meg a bevezetőben, hogy „minél szélesebb korpuszból merítve közérthetően [kívánja] feltárni a neologizmusok, az elmúlt két évtized új szavainak világát” (Minya 2011: 9). A kötet zömében azokat a szavakat mutatja be a szerző elmondása szerint, amelyek nem szerepelnek a 2007-es gyűjteményében.

A magyar korpuszhoz felhasznált harmadik mű Molnár Csikós László *Divatszavak – 222 újszerű szó és szójelentés részletes magyarázata* című gyűjteményes kötete. A könyv sajnos előszavában nem ad semmilyen háttérinformációt létrejöttének körülményeiről, így csupán a 2008-as kiadási év adhat némi támpontot a kifejezések keletkezésének időpontjával kapcsolatban.

A kutatás során a felhasznált korpuszok szóanyagát tovább szűkítettem, amit leginkább természetesen a szógyűjtemények hatalmas terjedelme és a vizsgálatba be-

⁴ Az okkazonalizmusokról bővebben ld. a 3.2-es alpontot.

vont kísérleti személyek korlátozott kapacitása indokolt. Felmerült azonban néhány további tényező is, amelyet fontosnak tartottam figyelembe venni a vizsgált kifejezések meghatározásakor.

Ennek megfelelően először is kizártam a vizsgálatból az elsősorban a német nyelvre jellemző angol jövevényszavakat, illetve az ezek segítségével képzett új szavakat, mert kimondottan német–magyar viszonylatban szerettem volna vizsgálni a fordításokat. Így nem kerültek bele a korpuszba olyan, az angol nyelvből átvett kifejezések, mint például a *voipen* (wortwarte.de, 2005. 12. 15.) vagy a *besurfbar* (wortwarte.de, 2012. 08. 06.), annak ellenére, hogy az ilyen és ehhez hasonló kifejezések széles körű elterjedtséget mutatnak a németben. Szintén kizártam az új jelentéssel felruházott meglévő szavakat, amelyeket bizonyos kutatók a neologizmusokhoz sorolnak⁵, hiszen célom a teljesen új kifejezések vizsgálata.

További kizáró tényezőként vettem figyelembe a személynevekből, cégnevekből, illetve azok módosításából kialakított új kifejezéseket, valamint a rövidítéseket. Egyrészt ezek fordítása másfajta probléma elé állítja a nyelvi közvetítőt, másrészt ezek esetében helyenként a vizsgálatban szereplőnél még nagyobb szövegrészt, illetve a teljes szöveget kellett volna figyelembe venni. Így nem került bele a korpuszba például a német *rumsarrazinieren* (Thilo Sarrazin szociáldemokrata politikus nevéből képzett ige; wortwarte.de, 2012. 04. 04.), vagy a *Volksberry* (a *BlackBerry* mobiltelefon-márka nyomán; wortwarte.de, 2006. 04. 28.). Hasonló megfontolásokból zártam ki a kizárólag az újságcikkek címében előforduló neologizmusokat, mert ebben az esetben is általában túl kevés a rendelkezésre álló kontextus az új kifejezés megértéséhez és megfelelő lefordításához. Ráadásul a címadás, címválasztás esetében is igaz az, hogy sokszor egyéb szempontok is szerepet játszanak, mint a rövid, tömör megfogalmazásra való törekvés, a szójátékok, az elliptikus szerkezetek stb.

Nem vettem továbbá figyelembe azokat az új kifejezéseket, amelyek internetes újságcikkekhez fűzött kommentárokból származnak, és amelyeket tartalmaz a felhasznált német korpusz. Erre azért volt szükség, hogy a dolgozatban szereplő neologizmusok valóban minden esetben sajtószövegekből származzanak.

A későbbi, 5.3.3-as alfejezetben írtaknak megfelelően fontosnak tartottam, hogy a vizsgált neologizmusok között egyaránt legyenek kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus új kifejezések. Az ezek fordításával kapcsolatban alkalmazott stratégi-

⁵ Erről bővebben ld. a 3.1-es alpontot.

ák összehasonlítása is értékes információkkal szolgálhat ugyanis az elvégzett kutatás szempontjából.

Már a korábban kis mintán elvégzett, a 6.1-es alfejezetben részletesen bemutatásra kerülő teszt kutatás (Zachar 2011c) előkészületei során is feltűnő volt: a neologizmusok esetében meglehetősen nagy a szóalkotás aránya, és nagyon kevés szóteremtéssel találkozhatunk. E két fogalmon Elsen nyomán a már meglévő elemekből történő új szavak képzését (szóalkotás) és meglévő hanganyagból képzett új szavakat (szóteremtés) értem a továbbiakban (Elsen 2004: 23).

A szóalkotásra nem meglepő módon különösen hajlamos a német nyelv. Ekkor sokszor csupán egymás mellé helyeznek két vagy több meglévő kifejezést, és így alakul ki egy addig nem létezett új szó. De a magyar nyelv vonatkozásában is hivatkozhatunk Minyára, aki megállapítja: „A szóösszetétel a szókincs végtelen bővítésére kínál lehetőséget. A leggyakoribb szóalkotási mód napjainkban” (Minya 2011: 28). Ezért a mostani kutatás előkészítése során ügyeltem arra, hogy a lefordításra kiválasztott kifejezések között a szóösszetételen (szóalkotáson) kívül más szóképzési eljárások is megjelenjenek. Szintén figyelmet fordítottam arra, hogy a német nyelvhasználatban túlsúlyban lévő főnevek mellett igék és melléknevek is szerepeljenek a korpuszban – természetesen a magyar nyelv vonatkozásában hasonlóképpen.

További fontos szempontként vettem figyelembe, hogy a felhasznált – magyar és német nyelvű – korpuszokhoz hasonlóan a dolgozat fordítási korpusza is több különböző területet öleljen fel, vagyis az egyes neologizmusok ne csupán egy szakterülethez tartozzanak. Az okokat részletesen kifejtettem már az 1.1-es alfejezetben. Ennek megfelelően az alábbi területek jelennek meg a vizsgálati anyagban: egészségügy, energiaipar, fejlődépszichológia, gazdaság, műszaki terület, oktatásügy, politika, színművészet, szociológia, sport, vallás (német nyelv) és építészet, gazdaság, közigazgatás, közlekedés, politika, szépségipar, szociológia, sport (magyar nyelv).

Az időintervallum vonatkozásában végül a felhasznált egyik magyar korpusz (Minya 2007) által alkalmazott kezdődátumot (1989) és a német által használt záró dátumot (2012) kell megadnunk a jelen dolgozat vonatkozásában is, hiszen a szógyűjtemények nem egységesek ebből a szempontból: a német csak 2000-től rögzíti az új kifejezéseket, a magyarok ellenben csak körülbelül 2010/11-ig tartalmazzák azokat. A vizsgálat tárgya, vagyis a fordítás szempontjából azonban ennek nincs különösebb jelentő-

sége, hiszen egy régebbi neologizmus idegen nyelven történő visszaadása ugyanúgy okozhat problémát, mint egy újabbé.

Ezt az időintervallumot tovább szűkíthetjük és pontosíthatjuk azzal, hogy a kiválasztott német kifejezések mindegyike 2011. január 1. és 2012. december 31. közötti bejegyzésből származik. A magyarok közül 7 Mínya 2011-es művéből, 13 Molnár Csikos 2008-as kötetéből és csupán 5 Mínya 2007-es könyvéből, annak érdekében, hogy minél újabb kifejezések alkossák a vizsgálat alapját. A fentiek alapján tehát összesen 25-25 kifejezést választottam ki nyelvenként. Ezek képezik a fordítási korpusz alapját.

Ehelyütt röviden ki kell térni arra is, mennyiben tekinthető valóban korpusznak a német és a magyar forrás alapján létrehozott neologizmusgyűjtemény. Baker nyomán megállapítható, hogy a fordítástudomány régi korpusz-értelmezésénél mindenképpen többről van szó. Ugyanis azok olyan, általában egy szerzőtől származó szövegek meglehetősen kis gyűjteményét jelentették, amelyek nem állnak rendelkezésre elektronikus formában, éppen ezért csak manuálisan kereshetők (Baker 1995: 225).

A Baker által említett három kritériumnak az általam összeállított korpusz megfelel: (1) gépileg olvasható formában meglévő szövegek gyűjteményéről van szó, amelyeket teljes egészében vagy félig automatikus formában, többféleképpen lehet elemezni; (2) nem csak írott, de hangzó szövegekre is kiterjed (ez jelen esetben nem releváns kritérium); (3) és nem csak egy forrásra, illetve szerzőre korlátozódik, hanem nagy számú, számos forrásból, sok szerzőtől és beszélőtől származó, eltérő témájú szövegre. Baker két dolgot hangsúlyoz még ezen kívül: egyrészt ezeket a szövegeket egy bizonyos célra gyűjtötték össze, meghatározott külső kritériumok alapján, mert így lesz reprezentatív az adott szakterületre vagy nyelvváltozatra vonatkozóan. Másrészt a nyelvészetben jellemzően folyó szövegek szerepelnek a korpuszban, de azok nem feltétlenül teljeselek. (Baker 1995: 225)

A fentiek értelmében tehát gyűjtésem mindenképpen tekinthető korpusznak. Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy a gépi elemzések elterjedésével a jelen dolgozatban használnál jóval nagyobb korpuszokkal is dolgoznak kutatók. Baker gondolatmenetét követve ugyanakkor kijelenthetjük, hogy nem csupán a több ezer szóból álló gyűjtemények merítik ki a korpusz fogalmát. Emellett pedig az 1.6-os alfejezetben részletezettek szerint ezen dolgozat célja egy olyan feltáró jellegű munka, amelyenhez hasonló eddig ilyen formában nem született: a neologizmusok fordításának kutatása

relevanciaelméleti szempontból. Jelen helyzetben ez az aspektus fontosabbnak bizonyult, mint a nagy korpusz alapján történő kutatás.

A fenti kritériumok alapján meghatározott kifejezéseket autentikus forrásnyelvi környezetben vizsgáltam, vagyis minden esetben egy több mondatból álló, mintegy egy-két bekezdésnyi sajtószöveg-részlet lefordítása volt a kutatásba bevont 56 fordító feladata. Így a megfelelő kontextus adott némi támpontot a neologizmus jelentésére vonatkozóan és szituációba helyezte azt. Ennek azért van jelentősége, mert a fordítási folyamat során sosem egyes szavakat fordítunk, feleltetünk meg egymásnak, hanem gondolatokat. Ugyancsak emiatt zártam ki annak lehetőségét még a vizsgálatot megelőzően, hogy előbb kontextus nélkül, majd kontextusban vizsgáljam a meghatározott új kifejezések fordítását.

Emellett az adott szövegrészek után minden esetben feltüntettem a teljes újságcikkre mutató internetes linket is, és az utasításban külön felhívtam a kísérleti személyek figyelmét arra, hogy amennyiben szükséges, elolvashatják a bekezdésnyi részhez tartozó teljes szöveget. (Ezt a kérdőíves vizsgálat válaszai alapján sokan meg is tették.) Ennek ellenére igyekeztem úgy meghatározni a kutatási szövegrészeket, hogy azok önmagukban is érthetők, logikusak legyenek.

Ezen túlmenően azonban nem közöltem külön a hallgatókkal a kutatás témáját és konkrét célját, sem a kutatási kérdéseket, sem a hipotéziseket. Nem mondtam el nekik, hogy neologizmusok vizsgálatáról van szó, és azt sem, hogy a kutatás a relevanciaelmélet alapján történik, illetve, hogy ez pontosan mit is takar. Ennek oka pedig az, hogy valós fordítási helyzetben sem kapnak segítséget a nyelvi közvetítők arra vonatkozóan, hogy az adott szövegben, illetve szövegrészben neologizmust kell keresniük, illetve lefordítaniuk. Feladatuk egész egyszerűen a forrásnyelvi szöveg visszaadása a célnyelven, amelynek során a neologizmusok is csupán egy fordítási kihívást, problémát jelentenek, amellyel meg kell birkózniuk.

A fordítás elvégzésére mindkét irányban két teljes naptári hét állt a kísérleti személyek rendelkezésére, és a munkát német–magyar fordítási irányban kellett elkezdeniük. Ezen belül az időbeosztásuk azonban szabad volt: aki előbb végzett a német forrásnyelvi szövegrészek lefordításával, az természetesen hozzákezdhetett a magyar–német szövegekhez.

A kutatásba bevont 56 kísérleti személy mindegyike az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék kétéves MA-képzésében részt vevő hallgató volt, vagyis leendő

professzionális nyelvi közvetítő, aki tudatosan foglalkozik a fordítás (és tolmácsolás) elméletével és gyakorlatával. A hallgatók a következő nyelvi csoportokban tanultak: (1) MA I. évfolyam, német B–angol C (19 fő)⁶; (2) MA I. évfolyam, angol B–német C (16 fő); (3) MA II. évfolyam, német B–angol C (15 fő) és (4) MA II. évfolyam, angol B–német C csoport (6 fő). Míg az (1)-es, (2)-es és (4)-es csoportban mindenki tanult fordítást a kutatás elvégzése idején, addig a teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy a (3)-as csoportba tartozó hallgatók közül a vizsgálat elvégzése idején (2012/13-as tanév tavaszi féléve) 6 fő fordítói, 9 fő pedig tolmács szakirányt végzett. Ez utóbbiak csupán az első évben tanultak fordítást az előadások és szemináriumok keretében. Ennek ellenére ők is kapnak fordítói diplomát, és az eddigi tapasztalataink szerint várhatóan a későbbiek során is rendszeresen fognak vállalni fordítási megbízásokat.

Felvetődhet az a kérdés, miért nem professzionális fordítókkal vizsgáltam az értekezésben megfogalmazott kutatási kérdéseket és hipotéziseket. Erre a magyarázat nem csupán a személyes napi kapcsolatból következő egyszerűbb megvalósíthatóságban rejlik, hanem abban is, hogy ily módon sokkal több kísérleti személyt tudtam bevonni a kutatásba. Már a korábban elvégzett teszt kutatás (Zachar 2011c) során is, amikor professzionális fordítókat és fordítóhallgatókat vizsgáltam, nehéz volt profi fordítókat megnyerni a kutatás számára, akik a napi munkájuk mellett vállalták az új kifejezéseket tartalmazó szövegrészek lefordítását, ráadásul ingyen, hiszen kutatásetikai szempontokból nem ajánlhattam fel nekik díjazást a részvételükért.

A mostani kutatás során ráadásul a korábbinál jóval több neologizmust vizsgáltam kontextusban, így a megfelelő számú profi fordító bevonására márcsak a lefordítandó szövegek terjedelme miatt sem volt lehetőség. A vizsgálatba végül bevont 56 fordítóhallgatóval szemben csupán hat-hét olyan profi nyelvi közvetítőt sikerült felkutatni, aki vállalkozott volna arra, hogy napi teendői mellett, meghatározott időn belül és ingyenesen segítséget nyújtson a kutatásban. Ehhez magyarázatként annyit mindenképpen hozzá kell fűzni, hogy a vizsgálat alapját képező ötven neologizmus nem tűnik ugyan soknak, de ha hozzáteszem, hogy az ezeket tartalmazó forrásnyelvi szöveg összességében mintegy 11 oldalt, vagyis 27 638 leütést (német: 15 808 leütés, magyar: 11 830 leütés) tesz ki, akkor azért érthetőbb a helyzet.

⁶ Ebben a csoportban kivételként egyetlen hallgató nem német–angol, hanem német–holland nyelvpárban tanult, ám ennek a kutatás szempontjából nincs különösebb jelentősége.

A kísérlet előkészítése során elvettem azt az elgondolást is, mely szerint lehetne vizsgálni a fordítási produktumokat oly módon, hogy a hallgatók az órán, majd otthon is elkészítik az adott szövegrészek fordítását. Ebben az esetben mindenekelőtt a dolgozat későbbi részében említett időtényező szerepét lehetett volna behatóbban vizsgálni. Számos szövegen kívüli tényező nem teszi azonban lehetővé ennek problémamentes lebonyolítását, hiszen az egyetemen nem biztosítható minden hallgató számára a számítógépes hozzáférés, ezáltal az internetes segédeszközök használatának lehetősége, illetve nem várható el tőlük, hogy valamennyi otthoni segédeszközüket (egy- és kétnyelvű szótárak, lexikonok, segédkönyvek stb.) hozzák magukkal. Nem lehet biztosítani továbbá azt sem zavartalanul ebben a helyzetben, hogy konzultáljanak egy vagy több szakemberrel, ha ennek szükségét érzik, márpedig erre a való életben is van lehetősége a fordítónak.

Hasonló megfontolásokból zártam ki azt a megközelítést is, hogy különbséget tegyek segédeszközökkel és azok nélkül történő fordítás között. Utóbbi eset ugyanis már egyáltalán nem életszerű: a fordító a hagyományos segédeszközök mellett (sőt: sokszor azok helyett!) manapság internetes eszközökre és fordítástámogató szoftverekre is támaszkodik. Az egyetlen helyzet, amelyben véleményem szerint létjogosultsága lenne ennek a megközelítésnek az az, ha a szóban és az írásban történő fordítást vetném össze, vagyis gyakorlatilag a – hagyományosan segédeszközök nélkül zajló – blattolást vagy tolmácsolást és a fordítást.

A dolgozatban leírt empirikus kutatásom során induktív módon járok el, vagyis az egyedi jelenségek leírásától jutok el a magyarázatig, az általánosig. Emellett – ahogyan a fentiekből is kitűnik – kutatásom nem kvantitatív, hanem kvalitatív: a megfelelő kontextusban vizsgált 50 kifejezés és 56 kísérleti személy alapján nem lehetséges ugyanis feltárni, mennyire tipikus, általános egy bizonyos fordítási stratégia a neologizmusok átültetésével kapcsolatban. Tendenciák nyilvánvalóan kimutathatók, de jelen esetben sokkal inkább az a minőségi kutatási cél fogalmazható meg, hogy mi a lehetséges, mi történhet egyes neologizmusok fordítása során az adott nyelvpárban.

Míg a korábban említett kutatási kérdések egy részét lehet az eddig vázolt fordítás módszerével vizsgálni, addig elsősorban a relevanciaelméleti vonatkozásokkal foglalkozó kérdések esetében ezt nem tartottam elegendőnek. Ezért kiegészítésképpen kérdőíves vizsgálat mellett döntöttem, vagyis a direkt kutatási eszköz mellett (lefordítandó szövegrészek) egy indirekt kutatási eszközt is alkalmaztam (Falus és Ollé 2008: 35). Ez

utóbbi módszer kiválóan alkalmas arra, hogy „a vizsgált személyeknek a jelenségről való gondolkodása, nézetei, attitűdjei” kerüljenek a kutatás középpontjába (Falus és Ollé 2008: 35).

A kérdőíves megkérdezés ebben a konkrét esetben a következőket volt hivatott megállapítani: mely szövegrész(ek) lefordítása okozta a legnagyobb nehézséget és mi-
ben rejlett ez a nehézség; befolyásolt-e bizonyos fordítói döntéseket a fordítási feladat előtt meghatározott fiktív fordítási szituáció és célközönség; érezte-e úgy a kísérleti személy, hogy nem tud elegendő időt vagy energiát szánni a fordításra, és előfordult-e emiatt, hogy nem nézett utána bizonyos kifejezéseknek vagy összefüggéseknek az adott szövegrészek kapcsán; érezte-e úgy, hogy valamelyik nyelvi irányban több kutatómun-
kára, nagyobb erőfeszítésre van szüksége a meghatározott fordítási cél eléréséhez; mi-
ként próbálta meg megoldani a kultúraspecifikus neologizmusok problémáját; volt-e olyan szövegrész a fordítás során, amely esetében úgy érezte a kísérleti személy, hogy szeretne bővebb háttérinformációkat közvetíteni a célnyelvi olvasónak?

Ehhez egy nyolc nyílt végű kérdésből álló kérdéssort állítottam össze, amelyet valamennyi, a kutatásban részt vett fordítóhallgatóval kitölttettem a konkrét fordítási munka lezárását követően, majd kiértékeltem azt. A konkrét kérdőíves kérdéseket és a vizsgálat eredményeinek részletes kiértékelését a dolgozat 6.3-as fejezete tartalmazza.

1.5.1 Néhány megjegyzés a sajtófordítás műfajához

Ezen a ponton néhány gondolat erejéig röviden ki kell térni a sajtónyelv, illetve sajtó-
fordítás kérdésre is. A fordítástudományon belül a média műfajainak számos kérdésé-
vel foglalkoztak már eddig is a kutatók. Erről nyújt részletes áttekintést Károly Kriszti-
na, aki könyvének ezzel kapcsolatos fejezetében részletesen tárgyalja az újságcikkek
címének és szövegének, valamint a reklámok és hirdetések fordításának eddigi legfon-
tosabb kutatásait (Károly 2007: 182–186).

Egy másik tanulmányában Károly et al. (2012) a következőkről ír:

[A sajtófordítás s]ajátos jellege olyan készségekkel, képességekkel ruházza fel a for-
dítót, amelyek révén a sajtófordítás egyszerű szövegprodukciónak a kreatív alkotás
rangjára emelkedik, és a fordítóból célnyelvi szerző válik. A forrásnyelvi szöveget
gyakran tartalmilag és formailag is módosítják, hogy mondanivalója releváns le-
gyen, és olyan fordítás szülessen, amely összhangban van a célnyelvi olvasó háttér-
tudásával. (Károly 2012: 41)

Arra a kérdésre, hogy a sajtóban megjelenő cikkek, tudósítások, tanulmányok gyakorlati szempontból is relevánsak-e a fordítás területén, egyértelműen igennel válaszolhatunk. A mindennapi fordítói munka nem csupán műfordításból és különböző szakterületekhez sorolható szakfordításból állhat. Saját fordítói praxisomban is rendszeresen fordulnak elő sajtófordítási megbízások, amelyek alapvetően két nagy részre oszthatók.

Az első csoportba a ténylegesen a napi vagy heti sajtóban megjelenő újságcikkek tartoznak. Ezeket nyilvánvalóan azért fordítatják le a megbízók, mert valamilyen szempontból érdekli őket a cikk: részletesen foglalkoznak benne a vállalatukkal, vagy legalábbis megemlítik azt, az aktuális politikai, gazdasági helyzetet elemzik, valamilyen, az iparágat érintő aktualitásról, szabályozásról írnak stb. A másik csoportba pedig a belső használatú lapokban, az úgynevezett munkatársi újságokban vagy vállalati lapokban megjelenő cikkek tartoznak. Ezek témájukat tekintve nem sokban különböznek a fent említett első csoporthoz tartozó beszámolóktól. Ezekben általában szó esik még a dolgozók munkakörülményeit, bérezését érintő kérdésekről, fejlesztésekről, aktuális rendezvényekről, pályázatokról, vagy éppen egy-egy dolgozó különleges hobbijáról, kimagasló eredményeiről.

Nem véletlen tehát, hogy az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszéken tartott *Általános fordítástechnika* szeminárium keretében kezdetben ilyen jellegű, többé-kevésbé általánosnak mondható sajtócikkek fordításával foglalkozunk, mielőtt rátérünk a mindennapokban nagyobb részben előforduló, szakmaibbnak tekinthető gyakorlatias szövegekre. A fentiek alapján – jelen értekezés vonatkozásában – megfelelő, alátámasztható alapja van tehát a műfaj megválasztásának is.

A sajtó műfajának és a neologizmusoknak a kapcsolatáról a későbbiekben még részletesebben is írok. Ezen a ponton csupán Jerkus megállapítását közölném a sajtó, mindenekelőtt a publicisztika műfajával kapcsolatban: „A neologizmusok, idegen szók, rövidítések, betű- és mozaikszók valamint a nyelvi kreativitás jeleként feltűnő nyelvi képek együttes megjelenése a publicisztikai stílust minden más stílustól megkülönbözteti” (Jerkus 2011: 33).

A sajtófordítás műfajával kapcsolatban ki kell még térni egy fontos gondolatra, amely szintén a kutatás alapját jelentő szövegtípusból következik: ez pedig az a megállapítás, hogy a neologizmusok fordítása kapcsán nem feltétlenül a professzionális fordítók játsszák a legfontosabb szerepet, sőt sok esetben ők csak egy-egy terminus már ko-

rábban létrehozott megfelelőjével dolgozhatnak. Sokkal inkább az a helyzet, hogy az újságírók, a különböző szerkesztőségekben dolgozók alkotják a fordított terminust, ők pedig minden bizonnyal csak ritka esetben képzett szakfordítók. Ilyenformán Harris és Sherwood nyomán beszélhetünk talán természetes fordítási helyzetről (Harris és Sherwood 1978).

A profi fordítóknak ilyen esetekben vagy sikerül még beleszólniuk a végleges terminus kialakításába, vagy rosszabb esetben bele kell törődniük, hogy egy valamilyen szempontból helytelen kifejezés kezd elterjedni a nyelvhasználók körében.

Trebits és Fischer (2009) nem a profi és a „laikus” fordítókat állítja ugyan szembe, ennek ellenére jó példa a jelenségre művükben a *főtanácsnok* és a *hozzáadottértékadó* európai uniós terminus. Mindkét megnevezésnél sikerült a fordítóknak, illetve terminológusoknak beleszólniuk a végleges szakkifejezés megalkotásába. Az első esetben egy régi, ma már nem használt kifejezést töltöttek meg új, uniós tartalommal, a második példa pedig tényleges neologizmusnak (volt) tekinthető. A szerzők szerint mindkét esetben szándékosan olyan megnevezést alkottak a terminológusok és fordítók az adott uniós fogalomra, amely egyértelműen elkülöníti az Európai Unióban használt fogalmat a tagállami fogalmi rendszertől.

A [főtanácsnok] terminus az Európai Bíróság azon jogászáira utal, akik a Bíróság munkáját véleményükkel függetlenül és pártatlanul segítik. A legtöbb magyar terminushoz hasonlóan e terminus is fordítás révén született. Így az angol forrásnyelvi Advocate-General megnevezésből könnyen lehetett volna főügyész. Mivel azonban a főügyész már jelöl egy, a tagállami fogalmi rendszerbe illeszkedő fogalmat, ezért egy új megnevezés alkotására került sor. (Trebits és Fischer 2009: 188)

Hasonló példa a hozzáadottérték-adó terminus. Míg az angol uniós terminológiában a value added tax terminus jelöli mind az uniós szintű adótípust, mind ennek tagállami, konkrét megvalósulását, addig a magyar terminológiában a megnevezések szintjén is különbséget tettek e két fogalom között. A magyar uniós terminológiában az uniós szintű adótípust egy új megnevezés, a hozzáadottérték-adó (héta) jelöli, míg az általános forgalmi adó (áfa) terminus a konkrét adónemre utal. (Trebits és Fischer 2009: 184)

1.6 Az értekezés jelentősége és haszna

Az értekezés elméleti célja elsődlegesen természetesen az, hogy választ adjon a kutatási kérdések keretében megfogalmazott felvetésekre és bizonyítsa, illetve adott esetben cáfolja a korábban megfogalmazott hipotéziseket az elvégzett kutatás alapján.

A dolgozat második célkitűzéseként megjelölt pont – vagyis hogy mennyiben adaptálható a relevanciaelmélet a neologizmusok fordítására, és mennyiben igazolhatók az elmélet fő állításai ebben az esetben – pedig még ennél is több lehetőséggel kecsegtet, ami az elméleti hasznot illeti. A modell széles körű vizsgálata és a fordítástudomány területén történő alkalmazása ellenére ugyanis ez idáig csupán egyetlen kísérlet született arra, hogy adaptálják a relevanciaelméletet az új kifejezések átültetésére (Vermes 2006). Ez a rövid tanulmány formájában ismertetett kísérlet azonban egyrészt angol–magyar összevetésben készült, másrészt a műfordítás területéhez sorolható, nem pedig a mindennapi életet, a politikai, gazdasági, műszaki stb. változásokat tükröző sajtófordítás műfajához.⁷

Annak, hogy ezen elméletet erre a speciális területre alkalmazzuk, mindenképpen van létjogosultsága. Nem csak azért, mert az elmélet fordítás területére történő adaptációja esetében, amely Ernst-August Gutt nevéhez fűződik, és amelyet az 5.2-es alfejezetben ismertettek majd részletesen, a neologizmusok fordítása egy részterületnek, lehetséges fordítási területnek számít, amelyet ő nem tárgyal külön a munkájában. Hanem azért is, mert a költség–haszon kérdésének, a befektetett energia és a megtérülés problémájának vizsgálata minden emberi kommunikációs helyzetben indokolt.

Igaz ez a fordítási szituációra is, amely az interlingvális és interkulturális kommunikáció egyik speciális esetének számít. E helyzetben pedig a fordítók előtt álló egyik problémát – vagyis megoldandó fordítási helyzetet – éppen az jelenti, ha a forrásnyelvi szöveg szerzője a szöveg bizonyos pontján, illetve pontjain neologizmust, neologizmusokat használ. Ezzel a fordítási helyzettel kell valamit kezdenie a nyelvi közvetítőnek, meg kell oldania valahogy – természetesen a célközönség függvényében. Jelen dolgozat azt vizsgálja, miként oldja meg ezt a szituációt a fordító a ráfordított energia, a költség–haszon viszonyának szempontjából, és mennyire van tekintettel ennek során a fordítás várható célközönségére.

Ehelyütt utalok arra a felettébb érdekes egybeesésre, hogy csupán néhány héttel a dolgozat második részében ismertetett doktori kutatás végrehajtását követően egy olyan, üzleti beszámolóhoz készült kiegészítő mellékletet kaptam fordításra magyarról németre, amelyben az általam vizsgált magyar neologizmusok közül kettő is felbukkant (*begyűrűzik* és *panelprogram*). Véleményem szerint ez a tény is jól igazolja a vizsgálat és az ez alapján elkészített dolgozat relevanciáját.

⁷ Az említett tanulmányról bővebben a 4.1-es pontban írok.

Indokoltnak tartom továbbá a kérdés vizsgálatát a megadott német–magyar nyelvpárban, mégpedig az alábbi okokból kifolyólag. A német nyelv továbbra is a második legfontosabb idegen nyelvnek számít Magyarországon az angol után, sőt éppen napjainkban folynak heves szakmai viták arról, hogy az idegen nyelv-tanulást esetleg érdekesebb lenne a német nyelvvel kezdeni, és csak egy későbbi időpontban elkezdni az angol oktatását, mivel a német nyelv „nehezebb”, mint az angol, így utóbbit második idegen nyelvként könnyebben elsajátíthatnák a diákok.

A német nyelvvel kapcsolatban megállapíthatjuk továbbá, hogy rendkívül fontos politikai, gazdasági kapcsolatok fűznek bennünket egyrészt Németországhoz, másrészt a szomszédos Ausztriához is. Ez egyrészt vonatkozik Magyarország export- és importtevékenységére, másrészt a hazánkban jelen lévő nagy német konszernekre. A német az angol és a francia mellett természetesen kiemelt szerepet kap a hazai fordító- és tolmácsképzésben. Saját fordítói praxisom alapján pedig megállapítható, hogy egy-egy kivételtől eltekintve, amikor nagy, multinacionális vállalatok áttérnek az angol nyelv használatára a konzernen belül, a német nyelvű fordítás és tolmácsolás iránti igény évek óta töretlennek mondható.

Az értekezés gyakorlati haszna, hogy egyrészt áttekintést nyújt az elmúlt évek nyelvi változásairól az adott nyelvpárban. Kutatásom eredményei véleményem szerint kiválóan alkalmazhatók lesznek a fordítóképzésben is, hiszen a nyelvi közvetítőknek folyamatosan lépést kell tartaniuk a nyelvi változásokkal, ismerniük kell a legújabb kifejezéseket és azok lehetséges fordításait ahhoz, hogy később megfelelő fordításokat tudjanak készíteni. A fentieket én már évek óta alkalmazom a gyakorlatban, hiszen az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszéken tartott *Általános fordítástechnika* szeminárium keretében rendszeresen foglalkozunk a német és a magyar nyelvben felbukkanó új kifejezésekkel, azok fordíthatóságával és lehetséges fordításaival. Kutatási eredményeim véleményem szerint ennek a gyakorlatnak a még jobb megalapozását is szolgálhatják.

Annak ellenére, hogy dolgozatomban nem kívánom jónak vagy rossznak minősíteni az egyes fordításokat, annyit mindenképpen meg lehet majd állapítani a megoldásokkal kapcsolatban, hogy azok megfelelnek-e a relevancia későbbiekben kifejtett elvének, vagy adott esetben túlságosan nagy erőfeszítésre kényszerítik a célnyelvi olvasót. Ebből a szempontból tehát a munkám az elméleti kutatás mellett reményeim szerint

gyakorlati haszonnal is szolgál majd minden, ebben a nyelvpárban tevékenykedő fordító számára, ugyanakkor hasonlóan hasznos lehet a tolmácsok számára is.

2. A neologizmus fogalmának definíciója

A neologizmus kifejezés használata és az ezzel a gyűjtőnévvel illetett nyelvi jelenségek kategorizálása nem nevezhető egységesnek a nyelvészetben. A terminus eredete a 18. század második felére nyúlik vissza. A francia nyelvből átvett jövevényszó, a *néologisme* esetében szóalkotással van dolgunk, amelynek görög komponensei a *néos* ('új') és a *logos* ('szó', 'tan') kifejezések (Laurila 2009: 4).

Az alábbiakban néhány magyar illetve német szakember által alkotott definíciót mutatok be, adott esetben értékelem ezeket, majd a fejezet végén meghatározom, hogy az értekezés további része, illetve a kutatás szempontjából én mit értek a továbbiakban neologizmuson.

Bokor meglehetősen tág definíciója szerint a keletkező új szavakat hívjuk neologizmusoknak (Bokor 2001: 183).

Ennél bővebb meghatározással szolgál Bußmann, aki szerint olyan újonnan bevezetett vagy újszerűen használt, bizonyos fokig bevett nyelvi kifejezésről van szó, amely szóképzés vagy jelentésátvitel útján jön létre, illetve egy másik nyelvből származó jövevényszó (Bußmann 2002: 463). Ez a nyelvészeti lexikonban szereplő meghatározás viszonylag tág értelmezési keretet ad. Másképpen megfogalmazva: céljaimhoz nem határozza meg elég pontosan a fogalmat.

Grétsy és Kovalovszky *Nyelvművelő kézikönyvében* neológiának (nyelvújításnak) nevezi „tágabb értelemben a nyelv hagyományos készletének – elsősorban szókincsének – mindennemű tudatos gazdagítását, felfrissítését. Ennek megfelelően neologizmus minden így születő új kifejezőeszköz” (Grétsy és Kovalovszky 1985: 276).

Ennél egzaktabb definíciót olvashatunk Herbergnél, aki szerint „a neologizmus olyan lexikai egység, amely a nyelv fejlődésének egy bizonyos szakaszában felbukkan a nyelvközösségben, elterjed, és a fejlődésnek ebben a szakaszában a nyelvhasználók többsége bizonyos ideig újszerűnek találja” (Herberg 2001: 92).

Még részletesebb, de a fentivel összecsengő definícióval találkozhatunk Kinnénél, aki hat jellemzőt határoz meg a neologizmusokkal kapcsolatban: még nem szerepel szótárban; a nyelv fejlődésének egy bizonyos szakaszában felbukkan és elterjed, elsősorban (de nem kizárólag) a nyelvközösség kommunikációs igényei követke-

tében; felvételt nyer a köznyelvbe (bevett kifejezéssé válik⁸); elfogadják nyelvi norma-ként; lexikalizálásra kerül; és a fejlődésnek ebben a szakaszában a nyelvhasználók többsége bizonyos ideig újszerűnek találja (Kinne 1998: 85).

Többek között Herbergre és Kinnére hivatkozva Laurila veti fel azt a gondolatot, hogy a neologizmus definíciója esetében szükséges meghatározni a fentiekén túlmenően három további kritériumot: többek között a már létező szavak változatai, a tulajdonnevek és a rosszul írt szavak nem tekinthetők neologizmusoknak, és a neologizmusokat meg kell különböztetnünk az egyéb lexikai újításoktól, mint például az okkazonalizmusoktól, az alapján, hogy bevett kifejezésekről van-e szó (Laurila 2009: 7). A harmadik kritérium a vizsgált időtartamra és a kontrollcsoportra vonatkozik. Ennek további vizsgálatától jelen esetben eltekintek azonban, mivel az túl konkrét megfogalmazású, bár a definíciónál magát az alapgondolatot figyelembe veszem.

A fent említett feltételek közül a továbbiak során egyiket sem tekintem meghatározó kritériumnak saját vizsgálódásom szempontjából. A neologizmusok következő fejezetben tárgyalandó kategorizálásánál ugyanis Bokor például külön csoportba sorolja a már létező kifejezések változatait: ezek a formai neologizmusok, amelyeknek az alakja esett át valamiféle változáson (Bokor 2001: 183–184). A tulajdonnevek esetében véleményem szerint nem szól semmilyen érv az ellen, hogy az ilyen alkotóelem segítségével létrehozott új kifejezéseket neologizmusoknak tekintsük. Az más kérdés, hogy a neologizmusok fordítási szempontból történő vizsgálata során kizártam ezeket a kifejezéseket, ahogyan arra az 1.5-ös alfejezetben már részletesen kitértem.

Azt, hogy tulajdonnevek lehetnek neologizmusok, bizonyítja többek között Steffens cikke is a 2001-es évben keletkezett néhány neologizmusról. Ebben szerepel többek között a *Riesterrente* és a *Wackel-Elvis* terminus (Steffens 2001: 2/5). Anélkül, hogy részletesen kitérnénk a két kifejezésre, annyit mindenképpen megállapíthatunk, hogy a két névadó Walter Riester egykori német munkaügyi miniszter, illetve Elvis Presley volt. A hibásan írt kifejezések kizárása pedig szerintem jelen esetben olyan evidenciának tekinthető, aminek megemlézése nem feltétlenül szükséges a definícióban.

Az okkazonalizmusokra vonatkozó kijelentést pedig, amelyre részletesen kitérek még a 3.2-es alfejezetben, azért nem fogadhatjuk el fenntartások nélkül, mivel okkazonalizmus és neologizmus között sokkal inkább folyamatos átmenetről beszélhe-

⁸ Kinne itt az *Usualisierung* kifejezést használja, amelynek magyar fordítása meglehetősen problematikus. Ladányi (2007) a *szokásos, uzuális*, Minya (2007) pedig a *meghonosodott* kifejezést említi a jelenség leírására.

tünk, mintsem két, egymástól teljesen elkülönülő kategóriáról (Elsen 2004: 21). Ráadásul Laurila definíciója figyelmen kívül hagyja azt a tény⁹, hogy az okkazonalizmusok csoportja már csak azért sem zárható ki a vizsgálódásból, mert a hapaxok „[l]egjelentősebb előfordulási területe [éppen] a publicisztika” (Minya 2003: 16).

Értelmezésem meghatározása szempontjából tehát a fenti kritériumokat és gondolatokat célszerű figyelembe venni és beépíteni a definícióba. Ezek alapján jelen dolgozatomban az alábbi feltételeknek megfelelő német és magyar szavakat tekintem neologizmusnak:

A neologizmus olyan lexikai egység, amely a nyelv fejlődésének egy bizonyos szakaszában felbukkan a nyelvközösségben, elterjed, a fejlődésnek ebben a szakaszában a nyelvhasználók többsége bizonyos ideig újszerűnek találja. A jelen dolgozatban vizsgált időtartam – az 1.5-ös alpontban említett, időintervallummal kapcsolatos megállapítások figyelembevételével – az 1989-től 2012-ig terjedő időszak.

Ezen a ponton utalok arra, hogy a fenti definíció tényleges alkalmazására a dolgozatban valójában csak közvetett módon kerül sor, hiszen a korábban említetteknek megfelelően meglévő neologizmus-szótárak alapján dolgoztam, és ezekből választottam ki a fordítás szempontjából vizsgálandó új kifejezéseket. Fontos azonban leszögezni, hogy ezek minden esetben megfelelnek az előző bekezdésben megfogalmazott definíciónak.

⁹ Annak ellenére nem veszi figyelembe, hogy ő maga is sajtószövegeket vizsgál!

3. A neologizmusok kategorizálása

3.1 A neologizmusok csoportosítása

Ahogy maga a definíció, úgy a neologizmusok kategorizálása sem nevezhető egységnek a szakirodalomban. Mielőtt bemutatok néhány konkrét csoportosítást, érdemes röviden kitérni Renouf gondolatára, aki megállapítja: a neologizmus kifejezés meghatározása a felhasználói csoporttól függ. A nyelvész vagy a nyelvtanár számára minden új kifejezés – legyen az bármilyen rövidéletű is – érdekes. A lexikográfus számára az aszimiláció jelei érdekesek, hiszen ez alapján tudja eldönteni, hogy felvételre kerül-e az adott szó a szótárba. A terminológus számára az a fontos, hogy az új kifejezés megfelelő pozíciót vívjon ki magának az adott nyelvben, vagy más módon kerüljön hivatalosan elfogadásra, hiszen ebben az esetben tekinthető terminusnak. A fordító szempontja pedig Renouf szerint valahol ezek között helyezkedik el (Renouf 2011).

Fordítóként ugyanis találkozhatunk mind a bevett, adott esetben már lexikalizált, vagy már terminusként használt neologizmusokkal, előfordulhat, hogy egy éppen terjedő új kifejezést kell visszaadnunk egy szövegben, de az is elképzelhető, hogy egyszeri, leleményes szóalkotást kell lefordítanunk. Ezek közül azért „érdekes” mindegyik a fordító számára, mert a nyelvi közvetítőnek a fordítási szituáció konkrét körülményeinek figyelembevételével kell döntenie a fordítási stratégiáról, ahogyan arra később még részletesen ki fogok térni.

A dolgozat 6. fejezetében részletesen bemutatandó empirikus kutatások esetében a vizsgált neologizmusok részletes kategorizálására, csoportokba sorolására nem fogok kitérni, hiszen az alább bemutatott lehetőségek mindegyike alkalmasnak tűnik arra, hogy besoroljuk ezeket az új kifejezéseket, attól függően, mely szempontokat tartjuk szem előtt. A jelen disszertáció célja azonban nem ez, hanem mindenekelőtt a kifejezések fordításszempontú vizsgálata.

Rátérve a konkrét csoportosításokra, elsőként Bokor felosztását említeném, aki a neologizmusok négy típusát különbözteti meg: (1) az új szavakat, amelyek fogalmi tartalmát korábban más szóval jelölték; (2) a fogalmi neologizmusokat, vagyis az új tárgyak neveit; (3) a jelentésbeli neologizmusokat, amelyek esetében megváltozott a szavak jelentése; (4) és végül a formai neologizmusokat, amelyek alakja esett át változá-

son. (Bokor 2001: 183–184) A szóképzés módjára azonban nem tér ki, így a második csoportba tartozó szavak esetében nem világos, hogy azok miként keletkeznek.

Ráadásul Minya hívja fel a figyelmet arra (általánosságban, nem Bokorra hivatkozva), hogy az első csoportot gyakran teljesen el is hagyják a szakirodalomban (Minya 2003: 13), bizonyára azért, mert az ide tartozó kifejezéseket beleértik a fogalmi neologizmusok kategóriájába.

Grétsy és Kovalovszky két nagy kategóriát határoz meg: (1) egyrészt a jelentésbeli neologizmusokat, amelyek akkor keletkeznek, ha a szó értelme változik meg egy jelenség, fogalom újszerű megjelölése miatt; (2) másrészt pedig a nyelvtani neologizmusokat, azaz újszerű alaki (morfológiai) vagy szófüzésbeli (szintaktikai) eszközök alkalmazását (Grétsy és Kovalovszky 1985: 277).

Bußmann csoportosítására részben már utaltam a fogalom-meghatározás során. Ő három csoportba sorolja a neologizmusokat: (1) a meglévő lexikai elemekből képzett szavak; (2) a más nyelvből származó jövevényszavak és (3) a metaforikus jelentésátvitel útján létrejött kifejezések csoportjába (Bußmann 2002: 463).

Szintén hármas, de a fentitől eltérő kategorizálást követ Glück, aki (1) új szavakat; (2) új jelentéseket és (3) új megnevezéseket különböztet meg (Glück 1993: 415).

Hármas felosztást találunk a dolgozat bevezetőjében már idézett Elsennél is, aki a szóképzés szempontja alapján sorolja kategóriákba az új kifejezéseket: (1) meglévő hanganyagból képzett új szavak (szóteremtés); (2) más nyelvből való átvétel és (3) új szavak képzése már meglévő elemekből (szóalkotás) (Elsen 2004: 23).

Steffens – mindenekelőtt a kilencvenes években a német nyelvben keletkezett neologizmusokat vizsgálva – előadásában szintén három csoportot határoz meg: (1) a német alkotórészekből képzett; (2) a német és angol részekből képzett szavakat; (3) valamint azokat a szóképzéseket, amelyek formálisan ugyan jövevényszavaknak tűnnek, de az angol nyelvre egyáltalán nem jellemzőek (Steffens 2003). (Példaként említhetjük a *Handy* német kifejezést, a *mobiltelefon* megfelelőjét, amely angol jövevényszónak látszik, de nem az.) Ez utóbbi kategóriát német-magyar viszonylatban véleményem szerint teljes egészében figyelmen kívül lehet hagyni, mert ellentétben az angol-német nyelvpárral, nem játszik szerepet.

Emellett megemlíti azt is, hogy néha előfordul, hogy az angol megnevezést lefordították németre, és ez a fordítás terjedt el (Steffens 2003). Ebben az esetben német alkotórészekből képzett szavak jönnek ugyan létre, de valójában tükörfordítással (tükör-

szavakkal) van dolgunk. Steffens a politikai szókincsből példaként a *Schurkenstaat* kifejezést említi az angol *rogue state* helyett (Steffens 2003), amelyet magyarul – szintén tükörfordítás formájában – *haramiaállam*ként használunk.

Herberg is és Kinne is – egymástól függetlenül – csupán két típust különböztet meg: (1) az új lexémákat és (2) az új jelentéseket. Míg előző az első csoporttal kapcsolatban nem tesz különbséget a német nyelvben alkotott új lexémák és a teljes egészében más nyelvből átvett lexémák között (Herberg 2001: 92), addig utóbbi megkülönbözteti a szóteremtéssel és szóalkotással létrejött neologizmusokat (Kinne 1998: 83).

Szintén két kategóriában gondolkozik a többek között Fleischer nevével fémjelzett nyelvészeti enciklopédia, nevezetesen (1) a szóalkotásban és (2) a szóteremtésben (Fleischer 2001: 103).

Végezetül vessünk egy pillantást a két legrészletesebb csoportosításra. Az első, és egyben a feldolgozott szakirodalomban talált legrégebbi kategorizálás Becker nevéhez fűződik (Becker 1933: 6). Ő két rendszer elkülönítését javasolja először is: a neologizmus jelentéseinek és formáinak szétválasztását.

A jelentések csoportjában négy nagy alcsoportot különböztet meg az alkalmazás alapján. (1) Az elsőt a szófajváltozás alkotja, ahol a jelentést csak annyira módosítják, amennyire az a nyelvi folyamatok esetében lehetséges. (2) A másodikba a szó változatlan értelmé mellé lépő új, hozzáadott jelentések¹⁰ tartoznak. (3) A harmadik kategóriába az új tárgyak és jelenségek nevei kerülnek, vagyis Becker terminológiájában az új megnevezések. (4) Végül egy utolsó alcsoport, amelynek – saját elmondása szerint – jobb híján a szóváltoztatások elnevezést adja. Ide sorolja a „németesített”, megmagyarázott, lerövidített szavakat – vagyis minden olyan jelenséget, ami egy meglévő kifejezést módosít.

A másik nagy csoportot, a formákat úgy jellemzi Becker, hogy sokkal több létezik belőlük és sokkal kevésbé rendszerezettek, mint a jelentések. A legfontosabb alcsoportként a szóképzéssel létrejött szavakat említi. Ezen kívül számos más alkategóriát használ még: a szóteremtést, a hangfestő szavakat, az idegen kifejezéseket, a dialektusok szavait, a terminus technicusokat stb. Végül megállapítja, hogy mintegy húsz, részben egymással szorosan összefonódó alkategória azonosítható ezen a területen, amelyek közül a szóképzés és a jövevényszavak, újabban pedig a terminus technicusok és a szórövidítés játszik kiemelt szerepet.

¹⁰ Becker itt a *Beisinn* kifejezést használja, amelynek magyar fordítása meglehetősen problematikus.

A másik részletes csoportosítás Minya nevéhez fűződik, aki 2003-as és 2011-es művében is foglalkozik ezzel a kérdéssel. Előbbi kötetében első fő szempontként azt javasolja, hogy különböztessük meg a keletkezési cél esetében a szükségszerű és a stilisztikai neologizmusokat. Míg előbbieket gyakorlati céllal jönnek létre, jól tükrözik a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális élet változásait, addig az utóbbi csoportba sorolható kifejezések nem kerülnek be a nemzeti nyelv szókészletébe, egyszeri előfordulások, amelyeket a pillanatnyi tartalmi és stiláris szükségesség hoz létre.

Második fő szempontnak pedig azt javasolja, hogy tegyünk különbséget a keletkezési mód alapján: ennek kapcsán megkülönbözteti a szóösszetétellel, szóképzéssel, elvonással, szóvegyüléssel, mozaikszó-alkotással, rövidüléssel és jelentésbővüléssel létrejött neologizmusokat, valamint az idegen szavakat és a lexéma értékű szószerkezeteket (Minya 2003: 14).

Ugyanő 2011-es kötetében tovább pontosítja az új kifejezések kategorizálását, és összesen nyolc szempontot különböztet meg: szándékoltság (akarat); létrejöttük célja; gyakoriság; kommunikációs forma; fogalmi tartalom; létrejöttük módja; szófaj; helyesírási neologizmusok (Minya 2011: 16), amelyeket ezt követően részletesen is tárgyal.

Ehelyütt jegyzem meg továbbá, hogy Newmark (1988) a korábban említett könyvében a neologizmusok tizenkét típusát különbözteti meg fordítási szempontból. Ezekre a 4. fejezetben térek ki részletesen.

3.2 Okkaszionalizmusok

A kategorizálás kapcsán külön ki kell térnünk a fent említett – Minya kifejezését használva – stilisztikai neologizmusok csoportjára. A szakirodalom – elsősorban a lexikológusok – gyakran elkülönítik ugyanis a neologizmusoktól az úgynevezett alkalmi vagy egyszeri neologizmusokat, amelyek ugyan a keletkezésük pillanatában szintén neologizmusnak számítanak, de ebben az esetben *ad hoc*-jellegű szóképzésről beszélnek. Ezeket a kifejezéseket, amelyeket a szakirodalomban általában okkaszionalizmusoknak neveznek (Ladányi 2007: 39), csak egy-egy kommunikációs helyzetben használják, illetve használatuk nem terjed el széles körben, sem az adott szakterületen, sem az átlagemberek körében. Ahogyan többek között Elsen utal rá, ezek a szavak gyakran csak az adott kontextusban érthetők meg és lexikai réseket töltenek ki (Elsen 2004: 21).

Fontos megjegyezni, hogy az *okkaszionalizmus* terminus használata éppúgy nem egységes, mint a *neologizmus* kifejezése. Ezzel kapcsolatban szintén szükségesnek tartok egy kis szakirodalmi kitekintést:

Bußmann például – a neologizmusokon túlmenően – külön szócikket szentel egyrészt az okkaszionalizmusoknak, másrészt az *ad hoc*-jellegű szóképzéseknek. Előbbiekkel kapcsolatban ő is megállapítja, hogy spontán, pillanatnyi szükséglet hozza létre őket, erőteljesen kontextus-függők, és a gyakori újrahasználás révén átkerülhetnek a bevettnek számító szókészletbe (Bußmann 2002: 482–483). Utóbbiakkal kapcsolatban pedig szinte szó szerint ugyanezt ismétli meg: vagyis a spontaneitást, a pillanatnyi szükségletet és a kontextus-függőséget (Bußmann 2002: 105). Véleményem szerint ez is jól mutatja, milyen nehéz jól elhatárolható kategóriákat felállítani és elkülöníteni egymástól a vizsgált területen.

Hohenhaus egy teljes, doktori disszertációból született kötetet szentel az *ad hoc*-szóképzéseknek, és hosszas fejtegetést követően ezt az imént említett szakkifejezést ajánlja a további használatra (Hohenhaus 1996: 17–19).

A fent felvázolt, megnevezéssel kapcsolatos anomáliáktól függetlenül megállapíthatjuk, hogy számos szerző a neologizmusoktól elkülönítve ejt szót az *ad hoc*-szóképzésekről, amelyeket egyébként több helyen *hapax legomenon*nak is neveznek. Nem tekintik őket igazi neologizmusoknak, általában azért, mert még nem terjedtek el szélesebb körben a nyelvhasználók között (Fleischer 2001: 103), illetve nem fordulnak elő kellő gyakorisággal különböző szövegtípusokban és műfajokban (Teubert 1998: 133–134).

Ez nagyon érdekes, mondhatni paradox következtetést von maga után, amelyre egymástól függetlenül Hohenhaus és Teubert is utal a művében. Mégpedig azt, hogy a neologizmusok az *ad hoc*-szóképzésekhez képest mégsem számítanak annyira újnak, hiszen azok már ismertek a nyelvhasználók előtt, bizonyos fokig már bevettek (Hohenhaus 1996: 28–29 és Teubert 1998: 133–134). Az *ad hoc*-szóképzésekkel szembeni kettős követelmény viszont: nem fordulhattak elő korábban, és nem is fordulhatnak elő a továbbiakban sem (Hohenhaus 1996: 28–29).

Mivel nehéz a nyelv egészét statisztikailag elemezni és nem mondhatjuk azt egzakt módon, hogy x előfordulásig még okkaszionalizmusról van szó, $x+1$ előfordulástól viszont már neologizmusról, Hohenhaus azt javasolja, tegyük félre a statisztikai kritériumot, ha meg akarjuk különböztetni az okkaszionalizmusokat és a neologizmusokat.

Ehelyett vegyük alapul a mentális lexikon fogalmát (amelyet egyébként a fordítástudomány területén is számos szakember kutat¹¹), és mondjuk a következőt: a beszélő vagy hallgató mentális lexikonjában külön bejegyzés formájában megtalálható új kifejezés neologizmusnak számít, az ott nem reprezentált új szó viszont valóban *ad hoc*, vagyis helyben tevődik össze és jön létre (Hohenhaus 1996: 30–32).

Terjedelmi okokból részletesen nem térhetek ki Hohenhaus nagyon érdekes felvetésére. Legalább utalok azonban arra, hogy felvetése azért látszik problematikusnak, mert a beszélők, illetve hallgatók mentális lexikonja nagymértékben különbözik egymástól, így véleményem szerint nem jelenthető ki kategorikusan az, amit a szerző állít.

A korábban említett, felhasznált német korpusz az egyszeri előfordulásokat ugyan saját elmondása szerint kizárja, de az alkalmi neologizmusokat nem. Számos olyan kifejezést sorakoztat fel, amely okkazonalizmusnak tekinthető. Fontosnak tartom kiemelni, hogy én magam sem tennék különbséget neologizmus és okkazonalizmus között. Egyrészt azért, mert minden szó történetének elején egy-egy ember vagy szűkebb csoport ötlete áll, amelyet aztán vagy felkarol a nyelvközösség, vagy sem (Schneider 1976: 33). Másrészt, ahogyan Graf írja, nem lehet azonnal megmondani, fennmarad-e egy szó, vagy sem. Ehhez legalább néhány éven keresztül figyelni kellene az adott kifejezést, melynek ez idő alatt egyre több kontextusban kellene előfordulnia. Ráadásul még ez sem jelent garanciát arra, hogy felvételt nyer a szótárakba (Graf 1998: 24). Ahogyan Sólyom utal rá, „nagy szerepe van egy-egy új elnevezés megszületésében és életben maradásában annak, hogy milyen mentális folyamatok, megértési stratégiák és asszociációk kapcsolódnak az új szóhoz vagy kifejezéshez” (Sólyom 2010: 270).

Harmadrészt, ahogyan arra az előző alfejezetben már utaltunk, alkalmi neologizmus és neologizmus között sokkal inkább folyamatos átmenetről beszélhetünk, mintsem két, egymástól teljesen elkülönülő kategóriáról (Elsen 2004: 21). Ugyanezt fogalmazza meg Kinne is, amikor azt mondja: a neologizmus fogalma nem statikus, hanem dinamikus folyamatjelleggel rendelkezik (Kinne 1998: 85).

A feldolgozott szakirodalom jelentős része szintén nem kizáró az okkazonalizmusokat illetően (pl. Elsen 2004: 21 és Minya 2003: 90). Érdekes külön megemlíteni Barz fejtegetését, aki a korábban idézett Fleischerrel közösen írt jelentős művet a német nyelv szóképzéséről, ám önálló tanulmányában tőle eltérően mégis úgy

¹¹ Ehelyütt csak az alábbi tanulmányra utalok ezzel kapcsolatban: Gósy és Kovács (2001).

véli, nem érdemes megkülönböztetni az okkazonalizmusokat és a neologizmusokat. Ehelyett az 'újonnan képzett szó' (*Wortneubildung*) terminust javasolja (Barz 1998: 17).

Wilss pedig egyenesen a következőket állítja művében a szóalkotásra vonatkozóan:

A szóalkotás vizsgálata szempontjából nem a lexikalizált szóalkotások fontosak, hanem a pillanatnyi szóösszetételek, amelyekkel kapcsolatban a szerzőik adott esetben nem is szeretnék, ha lexikalizálnák azokat. [...] Ilyen pillanatnyi szóösszetételeket minden további nélkül tud alkotni a nyelvhasználó a mindennapi kommunikáció során és képes megérteni azokat. A pillanatnyi szóösszetételeket bizonyos kommunikációs célok és szükségletek alapján alkotják meg az aktuális beszédhelyzetek során. (Wilss 1986: 31)

Néhány oldallal később pedig kijelenti: „Funkcionális szempontból a szóalkotási jelenségek nem ad hoc-alkotások, hanem egy új kifejezés hosszú távú megnevezésének javaslataként szolgálnak“ (Wilss 1986: 37).

Mínya a következőkre hívja fel a figyelmet:

[A] hapaxok és a neologizmusok között van egy olyan átmeneti rétege az új kifejezéseknek, amely hullámmozgásszerűen jelentkezik a nyelvben. Tehát valamely esemény vagy egyéb ok miatt a köznyelv központi részévé lesz, azonban ez tisztavág-életűnek bizonyul, mert amilyen gyorsan felbukkan, ugyanolyan gyorsan el is tűnik, de mindvégig megmarad egy adott esemény, dolog jelölőjének, úgy, hogy mindenki ismeri, azaz passzív szókészletünk része. (Mínya 2003: 90)

Ugyancsak ő az, aki úgynevezett neologizmuskáláról is beszél, amelyek egyik végpontján a bizonyíthatóan egyszeri előfordulások vannak, „a másikon pedig azok a kifejezések, amelyek társadalmi, politikai, kulturális, technikai stb. elnevezésbeli szükségletet elégítenek ki, s idővel bekerülnek az alapszókincsbe” (Mínya 2011: 107).

A fentiekén túl talán a legfontosabb érv, amiért nem tennék különbséget neologizmus és okkazonalizmus között, az az, hogy a fordítás szempontjából vizsgálom az új kifejezéseket. Ahogyan arra korábban már utaltam, fordítóként bármelyik kategóriával találkozhatunk, hiszen előfordulhat, hogy egy éppen terjedő új kifejezést kell visszaadnunk egy szövegben, de az is elképzelhető, hogy egy újságíró leleményes szóalkotásával kell megbirkóznunk.

Ezért jelen dolgozat központi témája szempontjából valójában nincs különös jelentősége ennek a fent felvázolt kérdésnek. Legfeljebb a fordítás oktatása terén történő, hosszú távú alkalmazás kapcsán látszik célszerűnek ez a megkülönböztetés, hiszen itt

racionális döntésnek tűnik, ha a viszonylag gyakrabban előforduló kifejezések fordítására koncentrálnak, nem pedig az egyszeri előfordulásokra.

Ezzel összefüggésben érdemes még kitérni Newmark azon gondolatára, amely szerint a fordító adott esetben csak egy átmeneti, deskriptív¹² kifejezést terjeszt el az adott neologizmus fordításával, és a célnyelvi nyelvhasználók később alkotnak majd esetleg egy olyan célnyelvi kifejezést, amely általánosan elfogadottá válik az adott közösségben (Newmark 1988: 145). Newmark 1988-as munkájában a *sexual harassment* ('szexuális zaklatás') példát említi, és közli annak lehetséges német fordítását *Sexualschikane* formában. Érdekes, hogy az azóta eltelt időben egy másik, a *sexuelle Belästigung* kifejezés terjedt el a német nyelvben erre a jelenségre.

3.3 Lexikalizálás

A neologizmusok esetében a lexikalizálás folyamata is gondot jelenthet: amennyiben ugyanis felvételre kerül egy szó egy egynyelvű vagy kétnyelvű szótárba, úgy már nem beszélhetünk egyértelműen neologizmusról, hiszen ebben az esetben már szükségszerűen eltelt egy bizonyos idő a szó keletkezése óta, így azt már nem feltétlenül érzékeli újnak a nyelvhasználók közössége. Ennek ellenére dolgozatomban nem zárom ki a lexikalizált szavakat a neologizmusok köréből, mert úgy vélem, ez ebben az esetben nem csak egy új nyelvi állapot kezdetét tükrözi, de egyben egy folyamat – egy új vagy új jelentésű szó keletkezése – lezárását is.

Ezt a felfogást erősíti Kinne korábban említett definíciója, mely szerint a neologizmusok egyik jellemzője éppen az, hogy még nem szerepelnek szótárban (Kinne 1998: 85). Alátámasztja ezt továbbá Barz fejtegetése is, aki egy skáláról beszél, amelynek egyik végén az okkaszionalizmus, a másikon pedig a lexikalizált kifejezés helyezkedik el (Barz 1998: 17).

Ebben a tekintetben érdekes Choi megfogalmazása, aki a neologizmusok lexikalizálásával kapcsolatban az alábbiakat írja: „Azok az új szavak és szófordulatok is neologizmusnak tekinthetők, amelyeket gyakran használnak a beszélt nyelvben, de amelyek nem kerülnek felvételre a szótárakba” (Choi 2006: 189). Vagyis ő abból indul ki, hogy alapvetően lexikalizálásra kerülnek a neologizmusok: ezzel kapcsolatban gondolhatunk mind a neologizmus-szótárakra, mind pedig az általános egynyelvű szótárakra is,

¹² A deskriptív ebben az értelemben inkább körülíró jelenti, semmint leíró.

amelyeket folyamatosan bővítenek és aktualizálnak. Wilss ezzel kapcsolatos fontos kijelentésére (Wilss 1986: 31) pedig már utaltunk a 3.2-es alfejezetben. Hasonlóan érvel Kinne is, amikor azt mondja: a neologizmus integrációs folyamata a lexikalizálással zárul le (Kinne 1998: 86).

A neologizmusok lexikalizálására sok esetben először külön neologizmus-szótárban kerül sor.¹³ Az ezekben található kifejezések egy része idővel átkerül az egyes kétnyelvű szótárakba, másik részük pedig idővel feledésbe merül. A neologizmusok lexikalizálásának kérdéséről és problémájáról bővebben ír még Fábián (2009) a megadott tanulmányában.

Többek között Glück és Sauer utal arra, hogy nehéz eldönteni, mely szempontok alapján vegyenek fel új szavakat egy szótárba, de abban valószínűleg egyetért a legtöbb tudós és szótárhasználó, hogy az egyszerű szóösszetételek helyett sokkal inkább olyanokat kellene felvenni, amelyeket egy szótóból alkotnak, vagy vezetnek le újonnan (Glück és Sauer 1990: 75).

Végül meg kell említeni azt az utóbbi években elterjedt jelenséget, amely relativizálja a fenti megállapításokat. Ez pedig az a tendencia, hogy az internet elterjedésével és folyamatos bővülésével megjelentek az internetes blog formájában gyűjtött, közölt és megmagyarázott, valamint az online formában szerkesztett és elérhetővé tett neologizmus-gyűjtemények és -adatbázisok. Egy ilyen, angolszász nyelvterületen létrejött projektről, a *Merriam-Webster* szótárkiadó nyílt neologizmus-szótár kezdeményezéséről (<http://nws.merriam-webster.com/pendictionary/>) számol be a *Der Spiegel* című hetilapban megjelent cikkében Reichardt (2011). Német nyelvterületen is találunk hasonló vállalkozásokat: a blog formájában gyűjtött új kifejezésektől (pl. <http://www.neusprech.org>; <http://www.scilogs.de/wblogs/blog/sprachlog>) egészen az internetes gyűjteményig (<http://www.wortwarte.de>). Ezek vagy egy-egy szerkesztőhöz köthetők, vagy éppen az olvasók, felhasználók által gyűjtött, megfelelően dokumentált és beküldött kifejezéseket tartalmazzák.

A fentiekkel kapcsolatban érdemes talán utalni Engelberg és Lemnitzer megállapításaira, akik két szempontot különböztetnek meg a neologizmusok lexikalizálását illetően: az egyik a retrospektív megközelítés (*retrospektive Neologismenlexikographie*), amelyet a hagyományos neologizmus-szótárak követnek. Ebben az esetben a

¹³ Ehelyütt csak a jelen dolgozatban is használt alábbi két német és egy magyar neologizmus-szótárra utalok: Herberg–Kinne–Steffens (2004) és Loskant (é. n.), valamint Minya (2007).

lexikalizálás egy bizonyos idő eltelte után következnek be, miután az adott kifejezés már bizonyos fokig elfogadottá és elterjedtté vált. A másik megközelítés pedig az imént említett, amely úgymond keletkezésük pillanatában, gyakorlatilag napi rendszerességgel figyelni és dokumentálja az új kifejezéseket (*tagesaktuelle Neologismenlexikographie*). A hagyományos, nyomtatott neologizmus-szótárak ez utóbbira csak kevéssé alkalmasak (Engelberg és Lemnitzer 2009: 58/59).

3.4 Terminológiai vonatkozások

A neologizmusok kategorizálásánál mindenképpen szót kell ejteni még egy fontos kérdéstről: ez pedig az, hogy terminusoknak számítanak-e a neologizmusok. Főris definíciója alapján:

Egy terminus két részből áll. Az első a jelölő rész (maga a jel), amely lehet egy vagy több szóból álló lexéma, (számok, betűk kombinációjából képzett) kód vagy más jel. A második rész a jelölt fogalom meghatározó jegyeit megadó definíció. A szótári meghatározásban ezt követi egy harmadik rész: a fogalom pontos értelmezéséhez szükséges értelmezés, amely kiegészítéseket, megjegyzéseket tartalmaz. (Főris 2005: 34)

Már Sager is arra hívja fel a figyelmet a terminológia elméleti kérdéseivel kapcsolatban, hogy különbség van a szó- és terminusalkotás között, a kettő nem tekinthető azonosnak (Sager 2001: 259). Heltai pedig úgy fogalmaz: a legfontosabb különbség a terminusok és a köznyelvi szavak között „alighanem az, hogy a terminusok jelentése pontosan meghatározható, míg a köznyelvi szavak jelentése nem” (Heltai 2004: 25). Ezt erősíti meg Főris is, amikor azt írja, fontos követelménynek számít a terminus egyértelműsége. Ezt pedig „azzal lehet biztosítani, ha pontosan meghatározott, hogy milyen fogalomra vonatkozik, és annak mik a főbb jellemzői. E követelmény teljesülését [...] a definíció pontos megadásával lehet elérni” (Főris 2005: 35).

Heltai a fenti kijelentést követően további fontos jellemzőket is említ a köznyelvi szavakkal és a terminusokkal kapcsolatban, amelyeket szintén elfogadhatunk. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek az ő megállapítása szerint sem egyforma mértékben jellemzők minden kifejezésre:

[A] köznyelvi szavakra jellemző a poliszémia, és legtöbbször vannak szinonimáik; a referenciális jelentés mellett megtaláljuk az érzelmi jelentéseket, sőt gyakran az

utóbbiak dominálnak; a köznyelvi szavak jelentése többnyire nem határozható meg pontosan, gyakran elmosódó; az alá- és fölérendeltségi viszonyok sokszor nem határozhatók meg; a köznyelvi szavak jelentése függ a kontextustól, adott pragmatikai tényezők hatására módosítható, bővíthető vagy szűkíthető, egyéni vagy alkalmi interpretációk lehetségesek, és az egyes szavak jelentései között átmenetek lehetnek; a köznyelvi szókinccset az egész beszédközösség használja. (Heltai 2004: 26–27)

[A] terminusoknak egy jelentése van, és nincsenek szinonimái; a terminusokra nem jellemző a konnotáció vagy érzelmi jelentés; a terminusoknak pontos meghatározáson alapuló jelentése van; a jelentés meghatározása a terminológia által jelölt fogalmak alá- és fölérendeltségi viszonyain alapul; a terminusokat mindig ugyanabban a jelentésben használjuk, nem bővíthetők vagy szűkíthetők: kontextustól, pragmatikai tényezőktől függetlenek, és a meghatározás gyakran mennyiségi paraméterekre támaszkodik; az egyes terminusok jelentései jól elhatároltak, nincsenek átmenetek; a terminusokat csak a beszédközösség egyes csoportjai használják egy bizonyos szakterületen, illetve bizonyos tevékenységgel kapcsolatban. (Heltai 2004: 27–28)

Klaudy oly módon különbözteti meg a terminusokat a nem terminusnak minősülő kifejezésektől, hogy véleménye szerint a terminusok fordítása esetében nincs választási lehetősége a nyelvi közvetítőnek, míg a nem terminusértékű lexika fordítása során van (Klaudy 2007a: 142). Ugyanő egy másik tanulmányában a szöveg kemény és rugalmas (vagy puha) részeiről beszél ebben a vonatkozásban (Klaudy 2007b: 248). Ebben az esetben nyilvánvalóan a nem terminusértékű lexika a szöveg puha – formálható, alakítható – része.

A jelen dolgozatban vizsgált neologizmusok mindegyike a köznyelvben született, és egyik sem szakszövegből származik. Vagyis – Kurtán szavaival élve – egyik kifejezés sem sorolható „valamely szakmai beszélőközösség specifikus célú nyelvhasználatá”-hoz (Kurtán 2003: 273). Tovább pontosítva: az elvégzett vizsgálat során a széles célközönségnek szóló sajtószövegekben való használatuk, előfordulásuk áll a középpontban, amiről bővebben már szoltam a dolgozat bevezetésében.

Mivel köznyelv és szaknyelv között természetesen van átjárás, előfordul, hogy egy új szaknyelvi kifejezés terjed el széles körben. Ugyanakkor tendenciaként az figyelhető meg, hogy a különböző folyamatok, események, jelenségek megnevezésére a köznyelvben találnak ki és alkotnak meg egy-egy új kifejezést, amely aztán széles körben elterjed. Ezeknek azonban nincs pontosan körülhatárolható jelentése, illetve ha van, azt akkor sem nevezhetjük tudatosan, szakemberek által meghatározott jelentésnek, így aligha tekinthetők terminusoknak. Muráth a következőképpen fogalmaz ezzel kapcsolatban: „Míg köznyelvi szókinccsünk és a hozzá kapcsolódó jelentések prototipikusan

szerveződnek, addig a szaknyelv definatorikus. Egy nyelv ismeretének nem feltétlen velejárója egy szaknyelv ismerete és annak korrekt használata” (Muráth 2004: 123).

Egy kis betekintést engedve a dolgozat második részébe, az elvégzett kérdőíves vizsgálatra adott válaszok jól igazolják a fent leírtakat. Többször fogalmaztak ugyanis úgy a kísérleti személyek (például a *biodíszlet* magyar neologizmus esetében), hogy maguk sem pontosan tudják, miről van szó, nem tudják meghatározni a szó jelentését („ezt a szót magyarul sem ismertem” (FL); „A ’biodíszlet’ a magyarban sem bevett kifejezés, így a magyar olvasó is csak következtethet arra, mit jelent valójában.” (BK); „Ez számomra sem volt teljesen világos, csak a politikusokra jellemző nyelvhasználat részének tekintettem.” (GA); „Néhány esetben (pl.: biodíszlet) úgy gondoltam, hogy a szószerinti fordítás helytálló, elsősorban azért, mert magyarul is eléggé zavaros a kifejezés jelentése” (ZA).

A fent leírtakból következik, hogy a dolgozatban nem térek ki a vizsgált neologizmusok terminológiai vonatkozásaira, de ehelyütt jelzem: bizonyos helyzetekben lehetnek ilyenek, már csak azért is, mert a terminusok jelentős része „úgy jön létre, hogy a köznyelvi szó kap egy terminusjelentést” (Fischer 2010: 57). Ezeket a vonatkozásokat az adott kutatási helyzet függvényében mindenképpen érdemes vizsgálni, amennyiben relevánsnak bizonyulnak.

4. A neologizmusok fordítása

4.1 Szakirodalmi áttekintés

Bármennyire is fontosnak tűnik a neologizmusok fordításának kérdése a globalizált világban – mégpedig a dolgozat elején részletesen kifejtett okokból –, megállapíthatjuk: mindeddig nem sokan foglalkoztak a témával. Ellentétben a neologizmusok kérdésével általánosságban, amelynek nagy szakirodalma létezik többek között magyar, német és angol nyelven, ahogyan az a dolgozat eddigi fejezeteiből is kitűnik. Ennek ellenére van néhány kutató, aki az elmúlt években, évtizedekben előadást vagy tanulmányt szentelt a problémának. Ebben az alfejezetben ezeket a kutatásokat, illetve egyes megállapításokat mutatom be, mégpedig időrendi sorrendben.

Elsőként Newmarkot kell említeni, aki már 1988-as kötetében a neologizmusok tizenkét típusát különbözteti meg fordítási szempontból, ahogyan arra a neologizmusok kategorizálásánál már utaltam. Ezek részletesen a következők: (1) meglévő szavak új jelentéssel; (2) meglévő kollokációk új jelentéssel; (3) új szóalkotások; (4) meglévő szavakból kialakult új szavak; (5) új rövidítések; (6) új kollokációk; (7) új eponimák; (8) új idiómák; (9) átvett szavak; (10) új betűszók; (11) pszeudo-neologizmusok és (12) nemzetközi szavak.

A felsoroltak – és korábban a neologizmusok kategorizálásánál említett típusok – közül a kutatásba kizárólag a korábban Elsen (2004) munkájára történt hivatkozással meghatározott új szóalkotásokat és szóteremtéseket kívánom bevonni. (Newmarknál ez a két típus a fenti (3)-as és (4)-es csoport.) A többi csoportot abból a megfontolásból zárom ki a további vizsgálatból, hogy azok bevonása túlságosan szerteágazóvá tenné a kutatást, ráadásul bizonyos kategóriákba tartozó elemek (mindenekelőtt a rövidítések és a betűszók) fordítása más kérdéseket és problémákat is felvet.

Newmark továbbá tizenegy¹⁴ fordítási eljárást határoz meg a neologizmusokkal kapcsolatban, és megállapítja, hogy ritkán létezik egyetlen helyes fordítása egy neologizmusnak, hiszen figyelembe kell vennünk számos kontextuális tényezőt¹⁵. A lehetséges fordítási eljárások, amelyeket sajnálatos módon nem fejt ki bővebben művében, a

¹⁴ A számozás ugyan 1-től 12-ig tart, ám hatos eljárás valójában nincs: vagy kimaradt, vagy egyszerűen rossz a sorszámolás.

¹⁵ Ezekre a kontextuális tényezőkre az 5.2.6-os alfejezetben térek ki bővebben.

következők: (1) átvitel; (2) célnyelvi neologizmus; (3) meglévő célnyelvi szóból kialakult szó; (4) honosítás; (5) elismert forrásnyelvi fordítás; (6) funkcionális kifejezés; (7) deskriptív (körülíró) kifejezés; (8) szó szerinti fordítás; (9) fordítási eljárások kombinációja; (10) „through-translation”¹⁶ és (11) nemzetközi kifejezés.

Schöller (1989) diplomamunkájában a teljesség igénye nélkül öt eljárást említ a neologizmusok fordításával kapcsolatban: (1) a forrásnyelvi kifejezés közvetlen átvétele, adott esetben speciális jelzésekkel (idézőjel stb.), vagy a célnyelv normáihoz igazítva; (2) tükörfordítás; (3) körülírás, illetve magyarázás; (4) adaptáció és (5) új célnyelvi kifejezés alkotása. Ezek közül a (3)-as pontban említett körülírás és magyarázó fordítás együttes említése problematikusnak nevezhető, ahogyan arra kitérek még a 4.3-as alfejezetben.

Különösen érdekesnek mondhatók a szakirodalomból Niska (1998) gondolatai, aki a neologizmusok tolmácsolásának kérdésével foglalkozik, mindenekelőtt a fordítói kreativitás szemszögéből. Ő is négy eljárást határoz meg; ezek segítségével visszaadhatók a célnyelvben nem létező kifejezések, amelyeket neologizmusként érzékel a tolmács: (1) kihagyás (legalábbis a szöveg adott pontján, a későbbiek során sor kerülhet a lefordításra); (2) megközelítő vagy ideiglenes ekvivalens használata; (3) fogalom megmagyarázása és (4) célnyelvi neologizmus használata. Utóbbi esetben Niska szerint három lehetősége van a tolmácsnak: (a) tükörszó használata (vagyis a forrásnyelvi kifejezés szó szerinti visszaadása); (b) közvetlen kölcsönzés vagy transzfer (a forrásnyelvi szót – adott esetben kisebb fonológiai/morfológiai változtatással – úgy használják a célnyelvben, ahogyan a forrásnyelvben) és (c) új szó létrehozása. Adott esetben mind a négy, fent említett stratégia kombinációja is elképzelhető természetesen.

Gupta (2002) több érdekes elméleti kérdést vet fel tanulmányában a neologizmusok fordításával kapcsolatban. Az egyik ilyen a fordítási újítás paradoxonja (*Translation Novelty Paradox*). E szerint egy lefordítandó forrásnyelvi dokumentumnak egyrészt újnak kell lennie a célnyelvben – ha nem így lenne, nem is kellene lefordítani¹⁷. Másrészt olyan részekből (szavakból és kifejezésekből) kell állnia, amelyek régi-

¹⁶ Newmark a könyvében sajnos nem tér ki bővebben az általa felsorolt eljárásokra, így a „through-translation”-ről nem tudjuk pontosan megmondani, mit is takar.

¹⁷ Kivételek – bár Gupta nem tér ki ezekre – természetesen lehetnek, de ez véleményem szerint nem változtat a szerző által felvázolt gondolat helyességén. Például a manapság a műfordítás területén nagyon elterjedtnek számító újrafordítás esetében ugyanis a forrásnyelvi szöveg már semmi esetre sem nevezhető újnak a célnyelvben!

nek számítanak a célnyelvben, hiszen ha nem így lenne, akkor a célközönség nem értené meg a szöveget, a fordítás pedig nem érné el a célját.

Ez a paradoxon Gupta szerint két különböző irányba húzza a fordítót: egyrészt a dokumentumnak meg kell őriznie a meglévő célnyelvi írásművekkel kapcsolatban fennálló folytonosságot, a hagyományokat, másrészt azonban szakítania kell ezekkel a hagyományokkal, és pontosan azt kell visszaadnia, amit a forrásnyelvi szöveg tartalmaz. Ez adott esetben új szavakat és kifejezéseket jelent.

A tanulmány későbbi részében Gupta különösen problematikusnak nevezi a neologizmusok fordítását abban az esetben, ha ezek a figyelemfelkeltő kifejezések kimondottan sértik a fordítástól elvárt ekvivalencia-normákat.

Végül annak az érdekesnek mondható megkülönböztetésnek a szükségességére hívja fel a figyelmet, hogy vannak az iparosodott országok nyelvei, amelyek között könnyebb a fordítás, hiszen valamelyest közös kulturális tudással, ismeretekkel rendelkeznek, és nagy fordítási anyag segíti az újonnan átültetett szövegek fordítóit. Ezeket a nyelveket jobban felszerelt nyelveknek (*More Equipped Languages*, MELs) nevezi, ellentétben a kevésbé felszerelt nyelvekkel (*Less Equipped Languages*, LESs). Ez utóbbiak esetében a fordítók eleve sok új elemre számítanak a szövegek átültetése során, hiszen kevés a közös ismeret. Ezeknél továbbá a célközönség elfogadja az úgynevezett fordításnyelvet (*translationese*, más magyar elnevezéssel *kvázi-helyesség*)¹⁸, hiszen ez az egyik ára annak, hogy felzárkózhassanak a fejlett világhoz.

Delabastita (2004) cikkében együtt tárgyalja az archaizmusokat és a neologizmusokat, és megállapítja, hogy a neologizmusok fordítása során a fordítónak figyelembe kell vennie a célnyelvi kultúra új szavak alkotására és azok használatára vonatkozó szabályait, ami adott esetben nyelvpolitikai kérdéseket is felvet. A fordító lehetséges stratégiái között négyet említ a teljesség igénye nélkül, miközben felhívja a figyelmet arra, hogy a sok neologizmustípus és forrás- és célnyelv közötti lehetséges strukturális kapcsolat miatt lehetetlen felsorolni az összes stratégiát. A Delabastita által említettek – a neologizmusok neologizmussal történő fordításán kívül – a következők: (1) a forrásnyelvi neologizmus közvetlen átvétele, adott esetben speciális jelzésekkel (dőlt betű, idézőjel, lábjegyzet stb.); (2) meglévő célnyelvi neologizmus használata, abban az esetben is, ha annak némileg eltérő denotációs jelentése van; (3) a denotáció szempontjából

¹⁸ A *fordításnyelv* fogalmának meghatározásával kapcsolatban ld. pl. Balaskó (2007), a *kvázi-helyesség* terminusról pedig pl. Klaudy (1997: 58).

ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés használata és (4) a neologizmus stílusának visszaadása más szövegpozícióban és más nyelvészeti eszközökkel (kompenzáció).

Zauberga (2005) a terminológia és a fordítás kapcsolatáról szóló tanulmányában elsődlegesen a szakszövegek terminusaival foglalkozik. Ehelyütt azonban annyit megemlíthetünk az általánosabb megállapításai közül, hogy véleménye szerint a transzkripció és a tükörfordítás a két leginkább elterjedt eljárás a fordítók körében, amikor nem létező forrásnyelvi kifejezéssel találkozunk. Magyarázata szerint ez a két eljárás könnyen alkalmazható és nem teszi szükségessé a forrásnyelvi szövegben szereplő megnevezés pontos megértését. Néhány szövegtípus esetében pedig – Zauberga a szakácskönyveket említi példaként – az idegen szavak közvetlen, változtatás nélküli átvétele is megfigyelhető (Zauberga 2005: 109).

A szakirodalom feltárása során csupán egyetlen magyar kutatót, illetve munkát találtam (Vermes 2006), aki, illetve amely a neologizmusok fordításának kérdésével foglalkozik. Ehelyütt jegyzem meg, hogy a neologizmusok kérdésével általánosságban ugyanakkor több kutató foglalkozik Magyarországon is. Ezzel kapcsolatban csak utalok a dolgozatban más helyütt említett alábbi kutatókra és művekre: Fábian (2009), Minya (2003, 2007, 2011), Sólyom (2010) és Veszelszki (2011), de két közelmúltbeli kutatást röviden ki is emelek:

Egyrészt N. Csák Éva PhD-disszertációját, amely a szállodaipari szaknyelv neologizmusait foglalkozik. Ennek során az új, angol nyelvi elemekből álló gazdasági-szállodaipari lexikai egységek komplex összehasonlító vizsgálatát hajtotta végre (N. Csák 2009). Vagyis egy másik szaknyelvi területen – más szempontból – éppen azokkal a nyelvi elemekkel foglalkozik, amelyeket én magam a dolgozat elején ismertetett okból kizártam a vizsgálatból.

Másrészt Jerkus Tibor Istvánné PhD-disszertációját, amely a magyar gazdasági szaknyelv neologizmusait tárgyalja részletesen. Ennek során a szóösszetételek és képzett szavak mellett kiemelten a sajtónyelvi címekben megjelenő neologizmusokkal foglalkozik, ám – ahogyan korábban említettem – ő sem fordítási szempontból (Jerkus 2011).

Vermes tanulmánya tehát az egyetlen olyan magyar tanulmány, amely ez idáig a neologizmusok átültetésével foglalkozik, de nemzetközi összevetésben is az egyetlen olyan, általam fellelt munka, amely a relevanciaelméletet kísérli meg adaptálni az új

kifejezések fordításának problematikájára. Vermes kiindulási helyzete viszont alapvetően eltér a jelen disszertáció alaphelyzetétől, hiszen ő egyrészt angol–magyar nyelvpárban vizsgálódott és csupán egy nyelvi irányban végzett elemzéseket, másrészt nem sajtószövegeket vett alapul, hanem egyetlen szépirodalmi mű egy fejezetét (Douglas Adams: *Az élet, a világmindenség meg minden. 9. fejezet*), amely ráadásul nem nélkülözi a nyelvi humor jelenségét sem. Ez már önmagában merőben eltérő kiindulási helyzetet teremt a kutatás szempontjából.

Az imént említett kutató a forrásnyelvi szövegben talált neologizmusokat létrejöttük alapján csoportokba sorolja, majd a saját maga által felállított négy kategória szerint osztályozza a magyarra fordítás során megfigyelhető fordítási műveleteket. Ennek során visszanyúl a Sperber és Wilson által alkalmazott logikai, enciklopédikus és lexikai bejegyzés fogalmához (Sperber és Wilson 1995).

A Vermes által meghatározott négy művelet (más néven a forrásnyelvi és célnyelvi szöveg közötti szemantikai viszony) tehát a következő: teljes átvitel (*total transfer*, TT), logikai átvitel (*logical transfer*, LT), enciklopédikus átvitel (*encyclopaedic transfer*, ET) és zéró átvitel (*zero transfer*, ZT). Meghatározásuk a lexikai egységek logikai (L) és enciklopédiai (E) jellemzőinek viszonyán alapul: TT [+L, +E]: a célnyelvi szöveg elemének ugyanaz a releváns logikai és enciklopédikus tartalma, mint a forrásnyelvi szövegének; LT [+L, –E]: a logikai tartalom ugyanaz, de az enciklopédikus tartalom különböző vagy irreleváns; ET [–L, +E]: az enciklopédikus tartalom ugyanaz, de a logikai tartalom különböző vagy irreleváns; ZT [–L, –E]: a célnyelvi szöveg elemének eltérő a releváns logikai és enciklopédikus tartalma, mint a forrásnyelvi szövegének (Vermes 2006).

Hogy Vermes fenti, relevanciaelméleti kategorizálása milyen megállapításokhoz vezet, és mennyiben tartom ezeket elfogadhatónak, azt a disszertáció relevanciaelméleti részénél, az 5.3.1-es alfejezetében fejtem ki bővebben.

A neologizmusok fordításának érdekes és egyben nagyon speciális kérdésével foglalkozik diplomamunkájában Alawneh (2007), mégpedig az első és második intifáda (Izrael elleni palesztin felkelés, 1987–1993 és 2000–2005 között) új kifejezéseivel. A konkrét kutatást megelőzően a dolgozat rövidebb részében általánosan tárgyalja a neologizmusok fordítását és áttekintést nyújt az eddigi szakirodalomról, elsősorban néhány arab nyelvű szerzőre és kutatásra vonatkozóan. Ezt követően pedig arab–angol irányban tárgyal összesen hatvan új kifejezést a fent említett témával kapcsolatosan, amelyeket öt

különböző, már meglévő grammatikai kategóriákba sorol: jelentésbővítés és -szűkítés; formai neologizmusok (deriváció); kölcsönszavak; figuratív neologizmusok (analógia, idiomatikus kifejezések); és fonológiai neologizmusok.

Lehrer (2010) tanulmánya a kreatív neologizmusok fordításáról szól, bár számomra nem igazán világos a munkája alapján, véleménye szerint mitől kreatív – vagy sokkal inkább: mitől nem kreatív – egy neologizmus. Megállapítja, hogy ilyen esetekben általában nem csak az új kifejezés tartalma és hatása fontos, de formája is, ami nagy kihívás elé állítja a fordítót. Részletesebben két szóképzési eljárással foglalkozik: a szóösszevonással és a morféimákkal történő szóalkotással. Fordítási szempontból tanulmányának legfontosabb megállapítása, hogy akkor van könnyebb dolga a nyelvi közvetítőnek a fenti kategóriákba tartozó neologizmusok átültetése során, ha a célnyelven is léteznek és használatosak ezek a szóképzési eljárások. Emellett pedig megemlíti a szociokulturális tényezők szerepét, mint például azt, mennyire elfogadók a beszélők az új szavakkal – és különösképpen a fent említett szóképzési módokkal – kapcsolatban.

Moghadam és Sedighi (2012) tanulmánya egy szűk szakterületre és ritka nyelvpárra korlátozódik: számítógépes szövegekben szereplő neologizmusokat vizsgáltak angol–perzsa irányban 2000 és 2010 között. Ennek során Newmark korábban említett fordítási eljárásait alapul véve osztályozták a párhuzamos korpuszokban talált neologizmusokat, és a tanulmány végén megállapítják, hogy az átvett szavak jelentik a vizsgálat alapján a leggyakrabban alkalmazott eljárást a nyelvi közvetítők részéről.

4.2 A szakterületek szerepe

Gupta hívja fel a figyelmet arra, hogy a neologizmusok fordításának problémája eltérő módon jelenik meg a különböző szakterületeken (pl. gazdaság, tudományos nyelv, műszaki terület, jogi szaknyelv, egészségügy stb.). Ezek a területek, illetve az itt megjelenő új kifejezések mind kihívást jelentenek a fordító számára, ám mindegyik esetében eltérő módon kell kezelnie ezeket (Gupta 2002). Ez természetesen azt is jelenti, hogy nem alkalmazhatja minden esetben ugyanazt vagy ugyanazokat a fordítási stratégiákat. Nincs olyan előírás, hogy a neologizmusokat mindig egy bizonyos stratégia segítségével lehet, vagy kell visszaadni a célnyelven.

A műszaki szakterületeken, a technika világában – különös tekintettel a számítástechnikára – gyakran kerül sor szó szerinti átvételre, és különösen magas az angol

eredetű kifejezések aránya. Ezzel szemben a jog területe „hajlamos arra, hogy megőrizze folytonosságát és ellenálljon a változásnak” (Gupta 2002). Ennek ellenére ez utóbbi területen is találkozhatunk az új, eddig nem létező kifejezések alkotásának és lefordításának problémájával. Erre világít rá például de Groot (1997) cikke.

A neologizmusok száma talán a reklámokban és az újságírásban, publicisztikában – vagyis éppen a jelen kutatásban vizsgált sajtónyelvben – a legmagasabb. A reklámok esetében sokszor új terméknevekről vagy szlogenekről, hívószavakról van szó, amelyek egyértelmű célja a figyelemfelkeltés és a termék, illetve cég versenytársaktól való megkülönböztetése. A sajtóban megjelenő új kifejezések a közélet számos területét érinthetik, ahogyan az a jelen dolgozatban elvégzett kutatásból is jól látható (egészségügy, energiaipar, pszichológia, gazdaság, műszaki terület, oktatásügy, politika stb.). Sokszor pedig egy-egy újságíró (vagy az utca emberének) nyelvi leleményességét tükrözik. Sem a reklámok nyelve, sem a sajtónyelv nem nevezhető azonban kimondottan szakterületnek, mindegyik a közélet különböző szegmenseihez kapcsolódik. A további részletekkel és a terminológiai vonatkozásokkal kapcsolatban ehelyütt visszautalok a 3.4-es alfejezetben tett megállapításokra.

4.3 Fordítási stratégiák a neologizmusokkal kapcsolatban

4.3.1 Általános megjegyzések

A 4.1-es alfejezetben közölt szakirodalmi tipologizálás figyelembevételével, a konkrét kutatás előtt az alábbiakban azt fejtem ki, véleményem szerint milyen lehetséges eljárások, illetve stratégiák állnak a fordító rendelkezésére a neologizmusok átültetésénél. Ez az alfejezet tehát egyben választ keres a K1-es jelzésű kutatási kérdésre is, amely egészen pontosan úgy szól, hogy milyen lehetséges fordítási stratégiák állnak a nyelvi közvetítő rendelkezésére a neologizmusok átültetése során?

Fordítási stratégián Lörscher nyomán „potenciálisan tudatos eljárást értünk olyan probléma megoldására, amellyel egy bizonyos szövegrész fordítása során találkozik az egyén” (idézi Chesterman 1993: 13). Mint oly sokszor, itt is már maga a kifejezés (*stratégia*) gondot jelent. Ahogyan Chesterman egy másik tanulmányában részletesen kifejti, számos fordításkutató eltérő kifejezéseket használ nagyjából ugyanarra a jelenségre. A teljesség igénye nélkül például ezeket: „művelet, eljárás, technika, stratégia, változtatás, megoldás-típus, shift, módszer” (Chesterman 2005: 17/18). A továbbiakban

az ő gondolatmenetét követve stratégiákról beszélek a neologizmusok fordítása esetében, mert erre is igazak az általa megállapítottak:

Néhány kutató azokra az esetekre tartja fenn a 'stratégiák' kifejezést, amikor a fordítónak meg kell oldania egy problémát. E mögött az az elgondolás húzódik meg, hogy sok 'megoldás' rutinszerű, de olykor egy, a forrásszövegben található jelenség vagy elem megakasztja a fordító akadályoktól mentes munkáját. (Chesterman 2005: 21)

Véleményem szerint a neologizmusok vonatkozásában ez tökéletesen igaz. Mivel azok használata semmi esetre sem tekinthető rutinszerűnek – sem az eredeti szerző, sem a nyelvi közvetítő részéről –, ezért mindenképpen problémaként jelentkeznek, így érzékeli őket a fordító az adott szövegben és a fordítási folyamat során – még akkor is, ha adott esetben nem tudatosul benne, hogy neologizmusokról van szó.

Fontosnak tartom továbbá megjegyezni, hogy az alábbiakban meghatározott stratégiák a lexika, nem pedig a grammatika oldaláról közelítenek a neologizmusokhoz, illetve azok fordításához. Ez azt jelenti, hogy a grammatikai jellegzetességeket, a szófajokat, az adott neologizmus létrejöttének módját nem veszem figyelembe a fordítási eljárások meghatározásánál.

Ide, az általános megjegyzések közé kívánkozik még két további gondolat. Elsőként Weissenhofer megkülönböztetése, aki szerint a fordító a terminusok átültetése során kettős elvet követ, egy szemasziológiai és egy onomasziológiai. A fordítás első szakaszában a forrásnyelvi megnevezésből indul ki (szemasziológiai elv) és jut el a konkrét nyelven túlmutató fogalomhoz, majd a második szakaszban a fogalomtól jut el a célnyelvi (szintén jelentésből és formából álló) megnevezésig (onomaszziológiai elv) (Weissenhofer 1994: 323–324).

E gondolat véleményem szerint összecseng a tolmácsolás területén Seleskovitch és Lederer által felvázolt elképzeléssel (*théorie du sens*), mely szerint a tolmácsolási tevékenység egyik mentális szakasza éppen az úgynevezett deverbilizáció. Ennek során a nyelvi közvetítő megfosztja a forrásnyelvi kifejezést a nyelvi köntösétől és megragadja a kifejezés mögött megbújó értelmet, jelentést (Lederer 2003: 12–17). Ezt követi a reverbalizáció folyamata, amikor is újrafogalmazza az adott fogalmat a célnyelven, immár szándékosan figyelmen kívül hagyva a forrásnyelvi formát (Lederer 2003: 35–38).

A fentiekkel kapcsolatban idézhetjük Fischer megállapítását is:

[A] fordító nem indulhat ki kizárólag a megnevezésekből, hanem fogalmi szinten, azaz rendszerszinten is össze kell vetnie a forrásnyelvi és a célnyelvi fogalmat. [...] Ugyanakkor az sem elegendő, ha a fordító csak rendszerszinten mozog, hiszen konkrét szövegekkel dolgozik, azaz figyelembe kell vennie a nyelvhasználati szintet is. (Fischer 2010: 94)

Ezt fejti ki Muráth is, aki szintén a szakszókincset és annak fordítását jellemzi tanulmányában, ám megállapításai vonatkoztathatók a neologizmusok átültetésére is:

Ez azt jelenti a szakfordító számára, hogy a fordítási folyamat során a használati és a rendszerszint között kell mozognia. Maga a folyamat három szakaszra osztható: a recepció szakaszában a forrásnyelvi szöveg megértéséről van szó, és itt tárja fel a fordító a szakszókincset a kontextusban. Ennek során terminológiai rendszerinformációkat is bevon a szakkifejezések fogalmi megfejtéséhez. A transferszakaszban a fordító rendszerszinten mozog, ahol összeveti a terminust a célnyelvi terminussal, és eltérő szerkezetek esetén hozzáigazítja azt. Ezt követi a produkció szakasza, amelynek során a fordító visszavezeti a hozzáigazított terminust a rendszerszintről a használati szintre, vagyis újrafogalmazza azt a célnyelven. (Muráth 2006: 84)

A második említendő gondolat a neologizmusok fordításának elveivel kapcsolatos. Ahogyan Farø a frazeologizmusok fordításával kapcsolatban utal rá, úgy véleményem szerint az új kifejezések esetében is alapvetően négy elv közül választhat a fordító, amikor ezzel a fordítási helyzettel szembesül. A Farø-féle négy fordítási elv¹⁹ (idézi Forgács 2005: 42) – jelen esetben a neologizmusokra vonatkoztatva – a következő: (1) a *dogmatizmus* felfogása szerint neologizmust neologizmussal kell fordítani, különben fordítási deficit keletkezik; (2) a *szkeptizmus* szerint a neologizmusok kultúraspecifikusak, vagyis a fordítás elviekben nem lehetséges; (3) a *nihilizmus* – dogmatizmussal szembenálló – képviselői szerint soha nem szükséges a neologizmusok neologizmussal való fordítása; (4) a *pragmatizmus* abból indul ki, hogy minden konkrét esetben meg kell vizsgálni, milyen szerepe van az adott neologizmusnak a forrásnyelvi szövegben.

Ahogyan Forgács, úgy a továbbiakban én is azt vallom, hogy a fordításban a negyedik, úgynevezett pragmatikus fordítási elv alapján eljárva lehet létrehozni olyan célnyelvi szöveget, amely megfelel az eredetileg Nida által megfogalmazott dinamikus ekvivalencia követelményének, vagyis ugyanazt a hatást váltja ki a fordítás befogadójánál, mint a forrásnyelvi szöveg az eredeti befogadónál (Nida és Taber 1974: 24).

¹⁹ Forgács, aki idézi Farø előadását, tanulmányában végig szinonimaként használja a *stratégia* és az *elv* kifejezést. Én jelen esetben a pontosság és az egyértelműség kedvéért előbb fordítási elvekről, majd konkrét stratégiákról beszélek.

Amennyiben a fordító az első elvet (dogmatizmus) követi, úgy a helyzet és a várható stratégiája egyértelmű: Farø gondolatának megfelelően fordítási deficit keletkezik ugyan, de a nyelvi közvetítő ebben az esetben figyelmen kívül hagyja a célközönség szempontjait és a relevancia elvét, amelyre az 5. fejezetben fogok részletesen kitérni. Ráadásul az elv némileg ellentmond a fordítás azon fent idézett alapvetésének is, hogy értelemről értelemre fordítunk, nem pedig szóról szóra. Az első fordítási elv gondolatmenetét követve ugyanis a szófajokat, mondathatárokat stb. is át kellene vennie, illetve be kellene tartania a fordítónak, ha valóban az a szándéka, hogy ne keletkezzen fordítási deficit, ez pedig lehetetlenség!

Ha a nyelvi közvetítő a második elvet (szkepticizmus) követi, úgy azért hibázik, mert véleményem szerint nem minden neologizmus tekinthető kultúraspecifikusnak. A kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus neologizmusok fordítását bővebben, példák-
kal illusztrálva az 5.3.3-as alfejezetben tárgyalom, így ehelyütt csak annyit jegyzek meg ezzel kapcsolatban, hogy bizonyos nyelvpárok között a nyelvi és/vagy kulturális hasonlóságok, közös vonások következtében semmilyen problémát nem okoz bizonyos neologizmusok lefordítása.

Végül a harmadik fordítási elvvel (nihilizmus) kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a nyelvi közvetítő – ha ezt követi – figyelmen kívül hagyja a neologizmusok stílári szerepét és adott esetben a forrásnyelvi szöveg szerzőjének szándékát. A neologizmusok pragmatikai értéke ugyanis abban is áll, „hogy gyakran valamiféle szociális csoporthoz tartozást is kifejeznek, vagy éppen újdonságot jeleznek, vagy egészen egyszerűen figyelemfelkeltésre szolgálnak” (Veszelszki 2011: 158). Ráadásul ebben az esetben is mindenképpen szükséges továbblépnie a fordítónak a stratégiák felé, és ki kell választania egy, a fordítás során követendő eljárást az adott neologizmus célnyelvi visszaadására.

4.3.2 Fordítási stratégiák

A fentiek alapján tehát az alábbi hét fordítási stratégiát állapítom meg az új kifejezések átültetésével kapcsolatban. Egyúttal már ehelyütt jelzem, hogy a szakirodalom alapján jelen alfejezet végén magyarázatot adok arra is, hogy az általam a továbbiakban meghatározott stratégiák között miért nem szerepelnek bizonyos fordítási stratégiák, amelyek megtalálhatók a 4.1-es alfejezetben. A megállapított hét fordítási stratégia tehát a következő: (1) célnyelvi neologizmus használata; (2) ekvivalens, de nem neologizmusnak

minősülő célnyelvi kifejezés használata; (3) magyarázó fordítás; (4) körülírás; (5) általánosítás; (6) honosítás és (7) kihagyás.

Az (1)-es stratégia, a célnyelvi neologizmus használata esetében beszélhetünk: (a) már meglévő célnyelvi neologizmusról és (b) az adott fordító által újonnan – szóalkotás vagy szóteremtés útján – megalkotott neologizmusról. Ide sorolom a továbbiakban – Niskához hasonlóan – a szó szerinti fordítást vagy tükörfordítást is: ez a célnyelvi neologizmusok olyan speciális altípusa, amely – erre később még ki fogok térni – meglehetősen kis erőfeszítésre készíti a fordítót.

Ezzel kapcsolatban jeleznem kell azonban, hogy tudatában vagyok annak, amire Heltai (2010) hívja fel a figyelmet egyik tanulmányában: a szó szerinti fordítás sok kutató alapvető stratégiának tekinti, ugyanakkor gyakran automatikus folyamatként írja le.

Az (1b) stratégia esetében a többi, alább említett stratégiához képest kiemelt szerep jut a kreativitásnak. Aitchison szavaival élve ez az eljárás bizonyítja, mennyire aktívan, rugalmasan kezeli az emberi agy a szókincset, és azt is, hogy fejünkben folyamatosan jönnek létre az új kapcsolódások (Aitchison 1994: 167).

A szintén ide sorolható szó szerinti vagy tükörfordítás kapcsán érdemes megemlíteni a Fischer doktori értekezésében tárgyalt felvetést az európai uniós kontextussal kapcsolatban, még akkor is, ha az ő megállapításai a terminológiáról szólnak:

Ha azonban nincs még az adott uniós fogalomnak célnyelvi megnevezése, akkor azt meg kell alkotni. A fordításnak itt abból a szempontból van nagy jelentősége, hogy míg a tényleges munkanyelveken (angol, francia és német) az új terminusok alkotása általában elsődleges tevékenységet jelent, addig a többi nyelven a megnevezések fordítás eredményeként születnek. [...] Tehát az uniós fogalmi rendszeren belül a tényleges munkanyelvként nem funkcionáló nyelvek számára a fordítás az új terminusok alkotása során is nagy szerepet játszik. (Fischer 2010: 170)

Jó példa erre a jelen értekezés bevezetésében már említett *hozzáadottérték-adó* neologizmus és terminus, amely a *Mehrwertsteuer* német szakkifejezés tükörfordításának tekinthető.

A (2)-es számú stratégia, vagyis az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés használata esetében igaz lehet Niska következő gondolata (amelyet ugyan a tolmácsokkal kapcsolatban vet fel, de kétségtelenül a fordítókra is érvényes): bizonyos fokú konzervativizmus tapasztalható a tolmácsok körében az új kifejezések célnyelvi visszaadása kapcsán (Niska 1998). Ódzkodnak ugyanis a merőben új megoldásoktól, félnek, hogy nem fogja őket megérteni a célközönség. Ezt erősíti meg

egyébként Heltai is, aki azt mondja, hogy a gyakori formák feldolgozása mindig könnyebb, mint a ritkábbaké, és a normának megfelelő nyelvhasználat következtében általában csökken a feldolgozási erőfeszítés (Heltai 2009a: 15).

Érdekes azonban ezzel kapcsolatban visszautalni Wilss gondolatára, amelyet más kontextusban már idéztem az okkazonalizmusokról szóló 3.2-es alfejezetben. Ő ugyanis azt állítja a pillanatnyi szóösszetételekkel összefüggésben, hogy ezeket gond nélkül képes megérteni a nyelvhasználó (Wilss 1986: 31). Ez bizonyára a dolgozat 3.1-es alfejezetében tárgyalt szóalkotás folyamatára vezethető vissza (ellentétben a szóteremtéssel), hiszen ebben az esetben meglévő elemekből jön létre új kifejezés, így az valószínűsíthetően jobban követhető a nyelvhasználó számára.

A (3)-as stratégia esetében a magyarázó fordítás helyett a forrás- és célnyelvi szöveg vonatkozásában véleményem szerint használhatnánk egyrészt a jelentés betoldása (Klaudy 1997: 135), másrészt az explicitáció kifejezést is, vagyis a nyelvi közvetítő megemlíti és kifejti az eredeti kifejezést, többletinformációt fűz hozzá. Az explicitáció egyik oka a neologizmusok esetében is az lehet, amire Klaudy hívja fel a figyelmet más kutatási összefüggésben: a fordító nem tudja ellenőrizni, hogy az általa közvetített információ elegendő-e az üzenet megértéséhez, mivel a fordítás recepciója nem közvetlenül és nem azonnal történik. Így a lehető legtöbb eszközt alkalmazza, hogy biztosra menjen (Klaudy 2009: 303). Pym nyomán úgy is fogalmazhatnánk, hogy a kockázatcsökkentés érdekében teszi ezt: kockázatnak annak lehetőségét nevezhetjük, hogy nem teljesül a fordítás célja (Pym 2004).

A magyarázó fordításhoz sorolhatjuk egyébként adott esetben a lábjegyzetelés technikáját is, amely korlátozott mértékben, bizonyos műfajok esetében jellemző – vagy éppen a fordító preferenciájának tekinthető (Mujzer-Varga 2009: 100). Erre a dolgozat második részében ismertetett konkrét kutatásban is volt példa.

A (4)-es fordítói stratégia, a körülírás annyiban tér el a magyarázó fordítástól, hogy itt a fordító explicitál ugyan, de *nem* említi az eredeti kifejezést, megpróbálja saját szavaival visszaadni annak tartalmát. Ezért nem tartom szerencsésnek a két stratégia egy eljárásként történő kezelését, ahogyan azt például a korábban idézett Schöller teszi (Schöller 1998: 87/88).

A körülírás stratégiájával kapcsolatban fontos kitérni Heltai azon gondolatára, mely szerint a hosszadalmasabb körülírást legfeljebb a kifejezés legelső fordításakor engedheti meg magának. A későbbiek során figyelembe kell vennie azt a tényt, hogy a

túl hosszú kifejezés feldolgozási költsége túl nagy (Heltai 2009b). Ez az eset természetesen a neologizmusok fordítása vonatkozásában meglehetősen ritka, hiszen azok ereje – ahogyan azt a korábbiakban már kifejtettem – éppen abban rejlik, hogy csak egyszer-kétszer fordulnak elő egy szövegben, ellentétben például a terminusokkal, amelyekre Heltai is utal a tanulmányában.

Érdemes megjegyezni, hogy az (5)-ös stratégiát, az általánosítást (jelentés bővítése, generalizálás) egyik, korábban idézett kutató sem említi, pedig ebben az esetben is reális fordítói eljárásról van szó. Említi azonban Klaudy (1997) a fakultatív átváltási műveletek körében, valamint Mujzer-Varga is. Utóbbi úgy fogalmaz, hogy e stratégia alkalmazásakor a fordító úgy gondolja: nem szükséges mindenáron ragaszkodni olyan részletekhez, amelyek a szöveg egésze szempontjából nem járulnak hozzá különösebben a szöveg értelméhez (Mujzer-Varga 2010: 71).

A (6)-osként említett honosítás – vagy Schöllernél adaptáció – a forrásnyelvi kifejezés módosítását, pontosabban adaptálását jelenti oly módon, hogy a forrásnyelvi kifejezés által jelölt tényállást olyan célnyelvi kifejezéssel jelölt tényállással helyettesítjük, amely a célnyelvben hasonló funkcióval rendelkezik (Koller 1992: 234). A honosítás kiemelt szerepet játszik a kultúraspecifikus kifejezések, vagyis a reáliák fordítása esetében. A konkrét kutatásban is volt példa az eljárásra, erre még bővebben ki fogok térni, ám itt most egy olyan német kifejezést említenék példaként, amely nem szerepelt a vizsgálatban, de éppen nagyon aktuálisnak mondható. Honosításról beszélhetünk például, ha a fordító a *gutenbergen* neologizmusra²⁰ azt a magyar megfelelőt használja, hogy *smittelni* vagy azt, hogy *pálgium történt* [sic!]. Ez természetesen csak abban az esetben lehetséges, ha a szöveg vagy szövegrész egésze szempontjából nincs jelentősége a konkrét személynek és ügynek, jelen esetben Karl-Theodor zu Guttenberg egykori német védelmi miniszternek és a körülötte kirobbant plágiumbotrány részleteinek.

Végül a (7)-es stratégia, a kihagyás kapcsán érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy ez Niskánál szerepel ugyan, de rajta kívül egyik, korábban idézett szerző sem említi lehetséges stratégiaként, pedig alapvetően igenis választhatja ezt az eljárást a fordító. Más összefüggésben erre hívja fel a figyelmet Klaudy és Mujzer-Varga is. Előbbi szerint azért hagy ki a fordító egy bizonyos forrásnyelvi elemet, mert az adott elem semmit sem jelentene a célnyelvi olvasó számára (Klaudy 1997: 135), utóbbi pedig lehetséges

²⁰ A kifejezés 2011-ben hetedik helyen végzett a *Wort des Jahres* listán.

okként a következőket említi: a fordító nem tudja, nem akarja lefordítani az adott kifejezést, ösztönösen cselekszik, vagy egész egyszerűen lusta (Mujzer-Varga 2010: 70).

A fenti stratégiák mindegyikével kapcsolatban meg kell állapítanunk azt is, hogy az ezek közötti választás természetesen túlmutat az adott kifejezés visszaadásán, és szövegszintű hatása van (Klaudy 2007a: 142).

A fenti ismertetéssel választ adtam a K1-es jelzésű kutatási kérdésre is, hiszen meghatároztam, milyen lehetséges stratégiák állnak a nyelvi közvetítő rendelkezésére az új kifejezések fordításakor. Ennek során kizártam bizonyos, a 4.1-es alfejezetben a szakirodalom alapján említett fordítási stratégiákat. Az alfejezet végén most rövid magyarázatot kívánok adni ennek okaira. Összességében öt olyan eljárást találtam, amelyet a kutatók említenek ugyan, én azonban nem sorolom a lehetséges stratégiák közé a neologizmusok fordítása esetében.

Newmark – ahogyan arra már korábban utaltam – a könyvében sajnos nem fejt ki bővebben az általa felsorolt eljárásokat, így két eljárásról, a funkcionális kifejezés használatáról és a „through-translation”-ről nem tudjuk pontosan megmondani, mit is takar. Bár a szintén korábban idézett Moghadam és Sedighi tanulmányában azt állítja, szó szerinti fordításról, illetve kölcsönszavakról van itt szó (Moghadam és Sedighi 2012), ezt a megállapítást fenntartásokkal kell kezelni. Egyrészt a szó szerinti fordítás nem ugyanaz, mint a kölcsönszó, ezért ezek együttes említése itt mindenképpen zavaróan hat. Másrészt Newmark a neologizmusokkal kapcsolatos fordítási eljárásoknál külön kategóriában említi a szó szerinti fordítást, így ez biztosan nem pontos definíció, illetve megállapítás.

A funkcionális kifejezés használata nagy valószínűséggel a funkcionális ekvivalenst jelenti Newmarknál. Amennyiben ez így van, úgy ebben az esetben véleményem szerint inkább beszélhetünk komplex fordítási elvről, ahogyan arra a 4.3.1-es alpontban a pragmatikus fordítási elv kapcsán már kitértem, mintsem konkrét fordítási stratégiáról. Ebben az esetben vagy olyan célnyelvi szöveg létrehozása a cél, amely megfelel a dinamikus ekvivalencia követelményének, vagyis ugyanazt a hatást váltja ki a fordítás befogadójánál, mint a forrásnyelvi szöveg az eredeti befogadónál. Vagy – Heltai gondolatmenetét követve – különbséget teszünk a dinamikus és funkcionális ekvivalencia között, és azt mondjuk, hogy utóbbi „a szövegnek az adott kommunikációs helyzetben betöltött szerepére (funkciójára) utal, amely magában foglalja a beszélő/író kommunikációs szándékát (illokúció) és az elérni kívánt hatást is” (Heltai 2012: 10). Függetlenül

attól, melyik felfogást fogadjuk el, megállapíthatjuk tehát, hogy sokkal inkább összetett fordítási elvről van szó ebben az esetben, semmint egy meghatározott fordítási stratégiáról.

Szintén Newmark említi a nemzetközi kifejezés használatának stratégiáját, amelyet azért nem tüntettem fel külön eljárásként, mert a (2)-es számú (ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés használata) már magában foglalja ezt a lehetőséget is. A neologizmusok fordítása szempontjából ugyanis véleményem szerint teljesen mellékes, hogy az magyar vagy idegen (nemzetközi) kifejezéssel történik-e, a hangsúly sokkal inkább azon van, neologizmussal történik-e vagy sem, illetve hozzáfűz-e további információkat a nyelvi közvetítő a fordításhoz vagy sem.

A Niska által említett megközelítő vagy ideiglenes ekvivalens használatát azért hagyhatjuk figyelmen kívül, mert a fordítási stratégia szempontjából ez sem játszik különösebb szerepet. Itt sem azt határozzuk meg ugyanis, milyen stratégiát követ a nyelvi közvetítő a transláció során, hanem sokkal inkább azt, hogy tudatában van: megoldása bizonyára csak átmeneti lesz, amíg más fordító, vagy éppen maga a fordítás címzettje, felhasználója nem alkot más, pontosabb fordítást.

Végül ki kell térni a neologizmus más szövegpozícióban (máshol) és adott esetben más nyelvészeti eszközökkel (másképpen) történő visszaadásáról, vagyis a kompenzációról, amelyet Delabastita említ. Ezt a stratégiát azért nem vettem fel a saját listámba, mert alkalmazását a neologizmusok körében kizárólag szépirodalmi szövegek fordítása során tudom elképzelni, és ebben az esetben is csak bizonyos korlátok között. A sajtónyelvben – vagy éppen szakszövegek esetében – a neologizmusok ilyen módon történő átültetése véleményem szerint nem lehetséges, ellentétben például a nyelvi humor fordításával. Ez utóbbi esetben fontos és nyelvi eszközökkel megoldható, hogy más szövegpozícióban kompenzáljuk a szöveg egy bizonyos pontján előforduló, nem átülthető szójátékot, szóviccet annak érdekében, hogy összességében megtartsuk az adott szöveg „humorszintjét”. A neologizmusok esetében azonban nem igazán beszélhetünk „neologizmusszintről”, amelyet meg kellene tartanunk az egész szövegre vonatkozóan, kivéve talán az imént említett szépirodalmi szövegeket.²¹ Ez utóbbiak esetében a szóalkotások és szóteremtések például stiláris eszközt jelenthetnek az adott író számára, így ezekre a nyelvi közvetítőnek is oda kell figyelnie az irodalmi mű átültetése során.

²¹ Ezzel kapcsolatban gondolhatunk például Esterházy Péter vagy Parti Nagy Lajos írói munkásságára, akiknél ez a jelenség erőteljesen jelen van.

5. A neologizmusok fordításának relevanciaelméleti megközelítése

A kísérlet eredményeit a korábbiakban említetteknek megfelelően a relevanciaelmélet szempontjából értékelem. A disszertáció jelen fejezete egyben választ keres a K3-as és K4-es jelzésű kutatási kérdésre is. Egyrészt tehát arra, mennyiben adaptálható a relevanciaelmélet a neologizmusok fordításának kérdésére, alkalmas-e a terület kutatására. Másrészt pedig arra, mennyiben igazolhatók a relevanciaelmélet megállapításai erre a speciális területre vonatkozóan.

Mielőtt azonban rátérnék a neologizmusok és a relevanciaelmélet kapcsolatának leírására, röviden szeretném összefoglalni a H. Paul Grice nevéhez fűződő társalgási és a Geoffrey N. Leech nevével fémjelzett udvariassági maximákat, amelyek az ezt követően ismertetett, Dan Sperber és Deirdre Wilson által megalkotott relevanciaelmélet előzményének tekinthetők. Ezután a fordítás relevanciaelméleti megközelítésének lényegét vázolom fel, amely Ernst-August Gutt nevéhez fűződik. Gutt a Sperber és Wilson által kidolgozottakat fejlesztette tovább művében a fordítástudomány területén.

5.1 Grice társalgási és Leech udvariassági maximái

A Sperber és Wilson-féle elmélet előfutárának Grice tekinthető, akinek munkásságára a két szerző részletesen hivatkozik is műveiben. Grice a társalgást irányító körülményekkel foglalkozott, és az együttműködés alapelvéről szólva (1975) a 18. században élt német filozófustól, Immanuel Kanttól átvett négy kategóriában (Mennyiség, Minőség, Kapcsolat és Modor) úgynevezett társalgási maximákat és almaximákat határozott meg (Grice 2001: 216–217).

A nála elsőként említett mennyiség maximája a nyújtandó információmennyiségre vonatkozik, almaximái a következők: 1. Hozzájárulásod legyen a kívánt mértékben informatív (a társalgás pillanatnyi céljai szempontjából); 2. Hozzájárulásod ne legyen informatívabb, mint amennyire szükséges.

A minőség kategóriájának supermaximája: „Próbáld hozzájárulásodat igazzá tenni”, és két további specifikus maximája: 1. Ne mondj olyasmit, amiről úgy hiszed, hogy hamis; 2. Ne mondj olyasmit, amire nézve nincs megfelelő evidenciád.

A modor kategóriája nem azzal kapcsolatos, mit mondunk, hanem azzal, hogyan mondjuk azt. Ennek supermaximája, hogy „Légy érthető”, almaximái pedig a követke-

zők: 1. Kerüld a kifejezés homályosságát; 2. Kerüld a kétértelműséget; 3. Légy tömör; 4. Légy rendezett.

Végül a Grice-nál harmadikként említett, a mi szempontunkból legérdekesebb a viszony²² (relevancia) kategóriáját érintő egyetlen maxima az, hogy „Légy releváns”. Részletesebb kifejtése pedig a következő: „Azt várom, hogy a partner hozzájárulása a tranzakció mindegyik szakaszában a közvetlen szükségleteknek megfelelő legyen” (Grice 2001: 218). Ezzel kapcsolatban érdemes még megemlíteni Klaudy kiegészítését, mely szerint:

[A]z emberi társalgásra jellemző kooperációs alapelv Grice-nál két jelenlévő fél együttműködését feltételezi, a fordítás pedig az interakciónak olyan sajátos formája, amelyben a befogadó nincs jelen. A fordító azonban a nem jelenlévő befogadóval szemben is elkötelezettséget érez, és igyekszik minden lehetséges eszközzel (magyarázatokkal, betoldásokkal, kiegészítésekkel) elősegíteni, hogy a célnyelvi befogadó megértse a szöveget. (Klaudy 1999: 16)

Kutatásom szempontjából érdemes megemlíteni továbbá Leech elméletét (1983) is, aki Grice együttműködési elvét alapul véve, a Grice-féle maximák hiányosságaira rámutatva a következőket állapítja meg:

[A]kkor releváns egy megnyilatkozás az adott szituációban, ha a beszélő vagy a hallgató társalgási céljához való hozzájárulásként értelmezhető [...]. Az együttműködési alapelvek (interperszonális szabályok) mellett tehát udvariassági maximák megfogalmazása is szükséges a kommunikációs szituáció értelmezéséhez [...]. (idézi Pap 2011: 79)

A Leech-féle maximák közül (ezek a következők: tapintat, nagylelkűség, jóváhagyás, szerénység, egyetértés, rokonszenv és fatikus maxima) most csupán a jelen dolgozat szempontjából releváns első alapelvre, a tapintat maximájára kívánok utalni. Ez ugyanis két részből (almaximából) áll, amelyek közül mindegyik a hallgatót helyezi előtérbe: 1. Minimalizáld a hallgató költségét. 2. Maximalizáld a hallgató hasznát (Leech 1983: 109). A következő, 5.2-es alpontból jól látható lesz ennek az alapelvnek a fontossága dolgozatomban szempontjából.

²² A megadott Grice-tanulmányt fordító Pléh Csaba előbb a *kapcsolat*, majd a *viszony* kifejezést használja a magyar változatban ugyanarra a kategóriára (az angol eredetiben: *relation*).

5.2 A relevanciaelmélet (Sperber és Wilson) és a fordítás relevanciaelméleti megközelítése (Gutt)

Áttérve immár a Sperber és Wilson által mondottakra, megállapíthatjuk: szerintük akkor releváns egy információ, ha bizonyos módon kapcsolatba lép az ember világról alkotott feltevéseivel (Wilson és Sperber 1990: 42). Ennek alapján a relevanciaelmélet egyik fontos kifejezése a kognitív környezet, amely a világról alkotott feltevések összességét jelenti. A sikeres kommunikáció lényeges kérdése az, miként választják ki a hallgatók a tényleges, beszélő szándéka szerinti feltevéseket valamennyi lehetséges, a kognitív környezetből kiválasztható feltevésből (Gutt 2000: 27).

Ehhez persze a kommunikációs alaphelyzetben két fontos feltétel szükséges: a rámutatás és a következtetés (Sperber és Wilson 1995: 270). Az adó létrehoz egy stimulust, amely alapján a vevő megpróbál következtetni az üzenetre, vagyis az adó szándékára.

Általában véve az egyén akkor szentel figyelmet egy stimulusnak, ha feltételezi, hogy az releváns számára. Így amikor a kommunikátor létrehoz egy stimulust [...], mintegy ígéretet tesz arra, hogy a stimulus egyrészt a kívánatos hatásokat fogja eredményezni, másrészt pedig, hogy ezek elérése nem fog a feltétlenül szükségesnél több erőfeszítést igényelni a közönségtől. Ez a követelmény a rámutató-következtető kommunikáció alapelve [...]. (Vermees 2004: 6)

Egy másik fontos kifejezésnek a kontextuális hatás tekinthető: ez a kifejezés a kontextuális feltevések összességét jelöli. Az említett hatás lehet következtetés, megerősítés és törlés – tehát a hallgató arra számít, hogy a megértésre fordított energia módosítja majd valamilyen formában a kontextuális feltevéseit, amelyekkel belépett az adott kommunikációs helyzetbe (Gutt 2000: 28–29). Az új információ pedig „relevánsnak tekinthető minden olyan kontextusban, amelyben kontextuális hatása van, és minél nagyobbak a kontextuális hatásai, annál relevánsabb lesz az információ” (Wilson és Sperber 1990: 43). A kontextuális effektus a fordításban Heltai szerint „úgy értelmezendő, hogy releváns információt közvetít-e a fordítás (az információ többnyire akkor releváns, ha megfelel a forrásnyelvi szöveg információinak)” (Heltai 2005: 44).

A relevancia tehát kontextusfüggő, központi gondolata pedig az, hogy az emberi kommunikáció az optimális relevanciára törekszik: arra, hogy a hallgató értelmezési kísérlete megfelelő kontextuális hatást érjen el minimális ráfordítás mellett (Gutt 2000:

31–32). Vermes a következőkre utal ezzel kapcsolatban: a játékelméletben ugyanezt a felfogást minimax-elvként alkalmazzák (Vermes 2005: 66).

Fontos megjegyezni, hogy a Gutt és Vermes által leírtaknak Levý személyében volt egy előfutára, aki már 1967-ben megállapította: „A fordító a lehetséges megoldások közül azt választja, amelyik maximális hatékonyságot ígér minimális fordítói ráfordítás mellett. Vagyis ösztönösen az úgynevezett minimax-stratégiát választja” (idézi Prunč 2003: 220). Szintén visszautalnék ezen gondolathoz fűződően a Leech előző fejezetben kifejtett tapintat-maximájára, amely ugyanezt állapítja meg a hallgató (olvasó) szempontjából.

Végül meg kell említeni ehelyütt Chesterman gondolatát is, akinek nyomán azt mondhatjuk, hogy a relevancia elve egy általános kommunikációs maxima vagy norma, amely alapján – de nem feltétlenül csak ez alapján – a fordítók bizonyos fordítási stratégiák mellett döntenek (Chesterman 1993: 17).

A kommunikációs helyzetben azonban nem mindig sikerül elérni az optimális relevanciát: ilyen esetnek nevezhető az, ha a kommunikátorok „túlbecsülik vagy alábecsülik a beszédpartner ismereteit, vagy különböző okokból nem tudják a legrelevánsabb nyelvi kifejezést létrehozni” (Heltai 2009a: 14).

Ráadásul az explicit formában kifejezett jelentések mellett az üzenetnek van egy másik, implicit része is. Ezt nevezi Sperber és Wilson – ahogyan arra már fentebb utaltam – következtetéseknek, és ezek gyakran fontosabb szerepet játszanak a kommunikáció során, mint az explicit módon kifejezett jelentések (Wilson és Sperber 1990: 39).

Végül a Sperber és Wilson-féle modell fontos elemeként szólnunk kell a leíró és interpretív nyelvhasználatról, amelyek közül utóbbi érdekes különösen számunkra: akkor van dolgunk interpretív használattal, ha egy korábbi, egy bizonyos személynek tulajdonított megnyilatkozást értelmezünk, közvetítünk (Sperber és Wilson 1995: 231). Ebben az esetben az interpretáció felel meg a relevancia elvének, és mindig csak egy – de legfeljebb egy – olyan interpretáció van, amely megfelel ennek a követelménynek (Gutt 2000: 33). Az interpretív nyelvhasználat egyik leggyakoribb megnyilvánulási formája pedig éppen a fordítás (Heltai 2009a: 14).

Dolgozatom további része szempontjából lényeges megemlíteni, hogy Gutt szerint a relevancia elve egyformán fontos a beszélő és a hallgató oldalán, de talán még fontosabb az előbbi esetben, hiszen a beszélő felelőssége, hogy a hallgatónak elsőként az az értelmezés jusson eszébe, amelyet a beszélő is el szeretne érni (Gutt 2000: 34).

Az interlingvális kommunikációs helyzetre rátérve három fontos gondolatot emelnék ki Gutt művéből. Az első arra vonatkozik, hogy a nyelvi különbségek csak *egy* korlátot jelentenek az interlingvális kommunikáció esetében, a másik problémának a kontextuális háttérrel kapcsolatos különbségeket tekinthetjük (Gutt 2000: 238). Úgy is fogalmazhatunk, hogy az interlingvális kommunikációs helyzetben a kontextuális háttérrel érintő különbségek mellett nyelvi különbségekkel is meg kell küzdeniük a feleknek. A „fordításnak oly módon kell hasonlítania az eredetire, hogy egyrészt megfelelő kontextuális hatásokat biztosít, másrészt pedig úgy kell megformálni, hogy a szándékolt interpretáció elérése ne igényeljen a közönségtől indokolatlanul nagy feldolgozási erőfeszítést” (Vermes 2004: 7). Ehhez kapcsolódóan ki kell emelni azt a fontos Gutt-féle gondolatot is, hogy még az intralingvális kommunikáció esetében sem közvetíthetjük mindenki felé ugyanolyan formában a gondolatainkat, interlingvális kommunikáció esetében pedig különösen nem (Gutt 2000: 102).

Végül Gutt szerint nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy fordításkor a megnyilatkozás (vagyis a lefordított szöveg) a beszélő (fordító) gondolatának értelmezése, és ez olyan személyhez kötött, aki más nyelven fejezte ki az adott gondolatot (ő az eredeti szerző). Ezért a hallgató valójában a fordító közlésével találkozik, az eredeti szövegnek az ő általa végrehajtott értelmezését hallgatja, akár tudatában van ennek, akár nincs (Gutt 2000: 215).

5.3 Neologizmusok fordítása relevanciaelméleti szempontból

5.3.1 Általános megjegyzések

A konkrét vizsgálódás előtt mindenképpen le kell szögezni, hogy Gutt fenti megállapításai – ahogyan az a korábban leírtakból is kitűnik – nem egy-egy kifejezésre, hanem a közlés egészére, vagy legalábbis egy-egy gondolat (mondat) értelmezésére vonatkoznak. Csak így van ugyanis értelme következtetésről, megerősítésről és törlésről beszélni. Ennek ellenére nem haszontalan vizsgálni a relevanciaelmélet és a (szószintű) neologizmusok kapcsolatát sem, hiszen az előbbi keretében körbejárt felvetések az utóbbiak esetében is relevánsak, vizsgálhatók. Amit a fordítónak az egész üzenet fordításakor, átadásakor mérlegelnie kell, azt ugyanúgy figyelembe kell vennie az esetlegesen előforduló új szavak, kifejezések visszaadásakor, ahogyan ezt a továbbiakban igyekszem megfelelően kifejteni.

Megállapíthatjuk továbbá, hogy a neologizmusok vizsgálata során nem csak az elemzett szó fordítását kell figyelembe vennünk, hanem a tágabb kontextust is. Ezt illetően tehát vitába kell szállnunk a jelen dolgozat bevezetésében már idézett newmarki gondolattal, mely szerint a legtöbb neologizmus *egy* jelentéssel rendelkezik és ezért kontextus nélkül is fordítható (Newmark 1988: 140). Előfordul ugyanis, hogy szó szerinti fordítással van ugyan dolgunk, ám ahhoz az adott kontextus felhasználásával további magyarázatot is fűz a fordító – vagy éppen maga a szerző, erre még részletesen kitérek – az adott kifejezés előtt vagy után. Ez pedig összecseng azzal a fordításelméleti alapvetéssel, hogy nem egyes szavakat, hanem jelentéseket ültetünk át, illetve azzal is, hogy célszerű elmozdulni a szó- és mondatszintű fordítástól a szövegszintű fordítás irányába (Holmes 1972).

Triviális megállapításnak tűnik, de nem mehetünk el szó nélkül amellet a gondolat mellett sem, hogy a fordítónak egyáltalán fel kell ismernie a nyelvi közvetítés során, hogy neologizmussal van dolga. A fordítástudományban általában adottnak tekintjük, és nem vizsgáljuk tovább a fordító nyelvtudását (és kulturális ismereteit). Fordítást oktató tanárként és gyakorló lektorként azonban az a tapasztalatom, hogy a hallgatók és az idegen nyelvben, a forrásnyelvi kultúrában kevésbé jártas nyelvi közvetítők sok esetben fel sem ismerik a problémát, jelen esetben azt, hogy neologizmussal van dolguk. Ilyen helyzetben nagyobb valószínűséggel készítenek szó szerinti fordítást, gyakorlatilag nem gondolkoznak el azon, hogyan lehetne visszaadni másként az adott kifejezést. Erre a jelenségre az 5.3.6-os alfejezetben, a fordító szempontjának vizsgálata során még részletesen kitérek.

Végül ide, az általános megjegyzések közé kívánkozok, hogy visszatérjek Vermes megállapításaira (Vermes 2006), amelyekről a szakirodalmi áttekintés során a 4.1-es fejezetben már részletesebben volt szó. Ennek oka az, hogy ez idáig ő az egyetlen, aki tudomásom szerint relevanciaelméleti szempontból vizsgálta a neologizmusok fordítását, még ha a korábban említett különbségekkel és kitételekkel is.

Ahogy az a fent említett fejezetben már összefoglaltam, Vermes elveti a hagyományos műveletek, illetve stratégiák alkalmazását. Ennek okaira részletesen nem tér ki tanulmányában, csupán annyit állapít meg: az általa meghatározott műveletek látszólag jobban alkalmasak arra, hogy visszaadják azok jellegét. Így aztán a saját maga által felállított négy kategória (szemantikai viszony) szerint osztályozza az angolról magyar-

ra fordítás során megfigyelhető fordítási műveleteket (teljes átvitel, logikai átvitel, enciklopédikus átvitel és zéró átvitel).

Ha az általa javasoltakat összevetjük az általam korábban meghatározott fordítási stratégiákkal, akkor talán az alábbi módon feleltethetnénk meg egymásnak a két rendszert: (1) célnyelvi neologizmus használata (teljes átvitel); (2) ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés használata (logikai átvitel); (3) magyarázó fordítás (teljes átvitel / logikai átvitel); (4) körülírás (logikai átvitel); (5) általánosítás (logikai átvitel / zéró átvitel); (6) honosítás (enciklopédikus átvitel) és (7) kihagyás (zéró átvitel).

Ahogy látható, valamennyi stratégiának megfeleltethető (legalább) egy Vermes-féle művelet, másrészt valamennyi Vermes-művelet előfordul az általam meghatározott stratégiákhoz történő hozzárendelés során. A magyarázó fordítás esetében nem egyértelmű a megfeleltetés, hiszen ebben az esetben azt állapítottam meg korábban, hogy a fordító megemlíti és megmagyarázza a forrásnyelvi neologizmust, így ez a hozzárendelés nem lehet egyértelmű, ahogyan az általánosítás stratégiája sem. Másrészt azonban az is látható a fenti hozzárendelésből, hogy Vermes kategóriái nem elég részletesek, pontosak. Eszerint ugyanis több kategória több konkrét stratégiához rendelhető hozzá.

A fenti megállapítások alapján továbbra is célszerűnek látszik a más szerzők által más összefüggésben alkalmazott fordítási stratégiák használata, illetve ezek általam is végrehajtott meghatározása a neologizmusok fordítása terén, szemben a Vermes által újonnan meghatározott műveletekkel. Mindenekelőtt azért, mert a jelen dolgozat vizsgálatának alapját sajtószövegek képezték, nem pedig szépirodalmi szövegek.

Végül röviden utalok az említett tanulmányban közölt végkövetkeztetésre a neologizmusok relevanciaelméleti fordításával kapcsolatban. Vermes szerint a fordítónak nem csupán a szöveg kontextusát kell figyelembe vennie döntései során, hanem a célnyelvi olvasó kognitív környezetét is. Ezeket a végső döntéseket viszont nem hozhatja meg semmilyen kommunikációs elmélet vagy fordításelmélet alapján, mivel azokat a fordító kognitív környezete határozza meg. Különböző nyelvi közvetítők pedig eltérő kognitív környezettel rendelkeznek és eltérő módon közelítenek egy szöveghez, így a célnyelvi szöveg minden esetben csupán *egy* lehetséges célnyelvi szövegnek tekinthető (Vermes 2006).

Vagyis Vermes végeredményben elveti a relevanciaelmélet – és bármilyen fordításelmélet – alkalmazását a konkrét, gyakorlati munka során, még akkor is, ha egyes elemeit (például a kognitív környezet fogalmát) látszólag alkalmazza a fordító tevékenységének meghatározásakor. Végző megállapításaival egyet is tudok érteni, egy kivétellel: ez pedig az, hogy a végző döntésekhez a nyelvi közvetítőnek nincs szüksége, illetve nem válhat hasznára semmilyen kommunikációs vagy fordításelmélet. Ennek okaira az alábbi konkrét szempontok kifejtése során igyekszem részletesen is kitérni.

5.3.2 Fordító és célközönség

A fent ismertetettek alapján megállapítható: a fordítás relevanciaelméleti vizsgálata esetében a relevancia elve két különböző síkon valósul meg, és emiatt nem pontosan ugyanazt jelenti ezen a két síkon. Az eredeti szerző és a célközönség viszonyában egyetérthetünk Wilson és Sperber korábban idézett megállapításaival, hogy az új információ minden olyan kontextusban releváns, amelyben kontextuális hatást vált ki (Wilson és Sperber 1990: 43), és azzal az alapvetéssel is, hogy az emberi kommunikáció a minimax-elvet követi (Leech 1983: 109).

A fordító és a célközönség viszonyában megjegyezhetjük, hogy adott esetben három aspektus alapján lehetne, illetve kellene vizsgálni a kommunikációs helyzetet, hiszen felmerül a forrásnyelvi szöveg szerzőjének jelenléte, szempontja is, ahogyan arra korábban már utaltam. Őt azonban ki lehet zárni a további, fordítás szempontjából zajló vizsgálódásból. Igaz ugyan, hogy az eredeti szerző is rendelkezik egy bizonyos kognitív környezettel, és ő is tesz erőfeszítéseket a kommunikációs helyzetben, de ő az úgynevezett elsődleges közönséget veszi figyelembe. Alaphelyzetben abból indulunk ki: a forrásnyelvi szöveg szerzője nem foglalkozik azzal a ténnyel, hogy esetleg másodlagos közönség számára (is) hoz létre üzenetet – ezt meghagyja a nyelvi közvetítőnek.

A fordító és a célközönség viszonyában előbbinek meg kell felelnie a relevancia fenti síkon megvalósuló elvének, ám ezen túlmenően ugyanez szükséges a fordítás síkján is. Ezért nem elegendő azt megállapítani Heltai nyomán, hogy az információ akkor releváns, ha az megfelel az eredeti szöveg információinak (Heltai 2005: 44). Azt is hozzá kell tenni, hogy csupán akkor releváns, ha a minimax-elv megvalósul mindkét síkon, mind a három résztvevő esetében, és a forrásnyelvi, valamint célnyelvi szöveg egyaránt kontextuális hatást vált ki.

A fent ismertetett elméleti alapvetésekből kiindulva tehát célszerűnek tartok meghatározni két különböző szempontot, amelyek alapján vizsgáljuk a neologizmusok és a relevanciaelmélet kapcsolatát: egyrészt a fordító, másrészt pedig a célközönség szempontját. A kettőt nem kezelhetjük egységesen, hiszen mindkét fél eltérő kognitív környezettel, vagyis háttérismeretekkel rendelkezik, és mindkét esetben különböző mértékű erőfeszítéssel van dolgunk.

5.3.3 Kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus kifejezések

Ezen túlmenően egy második megkülönböztetést is célszerűnek látok, amelyre dolgozatomban bevezetőjében – a korpuszt alkotó kifejezések kiválasztásával kapcsolatban – már röviden utaltam: a nem kultúraspecifikus és a kultúraspecifikus neologizmusok fordításának, illetve megértésének szétválasztását. Kultúraspecifikusságon Vermes nyomán azt értem, „hogyan egy feltevés, amely eleme az egyik közösség kölcsönös kognitív környezetének, nem eleme egy másik közösség kölcsönös kognitív környezetének” (Vermes 2004: 8).

A kultúraspecifikus kifejezések – más szóval kulturálisan kötött kifejezések vagy reáliák – és azok kategorizálásának részletesebb ismertetése nem célja jelen dolgozatnak. Erről a gazdag szakirodalomban Vermes fenti tanulmányán kívül bővebben olvashatunk például Valló (2000) és Heltai (2007) munkájában, a terminus eltérő használatáról pedig részletes áttekintést nyújt Mujzer-Varga (2009) a doktori értekezésében.

Az első csoportot, vagyis a nem kultúraspecifikus kifejezések esetében két alcsoportot kell megkülönböztetnünk: egyrészt a német nyelvben nagy számban megtalálható angol jövevényszavakat, amelyek magyar fordítása gyakran megegyezik a németbe átvett angol kifejezéssel. A kutatásban ebbe a csoportba tartozó kifejezés nem volt, hiszen ezeket korábban kizártam a vizsgálatból, de ettől függetlenül példaként említhetnénk az alábbiakat: *Blog* – 'blog'; *Blogosphäre* – 'blogoszféra'; *twittern* – 'twitterezni'; *Webinar* – 'webinárium'. A második alcsoport pedig olyan, szóalkotás vagy szóteremtés útján létrejött új német szavakat (Elsen 2004: 23) foglal magában, amelyek nem kifejezetten a német kultúrkörhöz kapcsolódnak.

A fentiek vonatkozásában ezen a ponton annyit jegyeznek még meg, hogy a kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus kifejezés közötti megkülönböztetést célszerűnek látszik végrehajtani a fordító és a célközönség oldalán egyaránt, ahogyan arra még ki fogok térni a későbbiekben.

5.3.4 Appercepció, produkció és evaluáció

Végezetül véleményem szerint a fordító tevékenysége kapcsán további differenciálásra is szükség van. A célközönség esetében csakis az appercepció van jelen. Bár a kutatók egy része nem tesz különbséget (ld. pl. Vermeer 1994: 41), de én ezen a fogalmon a továbbiakban a puszta észlelésen (percepción) túlmutató megértést és az ehhez szükséges energiáfordítást értem. A nyelvi közvetítő szempontjából azonban érdemes megkülönböztetni ettől az adott neologizmus megértéséhez és lefordításához szükséges erőfeszítést is. Sőt még egy szempontra tekintettel kell lenni a nyelvi közvetítő esetében, amelyre Hatim és Mason hívja fel a figyelmet, ez pedig a saját fordítás értékeléséhez (Hatim és Mason 1990: 22) szükséges energia.

Vagyis három szempontot kell figyelembe venni: az appercepciót, a produkciót és az evaluációt. Ezek között nyilvánvalóan nagy különbségek lehetnek, ahogyan az a nem kifejezetten a neologizmusokkal kapcsolatos fordítási feladatok során is egyértelműen megállapítható. Az ugyanis, hogy a fordító megért egy bizonyos kifejezést vagy közlést, még nem jelenti azt, hogy le is tudja azt (megfelelő módon) fordítani. Ezen túlmenően azt sem feltételezhetjük, hogy a három eltérő művelethez azonos mértékű erőfeszítésre van szüksége. Valami hasonlót fogalmaz meg az effort-modelljében Gile (1999: 153/154) is, csak ő az appercepció helyett a hallgatásról, produkcióról és az evaluáció helyett a rövidtávú memória használatáról (illetve az ezekhez a szakaszokhoz kapcsolódó energiabefektetésről) ír.

Az appercepció (vagy ahogyan Vermeer nevezi: *receptió, befogadás*) három feladatot ró a fordítóra. Egyrészt úgy kell megértenie a szöveget, vagyis megállapítania a szerző szándékát, ahogyan azt a szerző (és adott esetben annak megbízója) értette. Másrészt saját lehetséges világainak keretében, vagyis saját helyzetének bevonásával kell megértenie azt, és végül össze kell hasonlítania a szerző és a saját világát, vagyis fel kell tennie magának azt a kérdést, mit is jelent a szerző szándéka és a szerző által ténylegesen kifejezett dolog (ami nem feltétlenül esik egybe) a saját befogadói világában (Vermeer 1994: 41).

A megértés folyamata nem kerülhető meg a nyelvi közvetítő részéről. Ha ugyanis így tesz, abban az esetben fennáll annak a veszélye, hogy értelmetlen célnyelvi szöveget alkot, illetve súlyosabb esetben félrefordít egy bizonyos kifejezést vagy szövegrészt. Erre a kutatásban több példa is volt, ahogyan arra még részletesen kitérek. A for-

dító abban sem bízhat, hogy ha ő nem értette meg a forrásnyelvi szöveget, majd a célnyelvi szöveg olvasója megérti azt (N. Tóth 2010: 62). Erre esetlegesen a szóbeli kommunikáció során, vagyis tolmácsoláskor mutatkozik némi esély. Ebben az esetben ugyanis fennáll annak lehetősége, hogy így vagy úgy megérteti magát a tolmács a másik féllel, vagy esetleg a két partner áttér egy mindkét fél által bizonyos fokig ismert közös nyelvre (*lingua franca*). Írásbeli kommunikációban azonban erre nem nyílik mód.

Az appercepció kapcsán az is jól látszik a fent leírtakból, hogy az ehhez szükséges energiaráfordítás nagyon eltérő lehet fordítónként. A nyelvtudás, a világról alkotott tudás szintje és mértéke minden nyelvi közvetítő esetében különbözik, emiatt van, aki nek jóval nagyobb energiát kell fordítania erre a szakaszra, mint másnak.

A produkció esetében a fordítónak vissza kell adnia a szöveg jelentését a célnyelven. Ezzel kapcsolatban Gutt mellett már Hatim és Mason is megállapítja, hogy a szándékolt, a kommunikációs helyzetből kikövetkeztethető jelentésre is gondolnunk kell, nem csupán a nyilvánvaló jelentésre (Hatim és Mason 1990: 22).

További differenciális a produkció esetében az alapján lehetséges és szükséges, hogy mely fordítási stratégiát választja a nyelvi közvetítő az adott neologizmus átültetésére, ahogyan arra már részletesen kitértem a 4.3-as alfejezetben. Ahogyan Pym megállapítja, „az energiaráfordítás az azonosított problémák és a választott stratégiák függvényében fog változni” (Pym 2004). Azt is fontos azonban leszögezni, hogy a fordító rendelkezésére álló stratégiák minden esetben a konkrét fordítási helyzettől és a szövegtípustól függenek. Így Horváth Péter Iván helyesen állapítja meg, hogy például a hites fordító „nem aknázhatja ki az összes stratégiát, mert a leírtakat csak fordíthatja, de nem egészítheti ki explicit magyarázattal („ez olyan, mint a”), zárójeles glosszával vagy lábjegyzettel” (Horváth 2004: 33).

Végül az evaluációnál három szempont szerint kell értékelnie a fordítónak saját tevékenységét, mielőtt késznek nyilvánítja azt: az olvashatóság, a diskurzusra vonatkozó célnyelvi konvencióknak való megfelelés, valamint a fordítás céljának való megfelelés szempontjából (Hatim és Mason 1990: 22). Az ezzel kapcsolatos energiaráfordítást vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ez esetben is nagy különbségek lehetnek a fordítók között. Az egyik véglét kétségkívül az, ha a nyelvi közvetítő egyáltalán nem értékeli saját fordítását a leadás előtt, nem fordít energiát az evaluációra, és megelégszik azzal, hogy felmérte a fordítási helyzetet, illetve a korábban említett paramétereket a munka

megkezdése előtt (optimális esetben). A skála másik végén pedig mindhárom fent említett körülmény részletes elemzése, megvizsgálása helyezkedik el.

Ezt a fordítói gyakorlatban olyan formában képzelhetjük el, hogy a nyelvi közvetítő egyrészt átgondolja a szöveg leadása előtt a paraméterek alapján a saját fordítását, szó-, mondat- és szövegszinten egyaránt. Másrészt szükség esetén kapcsolatba lép a megbízóval (illetve a munkát közvetítő fordítóirodával) annak érdekében, hogy tisztázza a kérdéseket és problematikus pontokat a szövegben. Ezen erőfeszítését természetesen több tényező befolyásolhatja, amelyekre az 5.4-es pontban még részletesen kitérek.

5.3.5 A célközönség szempontja

A fenti sorrendtől eltérve elsőként a célközönség szempontját szeretném vizsgálni, ennek pedig egy fontos oka van: a célközönség erőfeszítése, amely arra irányul, hogy megértse a lefordított neologizmust, véleményem szerint ugyanis a fordító erőfeszítésének függvénye. Ez utóbbit a következő alfejezetben fogom tárgyalni.

Ha a fordító a munkáját megelőzően megfelelő módon felmérte a célközönséget, vagyis a megbízó információi alapján és a rendelkezésére álló szöveg elemzésének segítségével többé-kevésbé meghatározta a várható hallgatók, illetve olvasók körét, akkor utóbbiaknak nagy valószínűséggel nem okoz majd problémát a szöveg – és az ebben található neologizmusok – megértése. Az ezt elősegítő fordítói magatartásról Nordnál olvashatunk a fordításreleváns szövegelemzés elnevezésű elméletében (Nord 1997: 45–46). A fordítói elemző olvasásról pedig Dudits ír bővebben, aki megállapítja: „a fordítási folyamat során az elemző olvasás az átlagosnál mélyebb értelmezéssel párosul, mivel szövegalkotási (kódolási) szándékkal történik” (Dudits 2005: 70).

Ezen a ponton természetesen ki kell térni arra a problémára, illetve felvetésre is, hogy a célközönség nehezen tekinthető homogén csoportnak. Ilyen esetben azonban a szakirodalomhoz hasonlóan az egyszerűség kedvéért én sem tehetek mást: abból kell kiindulnom, hogy a célközönséghez tartozó személyek nagyrészt hasonló ismeretanyaggal rendelkeznek a világról és konkrétan az adott témáról, illetve – kultúraspecifikus neologizmusok esetében – az adott kultúráról, annak különböző aspektusairól. Ezt erősíti meg Sperber és Wilson is, amikor arról írnak, hogy mindenkinek más a kognitív környezete, így a kommunikált üzeneteket mindig egy kicsit másképpen értelmezzük. Az azonos kultúrához és azonos társadalmi csoporthoz tartozók kognitív környezete azonban közel áll egymáshoz, így az üzenetek értelmezése során kapott mentális reprezentá-

ció általában megfelelően hasonló lesz ahhoz, hogy az emberek többnyire megértsék egymást (Sperber és Wilson 1995: 40–41).

Newmark egyébként a célközönség három típusát különbözteti meg a neologizmusok fordítása kapcsán: a szakértőket, a művelt, általános ismeretekkel rendelkező olvasókat, akiknek további magyarázatra van szükségük a témával vagy a forrásnyelvi kultúrával kapcsolatban és a tudatlanokat, akiknek különböző szinteken magyarázatot kell nyújtani a szöveg témájával és a kulturális háttérrel kapcsolatban (Newmark 1988: 141).

A célközönség esetében – az előző fejezetben ábrázoltak értelmében – különbséget kell tenni a kultúraspecifikus és a nem kultúraspecifikus neologizmusok apperceptiója között, ám ennek sikere, illetve az ehhez szükséges erőfeszítés mértéke véleményem szerint minden esetben a fordító tevékenységének eredménye. Ebből következik, hogy szintén a fordító határozza meg azt, milyen erőfeszítésre képes, illetve hajlandó az olvasó, és végső soron meg fogja-e érni az olvasónak a ráfordított energia, amit a relevanciaelmélet szerint ugyancsak vizsgálnunk kell.

Ide tartozik az elmélet értelmében persze az a kérdés is, hogy a kapott információ arányban áll-e a ráfordított energiával. Ezzel kapcsolatban Heltai azt állapítja meg, „hogy ha a kapott kontextuális effektus indokolja, a hallgató/olvasó az átlagosnál nagyobb feldolgozási erőfeszítésre is hajlandó” (Heltai 2005: 34). A kontextuális hatást az 5.2-es alfejezetben szintén Heltai nyomán úgy értelmeztem, hogy releváns információt közvetít-e a fordítás, megfelel-e a forrásnyelvi szöveg információinak (Heltai 2005: 44). Vagyis azzal kapcsolatban, hogy arányban áll-e a kapott információ az energiaráfordítással ismét belép a képbe a forrásnyelvi szöveg szerzője. A fordító ebben a szituációban ugyanis csak az információ közvetítőjeként van jelen. Ő az adott szituációban optimális esetben megtesz ugyan mindent annak érdekében, hogy az eredetinek megfelelő információt közvetítsen, ám azt nem képes befolyásolni, hogy a célnyelvi olvasó a maga számára relevánsnak vélje az átadott információkat, hiszen ezek a forrásnyelvi szöveg szerzőjétől származnak.

Végül ki kell térni még egy fontos gyakorlati kérdésre a célközönséggel kapcsolatban. Ez pedig az a tény, hogy a mai fordítói piacot zömében fordítóirodák uralják, egyre kevesebb a cégektől, magánszemélyektől érkező közvetlen megbízás. A nyelvi közvetítő kap és kérhet ugyan információkat a fordítóirodától az adott szöveg különböző körülményeivel kapcsolatban. A közvetítő közbeékelődése, a megbízások során –

általában szerződéses formában, ritkábban szóban – szigorúan megtiltott közvetlen fordító–megbízó kommunikáció következtében azonban ma már sokszor nem tudja olyan részletesen felmérni a célközönséget, mint ahogyan azt néhány évvel, évtizeddel ezelőtt még természetesnek vették, és gyakorlatilag elvárták a fordítástudománnyal foglalkozó szakemberek. Ez a jelenség azzal is magyarázható egyébként, hogy a felgyorsult világ következtében egyre rövidebb határidőkkel dolgoznak a fordítók és a fordítóirodák. Utóbbiaknak számos fordítási projektet kell párhuzamosan koordinálniuk, így természetesen kevesebb idő jut egy-egy munkafolyamatra, problémára.

5.3.6 A fordító szempontja

A fordító aspektusa tehát nemcsak amiatt tekinthető kulcsfontosságúnak, mivel ő is a felvázolt modell egyik szereplője, hanem azért is, mert az ő munkájától függ, a célközönségnek mekkora energiát kell fordítania az adott neologizmus, illetve a neologizmusokat tartalmazó szövegrész, vagy a teljes szöveg megértésére, és hogy megéri-e ez a ráfordítás számukra. Ennek során a nyelvi közvetítőnek a relevanciaelmélet szerint a következő gondolatot is szem előtt kell tartania: a forrásnyelvi szöveg szerepe leginkább az, hogy segítséget nyújtson a célnyelvi szöveg megalkotásában, és nem olyan mintáról van szó, amelyet feltétlenül hűen szükséges visszaadni (Gutt 2000: 105).

Ha a kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus neologizmusok kérdését vizsgáljuk, úgy rögtön be kell vonnunk az appercepció és a produkció közötti megkülönböztetést is. Nem jelenthető ki kategorikusan: a kultúraspecifikus neologizmusok csoportjánál lesz nagyobb a fordító erőfeszítése (az appercepció és a produkció tekintetében egyaránt), annak ellenére, hogy ebben az esetben figyelembe kell vennie a kulturális sajátosságokat és különbségeket is, meg kell értenie és vissza kell adnia ezeket. A megértéskor ugyanis sokkal inkább a fordító kognitív környezetétől függ, melyik kifejezés fordítása okoz neki nagyobb erőfeszítést.

Lássunk ezzel kapcsolatban egy-egy konkrét – a későbbi kutatásban nem szereplő – példát: ha egy politika és az aktuális események iránt érdeklődő fordítóról van szó, akkor minden bizonnyal ismerős lesz számára a korábban említett *Wutbürger* kultúraspecifikus neologizmus, amelyet a 2010-es év szavának (*Wort des Jahres*)²³ választották Németországban. A kifejezés arra utal, hogy az emberek megelégednek a politi-

²³ A listán szereplő további (politikai) neologizmusokkal kapcsolatban bővebben ld. Zachar (2011a), az év antiszava vagy negatív szava (*Unwort des Jahres*) listán szereplő kifejezésekkel kapcsolatban pedig bővebben ld. Zachar (2011b).

kusok döntéseit, azt, hogy nincs lehetőségük részt venni azok meghozatalában, és emiatt az utcára vonulnak, tüntetnek. Az utóbbi időben több ilyen esemény is történt Németországban. Nagy nemzetközi visszhangot váltott ki például a stuttgarti főpályaudvar átépítésével kapcsolatban kialakult ellenállás (*Stuttgart 21*).²⁴ Bár a kifejezés köthető ehhez a konkrét szituációhoz, mégis úgy tűnik, kezd ettől elszakadni és önálló életre kelni (Kalberer 2010). Ezt jól példázza a szélesebb kontextusban történő használata mellett önmagában az a tény is, hogy a 2010-es év szava lett Németországban.

Ha azonban ugyanez a fordító nem érdeklődik például a technika iránt és a német diáknyelvet, illetve szlenget sem ismeri, akkor az első pillanatban nem fog tudni mit kezdeni két másik kifejezéssel, amelyek nem szerepeltek ugyan a kutatásban, de jól példázzák a jelenséget: *simsen* ('SMS'-ezni) és *Datenzäpchen* ('pendrive', szó szerint 'adatkúp'). Annak ellenére nem fog tudni mit kezdeni ezekkel, hogy ebben az esetben nem kultúraspecifikus neologizmusokról beszélünk! (Hozzá kell tenni, hogy ennek eldöntése nem annyira egyértelmű: Heltai hívja fel a figyelmet arra a kérdésre, hogy „reáliának tekintsük-e a műszaki és technikai haladással kapcsolatos új szavakat” /Heltai 2007: 652/).

A produkció esetében viszont – úgy vélem – a célközönségtől függ, a kultúraspecifikus vagy a nem kultúraspecifikus neologizmusok esetében lesz-e nagyobb a fordító erőfeszítése. A fordítás során keletkező energiaráfordítást ugyanis többek között az fogja meghatározni, kinek fordítja az adott szöveget és milyen céllal. Blum-Kulka szavaival élve úgy fogalmazhatnánk, hogy „a fordító dönti el, milyen mértékben tartja szükségesnek megmagyarázni a forrásnyelvi szöveg referenciahálóját a célnyelvi olvasóközönségnek” (Blum-Kulka 1986: 26).

Ezzel kapcsolatban – továbbra is a fordító aspektusát vizsgálva – szintén fontos tényező a relevanciaelmélet szerint a következő: az adott fordítási szituációban megéri-e az az erőfeszítés, hogy a nyelvi közvetítő pontosan adja vissza az eredeti információt. Ebben az esetben fontos leszögezni azt a jelen dolgozat bevezetésében már röviden említett fordítástudományi alapvetést, amelyet többek között Holz-Mänttári is megfogalmaz transzlatorikus cselekvés (*translatorisches Handeln*) elnevezésű elméletében: a fordító sohasem saját kommunikációs igénye, szükséglete alapján kommunikál; mások kommunikációs igényét elégíti ki (Holz-Mänttári 1994: 355/356). Vagyis akkor is le kell fordítania az elvállalt anyagot, ha nincs azzal kapcsolatban kommunikációs igénye,

²⁴ A *Stuttgart 21* kifejezés egyébként második lett a 2010-es *Wort des Jahres*-választáson.

vagy adott esetben nem ért egyet a leírtakkal. És mivel idegen igényre alkot szöveget, vagyis megrendelést teljesít, a költség és haszon kérdésével kapcsolatban általában – a relevancia elvének megfelelően, a fordítás konkrét körülményeinek függvényében – minden esetben a célnyelvi közönséget és annak érdekeit tartja szem előtt, vagyis testre szabja a fordítást. Ezt fogalmazza meg más szavakkal és más összefüggésben Heltai és Gósy is az egyik tanulmányában, amelyben megállapítják: „Egyáltalán nem biztos azonban, hogy ami a beszélő számára előnyös, ugyanolyan előnyös a hallgató számára is” (Heltai és Gósy 2005: 486).

Abban persze nagy különbségek lehetnek, mekkora erőfeszítést tesz a fordító a neologizmus visszaadása érdekében. A legegyszerűbbnek kétségkívül az tűnik, ha szó szerinti fordítást készít, és gyakorlatilag nem gondolkozik el azon, miként lehetne visszaadni másként az adott kifejezést. Már amennyiben nyelvtanilag lehetséges egyáltalán a szó szerinti visszaadás, hiszen a nyelvek szerkezetében vannak eltérések, amelyeket észben kell tartanunk. Az ilyen fordítói magatartásnak persze több oka lehet. Anélkül, hogy ezekre részletesen kitérnénk, megállapíthatjuk, hogy a jelenség mindenféleképpen kihat a fordító stratégiájára és az eredményre.

Ezt a szó szerinti fordítást Heltai találó megfogalmazásával akár „minimális fordítás”-nak is nevezhetjük: gyakorlati tényezők figyelembevételével olyan minimális szintű fordítás, amely még éppen elfogadható, használható (Heltai 1999: 24). Gyakorlatilag szó szerinti fordításról van szó, „amely csak akkor szakad el az eredetitől, ha a szó szerinti megfeleltetés nem lehetséges” (Heltai 1999: 25).²⁵

Szintén Heltai hívja fel a figyelmet arra, hogy a nyelvi közvetítő – függetlenül attól, tapasztalt vagy kezdő fordítóval van-e dolgunk – „először mindig a szó szerinti fordítással próbálkozik, és ha megfelelőnek találja, akkor nem is keres tovább” (Heltai 2009a: 19).

Erre a gondolatra épít a fordítás úgynevezett monitor modellje is, amely szerint a fordító az első szakaszt – a szó szerinti fordítást – követően ellenőrzi a fordítást az úgynevezett monitor segítségével, és ha ez utóbbi valamilyen problémát jelez, akkor a fordító elgondolkodik a probléma megoldásán, javítást hajt végre. Léteznek azonban olyan esetek is, amikor a monitor nem javít, pedig javítania kellene, ami interferenciához vezethet (Heltai 2009b).

²⁵ A jelenségről, amelyet én *a fordító minimális erőfeszítésének* neveztem egy korábbi tanulmányomban, a feltüntetett munkákon kívül részletesebben ld. még: Zachar (2012).

Ehelyütt érdemes kitérni még a korábban már idézett Niska gondolatára, aki a neologizmusok tolmácsolásával kapcsolatban azt a hipotézist állítja fel, hogy az új szavak teremtése a legritkább az általa felvázolt négy stratégia közül a tolmácsok esetében, mivel „végeredményben a tolmács érdeke az, hogy a felek megértsék őt, és ez talán bizonyos fokú 'konzervativizmust' eredményez a tolmácsok körében” (Niska 1998).

Azt, hogy ez a fordítókra mennyire igaz, a továbbiakban – a konkrét kutatás kapcsán – megpróbálom megvizsgálni. Ehelyütt csak megemlítem a Niska által leírtakat, és utalok Korencsy – immár a fordítással, nem a tolmácsolással kapcsolatos – gondolatára is: „A fordító által alkotott okkazonalizmusoknak²⁶ lehet létjogosultsága, amennyiben jelentésüket megmagyarázza. A címzettől ugyanis nem várható el, hogy egyből megértse egy újonnan alkotott kifejezés jelentését. Ha új kifejezéseket alkotunk eddig meg nem nevezett denotátumok megnevezésére, úgy a lehető legnagyobb mértékben tekintettel kell lennünk a címzetre” (Korencsy 2010: 40).

A jelen alfejezetben leírtak alapján tehát a következőket állapíthatjuk meg a K3-as és K4-es jelzésű kutatási kérdéssel kapcsolatban: egyrészt elméleti síkon a relevanciaelmélet alkalmasnak látszik arra, hogy adaptáljuk azt a neologizmusok fordításának kérdésére, illetve ennek a területnek a kutatására (K3). Az elmélet által meghatározott és leírt jelenségek és szempontok megjelennek az új kifejezések átültetésének területén is. Ezzel összefüggésben pedig megállapíthatjuk azt is, hogy a relevanciaelmélet megállapításai erre a speciális területre vonatkozóan teljes egészében igazolhatók (K4). Így a fentiek során bizonyítottam például, hogy a neologizmusok fordítása során is megjelenik és szerepet játszik maga az interpretív nyelvhasználat és a kognitív környezet, kimutathatók a kontextuális hatások, valamint figyelembe kell venni a feldolgozási erőfeszítést és van létjogosultsága a relevancia elvének.

Ezen túlmenően pedig azt is alátámasztottam az elmélettel, hogy az új kifejezések ilyen szempontú vizsgálata során miért fontos különbséget tenni a fordító és a célközönség erőfeszítése között, illetve a fordító szempontját behatóbban vizsgálva azt is, hogy meg kell különböztetni az appercepciót, a produkciót és az evaluációt, valamint a kultúraspecifikus és nem kultúraspecifikus neologizmusok fordítását.

²⁶ Jelen helyzetben nem (illetve sem) játszik szerepet, hogy okkazonalizmusokról vagy neologizmusokról van-e szó.

5.4 További szempontok a neologizmusok fordítása során

A fent említettek mellett azonban további szempontok is szerepet játszhatnak az új kifejezések átültetése során, amelyek némileg árnyalják az eddig felvázolt képet. Ezeket – bár némiképpen az előző alpontok logikus folytatásáról van szó – nem alpontban, hanem külön alfejezetben tárgyalom a jobb áttekinthetőség érdekében.

Már Klaudy is megállapítja: „A fordítás egyik legfontosabb tulajdonsága, hogy másodlagos beszédtevékenység, ami azt jelenti, hogy a fordításban sokkal több tényező van befolyással a nyelvi eszközök kiválasztására, mint az egynyelvű beszédtevékenységben” (Klaudy 2003: 11). A disszertáció témájával szorosan összefüggő szakirodalom áttanulmányozása alapján pedig megállapítható, hogy már Newmark is felsorol húsz olyan kontextuális tényezőt, amelyet figyelembe kell vennünk a neologizmusok átültetése során: így például az új kifejezés értékét, annak célját, jelentőségét a forrásnyelvi és a célnyelvi kultúra vonatkozásában, a szövegtípust, a fordító autoritását, az olvasóközöniséget stb. (Newmark 1988: 150).

Newmark szóhasználata, illetve kategorizálása egyébként nem következetes, hiszen például a szövegtípus nem igazán nevezhető kontextuális tényezőnek. Az általam a továbbiakban említendő tényezők mindegyike ezzel szemben ténylegesen kontextuális, vagy az előző alfejezetben már említett Nord kifejezésével élve szövegen kívüli tényezőnek (*textexterne Faktoren*) tekinthető.

Ezek részletes bemutatása előtt annyit le kell még szögezni, hogy e tényezők kutatásához – ahogyan azt már korábban említettem – nem elegendő az egyszerű kutatás, amelynek során a kísérleti személyek „csupán” fordítanak. Ennél többre van szükség, hiszen a fordítói megoldások alapján nem tudjuk megválaszolni az egyes tényezők kapcsán felmerülő gondolatokat, és nem tudunk kitérni a relevanciát érintő kérdések részletes vizsgálatára sem.

Így a korábban leírtaknak megfelelően kérdőíves megkérdezést végeztem a kísérleti személyek körében, többek között az alábbi tényezők némelyikének jelentőségével kapcsolatban. Ahogyan látni fogjuk, több esetben azonban ez sem elegendő: bizonyos tényezők vizsgálatához és a még pontosabb válaszok érdekében talán mélyinterjúkat kellene végezni a kísérleti személyekkel.

5.4.1 Időhiány

Elsőként – és egyben talán az egyik legfontosabb tényezőként – egy olyan változót említek, amely nem szerepel Newmark fenti felsorolásában: a fordítás elvégzéséhez rendelkezésre álló időt, illetve annak hiányát (*time pressure*), ami jelentősen befolyásolhatja az adott fordító stratégiáját és az eredményt. A jelenséget – más összefüggésben – például Bayer-Hohenwarter *a* meghatározó szituációs tényezőnek nevezi a fordítói munka során (Bayer-Hohenwarter 2009a: 193). Heltai pedig – szintén más vonatkozásban – úgy fogalmaz, hogy a hatékonyabb (vagyis kevesebb időráfordítást igénylő, gördülékenyebb) munka érdekében a rutinszerű nyelvhasználat kerül előtérbe a kreativitással szemben (Heltai 2002).

Természetesen ez a tényező mindenekelőtt a szakfordítás során tűnik mérvadóknak, bár az elmúlt időben a műfordítás esetében is vannak olyan tendenciák, amelyek a fordításra rendelkezésre álló idő drasztikus csökkenését mutatják (Nyelv és Tudomány 2012). A szakfordítás esetében – a felgyorsult világ és a technika rohamos fejlődése következtében – egyre gyakrabban egy-két órán belül van szükség egy adott szöveg fordítására, így igencsak korlátozottak a fordító lehetőségei.

Jó példa volt erre az EU Tanácsának soros elnökségével kapcsolatos fordítási feladatok ellátása Magyarországon 2011. első félévében, az angol, német és francia nyelvre vonatkozóan. A nagyszabású projektet az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI Zrt.) nyerte el, és abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy külső szabadúszó fordítóként én is részt vehettem a munka német nyelvű részében. Ennek során a fordítók és a lektorok egyaránt egy-egy órát kaptak a jellemzően három- és ötezer leütés közötti magyar szövegek (sajtóközlemények, tudósítások, jelentések, nyilatkozatok, interjúk stb.) angolra, németre vagy franciára történő fordítására, illetve egy órát a célnyelvi szöveg ezt követő lektorálására.

Ilyen helyzetben nem igaz az, amit Szabari egyébként helyesen állapít meg a fordítási szituációval kapcsolatban (a tolmácsolási helyzet ellentétéként): mégpedig az, hogy a fordítónak annyi lehetősége van megtalálni a helyes, illetve a legjobb megoldást, amennyit össze tud gyűjteni magának. Egész egyszerűen nincs ideje többször elolvasni a szöveget, folyamatosan javítani, finomítani, átírni és ellenőrizni azt; nem használhat tetszőleges számú szótárt, lexikont (Szabari 2002: 77).

Sokkal inkább az a jellemző az ilyen extrém, de a globalizáció következtében egyre gyakrabban előforduló esetekben, hogy a fordítónak nagyon rövid időn belül kell

megértenie az adott kifejezést, mondatot, szövegrészt vagy szöveget – adott esetben persze különböző segédeszközök segítségével. Mérlegelnie kell a korábban már felvázolt tényezőket (kinek szól a szöveg, mi a célja, mennyire játszik fontos szerepet a szöveg egészének szempontjából az adott neologizmus stb.), és ezt követően kell döntenie a kifejezés konkrét lefordításáról. Ez nyilvánvalóan jelentős mértékben kihat az adott neologizmus fordítására, ám a jelenség pontosabb feltárása további kutatásokat igényel.

Annyit mindenképpen megállapíthatunk, hogy az időhiány miatt sokszor éppen a szövegen kívüli tényezők részletes feltérképezésére nincs lehetőség – itt ütközik ki a fordító korábban említett, egész szövegre kiható minimális erőfeszítése, ami tehát erre a külső tényezőre vezethető vissza. Képtelenség ilyen helyzetben részletesen utánajárni, ki, mikor készítette a szöveget, kinek szól, hol jelenik meg stb. A nyelvi közvetítő örül, ha határidőre el tudja készíteni a fordítást!

Az elvégzett kísérlet kapcsán egyébként szinte korlátlan idő állt a fordítók rendelkezésére, hiszen a hallgatóknak mindkét irányban két naptári hét alatt kellett lefordítaniuk a szövegrészeteket (német: 15 808 leütés, magyar: 11 830 leütés). Támpontként azt mondhatjuk el ezzel kapcsolatban, hogy a fordítóirodák általában mintegy 8 000 leütésnyi szöveget vállalnak munkanaponként felár nélkül. Azt azonban nem tudjuk természetesen megállapítani, ki mennyi időt szánt valójában a fordítás elkészítésére, mennyivel a határidő előtt látott neki a tényleges kutató-, illetve fordítási munkának. A később ismertetendő kérdőíves megkérdezésre adott válaszok alapján az időhiány mégis kiemelkedő tényezőnek bizonyult a fordítói munka során.

5.4.2 Ismeretközvetítés

A szakfordításban és a műfordításban egyaránt fontos szerepet játszhat az ehelyütt tárgyalandó második szempont: az, hogy a fordítónak az adott (kulturáspecifikus) neologizmus fordításával szándékában áll-e új kulturális ismereteket közvetíteni, vagy pusztán csak az adott közlés lényegét akarja-e átadni. Ezzel kapcsolatban visszautalok arra a korábbi megállapításra, amely szerint a fordítás során felmerülő energiaráfordítást az fogja meghatározni, kinek fordítja a nyelvi közvetítő az adott szöveget, és milyen céllal.

A fentebb említett *Wutbürger* kulturáspecifikus kifejezés kapcsán például elképzelhető olyan fordítás, amely részletesen felvázolja a korábban ismertetett háttérrel a befogadó számára. Nem csak lábjegyzetben vagy éppen fordítói kommentár formájában, de akár még a folyószövegben is.

Az ismeretközvetítés a fordítói gyakorlatban ingoványos talajnak tekinthető, hiszen még abban az esetben is, ha a nyelvi közvetítő tisztában van a közvetítési helyzettel, a résztvevő felekkel, a fordítás céljával stb., nehéz eldönteni, hol húzódik a határ a megértést segítő fordítás és az úgynevezett hozzáköltés között. Ez utóbbi pedig abból a szempontból nevezhető problematikusnak, hogy a fordító olyan közléseket tulajdonít az eredeti szöveg szerzőjének, amelyeket az nem írt le – még akkor is, ha esetlegesen tényekről és nem véleményekről van szó.

5.4.3 Terjedelmi korlát

További – az előző alponttal némileg összefüggő – tényezőként nem hagyhatjuk figyelmen kívül a megrendelő által megszabott, a célnyelvi szövegre vonatkozó terjedelmi korlátokat sem, amelyek adott esetben jelentős mértékben megköthetik a fordító kezét. Különösen igaz ez a (nyomtatott) sajtóra és a sajtófordítás műfajára, amely éppen a neologizmusok egyik fő előfordulási területének tekinthető (Wilss 1986: 198). Érdekes, hogy Newmark ezt a lényeges tényezőt sem említi korábban idézett felsorolásában.

Az áttekintett szakirodalmi művek közül Schöller azonban felhívja a munkájában a figyelmet arra, hogy a sajtónyelvben – a megfelelő hatás elérése mellett – gyakran azért alkotnak neologizmusokat, hogy helyet takarítsanak meg egy-egy frappáns kifejezéssel. Ilyen esetben pedig nehéz adekvát fordítást készíteni anélkül, hogy a fordító maga ne alkotna új szót (Schöller 1989: 88).

A végrehajtott kutatás során ilyen megkötés explicit módon nem hangzott el a fordítóhallgatók irányába, így munkájuk során ezt a szempontot nem kellett figyelembe venniük. Meg kell azonban jegyezni, hogy implicit módon mégis jelen volt ez a tényező is, hiszen a fiktív fordítási helyzetnek megfelelően sajtószöveg fordítását készítették el egy másik sajtókiadvány számára.

5.4.4 A fordítással vállalt kockázat

A következő tényező már korábban felmerült dolgozatomban, mégpedig a 4.3-as alfejezetben, a neologizmusok átültetésére alkalmazható magyarázó fordítási stratégia esetében. Ez pedig nem más, mint a fordítás során felmerülő kockázat, amelyre Klaudy és Pym hívja fel a figyelmet.

Előbbi – más kutatási összefüggésben – arról értekezik, hogy a fordító nem tudja ellenőrizni, elegendő-e az általa közvetített információ az üzenet megértéséhez, mivel a

fordítás recepciója nem közvetlenül és nem azonnal történik. Így a lehető legtöbb eszközt alkalmazza annak érdekében, hogy biztosra menjen (Klaudy 2009: 303).

Pym pedig arról ír, hogy a nyelvi közvetítésre fordított energia mennyiségének ideális esetben korrelálnia kell a fordítás során felmerülő kockázat fokával. Emellett pedig megjegyzi, hogy az eltérő fordítási stratégiák választása nem feltétlenül jár együtt eltérő mértékű kockázattal (Pym 2004).

E tényezővel kapcsolatban tehát – Klaudy nyomán – megállapíthatjuk, hogy a fordító által befektetett energia nagymértékben függ a személyiségétől: mekkora kockázatot hajlandó vállalni egy-egy neologizmus átültetése során, vagy éppen mennyire kerül az ilyen helyzeteket. Emellett pedig nagyban függ attól is a befektetett energia, milyennek ítéli meg a nyelvi közvetítő a felmerülő kockázatot – a szöveg egésze és az egyes szavak (a mi esetünkben a neologizmusok) szintjén egyaránt. Pym megfogalmazásával élve:

Ugyan nem kívánunk önmagukban jónak vagy rossznak minősíteni egyes fordítási megoldásokat, de annyit mindenképpen megállapíthatunk, hogy előnyösebb, ha egy nagy kockázattal járó problémát alacsony energiaráfordítással oldunk meg, mint ha egy alacsony kockázatú probléma megoldásába nagy energiát fektetünk. (Pym 2004)

Hasonló kérdéseket vet fel Niska (1998) is: mennyiben befolyásolja a fordítót a neologizmusok átültetésénél saját személyisége, saját képességei? Nyilvánvaló, hogy vannak konzervatívabb fordítók, akik bátran alkotnak új terminusokat, és olyanok, akik ódzkodnak ettől, bármilyen oknál fogva. Talán úgy érzik, nincs erre joguk, talán kevésbé kreatív személyiségek, vagy éppen attól tartanak, nem fogják kellőképpen megérteni őket a célnyelvi olvasók.

A fenti kérdéskör vizsgálata nyilvánvalóan nagy nehézségekbe ütközik. A felleveletett szempontok pontos leírását leginkább talán mélyinterjúk segítségével tudnám elképzelni, ehhez még a végrehajtott kérdőíves vizsgálat sem nyújt elegendő alapot. A mélyinterjúk azonban segíthetnek abban, hogy feltérképezzük a fordító személyiségét, fordítási alapelveit.

A 6.1-es alpontban ismertetett teszt kutatás eredményei egyébként mutatnak egy olyan tendenciát, amely a fentiekben kifejtettekkel hozható összefüggésbe. Nevezetesen azt, hogy az egyik fordítóhallgató előszeretettel használt a célnyelvben is neologizmusokat a forrásnyelvi új kifejezések megfelelőjeként.

5.4.5 Sztenderdizáció

A fenti gondolatokkal összefüggésben külön tényezőként említhetjük meg a neologizmusok fordítása során Toury növekvő sztenderdizációról szóló törvényét (*law of growing standardization*). Ebben azt mondja ki, hogy a fordításokban a nyelvi közvetítő alacsonyabb, megszokottabb szintű elemeket választ, mint amelyen a forrásnyelvi szöveg relációit létrehozták, vagyis sztenderdizáltabb a célnyelvi szöveg a forrásnyelvi szövegnél (Toury 1995: 269).

Kijelentései véleményem szerint a neologizmusok átültetésére is alkalmazhatók, hiszen ebben az esetben is egy bizonyos típusú fordítási helyzetről van szó. A fentieket erősíti Heltai korábban már idézett, a célközönség felől közelítő gondolata is, amely szerint a gyakori formák feldolgozása mindig könnyebb, mint a ritkábbaké (Heltai 2009a: 15).

5.4.6 Kreativitás

Az imént említett alpontokból logikusan következik a kreativitás tényezője, amelyre a dolgozat során helyenként már röviden utaltam. A fordítói kreativitást számos tudományos munka keretében próbálták már kutatni és leírni. Ehelyütt érintőlegesen csak Kenny (2001) témában megjelent könyvére és Bayer-Hohenwarter (2009b, 2011) munkáira utalok. Utóbbi meghatározása szerint a „fordítói kreativitás a fordítói cselekvés olyan teljesítménnyel kapcsolatos tulajdonsága, amely a fordítási folyamatban és/vagy a produktumban az eredetiség, a rugalmasság és a gondolatfolyam kifejezőeszközein keresztül válik láthatóvá, és ideális esetben optimálisan megfelelő fordítást eredményez” (Bayer-Hohenwarter 2011: 52).

A jelenség kutatása – a korábban említett kockázat kérdéséhez hasonlóan – nyilvánvalóan nem könnyű feladat és külön értekezés témáját képezhetné. A mi szempontunkból fontos megállapítani, hogy a kreatívabb fordítók minden valószínűség szerint nagyobb arányban alkotnak új kifejezéseket, amikor egy-egy forrásnyelvi neologizmus-sal szembesülnek – amennyiben felismerik azt egyáltalán!

Sőt, ezzel kapcsolatban akár azt a – nyilvánvalóan további kutatást igénylő – hipotézist is megfogalmazhatjuk, hogy az ilyen személyiségek esetében nem feltétlenül igaz Heltai 5.4.1-es alpontban, az időhiány kérdésével kapcsolatban idézett megállapítása, hogy a hatékonyabb munka érdekében inkább folyamodnak a rutinszerű nyelvhasz-

nálathoz a fordítók a kreativitással szemben (Heltai 2002). Elképzelhetőnek tartom ugyanis, hogy számukra a kreatív állapot jelenti kvázi a rutint, vagyis nagyobb valószínűséggel jut eszükbe elsőre neologizmus vagy szójáték egy-egy új kifejezés fordítása során, mint például egy nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés, vagy a szó körülírása.

5.4.7 Nyelvi konzervativizmus

Szintén összefügg a fenti három, valamint az alább említendő alponnal is a nyelvi konzervativizmus, amelyre akár a kreativitással szembenálló tényezőként is tekinthetünk. A kifejezésen Lanstyák nyomán azt a meggyőződést értjük, „hogy a hagyományos, a nyelvben régebb óta meglévő nyelvi formák eredendően helyesebbek, mint az újabban létrejöttek vagy bekerültek” (Lanstyák 2011: 155).

Ebben az esetben tehát nem a fentebb említett kockázatkerülésről, nem a fordítási folyamat során tapasztalható sztenderdizációról, és nem is a lentebb írt képről van szó, amelyet a fordító saját magáról szeretne közvetíteni, hanem olyan nyelvi, nyelvhelyességi ideológiáról, amelyet vélhetően tudatosan követ a fordító az adott forrásnyelvi szöveg átültetése során.

A nyelvi konzervativizmus érvényesülése esetén fennáll annak a veszélye, hogy a fordító figyelmen kívül hagyja a fentebb említett többi tényezőt, sőt adott esetben a célközönség érdekét is saját meggyőzésének rendeli alá. Ennek a tényezőnek a részletekbe menő vizsgálata természetesen olyan – részben fordításetikai – kérdéseket vet fel, amelyek már túlságosan messze vezetnének eredeti témámtól, és amelyekre ilyen módon nem tudok kitérni jelen dolgozat keretében.

5.4.8 A fordítóról alkotott kép

Releváns szövegen kívüli tényező lehet az is, milyen képet szeretne a fordító saját magáról közvetíteni. Ez véleményem szerint a vizsgált kérdéskör esetében igenis reális szempont, annak ellenére, hogy gyakorlatilag szemben áll azzal a fordítástudományi alapvetéssel, amely szerint a fordító – a tolmáchoz hasonlóan – a háttérben húzódik meg, az eredeti szerző által írtakat és az eredeti szerző által használt stílust követve alkotja meg a célnyelvi szöveget. Ezt a felfogást Venuti az alábbi szavakkal foglalja össze: „Minél gördülékenyebb a fordítás, annál láthatatlanabb a fordító, és feltételezhetően annál láthatóbb az idegen szöveg szerzője vagy jelentése” (Venuti 1995: 1/2).

Az itt felvetett tényező kapcsán olyasmire kell tehát gondolni, hogy a fordító szeretné „láttatni” magát, szeretné megmutatni a célnyelvi olvasóknak: ismeri az adott nyelvben használatos neologizmusokat, divatos kifejezéseket, sőt át is tudja azokat ültetni a célnyelvre. Szeretné bizonyítani, hogy ő is tud kreatív lenni, nem csak az eredeti szöveg szerzője, sőt akár még jobb – vagyis például humorosabb, figyelemfelkeltőbb, gördülékenyebb stb. – szöveget is képes alkotni nála. Nem feltétlenül célnyelvi neologizmusok segítségével, ahogyan azt a fordítási stratégiák során már tárgyaltuk. Igaz mindez akkor is, ha az olvasóban adott esetben nem is tudatosul, hogy fordított szöveget olvas és nem eredetit.

Az ilyen fordítói magatartásnak bizonyos területeken és szövegtípusok esetében nagyobb létjogosultsága lehet, mint más helyzetekben. Anélkül, hogy belemennék a részletekbe, annyi mindenképpen megállapítható, hogy – a műfordítás mellett – a sajtófordítás elméletileg kiváló terepet nyújt a fordító ilyen irányú törekvéseinek és érvényesülésének. A kérdés vizsgálata azonban megint csak leginkább mélyinterjúk segítségével lenne lehetséges.

5.4.9 Célnyelvi normák

Végül ebben és a következő alpontban két olyan tényezőt említenék meg, amelyeket Chesterman is kifejt az egyik tanulmányában. Ezek nyilvánvalóan nem csak a neologizmusok fordítására igazak, de kétségtelenül erre a fordítási helyzetre is alkalmazhatók. Az első ezek közül a célnyelvi normák követése. Vagyis a fordító azért választ egy bizonyos fordítási stratégiát, mert ismeri a célnyelvi normákat és meg akar felelni ezeknek, a vele szemben támasztott elvárásoknak (Chesterman 1993: 17). Ez a Chesterman által említett tényező is mutat természetesen némi rokonságot némelyik fent felvázolt, szövegen kívüli faktoral.

5.4.10 Normatív fordítási törvények

Szintén Chesterman említi az utolsó, itt feltüntetendő tényezőt, mely szerint a fordító bizonyos normatív fordítási törvényeket követ a munkája során. Olyan, a professzionális fordítói magatartásra általánosan érvényes törvényeket, amelyek függetlenek az adott forrás- és célnyelvtől (Chesterman 1993: 17), és a mi esetünkben arra vonatkoznak, miként járnak el általában a nyelvi közvetítők a neologizmusok fordításakor.

Ehelyütt meg kell azonban jegyezni, hogy véleményem szerint erre a tényezőre is hatnak más tényezők, amelyekre Chesterman nem hívja fel a figyelmet tanulmányában. Az általános fordítói eljárást ugyanis befolyásolják a konkrét szituációra jellemző – szövegen belüli és kívüli – tényezők, amelyekről nem feledkezhetünk meg.

Chesterman fenti elképzelésével bizonyos fokig rokonságot mutat Klaudy azon megállapítása, mely szerint:

[V]an még egy tényező a nyelvhasználat szintjén, amivel a kutatásban számolnunk kell: nemcsak a két nyelv nyelvhasználati szokásai és azok viszonya befolyásolja a fordítói döntéseket, hanem a korábbi fordítónemzedékek tapasztalataiból leszűrhető fordítói nyelvhasználat is, amely bármely kevéssé van leírva, feldolgozva, kodifikálva, de azért valamilyen módon mégis hagyományozódik. (Klaudy 2003: 13)

E tényező kapcsán is csak arra tudok utalni, hogy a kutatások után végzett mély-interjúk segítségével tartom elképzelhetőnek a kérdés vizsgálatát, amelyek során a fordítóknak lehetőségük van részletesen kifejtetni fordítási elveiket, tapasztalataikat és elképzeléseiket.

6. Empirikus kutatás

6.1 A korábban elvégzett teszt kutatás eredményei

A fent leírt szempontok többségének figyelembevételével 2011 januárjában és februárjában kis mintával teszt kutatást hajtottam végre, amelynek eredményeit előadás formájában ismertettem és tanulmány formájában is megjelentettem (Zachar 2011c). A kutatási helyzet leírását követően a továbbiakban röviden bemutatom az akkori eredményeket és megfigyeléseket.

A kutatásba három különböző csoportot vontam be: az első csoportba 6 fő német B-nyelvvél (1. idegen nyelv) rendelkező szakfordító, a másodikba 5 fő másodéves fordítóhallgató tartozott német B- és angol C-nyelvvél (2. idegen nyelv), a harmadik csoportba pedig 6 fő másodéves fordítóhallgató angol B- és német C-nyelvvél. A diákok az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének MA-képzésében résztvevő hallgatói voltak.

A három csoportot arra kértem, hogy fordítsanak le hat, egyenként néhány soros szövegrészletet. A szövegek mindegyike német nyelvű sajtószöveg volt. Négy a *Der Spiegel*, egy a *Frankfurter Rundschau*, egy pedig a *Rheinische Post* című német lap internetes kiadásából származott, a 2009-es és 2010-es évből. A vizsgálati alanyok természetesen a teljes szövegeket megkapták átolvasásra, elemzésre. Feladatuk pedig az volt, hogy egy fiktív magyar sajtótermék számára – széles közönségnek – készítsék el a hat kijelölt szövegrész magyar fordítását. A nyelvi közvetítők által átültetett szövegrészletek összesen nyolc német neologizmust tartalmaztak. Ezek közül három szélesebb körben elterjedt (*Wutbürger*; *schottern*; *fremdschämen*), öt pedig okkazonalizmusnak tekinthető (*Angstbürger*; *sitzfleischintensiv*; *Dagegenpartei*; *Begabungstarker* / *Begabungsschwacher*).

6.1.1 A három, szélesebb körben elterjedt neologizmus fordítása

Az első vizsgált kifejezés, a korábban már említett *Wutbürger* esetében kiváló példát láthatunk a fordító minimális erőfeszítésére. A szó szerinti fordítás, a *dühpolgár* megoldás mellett két fordítóhallgató döntött, egy német B-nyelvvél és egy német C-nyelvvél rendelkező diák, és egy további C-s választotta a *düh polgárai* fordítást. A profi fordítók ezzel szemben egy kivétellel a *dühös* melléknevet használták, a kivétel pedig a *feldühö-*

dő polgár fordítást. A *diühös* melléknév használata mellett a diákok közül csak egy B-s és egy C-s hallgató döntött.

Nagyon érdekes, hogy az interneten megtalálható, az év német szaváról szóló sajtóközleményekben használt *haragpolgár* szó szerinti fordítás (Nyelv és Tudomány 2010) nem került elő senkinél.

A B-s fordítók körében akadt még egy érdekes megoldás: a *lázado* főnév használata, amely esetében a fordítóhallgató megpróbálta értelmezni a neologizmus mögött megbújó tartalmat és kifejezni azt egy már létező magyar szóval.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a profi fordítók közül senki nem kísérelt meg új magyar kifejezést alkotni, mint ahogyan azt a fordítóhallgatók tették, hiszen ez azt is jelentette volna, hogy ragaszkodniuk kell a szó szerinti fordításhoz. Ehelyett a magyarban bevett jelzős szerkezethez folyamodtak. Erre egyébként elméletileg a németben ugyanígy lenne lehetőség a *wütender Bürger* szókapcsolattal.

A második neologizmus, a *schottern* ige hatodik helyezett lett az év szava listán 2010-ben Németországban, ráadásul tematikai szempontból köthető a *Wutbürger* szóhoz. A kifejezés a *Schotter* (*kavics, murva*) főnévből jött létre szóalkotás útján, és arra utal, hogy az atomenergia ellen tiltakozók eltávolítják, kiássák a vasúti ágyazathoz használt kavicsot, hogy ne tudjanak biztonságosan továbbhaladni az atomhulladékot szállító vonatok Németország területén. A rövid szövegrészlet különlegessége volt, hogy szerepelt benne egyrészt ez a német neologizmus, másrészt a következő mondatban megmagyarázta a szerző magát a jelenséget, vagyis körülírta németül az új kifejezést. Ez is jó példa arra, hogy egy-egy szószintű neologizmus vizsgálatánál a tágabb környezetet is figyelembe kell vennünk.

A fordításokkal kapcsolatban nagyon érdekes tendencia figyelhető meg: mivel a következő mondatban az újságíró amúgy is kifejti, miről van szó, a neologizmus a szöveg egésze szempontjából adott esetben teljes mértékben elhagyható, és ezt a profi fordítók közül ketten így is gondolták: *aktív tiltakozásra szólítják fel*, illetve *tiltakozásra szólított fel* hangzik ez a két megoldás.

A fordítóhallgatók közül egyedül a C-csoportban volt egy diák, aki ezt írta: *fel-szólítja az embereket arra, hogy tiltakozásképpen állják útját a szállítmánynak*. Jól látható, hogy ebben az esetben a hallgató egy absztrakciós szinttel feljebb lépett, és nem említi sem a *kavics, murva, kő*, sem pedig a *kiásás, kiszedés* kifejezést a célnyelvi megoldásában.

A többi fordító ellenben mind a *murva*, *sóder* vagy *kő* kifejezés segítségével próbálta meg visszaadni a német neologizmust, és ennek során olyan megoldások születtek, mint például a *sóderezés*, a *murva-gyűjtési akciót szervez*, a *köszedés*, a *kavicsozás* vagy a *lapátolás*. Ezzel összefüggésben érdemes megjegyezni a *sóder* kifejezéssel kapcsolatos áthallást is: a *sóderol* vagy *nyomja / hinti / löki a sódert* kifejezés a magyarban ugyanis már foglalt egy másik jelenségre. Tóth már 1990-ben szerepeltette *A sárbogárdi diáknyelv szótárában*, jelentése 'beszél', 'magyaráz valamit' (Tóth 1990).

Két B-s és két C-s diák – egymástól függetlenül – különös fordítás mellett döntött: *kövezésre szólít fel / hív fel / adott ki felhívást*. Ez még akkor is furcsán hat, ha kivétel nélkül idézőjelbe tették a megfogalmazást. Teljesen más asszociációs láncot indít el a magyar olvasóban, aki csak az ezt követő mondat segítségével értheti meg némi képpen, mi is a helyzet, így talán kijelenthetjük: a fordítás az első olvasás alkalmával nagyobb erőfeszítést kíván a célnyelvi olvasótól.

Visszaütnék ezzel kapcsolatban a korábban említett appercepció és produkció közötti megkülönböztetésre is: véleményem szerint itt az érintett fordítók bizonyára megértették a forrásnyelvi szöveget, de nem sikerült megfelelő – vagyis az olvasó részéről alacsony energiáfordítást igénylő – módon visszaadniuk azt.

A magyar fordítások közül valójában egyetlen megoldás sem nevezhető neologizmusnak: mindegyik esetben már létező kifejezés használatáról vagy körülírásról van szó.

A harmadik új kifejezés, a *fremdschämen* esetében adott esetben még azon is lehetne vitatkozni, valójában neologizmusról van-e szó. A kifejezés ugyanis már 2009-ben felvételt nyert a *Duden* egynyelvű szótárába, és így – a lexikalizálás következtében – már nem is számíthat annyira újszerűnek. Ráadásul a fordítása első pillantásra nem is tűnik túlzottan nehéznek, hiszen mondhatjuk azt: *mások helyett szégyelli magát*. Erre egyébként – ahogyan arra a *Wutbürger – wütender Bürger* esetében is utaltam – a németben is van lehetőség: korábban a *sich für jemand anderen schämen* kifejezést használták erre a jelenségre.

Ennek ellenére a szót tartalmazó szövegrészlet megértése és lefordítása a jelek szerint gondot okozott, legalábbis néhány hallgatónak. Míg a profik közül mindenki a *mások miatt kell szégyenkeznie* megoldást választotta minimális módosításokkal, addig az öt B-s diák közül ketten (*nézni sem bírja majd; gyakran fogja magát szégyenében idegennek tettetni*), a hat C-s közül pedig egy (*gyakran fog zavarba jönni*) értette és

fordította félre az adott kifejezést. Ketten viszont, egy B-s és egy C-s hallgató a szégyenkezés helyett más – szintén megfelelő – kifejezést választott: *legszívesebben ő sülylyedne el és pironkodhat a politikusok helyett is.*

6.1.2 Az öt alkalmi neologizmus fordítása

A fordítói kreativitás jelenségére talán a legjobb példát a *sitzfleischintensive Debatten* alkalmi neologizmus szolgáltatta, amelyet végképpen nem lehetett szó szerinti fordítással visszaadni. A *Sitzfleisch* feneket jelent, vagyis a feneket intenzíven igénybe vevő, értsd: hosszan elnyúló vitákról van szó ebben az esetben. Csak érdekességképpen jegyzem meg ezen a ponton, hogy a *sitzfleisch* [sic!] kifejezés a magyarban is ismert: az *Idegen szavak és kifejezések szótára* 'türelem', 'kitartás' jelentéssel szerepelteti azt (Bakos 2006: 596).

A fordítók számos kreatív megoldást írtak: *ülepét / feneket próbáló / üleppróbáló viták; tettük próbára ülőgumóinkat; a hátsó fertályt igencsak próbára tevő vitasorozatok* stb. Az *üleppróbáló / fenékpróba* megoldástól eltekintve azonban ebben az esetben is elmondhatjuk, hogy mind a profi fordítók, mind pedig a hallgatók a körülírás módszerét alkalmazták az új kifejezések alkotása helyett. Ezzel kapcsolatban visszautalok Newmark már korábban ismertetett gondolatára az általa deszkriptív kifejezéseknek nevezett fordítási megoldásokkal kapcsolatban.

Így volt ez egyébként a többi vizsgált okkazonalizmusnál is. A fent említetteken kívül csupán két esetben találkoztam szóalkotással vagy szóteremtéssel a magyar fordításokban. Mindkét megoldás egy és ugyanazon német B-s fordítótól származik. Az *Angstbürger* kifejezésre – amely a korábban tárgyalt *Wutbürger* szóval összefüggő, ám széles körben még nem elterjedt neologizmus, azt a frappáns fordítást használta, hogy *parapolgár*. A profi fordítók közül itt egy kivétellel mindenki a *félelem* szóval operált, és ennek során olyan megoldások születtek, mint a *félelemben élő polgár; félelem által vezérelt ember és félelemmel teli polgár*. Az egyetlen kivétel az *aggódó polgár* fordítás mellett döntött. A B-s és C-s fordítóhallgatóknál hasonló megoldások születtek, a *parapolgár* mellett az egyetlen kivétel egy B-s hallgató, aki a *meghúzódo polgár* mellett döntött.

A fentiek alapján még egy érdekes megállapítást tehetünk: míg a *Wutbürger* esetében két fordítóhallgató is a *dühpolgár* fordítás mellett döntött, és az említett sajtóközlemények is zömében a *haragpolgár* magyar neologizmust használták erre a német kife-

jezésre, addig az *Angstbürger* okkazonalizmus esetében egyetlen fordító vagy hallgató sem választotta a *félelempolgár* megoldást, csupán egy hallgató írta a *félelem polgárai* megfelelőt!

A másik szóteremtés, amely tehát ugyanazon hallgató nevéhez fűződik a *dafke-párt* megoldás volt a *Dagegenpartei* alkalmi neologizmusra. A rövid szövegrészlet érdekessége, hogy a szerző ugyan két konkrét német pártot is megnevez (Zöldek és Baloldali Párt), ám az említett okkazonalizmus itt a *projektet ellenző párt*ként értendő és fordítandó, ellentétben az *ellenzéki párt* megoldással, amely jelen esetben nem tekinthető megfelelőnek.

A profik közül egyetlen fordító választotta ezt a nem megfelelő megoldást, a többiek a *protest-párt*; a *projekt ellenzője / projektet ellenző párt* és a *mindenki mással szembeni ellenpárt* fordítás mellett döntöttek. A B-s fordítóhallgatóknál a *dafkepárt* mellett egy diák a *projektet ellenző párt* megoldást választotta, hárman pedig az *ellenpártot*. A C-s hallgatók közül pedig a hat diák közül hárman a helyénvaló *ellenpárt*, hárman viszont az itt helytelen *ellenzéki párt* megoldás, vagy ennek valamilyen változata mellett döntöttek.

Az utolsó okkazonalizmusok, a *Begabungsstarker / Begabungsschwacher* esetében megállapíthatjuk, hogy mindenki a körülírás módszeréhez folyamodott, ráadásul három kivételtől eltekintve mindegyik fordító, illetve hallgató a *tehetség, képesség és adottság* kifejezés változatát használta. A profik között egy-egy fordító döntött a *képesség* és az *adottság* mellett, a többiek a *tehetség* szóval fordították a kifejezést. A B-szek körében egy diák választotta a *képességet*, egy pedig a jelek szerint nem tudott dönteni, hiszen ezt írta: *tehetségeseket / jobb adottságúakat és a tehetségteleneket / kevésbé jó adottságúakat*. A három kivétel viszont egyaránt a C-s csoportban található: ketten az *erősség és gyengeség* kifejezéssel fordították a neologizmust, egy hallgató pedig a *tanulók alkalmasságáról* beszél.

Az elvégzett teszt kutatásról elmondhatjuk tehát, hogy a fordítók és fordítóhallgatók csak ritkán fordították neologizmussal a német neologizmusokat, de erre is akadt példa. Ez a megállapítás egyébként azért is mondható érdekesnek, mert a műfordítás mellett éppen az újságírásban, a publicisztikában lenne lehetőség a nyelvújításra, ahogyan azt a 2. fejezetben már bővebben kifejtettem.

6.2 A doktori kutatás eredményeinek ismertetése

A 2012/13-as tanév tavaszi félévében az 1.5-ös fejezetben részletesen leírtaknak megfelelően elvégeztem a doktori kutatást a kutatási kérdések megválaszolása és az ezek alapján felállított hipotézisek bizonyítása, illetve megcáfolása érdekében.

Ebben a fejezetben, mielőtt rátérnék a még megválaszolatlan kutatási kérdésekre és a korábban megfogalmazott hipotézisekre, először bemutatom a vizsgálathoz felhasznált 25-25 neologizmust nyelvenkénti bontásban és a kísérleti személyek ezekkel kapcsolatos fordításainak összefoglalását, csoportosítását.

Ennek során nem térek ki explicit módon az adott kifejezés jelentésére, használatára, hiszen az a kontextus és a függelékben táblázatos formában közölt fordítások alapján minden esetben legalábbis kikövetkeztethető, de sok esetben könnyen meg is állapítható. Nem foglalkozom részletesen a kifejezések nyelvtani jellemzőivel, szóképzési módjával és ez irányú kategorizálásával, mert ez nem célja a jelen dolgozatnak. A 3.1-es alfejezetben részletesen ismertetett számos kategorizálási lehetőség alapján, amelyek mindegyike elfogadható ismervek alapján történik, nyilvánvalóan jelen esetben is végre lehetne hajtani ezeket a besorolásokat. Ez azonban mindig más és más eredményre vezetne, és a fordítás, valamint a relevanciaelmélet szempontja szerinti vizsgálathoz nem járulna hozzá jelentős mértékben, így ehelyütt eltekintek ettől.

Az átláthatóság kedvéért az alábbiakban mégis egy bizonyos bontásban ismertetem a vizsgált kifejezéseket és azok fordítását, ahogyan a fent ismertetett teszt kutatás eredményei esetében is. Ily módon ugyanis jobban követhetővé válik az eredmények bemutatása. Ennek során ezúttal Mínya 2011-es munkája alapján egyetlen kritériumot, a szófajt emelem ki (Mínya 2011: 16), és eszerinti bontásban közlöm a vizsgált neologizmusokat. A teszt kutatás során alkalmazott kritérium (neologizmus és okkazonalizmus közötti különbség) a 3.2-es alfejezetben részletesen kifejtettek alapján jelen dolgozatban nem mérvadó, így ezúttal nem volt alkalmazható.

Az elemzés során a csoportosításnál kitérek továbbá minden esetben a fordítók által alkalmazott stratégiára a 4.3.2-es alfejezetben felvázoltakat alapul véve. Ennek során az is fontos szempont a korábban leírtaknak megfelelően, hogy kultúraspecifikus kifejezésről van-e szó, vagy sem. A kutatásban részt vevő hallgatókra a továbbiakban monogramjukkal hivatkozom. A szöveggörnyezetet, amelyben a sajtószövegben előfordult az adott kifejezés, nem közlöm az alábbiakban, hiszen a forrásnyelvi szövegrészle-

tek megtalálhatók a dolgozat függelékében, ahogyan a kísérleti személyek által az adott neologizmusra vonatkozóan készített fordítások is.

Az alábbiakban előbb a fordításra kiadott 25 új német kifejezést, illetve azok fordítását mutatom be, majd ezt követően a 25 magyar neologizmust.

6.2.1 Német főnevek

Az első kifejezés, az *Arbeitsmarkt-Delle* esetében a fordítói megoldások négy stratégiát fednek le, közel egyforma mértékben: célnyelvi neologizmus; ekvivalens kifejezés, de nem neologizmus; körülírás és általánosítás. Az első stratégia esetében valamennyi fordítói megoldás (13 fő) szó szerinti, a magyar nyelvtől idegen fordítást tükröz (*munkaerőpiaci horpadás*), helyenként helyesírási hibával (kötőjelhasználat). Öt fordító (FCs, PK, RM, RuB, HJ) bizonyára érezte, hogy a magyarban nem használatos – és nehezen érthető – ez a kifejezés ebben a formában, hiszen idézőjelbe tette a *horpadás* kifejezést, ennek ellenére nem döntött más stratégia mellett. Ha a célnyelvi olvasó csak ezt a kifejezést olvassa kontextusban, gyaníthatóan nehezen tudja csak értelmezni a jelentését, vagyis megállapítható, hogy a megoldás jelentősen megnöveli a célközönség erőfeszítését.

Két fordítói megoldás esetében félrefordítással van dolgunk. Ha azonban eltekintünk ettől a tényről, ezek közül mindkettő, a *munkaerő-válság* (ÖT) és a *munkapiaci hullám* (TR) is – a fordítói stratégiát tekintve – általánosításnak minősül. Ehelyütt jegyzem meg, hogy az itt és a továbbiakban is helyenként előforduló félrefordítások arra utalnak: a fordító nem fordított megfelelő mennyiségű energiát a korábban említett apercepciós szakaszra. Ha hozzáteszem, hogy zömében nyelvtudásbeli hiányosságokra, félreértésre, félreértelmezésre vezethetők vissza a hibák, akkor különösen igaz az, hogy nagyobb energia-befektetéssel e hibák és hiányosságok nagy része kiküszöbölhető lett volna.

A legtöbben (16 fő) ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő kifejezést választottak a szóban forgó szövegrész lefordítására. Ezzel kapcsolatban feltűnően sokan, kilencen az elsőéves angol–német csoportból kerültek ki. A 16 főből két kivétellel (*munkaerőpiaci gödör*, FL és *munkaerő-piaci gyengülés*, GB) mindegyik hallgató a *munkaerőpiaci visszaesés* vagy a *munkaerőpiaci hullámvölgy* kifejezés valamely változatát használta. A körülírás (13 fő) és az általánosítás (14 fő) stratégiáját közel azonos számú fordító választotta.

Az *Arbeitsmarkt-Delle* neologizmussal kapcsolatos fordítói stratégiákat és a fent leírtakat az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze:

1. sz. táblázat: Az *Arbeitsmarkt-Delle* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	2	5	1	13
ebből szó szerinti fordítás:	5	2	5	1	13
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	3	9	2	2	16
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	6	3	2	2	13
(5) Általánosítás	5	2	6	1	14
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A második kifejezés, a *Schildervandalismus* szóösszetétel esetében megállapítható, hogy a kutatásban részt vevő kísérleti személyek a fent említett négy stratégia mellett egy ötödiket is választottak, mégpedig a kihagyást. A fennmaradó két stratégia (magyarázó fordítás és honosítás) ebben az esetben sem fordult elő. Érdekes jelenség, hogy a három kihagyás az elsőéves német–angol csoportban fordult elő (SG, SzD, TR), és mindegyik esetben egy félmondat teljes kihagyására került sor (*Auch hier ist der Ärger über den Schildervandalismus groß*), nem csupán a szóban forgó neologizmusára. Ebben az esetben tehát a fordítók abból a szempontból mindenképpen hibáztak, hogy megfosztják a célnyelvi olvasót az információ egy részétől.

A második neologizmus esetében a legtöbb hallgató a célnyelvi neologizmus alkalmazását választotta (19 fő), és az *Arbeitsmarkt-Delle* szó fordításához hasonlóan itt is kivétel nélkül szó szerinti fordítás szerepel mindenhol: *táblavandalismus* vagy *táblavandálok*, három esetben (FL, PR, HJ) ismét idézőjel alkalmazásával, ahogyan azt az első példánál is említettem, egy esetben pedig (ÖT) az *ügynevezett* szócska beszúrásával. Ez esetben azonban a kifejezés „átláthatóbb”, mint az első új szónál, így jobban értelmezhető a célnyelvi olvasó számára, vagyis kisebb erőfeszítésre készíti őt.

Nagyon érdekes jelenség, hogy az ekvivalens kifejezések között kivétel nélkül a *táblarongálás* szó vagy valamely változata szerepel (*táblák megrongálása*, *táblák rongálása*, *táblarongálók* stb.). A körülírás (11 fő) és az általánosítás (10 fő) ebben az esetben is szinte azonos számban szerepel a választott stratégiák között.

A *Schildervandalismus* neologizmussal kapcsolatos fordítói stratégiákat és a fent leírtakat az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze:

2. sz. táblázat: A *Schildervandalismus* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	6	6	6	1	19
ebből szó szerinti fordítás:	6	6	6	1	19
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	3	5	4	1	13
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	3	2	2	4	11
(5) Általánosítás	4	3	3	--	10
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	3	--	--	--	3

A *Hymnen-Schweiger* kifejezés a német neologizmusok közül az első valóban kultúraspecifikus kifejezés. Ez a sport területéről származó – de azon messze túlmutató – szó arra a közéleti vitára utal, hogy a 2012-es labdarúgó-Európa-bajnokság során a nem német származású játékosok közül nem mindegyik énekelte a nemzeti himnuszt, amit sokan azzal magyaráztak, hogy nem érzik igazán magukénak a címeres mezt, és ez állítólag kihatott a teljesítményükre is.

A kutatásban szereplő mondatot („*Nationalelf-Manager Oliver Bierhoff /44/ nimmt in seinem neuen Buch Stellung und stellt sich vor die Hymnen-Schweiger im Team*”) a fordítók közül sokan nem, illetve félreértették, ami elsősorban a *sich vorstellen* (bemutatkozni) – *vorstellen* (bemutatni) – *sich vor jemanden stellen* (védelmezően valaki elé állni, kiállni valaki mellett) kifejezések összekeverésével magyarázható. Jelen esetben ez utóbbi megoldás volt a helyes, ami nyelvtanilag a forrásnyelvi szövegben teljesen egyértelmű, így a hiba minden esetben a hallgatók hiányos nyelvtudására vezethető vissza. A hibák másik része magával a neologizmussal kapcsolatos, amelyet három kísérleti személy (egy angol–német és két német–angol nyelvpárral rendelkező hallgató) nem tudott értelmezni, így ezek a megoldások sajnos nem is sorolhatók egyetlen stratégiához sem: *a csapat elé áll, míg a himnusz szól, Schweigerrel a csapatban* (HB); *beáll az úgy nevezett Hymnen-Schweiger csapatába* (DA) és *bemutatja a csapat himnusz-cáfolóit* (HR).

Az ténylegesen értékelhető megoldások ismét a korábban már ismertetett stratégiákhoz sorolhatók: neologizmus, ekvivalens kifejezés, körülírás és általánosítás. Feltűnő, hogy a célnyelvi neologizmust ezúttal csak hárman választották (SzI, KoV, SzD), és közülük is csak ketten döntöttek a szó szerinti fordítás mellett (mindketten német–angol nyelvpárral rendelkeznek). Valószínűleg azért, mert az ebben az esetben valóban kevésbé felel meg a magyar nyelv szabályainak. Ez a két megoldás a következő: *a csapat himnusz-hallgatói* és *a himnusz-elhallgató* [sic!] *csapattagok*. Jól látható, még a szóban forgó kontextus nélkül is, hogy ez a két megfogalmazás csak nehezen értelmezhető és többféle értelmezési lehetőséget hagy, így megnövelve a célnyelvi olvasó erőfeszítését – pedig a forrásnyelvi megfogalmazás egyértelmű és pontos.

Az ehhez a stratégiához sorolható harmadik megoldás ellenben a kutatás első valódi célnyelvi neologizmusát jelenti, függetlenül attól, hogy ez a hallgató (KoV) is félreértelmezte a *sich vor jemanden stellen* német kifejezést, és attól is eltekintve, hogy idézőjelbe tette a neologizmust: *elképzelem, milyen egy „hymnuskerülő” a csapatban*.

Az alkalmazott másik három stratégia ismét szinte azonos arányban van jelen a megoldások között. Külön ki kell emelni az egyik elsőéves, német–angolos kísérleti személyt (NL), aki ferdevonallal két megoldást választott el egymástól és írt bele a fordításba: *bemutatja, kik azok a csapatban, akik hallgatnak a himnusz alatt / akik nem éneklnek a himnusz*. Tette ezt annak ellenére, hogy az egyetemi képzés elején többször felhívjuk a hallgatók figyelmét arra, miért nem megengedett ez a letisztázott, beadandó házi feladatokban (és a későbbi fordítói pályafutás során). A megoldással kapcsolatban nem elképzelhetetlen, hogy véletlenül maradt benne a kész szövegben ez a döntés előtti megoldás, amely közül egyébként mindkettő a körülírás stratégiájához sorolható. Ebben az esetben azonban ismét az evaluáció szakaszával kapcsolatos hiányosságról van szó.

A fentieket az alábbi táblázat szemlélteti:

3. sz. táblázat: A *Hymnen-Schweiger* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	2	1	--	--	3
ebből szó szerinti fordítás:	2	--	--	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	8	4	2	16
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	9	1	7	2	19
(5) Általánosítás	5	5	4	2	16
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az *Ansteckparties* neologizmus esetében az eddigi tendencia alapvetően megváltozik: a választott stratégiák közül az ekvivalens kifejezés egyáltalán nem fordul elő (ahogyan a honosítás és a kihagyás sem), megjelenik a magyarázó fordítás az egyik kísérleti személynél, és nagy túlsúlyban van a célnyelvi neologizmus alkalmazása.

Egy fordítói megoldás ezúttal sem értékelhető, hiszen a kísérleti személy nem értette meg a forrásnyelvi szöveget, félrefordította azt: ez a megoldás a *fertőző betegségekkel foglalkozó pártok* (PK), ami nyilvánvalóan a homonim forma és az angol nyelv hatása miatti „leiterjakabnak” minősíthető.

A magyarázó fordítás jellemzője – ahogyan azt korábban már megállapítottam – az, hogy a fordító megemlíti a forrásnyelvi kifejezést, és ki is fejtje azt. Jelen esetben egy elsőéves, angol–német nyelvpárral rendelkező hallgató (PR) a következő megoldást választotta: *az ún. „Ansteckparties” jelenség (a szülők által gyermekeik számára szervezett bulik, ahol a gyerekek egymást fertőzték meg)*. Azt, hogy miért így járt el a fordító, természetesen csak találgathatjuk (a későbbi kérdőívben sem volt kimondottan erre a kifejezésre vonatkozó kérdés), de mindenképpen megállapítható: a forrásnyelvi kifejezés nem mond semmit a célnyelvi olvasónak (amennyiben nem tud németül), nem az eredeti kifejezésről van szó, hiszen a szövegrész az Egyesült Államokról szól, ahol nyilvánvalóan másképpen nevezik ezeket az összejöveteleket. Sőt, a német kifejezés említése még meg is zavarhatja az olvasót! Jelen esetben tehát csak a zárójelbe tett magyarázó szöveg segít neki abban, hogy megértse a jelenséget, összességében pedig megnöveli a célnyelvi olvasó feldolgozási erőfeszítését.

A célnyelvi neologizmusok alkalmazása ennél az új kifejezésnél nem csak jelentős túlsúlyban van a többi stratégiához képest (31 fő választotta), de érdekes módon az

így eljáró kísérleti személyek mintegy fele (15 fő) ténylegesen új magyar kifejezést alkalmazott a forrásnyelvi szó visszaadására. Ezek közül a legtöbben a *bárányhimlő-buli* kifejezést vagy annak valamely változatát (*himlőbuli*, *himlőparti*) választották. A kifejezés a kutatómunka alapján mutat némi elterjedtséget a magyar elektronikus sajtóban is, hiszen a *Google* keresője 44 találatot ad rá (2013. 03. 09.), zömében gyermekneveléssel, egészségügyi kérdésekkel foglalkozó oldalakat.

Az egyéb kreatív megoldások között szerepelnek a következők: „*betegségbulik*“ (KP), „*Kapd el-party*” (HR) és *fertőzz-meg-zsúrok* (RJ). Ezúttal is meglehetősen magas a szó szerinti megoldások száma, amelyek például az alábbi formában valósultak meg a célnyelvi szövegben: „*megfertőző bulik*“, *megfertőzési partyk*, „*fertőző-bulik*“, „*fertőzéspartik*” és „*elkapózsúrok*“, sok esetben megint csak idézőjelben.

Az *Ansteckparties* új kifejezéssel kapcsolatos fordítói stratégiákat az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze:

4. sz. táblázat: Az *Ansteckparties* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	11	11	8	1	31
ebből szó szerinti fordítás:	3	9	4	--	16
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	--	--	--	--	--
(3) Magyarázó fordítás	--	1	--	--	1
(4) Körülírás	3	4	5	4	16
(5) Általánosítás	5	--	2	--	7
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A gazdasági területhez sorolható *Wackelanleihen* kifejezés fordításai közül kettő félfordítás, így nem értelmezhető és csoportosítható: *nagyobb összegű, mozgó kölcsönök* (HT) és *laza kötvényvásárlások* (HB). A fennmaradó fordítói megoldások túlnyomó többsége (29 fő) ezúttal az ekvivalens kifejezés, de nem neologizmus csoportba sorolható. Ezek között is zömében jelzős szerkezettel adták vissza a kísérleti személyek a német főnevet. A stratégia túlsúlya ezúttal is a szó szerinti fordítások magas számával magyarázható, amelyek azonban most nem a célnyelvi neologizmusok csoportjában, hanem itt és ebben a formában jelentkeznek. Új szóösszetétellel ebben az esetben is zömében csak nehézkes megoldást lehetett volna alkotni, így valószínűleg erre vezethető

vissza, hogy a kísérleti személyek a kézenfekvő jelzős szerkezethez folyamodtak: *instabil kötvények*, *bizonytalan kötvények*, *ingadozó kötvények*, *imbolygó kötvények* stb. Ez utóbbi összetétel a szó-, illetve nyelvhasználat szempontjából magyarul furcsán hat. Ezzel szemben ekvivalens, de nem szó szerinti megoldásnak minősülnek az olyan célnyelvi kifejezések, mint a *kockázatos kötvények*, *rizikós kötvények* és *problémás kölcsönök*²⁷.

A két célnyelvi neologizmus közül az egyik (*árfolyamingadozó-kölcsönök*, SZI) jó példa az imént említett bonyolult, nehézkes szóösszetételre, bár elképzelhető, hogy a hallgató jelzős szerkezetnek szánta a megoldást és tévesen használta a kötőjelet. A másik (*rizikókötvények*, GA) viszont a forrásnyelvihez hasonlóan tömör formában adja vissza a német neologizmust.

A *Wackelanleihen* szó kapcsán ki kell még emelni a kihagyás esetét, amely ötször fordul elő a vizsgálati anyagban. Ez a viszonylag magas szám azzal magyarázható, hogy a fordításra kiadott szövegrész egésze – és különösen a neologizmust tartalmazó mondatot megelőző mondat – alapján az információ csorbulása nélkül valóban van lehetőség a szóban forgó új kifejezés kihagyására, ugyanis annak információtartalmát kifejezi a szöveg többi része („*Schätzungen zufolge sind davon rund 55 Milliarden Euro griechische Staatspapiere. Bereits diese Ankäufe von Wackelanleihen allein haben bei vielen Experten heftige Kritik hervorgerufen.*“). Ez az aktuális neologizmus tehát kiváló példa arra, miért fontos megfelelő kontextusban vizsgálni az új kifejezéseket és az ezekkel kapcsolatos fordítói stratégiákat, ahogyan arra korábban már utaltam.

Az imént leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze:

²⁷ A fordítók közül többen a *kölcsön* célnyelvi megoldást használták az ehelyütt megfelelőnek mondható *kötvény* kifejezés helyett, de erre itt most részletesen nem térek ki, mert a fordítói stratégiát semmilyen szempontból nem befolyásolja.

5. sz. táblázat: A *Wackelanleihen* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	1	--	--	2
ebből szó szerinti fordítás:	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	11	7	10	1	29
ebből szó szerinti fordítás:	9	3	7	1	20
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	2	2	3	11
(5) Általánosítás	3	1	1	1	6
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	2	1	1	5

A *Känguruhing* kifejezés az egyetlen olyan neologizmus a német kifejezések között, amely szójátéknak minősíthető. Elemzése több érdekes megállapítással is szolgál. Ezúttal is óriási többségben van a választott stratégiák között a célnyelvi neologizmus alkalmazása (44 fő), de ebben az esetben csupán 13 kísérleti személy döntött a szó szerintinek nevezhető változat mellett (*kenguruzás* és *kenguruztatás* formában). Két hallgató (FCs és VE, mindkettő másodéves német–angol) az eredeti kifejezés átvételével próbálkozott (*úgynevezett kangorohing* és „*Känguruhing*“ formában, amelyek közül az első esetében érthetetlen a se nem német, se nem angol írásmód). Mivel a két kísérleti személy nem fűzött semmilyen egyéb magyarázatot a forrásnyelvi kifejezéshez, ezért ebben az esetben nem magyarázó fordításról, hanem célnyelvi neologizmusról van szó.

A fordítók elsöprő többsége azonban kreatív célnyelvi neologizmus alkalmazása mellett döntött. Ezek közül kettő szélesebb elterjedtséget is mutat a kutatómunka alapján. A *kenguru-módszer* mintegy 1 780 találatot ad a *Google* keresőjében (2013. 03. 10.), köztük számos szakmai, egészségüggyel foglalkozó oldallal. A fordítók közül tizenegyen választották ezt a megoldást. A másik kifejezés jóval kevesebb, csupán 41 találatot ad (2013. 03. 10.), és a kísérleti személyek közül is csak egy (FL) választotta, ennek ellenére a jelek szerint használják: ez az *erszényterápia*. A többi fordító által alkotott neologizmus között megtaláljuk például a *kengurufekvés*, *kengurutartás*, *kengurulógás*, *kengurupóz* és *kenguruhelyzet* kifejezéseket.

Három, eltérő csoportba tartozó kísérleti személy ezúttal is a teljes kihagyás mellett döntött, ami jelen esetben az orvosi berkekben használt kifejezéstől fosztja meg a célnyelvi olvasót, hiszen a teljes mondat („*Das Liegen auf dem Bauch hat großen Einfluss auf die Entwicklung, wir nennen das 'Känguruhing'.*”) tartalmazza a jelenség

pontos leírását. Ebből a szempontból tehát hiányos a fordítás, de a lényegét tekintve értelmes marad, és nem készletnyi nagyobb mértékű erőfeszítésre az olvasót.

Végül az utolsó fontos jelenség a *Känguruhing* neologizmus kapcsán egy új stratégia megjelenése két különböző csoportba tartozó kísérleti személy esetében: a honosításé. Egy német–angol és egy angol–német nyelvpárral rendelkező elsőéves hallgató egymástól függetlenül döntött ezen eljárás mellett, és a következő célnyelvi megoldást alkalmazta: *nálunk ezt „Zsebibabázásnak“ hívják* (JA) és *mi ezt a jelenséget „Zsebibabának“ hívjuk* (VF).

A korábban leírtaknak megfelelően a honosítás a forrásnyelvi kifejezés módosítását (adaptálását) jelenti oly módon, hogy a forrásnyelvi kifejezés által jelölt tényállást olyan célnyelvi kifejezéssel jelölt tényállással helyettesítjük, amely a célnyelvben hasonló funkcióval rendelkezik (Koller 1992: 234). Azt is említettem már a dolgozatban, hogy a honosítás kiemelt szerepet játszik a kultúraspecifikus kifejezések fordításánál, ám jelen esetben a *Känguruhing* szóról nem mondható el, hogy reáliáról lenne szó. Mivel az A. A. Milne *Micimackó* című regényében szereplő *Zsebibaba* egy kis kenguru (az eredeti angol regényben egyébként a neve *Roo* – a *kangaroo* szócskából), ezért ebben az esetben talán Klaudy (1997) nyomán konkretizációról is beszélhetnénk, amelyet azonban a teszt kutatás és a korábban leírtak alapján nem vettem figyelembe külön kategóriaként.

A *Känguruhing* kifejezéssel kapcsolatos fordítói stratégiákat az alábbi táblázatos formában foglalhatjuk össze:

6. sz. táblázat: A *Känguruhing* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	14	11	14	5	44
ebből szó szerinti fordítás:	2	4	6	1	13
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	--	--	--	2
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	--	3	--	--	3
(5) Általánosítás	1	--	1	--	2
(6) Honosítás	1	1	--	--	2
(7) Kihagyás	1	1	--	1	3

A *Sorgenkicker* kifejezés fordításánál vissza kell utalnom a korábban már említett *Hymnen-Schweiger* neologizmusra, hiszen érdekes módon ismét egy sportkifejezés esetében kell szót ejteni rendkívül nagy számú félrefordításról, amelyek sajnos nem értékelhetők. Összesen tíz kísérleti személy nem tudta értelmezni, illetve értelmezte rosszul a *Sorgenkicker* szót. A hiba ezúttal is minden esetben a hallgatók hiányos nyelvtudására vezethető vissza: a *Sorge* előtag itt jelenthetné azt, hogy a labdarúgó maga aggodódik vagy gondokkal küzd, de ebben az összetételben ez nem állja meg a helyét, és a kontextus elméletileg ismét segít az értelmezésben („*Der verzweifelt immer wieder am Wesen des Riesentalents. 'Ich muss jeden Tag mit Mario sprechen, ich bin fällig für einen Besuch beim Psychologen', beschrieb Mancini seinen Umgang mit dem Sorgenkicker.*“). Ráadásul a *Sorgenkind* (*sok gondot okozó gyerek, anyaszomorító*) német kifejezés hasonló jelentést hordoz más kontextusban, és kétnyelvű szótárban is megtalálható.

A helytelen megoldások a következők: *a gondokkal küzdő labdarúgóval* (HT), *aggodalmaskodó focistával* (PR, KoV, NyT), *gondos labdarúgóval* (KuV), *aggódó labdarúgóról/focistával/játékosslal* (ÖT, DA, NB), *a gondterhelt labdarúgót* (JA) és *a szorongó labdarúgóval* (HJ).

Három kísérleti személy ezúttal is a kihagyás mellett döntött, amire jelen esetben is – a *Wackelanleihen* neologizmushoz hasonlóan – minden további információvesztés nélkül van lehetőség, hiszen a kontextus korábbi mondatai rávilágítanak a szóban forgó labdarúgó problémás, aggodalomra okot adó természetére.

Magyarázó fordításra és honosításra ezúttal nem találunk példát. A legtöbb fordító (23 fő) az ekvivalens kifejezés alkalmazása mellett döntött, ebben az esetben is zömében jelzős szerkezetet alkalmazva (*problémás játékosslal, bajos focistával, botrányos labdarúgóval* stb.), amelyek közül a *problémás* jelző fordul elő leggyakrabban. Érdekes, hogy csupán egyetlen kísérleti személy (HR) írt magyar neologizmust a szövegrészlet fordításába: „*gondlövővel*”.

A kifejezéssel kapcsolatos stratégiákat az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

7. sz. táblázat: A *Sorgenkicker* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	--	--	--	1
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	--	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	8	5	9	1	23
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	2	4	3	2	11
(5) Általánosítás	1	2	3	2	8
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	2	1	--	--	3

A *Hartwährungszone* gazdasági kifejezés esetében ismét négy stratégia jelenik meg a hétből: célnyelvi neologizmus, ekvivalens kifejezés, körülírás és általánosítás. A kísérleti személyek többsége (21 fő) ezúttal is a célnyelvi neologizmus mellett döntött; a megoldások közül egy kivételével mindegyik szó szerinti fordításnak tekinthető, több esetben központozási hibával: pl. *keményvaluta övezet*, *erős valutazóna*, *szilárd valuta-övezet*, *erős valuta régió* stb. Az egyetlen kivétel a *stabilvaluta-övezet* neologizmus, amely egy elsőéves, német–angol nyelvpárral rendelkező hallgató nevéhez fűződik (SG).

Az ekvivalens kifejezés használata (12 fő) és a körülírás stratégiájának alkalmazása (13 fő) közel azonos mértékben van jelen. Két fordítói megoldás pedig ezúttal is hibás és értékelhetetlen volt: *optimális valutaövezetre* (JA, német–angol I. évfolyam) és *nemes valuta zónába* (RN, angol–német I. évfolyam).

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze táblázatban:

8. sz. táblázat: A *Hartwährungszone* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	5	8	3	21
ebből szó szerinti fordítás:	4	5	8	3	20
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	5	5	2	--	12
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	4	3	2	13
(5) Általánosítás	4	1	2	1	8
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *Stimmenstaubsauger* politikai neologizmus esetében is az előbbi kifejezésnél említett négy stratégia jelenik meg. Az ekvivalens kifejezés (3 fő) és az általánosítás (5 fő) jelen esetben még kevesebb fordításban mutatható ki; a két domináló fordítói eljárás az új célnyelvi kifejezés használata (26 fő) és a körülírás (22 fő). Előbbi esetében a szó szerinti fordítást (*szavazatporszívó*) választók száma 10 fő. Nem tekinthetők teljes egészében szó szerinti fordításnak, de hasonló képpel operált több más kísérleti személy is, akik olyan megoldásokat írtak, mint a *szavazatfelszívó*, *hatalmas szavazat felszippantó gépezet*, *szavazatelszívó*, *szavazatszívógép*, *nagy szavazatszippantó*, *szavazatszivattyú* stb. Végül ebbe az első csoportba sorolhatók az olyan kreatívnak nevezhető neologizmusok, mint a *szavazatmágnes*, amelyet rögtön négy hallgató választott (ASz, SzI, SA, RJ), és a *szavazati nyerőgép* (SG).

A körülíráshoz sorolható megfogalmazások kisebbik része szintén a *porszívó* képét karolja fel: *mint egy porszívó, magába szívja a szavazatokat* (HT), *egy porszívóvá átformálni, ami magába szívja a szavazatokat* (DA), „*porszívó módjára*” *kívánja begyűjteni a szavazatokat* (HM), *be akarja szippantani pártja számára a szavazatokat* (NÁ) stb. A többség azonban megpróbált elvonatkoztatni a forrásnyelvi megfogalmazástól, és ennek köszönhetően például az alábbi megoldások születtek: *nagymértékben bővíteni akarja pártjának szavazóbázisát* (KP), *hogy övék legyen szavazatok többsége* [sic!] (TR), *a lehető legtöbb szavazatot akarja begyűjteni* (TF), *hogy minél több szavazatot bezsebelhessenek* (HJ) és *hogy szinte magához vonzza a szavazatokat* (SC).

A kísérleti személyek vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

9. sz. táblázat: A *Stimmenstaubsauger* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	9	7	9	1	26
ebből szó szerinti fordítás:	3	4	3	--	10
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	1	1	1	--	3
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	9	4	5	4	22
(5) Általánosítás	--	4	--	1	5
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *Wutliste* új német kifejezés esetében – amely a tesztutatásban szereplő és korábban említett *Wutbürger* kifejezéssel mutat némi rokonságot – sem találkozunk magyarázó fordítással vagy honosítással, ahogyan a teljes kihagyás mellett is csupán egy hallgató döntött. A fennmaradó négy fordítási stratégia közül a célnyelvi neologizmust csupán hat kísérleti személy választotta, közülük öt a szó szerinti fordítással próbálkozott (*dühlista*, *haraglista*, *gyűlöletlista*, *haragosok listája*), egy pedig a *tiltakozási lista* (RM) nem szó szerinti megfelelőt választotta.

A körülírás (8 fő) és az általánosítás (10 fő) közel egyforma arányban mutatható ki, a kísérleti személyek legnagyobb része (30 fő) azonban az ekvivalens, de nem új kifejezés használata mellett döntött, közülük is húszan a *feketelista* kifejezés valamely változatával operáltak. Ezen kívül megjelenik még például a *tiltólista*, *tiltakozó lista* és a *panaszlista*.

A fentieket a következőképpen foglalhatjuk össze táblázatos formában:

10. sz. táblázat: A *Wutliste* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	2	1	2	1	6
ebből szó szerinti fordítás:	2	1	1	1	5
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	9	10	7	4	30
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	2	1	4	1	8
(5) Általánosítás	5	3	2	--	10
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	--	--	--	1

Meglehetősen hasonló képet mutat a *Hektomatik-Welt* neologizmus. Itt sem találkozunk magyarázó fordítással vagy honosítással, ahogyan a teljes kihagyás és az általánosítás mellett is csupán két-két hallgató döntött. A *Wutliste* kifejezéshez hasonlóan ezúttal is hatan választották a célnyelvi neologizmust, közülük hárman szó szerinti fordítást alkalmaztak (*hektomatikus világ*; RaB, KoV, NE). A másik három kísérleti személy érdekes módon egyaránt a német–angol elsőévesek csoportjába tartozik. Ők az alábbi megoldások mellett döntöttek: *hektikus-társadalom* (SzI), *hektikavilág* (SzD) és „*rohanok, nincs időm semmire*“ világ (RuB). Ezek közül az első esetben nem lehetünk teljesen biztosak abban, hogy valóban neologizmusról van-e szó, vagy csupán közpon-

tozási hibáról. Ez utóbbi esetben jelzős szerkezetként a hallgató megoldása az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő kifejezések csoportjába tartozna.

A leggyakrabban alkalmazott stratégia ebben az esetben is ez utóbbi (32 fő). A kísérleti személyek többségében ragaszkodtak a *hektikus* jelzőhöz (*hektikus világ, hektikus társadalom*), de olyan megoldások is születtek, mint a *rohanó világ, felgyorsult világ, kapkodó világ, zaklatott világ* stb.

Viszonylag sokan (14 fő) választották a körülírást is, és ebben az esetben olyan célnyelvi megfelelőt írtak, mint az alábbiak: *az információs társadalom miatt felgyorsult világban; a mai világban, ahol a teljesítmény határozza meg az ember értékét és minden a pénz és a hatalom körül forog; mókuserékre hasonlító világgá; a világ egyre hektikusabbá válik* stb.

A kutatásban résztvevő hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

11. sz. táblázat: A *Hektomatik-Welt* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	3	2	1	--	6
ebből szó szerinti fordítás:	--	2	1	--	3
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	7	10	12	3	32
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	8	3	1	2	14
(5) Általánosítás	--	1	1	--	2
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	--	--	1	2

A *Schwarmfinanzierung* kifejezés esetében a kiválasztott szövegrész tartalmazta a jelenség rövid leírását és a német nyelvben elterjedtebb angol elnevezést is („*Crowdfunding ist in Deutschland ein bislang wenig erprobtes Verfahren. Man nennt es Schwarmfinanzierung, weil nicht die üblichen, wenigen Geldgeber Kapital bereitstellen, sondern die Masse /Crowd/ einzahl.*“)²⁸. Ennek megfelelően várható volt – és be is igazolódott –, hogy a fordítók nem élnek a körülírás stratégiájával. A választott eljárások gyakorlatilag a célnyelvi neologizmus használatára (20 fő) és az ekvivalens kifeje-

²⁸ Érdekesképpen jegyzem meg, hogy az angol jövevényszót éppen a kutatás megkezdése után, 2013 márciusában választották meg a 2012-es év angol kifejezésének a németben: bővebben ld. *Anglizismus des Jahres 2012* (2013).

zés alkalmazására (34 fő) korlátozódnak, hiszen csupán egy-egy hallgató döntött az általánosítás (*közösségi tőke*, SG) és a kihagyás (TP) mellett.

A célnyelvi neologizmusok közül 12 fő a szó szerinti fordítást választotta (*rajfinanszírozás*, *csoporthfinanszírozás* vagy *csapatfinanszírozás* formában). Emellett többször megjelenik a tömegfinanszírozás kifejezés, és egy-egy esetben a *sokasági finanszírozás* (NA, német–angol másodév) és a *sáskafinanszírozás* (NB, angol–német első év). Ez utóbbi igazán kreatív neologizmusnak tekinthető, de meg kell állapítani, hogy némi-képpen más konnotációval rendelkezik, mint a német kifejezés, hiszen a *sáska*- előtag általában negatív érzelmeket kelt (sáskainvázió) az olvasóban.²⁹

Az ekvivalens, de nem neologizmusnak számító kifejezések között túlnyomó többségben van a *közösségi finanszírozás* megoldás, amely az internetes keresés alapján már igen széleskörű elterjedtséget mutat a magyar nyelvben (24 500 találat a *Google* keresőjében, 2013. 03. 12.): összesen 25 kísérleti személy döntött e célnyelvi megfogalmazás mellett. A stratégiát választó 34 személy közül hatan egyébként itt is a szó szerinti fordítást választották, és jelző segítségével alkották meg a *Schwarmfinanzierung* szó magyar megfelelőjét (*csoporthfinanszírozás* formában). Egy-egy hallgató ugyan-ebben a csoportban egyfajta magyarázó fordításként – de a forrásnyelvi kifejezés megemlítése nélkül – az alábbi ekvivalens megoldás mellett döntött: *csoporthos vagy közösségi finanszírozásnak* (PR) és *csoporthos (avagy közösségi) finanszírozásnak* (RSz).

A *közösségi finanszírozás* kifejezés széles körű alkalmazása a kutatásban két dolgot jelez: egyrészt azt, hogy ez a magyar megnevezés már elterjedt a nyelvben, másrészt pedig, hogy a kísérleti személyek ismerik is ezt a kifejezést (vagy találkoztak már vele a korábbiakban, vagy a mostani kutatómunka során találtak rá). Jelen esetben valószínűsíthetően ezzel magyarázható, hogy kevesebben próbálkoztak a szó szerinti fordítással és többen döntöttek a már meglévő kifejezés használatára mellett.

A *Schwarmfinanzierung* kifejezéssel kapcsolatos fordítói stratégiákat az alábbi táblázatban foglalom össze:

²⁹ Szintén érdekesnek mondható, hogy egy hasonló kifejezés megjelent a német nyelvben is a 2000-es évek derekán: a *Heuschrecken* (*Heuschreckendebatte*), amelyet Franz Müntefering, a Németország Szociáldemokrata Pártjának (SPD) egykori elnöke használt olyan, főként külföldi befektetőkre, akik túlzott mértékű és rövidtávú hozamelvárásokkal, sáskainvázio-szerűen lepik el a piacokat, majd továbbállnak. A szó egyébként 2005-ben negyedik helyezett lett a *Wort des Jahres* választáson: bővebben ld. *Gesellschaft für Deutsche Sprache* (2005).

12. sz. táblázat: A *Schwarmfinanzierung* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	7	7	4	2	20
ebből szó szerinti fordítás:	4	4	3	1	12
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	11	9	11	3	34
ebből szó szerinti fordítás:	1	2	3	--	6
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	--	--	--	--	--
(5) Általánosítás	1	--	--	--	1
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	1	1

A *Doktorsünder* neologizmus esetében, amely a *der überführte Doktorsünder* megfogalmazásban fordul elő a forrásnyelvi szövegben, megint kultúraspecifikus neologizmussal van dolgunk. Igaz ugyan, hogy az a tényállás, amelyet jelöl, vagyis a doktori disszertáció során elkövetett plagizálás nem ismeretlen a magyar politikai életben sem, ennek ellenére a fordításhoz szükséges a konkrét eset ismerete, illetve Guttenberg miniszter nevének összekapcsolása a plagizálás tényével. Hogy ez mennyire így van, azt mutatja az a tény is, hogy a kísérleti személyek közül négyen félrefordították a kifejezést, így ezek a célnyelvi megoldások sajnos nem értékelhetők (*átalakította a doktori védéseket*, PK; *bűnös orvos*, RuB; *orvos*, VF és *megszerezte a lehető legrangosabb diplomákat is*, VR).³⁰ Ketten pedig helytelen kifejezést használtak a szövegben (*vétkes doktorandusz*, FCs és *aki doktoranduszát meghamisította*, NB), ám ennek ellenére ezek a megoldások némi jóindulattal besorolhatók az alkalmazott kategóriákba.

A kísérleti személyek döntő többsége a körülírás mellett döntött (28 fő): pl. *lebukott doktori munkája plagizálásával; plágium útján szerzett doktori címet; jogtalanul szerezte doktori címét* stb. Ezt követi az általánosítás (12 fő) és a célnyelvi neologizmusok csoportja (7 fő). Ekvivalens kifejezést csupán négyen választottak, egy hallgató pedig kihagyta a neologizmust a célnyelvi megfogalmazásból. A magyar neologizmusok kategóriáján belül a hétből hárman írtak szó szerinti fordítást (*doktorvétkes*, VSz; *doktori-vétkes*, NA és *doktorbűnös*, SzD). A négy nem szó szerinti új kifejezés a következő: a *doktori munka bűnös* (BK; helytelen írásmóddal szerepel a fordításban, és közel

³⁰ Itt jegyzem meg, hogy a konkrét megfogalmazásban szereplő *überführt* jelzőt is félrefordították néhányan, ám ez nem befolyásolja az alkalmazott stratégia megállapítását.

áll a szó szerinti fordításhoz, de nem teljesen felel meg annak), *doktoráruló* (MK), *doktori plagizáló* (RN) és *doktori disszertáció csalo* [sic!] (SA).

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

13. sz. táblázat: A *Doktorsünder* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	2	4	--	7
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	2	--	3
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	--	--	4	--	4
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	10	10	5	3	28
(5) Általánosítás	6	3	1	2	12
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	--	--	--	1

A *Nachahmungssuizid* kifejezés esetében a magyarázó fordításon és a honosításon kívül ismét valamennyi stratégia előfordul, igaz, a teljes kihagyás csupán egy esetben (RN), az általánosítás pedig két kísérleti személynél (*egyfajta utánzási reakció*, ASz és *az utánzásról*, NB). Három hallgató félrefordította a szövegrészt, így ezek a megoldások nem rendelhetők hozzá egyetlen stratégiához sem. Ez a három fordítás így hangzik: *hamis öngyilkosságra* (MK); *öngyilkosságnak próbálnak meg beállítani gyilkosságot* (TP) és *hogyan esetleg öt öngyilkosságok következhetnek* (GA). Ez utóbbi nyilvánvalóan elírás lehet, amit nem javított a hallgató utólag, vagyis megállapítható, hogy ebben az esetben is az evaluáció szakaszára fordított túl kevés energiát.

A célnyelvi neologizmus (19 fő), az ekvivalens kifejezés (17 fő) és a körülírás (14 fő) közel azonos arányban van jelen. Az első csoportban a szó szerinti fordítások száma ismét igen magas (15 eset). Itt olyan megoldások fordultak elő, mint pl. *másolt öngyilkosság*, *utánzó öngyilkosság*, *utánzási öngyilkosság*, *utánzásos öngyilkosság*, *utánzott öngyilkosság* stb. A négy nem szó szerinti fordítási megoldás pedig: *mediatizált öngyilkosság* (RSz), *reprodukciós öngyilkosság* (VF), *öngyilkosság-divatnak* (HJ) és *példakövető öngyilkosság* (HA). Ezek közül az első kifejezés az internetes keresés alapján (2013. 03. 12.) nyilvánvalóan egy 2008-as doktori értekezés címére és témájára vezethető vissza (Veres Előd: *Mediatizált öngyilkosságok – a „Werther effektus” szocio-*

lógiai vizsgálata), ám némileg mást jelent, mint a német kifejezés, ezért nem teljesen fedi azt.

A *Nachahmungssuizid* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

14. sz. táblázat: A *Nachahmungssuizid* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	9	5	5	--	19
ebből szó szerinti fordítás:	8	4	3	--	15
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	5	5	4	3	17
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	6	3	3	2	14
(5) Általánosítás	--	1	1	--	2
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	1	--	--	1

A német főnevek közül a kísérletben szereplő utolsó az *Ausstiegskorridor* volt, amely az energiaiparhoz kapcsolódó kifejezés. A fordítási stratégiák vizsgálata az előző neologizmushoz nagyon hasonló képet mutat. Ezúttal is az új kifejezések megalkotása mellett döntöttek a legtöbben (22 fő), őket követik azok a kísérleti személyek, akik nem neologizmusnak minősülő ekvivalens kifejezést választottak (17 fő). A körülírás (7 fő) és az általánosítás (10 fő) közel azonos arányban van jelen.

A célnyelvi neologizmusok között a szó szerinti fordítások száma ismét nagyon magas (17 fő): ezek közé sorolható a *kiszállási korridor*, *kilépő folyosó*, *kiszállási folyosó*, *kilépési folyosó* és *kiszálló folyosó* kifejezés. Ezek esetében ismét csak azt állapíthatjuk meg, hogy indokolatlanul nagy feldolgozási erőfeszítésre késztetik a célnyelvi olvasót. Nem transzparens kifejezésekről van szó, amelyek a kontextus alapján sem minden esetben értelmezhetők. Az öt, nem szó szerinti fordításnak minősülő új kifejezés a „*beszüntetési folyosó*” (FB), „*lekapcsolási korridor*” (VSz), „*leépítési folyosó*” (ZA), „*elhagyási határidő*” (NB) és „*leállítási folyosó*” (SC). Jól látható, hogy a kísérleti személyek – egy kivétellel – ebben az esetben is nagyon ragaszkodtak a forrásnyelvi szövegben megjelenő *folyosó* képéhez, és csak az *Ausstieg* előtag esetében vonatkoztattak el jobban.

Az ekvivalens kifejezések között például az alábbi fordítói megoldások jelennek meg: *felszámolási folyamat*; „*kiszállási terv*”; *fokozatos leszerelés*; „*kilépési időszak*”; *kifutó időszak*; *kivezetési időszak*; „*leszerelési folyamat*” és „*lekapcsolási időszak*”.

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

15. sz. táblázat: Az *Ausstiegskorridor* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	7	9	1	22
ebből szó szerinti fordítás:	5	5	6	1	17
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	8	5	1	3	17
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	2	2	2	1	7
(5) Általánosítás	4	2	2	2	10
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

6.2.2 Német igék

Az első ige, a *zustauben* esetében a célnyelvi neologizmus mellett ugyanúgy egy kísérleti személy döntött, mint a kihagyás mellett. Előbbi a *tülporosodik* kifejezést választotta (KuV) a forrásnyelvi neologizmus visszaadására, amely ebben a formában nem létezik a magyarban. A két körülírás mellett 11 fő választotta az általánosítás stratégiáját; ők olyan megoldásokat írtak, mint a *poros*; *porosak lesznek*; *tül poros*; *eldugulnak* stb.

Három kísérleti személy félreértette, illetve félrefordította az új német kifejezést, annak látszólagos egyszerűsége és átláthatósága ellenére: *lefagynak* (MK), *beragadnak* (RN) és *löttyögnek* (TP), írta ez a három hallgató.

A hallgatók döntő többsége azonban (38 fő) a nem neologizmusnak számító magyar kifejezés alkalmazása mellett döntött, túlnyomó részben a *beporosodik* kifejezést választva, ami gyakorlatilag szó szerinti fordításnak tekinthető. A német nyelvvel ellentétben azonban jelen esetben nem neologizmusról van szó, hiszen ez a kifejezés széles körben elterjedt a magyarban (hasonlóan a német *verstauben* kifejezéshez, amely ugyanezt a tényállást jelöli): a *Google* keresője 9 510 találatot ad a *beporosodik* kifejezésre (2013. 03. 16.).

Csupán kilenc kísérleti személy döntött más ekvivalens mellett, ők az alábbi megoldásokat választották: *tül poros lesz*; *porral telik meg*; *ellepi a por*; *elporosodik*;

eltömődtek porral; a por eltömíti és összegyűlik a por. Minden bizonnyal a széles körben elterjedt magyar igére vezethető vissza, hogy ebben az esetben csak néhány hallgató választotta a célnyelvi neologizmus és a körülírás stratégiáját.

A *zustauben* igével kapcsolatos fordítói stratégiákat az alábbi táblázatban foglalom össze:

16. sz. táblázat: A *zustauben* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	1	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	12	11	13	2	38
ebből szó szerinti fordítás:	10	6	11	2	29
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	1	1	--	--	2
(5) Általánosítás	5	3	1	2	11
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	--	--	--	1

A *pleitereden* neologizmus esetében 14 (!) kísérleti személy fordítása nem értékelhető és nem illeszthető be a megadott kategóriák egyikébe sem, mivel nem értették meg a forrásnyelvi szöveget illetve a kifejezést, és félrefordították azt. A félreértelmezés egyébként mindegyik vizsgált csoportra jellemző. Olyan félreértelmezések születtek itt, mint például a következők: *fel kell szólítanunk a görögöket, hogy ne beszéljenek csőd közeli állapotról* (HT), *rábeszélni a csődre* (VSz), *nem szabad államcsőddel fenyegetni* (GA), *muszáj követelnünk a görögöktől, nekik viszont nem szabad mellébeszélni* (HR), *bemocskolni őket* (RSz), *porig aláznunk őket* (RuB) stb.

A félrefordítások magas számának egyik fő oka az lehet, hogy a szövegkörnyezetből nem derül ki pontosan, mire gondolt itt az a német politikus, aki ezt a kifejezést használta, és akit az újságcikk idéz. A *schlechtreden* német ige jelentése alapján (*szi-dalmazni valakit, valakiről rosszat mondani*), valamint a *Pleite* (csőd, kudarc) és a *reden* (beszélni, mondani) szavak jelentése alapján azonban véleményem szerint kikövetkeztethető a használat mögött megbújó jelentés (jelen esetben az, hogy Görögországot csődbe juttatják a nyilatkozatokkal és állításokkal), vagyis a neologizmus transzparensnek nevezhető. Mindez ismételtén a kísérletben részt vevő fordítók kis energia-befektetésére utal.

A többi kísérleti személy megoldása zömében a körülírás (16 fő) és az általánosítás (21 fő) kategóriájába sorolható. A körülírás esetében például olyan megoldások születtek, mint a *csődbe kergetni; csődbe hajszolnunk; a csőd szélére sodornunk és csődbe taszítani az országukat*. Az általánosítás stratégiájánál pedig például az alábbiak: *nem tehetjük őket tönkre; nem semmizhetjük ki; nem jelenthetnek csődöt; biztatnunk kell a görögöket, anélkül hogy megint csődbe mennének; nem mondhatnak csődöt* stb.

Ketten választottak ekvivalens magyar kifejezést (*nem kelthetjük csőd hírért*, RM és *nem szabad csődről beszélni*, RN), hárman pedig célnyelvi neologizmust. Ez utóbbiak közül kettő szó szerinti fordítás (*nem szabad őket csődbe beszélnünk*, SzD és *nem szabad beléjük beszélni a csődöt*, VE), egy pedig nem (*nem beszélhetiünk csődöt a hasukba*, NÁ). Ez utóbbi, német–angol másodéves hallgató megoldása igazán kreatív megoldásnak nevezhető. A magyarázó fordítás, honosítás és kihagyás stratégiáját nem választotta egyik kísérleti személy sem.

A *pleitereden* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

17. sz. táblázat: A *pleitereden* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	--	2	--	3
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	1	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	--	1	1	--	2
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	4	6	2	16
(5) Általánosítás	10	4	4	3	21
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *fremdempören* új kifejezéssel kapcsolatban először is vissza kell utalnom a 6.1.1-es alfejezetben leírtakra, hiszen a korábbi teszt kutatásban szerepelt a *fremdschämen* neologizmus. A *fremdempören* ige ennek mintájára jött létre a németben, de (még) messze nem mutat olyan széles elterjedést, mint a *Duden* egynyelvű szótárba is felvételt nyert *fremdschämen*. A kontextusból ezúttal sem derül ki pontosan a szó jelentése, így jelen esetben is többen félreértették, illetve nem értették pontosan a kifejezést. Ezek közül azonban csupán két megoldás nem volt értékelhető: *az idegentől is meg lehet botránkozni* (VSz) és *az idegengyűlölethez az nem is kell* (NB).

A kísérleti személyek közül csak egy valaki hagyta ki teljesen a kifejezést, és szintén csak egy hallgató döntött a magyar neologizmus alkalmazása mellett (*távolfelháborodni, SzD*).

Nyolcan ekvivalens kifejezést választottak; itt például az alábbi megoldások születtek: *kívülállóként is fel tudnak háborodni; az ember kívülállóként is felháborodhat; az ember mások sérelmén is felháborodhat és más helyett is felháborodhat az ember.*

A két leggyakrabban alkalmazott stratégia az általánosítás (14 fő) és a körülírás (30 fő). Az első esetben a kísérleti személyek általában a *fremd-* előtagot hagyták ki, és egy absztrakciós szinttel feljebb lépve, például az alábbi megoldásokat választották: *berzenkedni; felháborodtak; az ember persze enélkül is felháborodhat és annak ellenére is mélységesen megbotránkoztak.* A körülírásnál pedig a legtöbb esetben közös elemként jelenik meg, hogy a *fremd-* előtagot a *külföldi, látatlan, távoli vagy ismeretlen* kifejezéssel próbálták meg visszaadni a fordítók, például: *felháborítóknak tartják a külföldi gyakorlatokat; távoli eseményeken is felháborodhat az ember; látatlanul is meg lehet rökönyödni és az ember azonban szeret háborogni ismeretlenül is.*

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

18. sz. táblázat: A *fremdempören* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	--	--	--	1
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	--	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	2	4	--	8
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	12	10	5	3	30
(5) Általánosítás	4	2	5	3	14
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	1	--	--	1

Az utolsó német ige, a *rückverstromen* tematikailag az energiaiparhoz sorolható. A megoldások közül összesen hét nem értékelhető a kutatás szempontjából, mivel a kísérleti személyek nem értették meg, illetve nem tudták lefordítani a német neologizmust a megadott kontextusban.

Az értékelhető célnyelvi megoldások közül egy a kihagyást választotta, és mindössze három hallgató döntött a célnyelvi neologizmus használata mellett (érdekes módon mindhárman német–angol nyelvpárral rendelkeznek: ketten másodévesek, egy pedig első éves). Mindhárman szó szerinti fordítást alkalmaztak: *visszaáramosíthatóak* (ÖT), *viszontáramosítható* (MK) és *vissza áramosítható* [sic!] (SZD).

Az öt körülírás mellett összesen tizenhárom ekvivalens megoldást találunk a vizsgált fordítások között, amelyek közül a leggyakoribb a *visszaalakítható árammá* és a *visszaalakítható elektromos árammá* megfogalmazás, de olyan megoldásokkal is találkozunk, mint az *újra árammá alakítható* és az *újra elektromos árammá alakítható*.

A kísérleti személyek többsége (27 fő) az általánosítás stratégiáját választotta, és ennek során vagy az áramra történő utalást hagyta ki (*visszaalakítható, újra visszaalakítható, újra felhasználható, visszatáplálható a rendszerbe* stb.), vagy a visszaalakítás folyamatára való utalást (*visszavezetni, vissza lehet áramoltatni, visszafordítható, vissza is lehet vezetni* stb.). Az elvégzett elemzés és összesítés alapján elmondható és a fenti példákból is jól látható, hogy az általánosítás csoportjába sorolt kifejezések egy része nem adja vissza megfelelően a német neologizmust. A kísérleti személyek közül jó néhányan láthatóan nem értették, illetve nem tudták visszaadni a német kifejezés jelentését, és ezért választották ezt a stratégiát, ami nyilvánvalóan kihat a célnyelvi olvasó általi megértésre is.

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

19. sz. táblázat: A *rückverstromen* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	2	--	1	--	3
ebből szó szerinti fordítás:	2	--	1	--	3
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	4	3	5	1	13
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	1	--	--	5
(5) Általánosítás	9	9	6	3	27
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	1	--	1

6.2.3 Német melléknevek

Az első melléknév, az *islamverächtlich* esetében egy kihagyás és egy magyar neologizmus található a fordítói megoldások között. Ez utóbbi esetben a kísérleti személy (MK) az *iszlámbecsmérlő* szó szerinti fordítás mellett döntött. Hat hallgató választotta a körülírást, a legtöbben azonban két stratégia, az ekvivalens kifejezés (21 fő) és az általánosítás (27 fő) valamelyikét választották. Félrefordítás, illetve értékelhetetlen megoldás nem volt.

Az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő kifejezés esetében többek között az alábbiak fordultak elő: *iszlámgyalázó*, *iszlámgyűlölő*, *iszlámot sértő* és *iszlámot megvető*. Az általánosítás stratégiáját választók közül egy kivétellel mindenki (26 fő!) az *iszlámmellenes* megoldás mellett döntött; egy kísérleti személy pedig az *iszlám vallást támadó* (BÁ) megfogalmazást választotta.

Az *islamverächtlich* új német kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

20. sz. táblázat: Az *islamverächtlich* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	1	--	1
ebből szó szerinti fordítás:	--	--	1	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	6	5	8	2	21
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	3	2	--	1	6
(5) Általánosítás	11	8	6	2	27
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	1	1

A *dialoggetrieben* melléknév a filmművészet területéről származó kifejezés. A három kihagyás mellett ebben az esetben is csupán egy kísérleti személy választotta az új magyar kifejezés megalkotását, amely jelen esetben úgy szól, hogy *erősen párbeszéd irányítottágú* (NE), vagyis nem tekinthető szigorúan véve szó szerinti fordításnak. Magyarázó fordítás és honosítás ezúttal sem fordul elő a megoldások között, vagyis a többi megoldás három stratégiára oszlik meg: ekvivalens kifejezés (14 fő), körülírás (26 fő) és általánosítás (7 fő).

Az ekvivalens kifejezéseknél olyan megoldások születtek, mint a *párbeszédközpontú*, *dialógusközpontú*, *párbeszédorientált* és *dialógus-alapú*. A körülírások között például az alábbi megoldásokat találjuk: *a dialógus kapta a hangsúlyt; sok dialógust tartalmaz; párbeszédekben gazdag alkotás; különösen nagy hangsúlyt kaptak a párbeszéd; a dialógusok dominálnak* stb. Végül az általánosítás stratégiáját választó kísérleti személyek többek között az alábbi megoldásokkal álltak elő: *párbeszédekkel teli; párbeszédes formája; párbeszédes stílusa; remek dialógusokkal* stb.

Öt fordítói megoldás félrefordításnak minősül és nem értékelhető megfelelően a kutatás szempontjából. A félrefordítás oka ötből négy esetben az, hogy a kísérleti személyek a *stark dialoggetrieben* szerkezetben félreértették a *stark* jelzöt, és azt a párbeszédre vonatkoztatták: *erőteljes párbeszédekkel által hajtott [sic!]* (KuV), *erőteljes dialógusaival* (BÁ), *erős párbeszédekkel* (VF) és *erős párbeszéd jellemzik* (SC). Az ötödik félrefordítás a célnyelvi helytelen megfogalmazás miatt nem értékelhető (*a film szerves részét a párbeszéd alkotják*, SG).

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

21. sz. táblázat: A *dialoggetrieben* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	1	--	--	1
ebből szó szerinti fordítás:	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	4	3	5	2	14
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	11	7	5	3	26
(5) Általánosítás	3	2	2	--	7
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	1	2	--	3

A harmadik melléknév, az *erfolgsarrogant* esetében csupán három stratégia figyelhető meg a vizsgált fordításokban. A hallgatók többsége (30 fő) ezúttal is a körülírás mellett döntött, és olyan megoldásokat írt, mint pl. *arrogánssá válnak a sikertől; a sikertől elbizakodottá válnak; gondtalan arroganciával telnek el e sikereik révén [sic!]; a sikertől önteltek lesznek* stb.

A második leggyakrabban alkalmazott eljárás ezúttal az általánosítás (17 fő). Ebben az esetben a kísérleti személyek jellemzően az *erfolgs-* előtagot hagyták ki, és csupán az *arrogáns, elbizakodott, beképzelt, öntelt* kifejezés valamelyikét használták.

Kilenc hallgató döntött az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő kifejezés használata mellett; itt olyan megoldások születtek, mint pl. *elszállnak a sikertől* (VSz), *fejükbe száll a siker* (BK), *fejükbe száll a dicsőség* (NÁ), *megrészegül a sikertől* (VE) vagy *sikerhajhásszá válnak* (ZA).

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

22. sz. táblázat: Az *erfolgsarrogant* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	2	5	--	9
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	13	6	7	4	30
(5) Általánosítás	3	8	5	1	17
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *fiskalneutral* (*fiskalneutrales Budget*) új gazdasági kifejezés fordításánál a kísérleti személyek négy stratégiát alkalmaztak közel azonos megoszlásban: célnyelvi neologizmus (13 fő), ekvivalens kifejezés (15 fő), körülírás (12 fő) és általánosítás (13 fő). Magyarázó fordításra, honosításra és kihagyásra ezúttal sincs példa, három hallgató pedig félreértette, illetve félrefordította a német neologizmust.

A magyar neologizmusok közül 12 fő ezúttal is a szó szerinti fordítást választotta: 10 fő az *adósemleges* kifejezést használta, egy-egy fő pedig még ennél is jobban tapadt az eredetihez és a *fiskális semleges* (DA), illetve *fiskálneutrális* (RN) szót alkalmazta a fordításban. Ehelyütt kell megemlíteni, hogy az *adósemleges* szó a kutatómunka alapján mutat némi elterjedtséget a nyelvben, hiszen a *Google* keresője 1 830 találatot ad rá (2013. 03. 25.). Az egyetlen kísérleti személy, aki nem szó szerinti fordítással alkotott célnyelvi neologizmust, az *adó-független* megoldást választotta (HB).

Az ekvivalens kifejezést választók jellemzően jelzős szerkezettel adták vissza az új német szót: mindannyian a *pénzügyileg semleges; fiskálisan semleges* vagy *kincstári-*

lag *semleges* megoldás valamelyikét választották. A körülírásnál például az alábbi megoldások jelennek meg: *az adó szempontjából semleges; költségvetési szempontból semleges; fiskális-politikai szempontból semleges; az adóügy szempontjából semleges; az adócsökkentést más költségek emelésével kompenzálták; az adóbevételekre nézve semleges*. Végül az általánosítás esetében három kísérleti személy a *kiegyensúlyozott* kifejezés mellett döntött, egy a *gazdasági helyzettől független* fordítást használta, a többiek pedig a *semleges* célnyelvi megfelelőt választották.

A *fiskalneutral* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

23. sz. táblázat: A *fiskalneutral* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	4	7	1	1	13
ebből szó szerinti fordítás:	4	6	1	1	12
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	4	5	4	2	15
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	2	3	3	12
(5) Általánosítás	6	--	7	--	13
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az utolsó előtti, a *schlafgebunden* (pontosabban *schlafgebundene Gewalt*) kifejezés esetében megint az imént említett négy stratégia van jelen, bár ezúttal az általánosítást csupán öt, a célnyelvi neologizmust pedig csak egy kísérleti személy választotta. Ez utóbbi (NB) az *alvó támadás* megoldás mellett döntött, amely ebben a szóösszetételben mindenképpen neologizmusnak számít. Egy kísérleti személy (német–angol nyelvpár, másodév) ezúttal is félrefordította a német kifejezést (*hogyan a beteget alvásfelügyelet alatt tartják*, NÁ).

A többi hallgató mind vagy az ekvivalens kifejezés (21 fő), vagy a körülírás (28 fő) mellett döntött, és az előbbi csoportban 18 fő gyakorlatilag szó szerinti fordítást készített, például az alábbiak szerint: *alváshoz köthető; alváshoz kötött; alváshoz kötődő* és *alváshoz kapcsolható*. A három, a forrásnyelvi megfogalmazástól jobban elrugaszkodó célnyelvi megfelelő *az alvásban elkövetett* (GA), *alvásfüggő* (SzD) és *alvás közbeni* (TR) volt.

A körülírás esetében a kísérleti személyek például a következő célnyelvi megfelelőköt választották: *alvás közben elkövetett; hogy az elkövető tettét az alváshoz köthessék; kapcsolatba hozható legyen az alvással; az alvással összefüggő és alvási rendelkezés okozta erőszakos cselekedetek.*

A kiválasztott szövegrésznek egyébként két érdekessége is volt: egyrészt, hogy a fordításra kiadott bekezdés eleje tartalmazta a betegség latin eredetű *terminus technicus*-át (*parasomnina*), amely gyűjtőfogalomként használatos. Egy hallgató (AO) akadt csupán, aki a vizsgált német neologizmus helyett is ezt a fogalmat használta. Az ő megoldása ebből a szempontból általánosításnak minősíthető.

A másik érdekes jelenség pedig az a lefordítandó szövegrésszel kapcsolatban, hogy a *schlafgebunden* kifejezés kétszer is előfordul, még pedig egymást követő két mondatban. A vizsgálat szempontjából jelen esetben csak az első előfordulást vettem figyelembe, de utalok arra, hogy a dolgozat függelékében a megfelelő helyen megtalálhatóak az esetlegesen eltérő hallgatói megoldások is. A kísérleti személyek közül 24 fő választott más megfogalmazást a második, ismétlődést jelentő esetben, ám ezeknél gyakran csak minimális eltérés tapasztalható (pl. *alváshoz kapcsolható / alváshoz kapcsolódó; alvás közbeninek / alvás alattinak vagy alváshoz köthető / alváshoz kötődő*).

A hallgatók stratégiáit a vizsgált kifejezéssel kapcsolatban az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

24. sz. táblázat: A *schlafgebunden* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	1	--	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	8	4	6	3	21
ebből szó szerinti fordítás:	6	3	6	3	18
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	9	10	8	1	28
(5) Általánosítás	2	1	--	2	5
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az utolsó német kifejezés, a *risikofokussiert (risikofokussierter Ansatz)* esetében túlnyomó többségben az ekvivalens kifejezés alkalmazását választották a kísérleti személyek (41 fő), és mintegy felük (22 fő) szó szerinti fordítás mellett döntött: pl. *kockázatközpontú, kockázatra fókuszált, rizikóközpontú, kockázatra fókuszáló* stb. formában.

Az ezt az eljárást választó hallgatók közül 10 fő a *kockázatorientált* kifejezést alkalmazta, a további megoldások között pedig például az alábbiakat találjuk: *kockázatra fókuszáló*; *kockázatkerülő*; *rizikókerülő* és *kockázatokra koncentráló*.

Célnyelvi neologizmus mellett négy kísérleti személy döntött. Közülük egy nem szó szerinti fordítást készített a *kockázatelkerülés-orientált* kifejezéssel (SzA), a másik három hallgató viszont szó szerint fordította a német neologizmust *kockázatfókuszú* (MR), *kockázatfókuszált* (SC) és *rizikófókuszú* (SztCs) formában. Az általánosítás stratégiáját ezzel szemben csak egyetlen személy választotta (*igyekszünk megőrizni óvatosságunkat*, VR).

A körülírás esetében (7 fő) többek között az alábbi megfogalmazások jelentek meg a kísérletben: *a kockázatokra ügyelő*; *tartjuk magunkat kockázati stratégiánkhoz*; *szem előtt tartjuk a majd kockázatokat* [sic!]; *a kockázatokat tekintetbe vevő* és *a kockázat figyelembevételével*.

Végül szólnunk kell az utolsó német neologizmus esetében előforduló három félrefordításról, amelyek a forrásnyelvi szövegrész félreértésével magyarázhatók: *a kockázatok miatt megtartjuk ezt az összeget* (HT), *megtartják elővigyázatos és kockázatos összegeiket* (BK), *a biztos és a kockázatos befektetési alapot is megtartjuk* (HR).

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

25. sz. táblázat: A *risikofokussiert* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	1	2	--	4
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	2	--	3
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	11	13	11	6	41
ebből szó szerinti fordítás:	6	7	5	4	22
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	2	1	--	7
(5) Általánosítás	1	--	--	--	1
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy a német neologizmusok magyarra fordítása során valamennyi, korábban azonosított stratégia megjelent. Ezek közül a magyarázó fordítás és a honosítás elhanyagolható, annak ellenére, hogy kultúraspecifikus kife-

jezések is szerepeltek a lefordítandó anyagban. A magyarázó fordítás csupán egyetlen esetben jelent meg: ahogyan korábban már említettem, egy elsőéves angol–német nyelvpárral rendelkező hallgató (PR) a következő megoldást választotta az *Ansteckparties* főnév esetében: *az ún. „Ansteckparties” jelenség (a szülők által gyermekeik számára szervezett bulik, ahol a gyerekek egymást fertőzték meg)*. Honosítás pedig csak két esetben fordult elő az alkalmazott stratégiák között, érdekes módon mindkettő a *Känguruhing* főnév kapcsán. Egy német–angol és egy angol–német nyelvpárral rendelkező elsőéves hallgató egymástól függetlenül döntött az adott eljárás mellett, és a következő célnyelvi megoldást választotta: *nálunk ezt „Zsebibabázásnak” hívják* (JA) és *mi ezt a jelenséget „Zsebibabának” hívjuk* (VF).

A kihagyás stratégiáját összesen 27 esetben választották a hallgatók. Ebben az esetben természetesen nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy szándékos vagy véletlen kihagyásról van-e szó, ehhez például mélyinterjúkra lenne szükség.

A fennmaradó négy eljárás megoszlása a következő: a leggyakrabban az ekvivalens, de nem neologizmusnak tekinthető kifejezés használata jelent meg a fordításokban (430 eset), ezt követi a körülírás (353 eset), a célnyelvi neologizmus használata (268 eset) és végül az általánosítás (255 eset). A célnyelvi neologizmusok és az ekvivalens kifejezések között a szó szerinti fordítás összesen 266 esetben fordul elő, így – amennyiben ezt egyfajta külön eljárásnak tekintjük a kísérleti személyek részéről – az ekvivalens kifejezés használata, a körülírás és a célnyelvi neologizmus után ez a stratégia a negyedik leggyakoribb, alig elmaradva ez utóbbi csoporttól.

Ha a csoportok szerinti megoszlást vesszük szemügyre, akkor megállapítható, hogy két csoportban az ekvivalens kifejezés (német–angol másodév és angol–német első év), a másik kettőben pedig a körülírás a leggyakrabban alkalmazott stratégia, de egyik esetben sem kimagaslóan. A szó szerinti fordítás valamennyi értékelhető megoldáshoz viszonyított arányának megállapításához százalékszámítást kellett végezni, amely alapján a következő sorrend alakult ki: német–angol másodév (23,8%), angol–német első év (19,6%), német–angol első év (18,9%) és angol–német másodév (14,1%). Ezek alapján nem állapítható meg tehát, hogy valamelyik csoport lényegesen gyakrabban alkalmazta volna a szó szerinti fordítást, mint a többi.

A fent leírtakat az alábbi áttekintő táblázatban foglalom össze:

26. sz. táblázat: A vizsgált 25 német neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	90	78	82	18	268
ebből szó szerinti fordítás:	55	52	54	10	171
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	128	128	133	41	430
ebből szó szerinti fordítás:	32	21	32	10	95
(3) Magyarázó fordítás	--	1	--	--	1
(4) Körülírás	133	91	79	50	353
(5) Általánosítás	97	66	64	28	255
(6) Honosítás	1	1	--	--	2
(7) Kihagyás	11	7	4	5	27

6.2.4 Magyar főnevek

Az első magyar neologizmus, a *biodíszlet* egy, leginkább a politikai életben ismert és használatos új szó, amely a Hagyó-ügy miatt egyben kultúraspecifikus kifejezésnek tekinthető. A szóval kapcsolatos fordítói stratégiák négy csoportra korlátozódnak: célnyelvi neologizmus, ekvivalens kifejezés, körülírás és általánosítás. Ez utóbbi kettőt csupán öt, illetve négy kísérleti személy választotta. Egy megoldás (*Hauptperson*, DA) nem értékelhető a kutatás szempontjából, mert félrefordításról van szó.

A körülírás esetében az alábbi megoldások mellett döntöttek a hallgatók: *die Rolle der Dekoration spielen; als „Bühne” fungieren; „wie eine Pflanze in der Ecke“, die Rolle einer „politischen Dekoration“ spielen és an einem Schauprozess nicht teilnehmen will*. Ez utóbbi különösen figyelemreméltó megfogalmazásnak nevezhető, hiszen egy más fogalmat és képet – a kirakatperét – vázolja fel a célnyelvi olvasónak. A hasonlat azonban azért sántít, mert a kontextusban említett bizottság nem hivatalos bírói testület, emiatt az eljárás nem nevezhető ténylegesen pernek.

A négy általánosítás közül kettő a *Sündenbock* kifejezést használja, emellett pedig megjelenik az *Ausstellungsstück* és az *als „Dekoration”* megoldás.

A második leggyakrabban alkalmazott stratégia az ekvivalens kifejezés használata, amelyet 11 fő választott. Itt több hallgató választotta a *„menschliche Dekoration“* és a *„lebendige Dekoration”* megfogalmazást, de ezeken kívül megjelenik a *„Bühnen-dekoration“*, a *„Marionette”* és a *„lebendiges Schmuckstück“* kifejezés is.

A legtöbb kísérleti személy azonban (35 fő) a célnyelvi neologizmus alkalmazása mellett döntött. Megoldásuk közül 34 esetben szó szerinti fordításról van szó, a következő megfogalmazásokban: *„Biodekoration”, „Biodekor“, „Biodeko”,*

„Biodekorationsstück“, „Bioschmuckstück“, „Bioschmuck“, „Biobühnenbild“ és „Biokulisse“. Az egyetlen nem szó szerinti, célnyelvi neologizmusnak minősülő fordítás úgy hangzik, hogy *als ein* [sic!] *sog. 'Biopuppe'* (RSz).

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

27. sz. táblázat: A *biodíszlet* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	10	11	10	4	35
ebből szó szerinti fordítás:	10	11	9	4	34
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	5	3	2	1	11
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	1	1	2	1	5
(5) Általánosítás	2	1	1	--	4
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A második kifejezés, a *panelprogram* szintén kultúraspecifikusnak tekinthető. A kísérleti személyek közül hárman döntöttek az általánosítás mellett: egyikük a *Hochhausprogram* [sic!] kifejezést használta, ketten pedig a *Neubauprogramm* szót.

Érdekesnek mondható a magyarázó fordítás stratégiájának megjelenése, amelyet három különböző csoportba tartozó három hallgató választott. Ezek a megoldások, amikor is a forrásnyelvi kifejezést is megemlítik a célnyelvi szövegben, az alábbiak: *das Plattenbau-Sanierungsprojekt (un. Panelprogram)* [sic!] (ASz), *das ungarische Plattenbauprogramm* („panelprogram”) (SZI) és „panelprogram“ (*die Erneuerung von Plattenbauten*) (LN). Ezek közül a második megoldás nem utal semmilyen formában arra, hogy milyen programról is van szó valójában, de mindhárom megfogalmazásról elmondható, hogy a magyar kifejezés említése a megértést nem segíti különösebben.

A körülírást 13 fő választotta; a meglehetősen hasonló megfogalmazások között például az alábbiak szerepelnek: *das Programm, das die Renovierung und Modernisierung der Blockhäuser zum Ziel hat; das Programm zur energetischen Sanierung von Plattenbauten; das ungarische Renovierungsprogramm von alten Plattenbauten.*

A legtöbben (36 fő) ezúttal is a célnyelvi neologizmus használata mellett döntöttek, közülük pedig 31 fő választotta a szó szerinti fordítást. Az öt kivétel az alábbi meg-

oldásokat írta a fordításban: *Plattenbaurenovierungsprogramm* (KP, FCs, RaB), *Wohnblockrenovierungsprogramme* (KA) és *Plattenbau-Sanierungsprojekt* (SC). A szó szerinti megoldások között is tehetünk azonban különbséget, hiszen azok egy része valóban szó szerinti átvétel (*Panelprogramm*; sok esetben a magyar és az angol nyelv hatása miatt helyesírási hibával, egy *m*-mel írva), amely nem tekinthető nyelvileg helyesnek, éppen ezért adott esetben csak nagy erőfeszítéssel értelmezhető egy célnyelvi olvasó számára, ha egyáltalán. Másik részük nyelvileg helyes és könnyebben érthető, de ettől függetlenül szó szerinti fordításnak tekinthető: *Plattenbauprogramm*, *Plattenbauwohnungsprogramm*, *Blockhaus Programm* [sic!] stb. Egy fordítói megoldás, a *Gerüstbauprogramm* (NE) pedig félrefordításnak minősül és nem volt értékelhető a kutatás szempontjából.

Érdekességképpen jegyzem meg, ahogyan arra a dolgozat 1.6-os alfejezetében már utaltam, hogy csupán néhány héttel a kutatás elvégzése után egy olyan, üzleti beszámolóhoz készült kiegészítő mellékletet kaptam fordításra magyarról németre, amelyben az általam vizsgált magyar neologizmusok közül szerepelt többek között *panelprogram* is (a „*Panelprogram*” befagyasztása szókapcsolatban). Én végül erre a kifejezésre az adott kontextusban az *Einstellung des Programms zur Sanierung der Plattenbauten* célnyelvi megoldást választottam, amely ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő kifejezésnek számít.

A *panelprogram* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

28. sz. táblázat: A *panelprogram* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	10	12	9	5	36
ebből szó szerinti fordítás:	8	12	6	5	31
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	--	--	--	--	--
(3) Magyarázó fordítás	1	--	1	1	3
(4) Körülírás	7	1	5	--	13
(5) Általánosítás	1	2	--	--	3
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Szintén kultúraspecifikus kifejezésnek számít a harmadik új főnév, az *Ügyfélka-pu*. A kifejezés fordítása kapcsán a honosításon és kihagyáson kívül valamennyi straté-

gia megjelenik. Egy célnyelvi megfelelő, az *Unternehmensschalter* (RJ) nem volt értékelhető, hiszen félreértelmezése a magyar kifejezésnek. Az általánosítást az előző kifejezéshez hasonlóan ezúttal is hárman választották, ezek a megoldások a következők: *Kundenschalter*, *Kundencenter* és *E-Government*. A körülírás mellett öt hallgató döntött, és az alábbi megoldásokat írta a fordításba: *des staatlichen Kunden-Login Systems*; *des Kundentors (ein Service, das [sic!] man bei der elektronischen Steuererklärung braucht)*; *des elektronischen Identifizierungssystems der ungarischen Regierung*; *des Kundentors, das die elektronische Geschäftsabwicklung hilft [sic!]*.

11 fő használt ekvivalens kifejezést a németben: *Online-Kundenservices*; *Kunden-Login*; *Kundenportal* és *elektronisches Administrationsportal*, amelyek közül a *Kundenportal* a leggyakoribb. Kettővel többen, összesen tizenhárman döntöttek a célnyelvi neologizmus alkalmazása mellett; a szó szerinti fordítások száma hét. Bár Delabastita (2004) a jelen dolgozat 4.1-es alfejezetében leírtaknak megfelelően külön kategóriaként említi az új kifejezés közvetlen átvételét, én ettől eltekintek, és a jobb áttekinthetőség érdekében a (nem szó szerinti) célnyelvi neologizmusok közé sorolom azokat az eseteket, amikor a nyelvi közvetítő csak a forrásnyelvi kifejezést veszi át a célnyelvi szövegbe.

Így történt ez ebben az esetben is, hiszen négy hallgató (FB, VF, NyT, HA) az *Ügyfélkapu* kifejezést alkalmazta a fordításban. Minden bizonnyal azért választották ezt a megoldást, mert ezt a kontextus minden gond nélkül lehetővé tette. A fordításra kiadott szövegrész ugyanis később tartalmazta a következő magyarító szöveget: „*az emberek készek és képesek használni az elektronikus ügyintézés 2005 áprilisától szolgálta-
tó Ügyfélkaput*”. Tény azonban, hogy az első előfordulásakor pusztán a forrásnyelvi kifejezés említése minden bizonnyal megértési nehézségeket okoz a célnyelvi olvasónál és megnöveli a feldolgozási erőfeszítést.

A fennmaradó kettő nem szó szerinti fordítás a *Kundentor-System* (SG) és a *Client-Portal* (AO). Ezek közül az első csak a *System* szó miatt nem minősíthető szó szerintinek. Utóbbi pedig amiatt érdekes, mert a hallgató egy, az angol nyelvben használatos kifejezést vett át a német szövegbe, amely így ott neologizmusnak minősül. Ez, figyelembe véve a német nyelvre jellemző szóátvételi gyakorlatot, egyáltalán nem mondható elképzelhetetlennek a való életben sem. A szó szerinti fordítások egy-két kivételtől eltekintve a *Kundentor* megoldást tartalmazzák.

A leggyakrabban választott stratégia (23 fő) azonban jelen esetben meglepő módon a magyarázó fordítás, vagyis a többség megemlítette a forrásnyelvi kifejezést és valamiféle magyarázatot is fűzött hozzá. Többnyire a magyar szót tették hátra zárójelben (pl. *Kundenportal der ungarischen E-Verwaltung (Ügyfélkapu)*, GB), de előfordul a fordított megoldás (pl. *der [sic!] „Ügyfélkapu” /„Kudentor”, Webseite für den Staat oder die Selbstverwaltung betreffende Sachbearbeitung/*, SzA), illetve a folyó szövegbe írt magyarázat is (pl. *des Ügyfélkapu, ein Online-Büro für die offiziellen Dokumente*, KP). Ez a megkülönböztetés azért érdekes, mert ez is arról árulkodik: mennyire helyezik a fordítás során a figyelem középpontjába a célnyelvi olvasót és a részéről szükséges erőfeszítést. Jelen esetben a célnyelvi megfogalmazás került többségében előre, így ezekben az esetekben ez inkább megvalósul, mint a többi említett formánál.

A magyarázó fordítások magas számának egyik oka talán az lehet, hogy a kifejezés egy konkrét, meglévő rendszerre utal, ellentétben például a korábban említett *biodíszlet* és *panelprogram* kifejezéssel, amelyek messze nem nevezhetők ennyire konkrétoknak. Így a kísérleti személyek közül az ezt a stratégiát választók úgy érezhették, meg kell említeniük a rendszer pontos magyar nevét is, hiszen így érhető el az interneten is.

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

29. sz. táblázat: Az *Ügyfélkapu* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	4	2	2	13
ebből szó szerinti fordítás:	4	2	--	1	7
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	3	5	1	11
(3) Magyarázó fordítás	5	9	7	2	23
(4) Körülírás	3	--	1	1	5
(5) Általánosítás	3	--	--	--	3
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az utolsó előtti kultúraspecifikus magyar kifejezés az *üvegseb-törvény* (a kiválasztott szövegrészben *üvegseb törvény* formában szerepel). A kutatási anyagban általánosítás, honosítás és kihagyás egyáltalán nem jelenik meg, és félrefordítás is csak egy

esetben állapítható meg (*Gemeinwohlvertrag*, HR), ami valószínűleg megértési hibával, a háttérismeretek hiányával és a nem megfelelő kutatómunkával magyarázható.

A leggyakrabban alkalmazott stratégia a célnyelvi neologizmus (26 fő), ebből 24 esetben ismételen szó szerinti fordítással van dolgunk, különböző előfordulási formában: *Glastaschen-Gesetz*; *Gesetz „gläserne Tasche“*; *Gesetz „Glastasche“* stb. A két, nem szó szerinti fordítás a „*Glass-Pocket-Gesetz*“ (PR) és a *Gesetz von „gläserner Geldbeutel“* [sic!] (FCs). Előbbi az *Ügyfélkapu* neologizmus esetében más hallgató által használt és említett *Client-Portal* (AO) kifejezésre emlékeztet, hiszen a kísérleti személy itt egy, az angolban használatos kifejezést vett át a német szövegbe, amely ott neologizmusnak minősül.

A második leggyakrabban alkalmazott eljárás a körülírás (16 fő), amely például az alábbi megoldásokban jelenik meg: *das ungarische Gesetz, das eine bessere Übersichtlichkeit der öffentlichen Gelder ermöglicht; das Gesetz über die Verwendung des öffentlichen Gelder* [sic!] stb. Több fordítói megoldás említi a körülírásban a kifejezés szó szerinti fordítását is, például: *das Gesetz, dass [sic!] für mehr Transparenz sorgen sollte („Glastaschengesetz“)*.

A tíz magyarázó fordítás széles skálán mozog abból a szempontból, mennyire részletes a forrásnyelvi kifejezéshez fűzött magyarázat. A skála egyik végén a *Gesetz „Üvegseb“* megfogalmazáshoz hasonló megoldások helyezkednek el, amelyek – figyelembe véve a fordítási megbízást és az elképzelt célközönséget – nem elég részletesek. A kiválasztott szövegrész ugyanis nem tartalmaz további magyarázatot, így a célnyelvi olvasó erőfeszítése vélhetően jelentősen megnő a megértés során.

A skála közepén találjuk a *Transparenzgesetz (üvegseb törvény)* jellegű megoldásokat, a másik végén pedig például az alábbi részletes kifejtéseket: *das Gesetz „üvegseb“, das die Transparenz der Ausgaben von öffentlichen Mitteln und der Nutzung von Gemeineigentum erzielt* [sic!]; *das Gesetz, das die Anwendung öffentliches Mittels [sic!] und Gebrauch des Gemeinbesitzes transparenter machen und die Kontrollmöglichkeiten erweitern sollte (üvegseb törvény)*. Ahogyan a fentiekből is látható, a hallgatók közül van, aki az egész forrásnyelvi kifejezést átemelte a német fordításba, van, aki pedig csak az *üvegseb* kifejezést, a *törvény* szót viszont lefordította.

Az viszont az összes, ezt a stratégiát tükröző megoldásra igaz, hogy valójában kérdéses a célnyelvi olvasó és az ő megértésre fordított energiája szempontjából, van-e nyomós indok a forrásnyelvi kifejezés megemlítésére, ezen stratégia választására. Az

üvegseb-törvény kifejezés ugyanis nem tekinthető terminus technicus-nak, sokkal inkább a következőkről van szó:

Az „Üvegseb” törvény a közpénzek felhasználásával, a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóvá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi XXIV. törvény közismert rövidítését jelenti. (Bíróságok Portál 2013)

Ennek megfelelően a célnyelvi olvasónak valójában a konkrét törvény száma adna támpontot ahhoz, hogy utánakeressen és utánaolvasson a törvénytöveggel, a köznyelvi elnevezés kevésbé segíti őt az esetleges további kutatómunkában.

Végül csupán három kísérleti személy választotta az ekvivalens kifejezést, közülük ketten a *Transparenzgesetz* megfogalmazást (RaB, RJ), egy hallgató pedig az *Anti-korruptionsgesetz* (HJ) szót.

A kísérleti személyek vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

30. sz. táblázat: Az *üvegseb-törvény* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	12	6	6	2	26
ebből szó szerinti fordítás:	12	5	5	2	24
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	--	1	--	3
(3) Magyarázó fordítás	2	4	2	2	10
(4) Körülírás	2	6	6	2	16
(5) Általánosítás	--	--	--	--	--
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *húzónev* politikai neologizmus esetében ismét négy stratégia jelenik meg, de a célnyelvi neologizmus ezúttal nincs ezek között. A legtöbb kísérleti személy (34 fő) a körülírás mellett döntött, például az alábbi formában: *gilt zurzeit als echter Favorit; eine Person, die die Partei etwas beliebter machen kann; ein wirklich großer Name; ein sehr gut klingelnder Name* stb.

Az ekvivalens kifejezést (10 fő) és az általánosítást (8 fő) hasonló arányban választották a hallgatók. Az előbbi esetében a szó szerinti fordítások száma négy (*ein wirklicher Ziehungskraft* [sic!]; *eine wahre Zugkraft; eine wirklich ziehende Kraft* stb.).

Azok, akik nem a szó szerinti fordítás mellett döntöttek, az alábbi megoldásokat választották: *eine echte „Starname”* [sic!] (FL), *ein wahrer „Leitwolf”* (ASz), *eine zugkräftige Figur* (GB), *ein richtiger Hit für die Partei* (RaB), *eine Top-person* [sic!] (NA), *ein richtiges „Zugpferd”* (SC). Ezek közül a német politikai szókincsben egyébként ez utóbbi terjedt el széles körben (a Google keresője a *Zugpferd* + *Politik* kifejezésekre 1 100 000-nál is több találatot ad; 2013. 05. 09.), egy másik kifejezéssel – és másik képszerű leírással – egyetemben: ez a *Wahllokomotive*, amelynek elterjedtsége azért messze elmarad az előbb említett szótól (6 790 találat; 2013. 05. 09.).

A teljes kihagyás mellett három kísérleti személy döntött, egy megoldás pedig (*eine machvolle Name*, SA) nem volt értékelhető, mivel értelmetlen a német jelző.

A *húzónev* új kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat mutatja:

31. sz. táblázat: A *húzónev* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	2	1	7	--	10
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	3	--	4
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	12	9	7	6	34
(5) Általánosítás	3	4	1	--	8
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	2	1	--	--	3

A börtönökre utaló *sétálóudvar* kifejezés esetében az ekvivalens kifejezés (19 fő) és a körülírás (22 fő) közel azonos arányban jelenik meg a kutatási anyagban. Az előbbieket magas száma elsődlegesen azzal magyarázható, hogy a legtöbb kísérleti személy (17 fő) által választott *Spazierhof* kifejezés a németben nem minősíthető neologizmusnak, viszonylag széles elterjedtséget mutat (4 610 találat a Google keresőjében; 2013. 03. 30.). Emellett megjelenik még a szintén nem új kifejezésnek számító *Spaziergarten* és *Spazierpark* megnevezés.

A német nyelvben meglévő több ekvivalens kifejezéshez képest viszont magas a körülírások száma – sőt, a legtöbben ezt a stratégiát választották az előbbi helyett –, például a következő formában: *Gefängnishof, wo die Sträflinge spazieren gehen können*; *Hof zum Spazierengehen*; *Hof, der für einen Spaziergang geeignet ist*; *Hof, wo man spazieren kann* stb.

Tizenegy hallgató döntött az általánosítás stratégiája mellett, és az alábbi célnyelvi megfelelőket választotta: *Hof*; *Garten*; *Gefängnis-Innenhof*; *Gefängnishof* és *Innenhof*. A négy célnyelvi neologizmus közül kettő szó szerinti fordítása a magyar kifejezésnek (*Spazierganghof*; *Spaziergangshof*), kettő pedig nem minősíthető annak (*Fußgängerhof*; *Fußgängerzone Innenhof* [sic!]). A többi stratégia, illetve félrefordítás miatt értékelhetetlen megoldás nem fordult elő a kutatási anyagban.

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

32. sz. táblázat: A *sétálóudvar* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	3	--	--	4
ebből szó szerinti fordítás:	--	2	--	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	8	3	7	1	19
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	10	2	7	3	22
(5) Általánosítás	--	8	1	2	11
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *tájéseb* kifejezés esetében egy kihagyáson kívül (TP) az előző négy fordítási stratégia fordul elő, bár némiképpen más megoszlásban. A két leggyakrabban választott eljárás a körülírás (21 fő) és az általánosítás (18 fő). Előbbi esetében a legtöbbször a *Wunde der Landschaft* (*Wunde an der Landschaft*; *Wunde in der Landschaft*) megfogalmazás fordul elő a kutatási anyagban: 15 kísérleti személy választotta ezt a megoldást. A körülírásnál a *Problem* és a *Wunde* kifejezés mellett a legtöbbször választott megfogalmazás a *wollen eine Lösung finden*, vagy annak valamely hasonló változata: összesen 8 fő döntött ez utóbbi mellett.

A célnyelvi neologizmust 11 fő választotta, közülük 10 kísérleti személy megoldása szó szerinti fordításnak tekinthető. A tízből kilencen a *Landschaftswunde* szót használták, egy fő pedig (NB) a *Geländewunde* kifejezést. Nem tekinthető viszont teljes egészében szó szerinti fordításnak a *Naturwunde* szó (HB).

Öt kísérleti személy fordításában szerepel ekvivalens, nem neologizmusnak minősülő kifejezés. Ezek a megoldások a következők: *die befleckte Landschaft* (FCs), *die*

Hässlichkeit in der Landschaft (SzA), *die verwundete Landschaft* (TF), *diese landschaftliche Wunde* (VE) és *den Schandfleck in der Landschaft* (SC).

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

33. sz. táblázat: A *tájsz* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	2	3	1	11
ebből szó szerinti fordítás:	5	1	3	1	10
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	1	1	3	--	5
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	10	5	4	2	21
(5) Általánosítás	3	8	5	2	18
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	1	1

A sportszaknyelvből származó neologizmusnak számít a *tétmérkőzés* kifejezés. Három fordítói megoldás nem értékelhető, mivel félrefordítás, illetve értelmezhetetlen: *Spieleinsatz* (RSz), *Satzmatch* (NB) és *Endspiel* (VR). Ez utóbbi első látásra elfogadható megoldásnak tűnik, de a német nyelvben döntőt jelent, így ebben a kontextusban mindenképpen félrefordításnak minősül.

Az értékelhető fordítói megoldások között öt különböző stratégia jelenik meg, a magyarázó fordításon és a honosításon kívül valamennyi. Csupán egyetlen angol–német nyelvpárral rendelkező hallgató választott célnyelvi neologizmust, mégpedig szó szerinti megfogalmazásban: *Einsatzspiel* (SA). Három kihagyás mellett hét-hét hallgató választotta az ekvivalens kifejezést és a körülírást. Ezek közül a magyar kifejezést legpontosabban a *Wettbewerbsspiel* megfelelő adja vissza, amely mellett négy kísérleti személy döntött (PR, DK, HM, TR). Hasonlóan ekvivalens kifejezésnek minősül azonban az adott kontextusban az *Entscheidungsspiel* (HT, SG) és a *Meisterschaftsspiel* (RJ), ami a korábbiakhoz hasonlóan ismét arra utal, hogy még az új szavak esetében sem hagyhatjuk figyelmen kívül a kontextus szerepét.

Ha a körülírás stratégiáját vizsgáljuk meg közelebbről, akkor megállapíthatjuk, hogy a hét főből hat a *des entscheidenden Spiels* megoldást, vagy annak valamely változatát használta. Az egyetlen kivétel a *des vorrangigen Spiels* megoldás mellett döntött

(LN), amely a választott eljárás tekintetében valójában a körülírás és az általánosítás határmezsgyéjén mozog.

A fordítók döntő többsége (35 fő) az általánosítás mellett döntött: a leggyakrabban a *Spiel; Match* és *Wettkampf* német kifejezés jelenik meg ezeknél a kísérleti személyeknél. E három megoldás közül az első kettő nélküli a versenyre, tétre való utalást, az utóbbi kifejezés tartalmazza ugyan ezt az elemet, de a labdarúgás szaknyelvében – amelyből a példa származik – nem nevezhető elég precíznek.

A *tétmérkőzés* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

34. sz. táblázat: A *tétmérkőzés* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	1	--	--	1
ebből szó szerinti fordítás:	--	1	--	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	4	2	--	1	7
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	2	2	2	1	7
(5) Általánosítás	11	9	12	3	35
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	1	--	1	3

A következő neologizmus egyben az utolsó kultúraspecifikus kifejezés, mégpedig a *zsebszerződések*. Az alkalmazott stratégiák között a hétből öt megjelenik ebben az esetben is, de az általánosítást csak egy (*Korruptionsfälle*, NA), az ekvivalens kifejezést pedig csupán öt hallgató választotta (*illegale Verträge*, ASz; *Geheimverträge*, KP; *geheimen und illegalen Verträge*, SzA; *illegale Verträge*, SC; *von verschweigten Verträgen* [sic!], ZA). Ezek közül az utolsó megoldás némi jóindulattal sorolható ebbe a kategóriába, hiszen valójában nyelvtanilag hibás szerkezetéről van szó, ám nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy ebben az esetben a *von verschwiegenen Verträgen* kifejezésre gondolt a kísérleti személy.

Az eddigi eredmények alapján meglepőnek mondható a három magyarázó fordítási megoldás a célnyelvi szövegekben. A három megoldás a következőképpen hangzik: *gegen den illegalen Verkauf der Ungarischen Land* [sic!] *von Ausländer* (sogenannte „zsebszerződés“, *illegaler Ackerlandverkauf von Ausländern*), DK; *die sog. „Zsebszerződések“* (*Mietverträge mit denen Feld an Ausländischen* [sic!] *verkauft*

wird), RaB; *gegen den sogenannten „Taschenverträgen“ (Zsebszerződés) [sic!]*, VF. A három megoldás alapján jól látható három dolog: egyrészt a korábban definiáltak megfelelően mindegyik esetben körülírásról van szó, amely azáltal válik magyarázó fordítássá, hogy a fordító megemlíti a forrásnyelvi kifejezést is. Másrészt egy esetben (RaB) a magyar kifejezés szerepel elől, ezáltal a célnyelvi olvasó megértése némileg megnehezülhet, hiszen csak ezt követően olvasható a magyar szó magyarázata.

Végül azt is meg kell említeni, amiről már az *üvegseb-törvény* kapcsán szóltam, miszerint kérdéses, valóban segíti-e a célnyelvi olvasót a megértésben ennek a köznyelvi kifejezésnek a megemlítése. Vagy valójában csak arról szó van ebben az esetben is, hogy a fordító be akarta magát biztosítani azzal, hogy szerepelteti ezt a nem terminus technicus-nak számító kifejezést a célnyelvi szövegben.

A körülírás stratégiáját 11 fő választotta, például az alábbi formában: *nahm [...] im Kampf gegen Verträge (Tascheverträge auf Ungarisch) an [sic!]*, *die durch die Umgehung des Bodengesetzes zustande kamen*. Az elemzett fordítások ezen eljárás esetében zömében tartalmazzák a *Taschenverträge* kifejezést (vagy annak valamely változatát), ám emellett – a fentieknek megfelelően – további körülírást is. A megoldások közül mindenképpen ki kell emelni az egyik német–angol nyelvpárral rendelkező hallgatóét (SztCs), aki szintén a *Taschenverträge* kifejezést használta, a körülírást azonban nem a folyó szövegbe, hanem lábjegyzet formájában írta bele a célnyelvi szövegrészletbe. Ez egyébként az egyetlen ilyen jellegű megoldás a teljes kutatásban: *„Taschenvertrag” ist keine juristische Definition, es handelt sich um eine politische, wirtschaftliche oder publizistische Kategorie. Der Begriff „Taschenvertrag” bezeichnet Geschäfte zum Erwerb von Ackerland. Meistens geht es hier um die Umgehung gesetzlicher Hindernisse*.

A legtöbb kísérleti személy azonban (36 fő) a célnyelvi neologizmus használata mellett döntött, és kivétel nélkül a fent említett, szó szerinti *Taschenverträge* megoldást választotta. Ezzel az új német szóval kapcsolatban megállapítható, hogy mivel az adott szövegrész sem tartalmaz bővebb magyarázatot vagy kifejtést, ezért a célnyelvi olvasó erőfeszítése jelentősen megnövekszik a megértés során, illetve valószínűsíthető, hogy ez alapján nem fogja érteni, milyen tényállásról van szó egyáltalán.

A *zsebszerződések* új kifejezésre vonatkozó fordítási stratégiákat az alábbi táblázat mutatja:

35. sz. táblázat: A zsebszerződések neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	14	11	7	4	36
ebből szó szerinti fordítás:	14	11	7	4	36
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	1	2	2	--	5
(3) Magyarázó fordítás	--	2	1	--	3
(4) Körülírás	4	1	4	2	11
(5) Általánosítás	--	--	1	--	1
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az utolsó előtti vizsgált magyar főnév, a *dédiszitter*, az egyetlen olyan neologizmus a magyar kifejezések között, amely szójátéknak minősül. A kutatásban szereplő szövegrészlet érdekessége az volt – amire már korábban említett neologizmus esetében is akadt példa –, hogy a szerző gyakorlatilag megmagyarázza a szövegben az új kifejezés jelentését, mégpedig az alábbi formában: „*mások ápolóként helyezkednek el a magyar egészségügyben, többen pedig afféle 'dédiszitterként' idős, beteg emberek gondozását vállalják*”.

Ez alapján nem meglepő, hogy összesen 19 fő döntött úgy: nem fordít különösebb figyelmet a frappánsnak mondható szójáték visszaadására, és ehelyett a teljes kihagyást választja.

Két-két kísérleti személy esetében jelenik meg ekvivalens kifejezés, magyarázó fordítás és körülírás. Az ekvivalens, nem neologizmusnak minősülő német szó mindkét esetben a *Seniorensitter* (VSz, SztCs). A magyarázó fordítás esetében – amelynél a kategorizálás során eltekintettem az eltérő írásmódtól – az alábbi két megoldás jelenik meg a kutatási anyagban: *eine Art „Dédi-Sytters” (dédi=Urgroßelternteil)*, FL és *die meisten aber als „Dedisitter”, die sich um alte und kranke Menschen kümmern* (JA). Az eljárással kapcsolatban megállapítható, hogy a forrásnyelvi kifejezés megtartása jelen esetben nem nyújt semmilyen fontos információt a célnyelvi olvasó számára, hiszen a vicces megnevezésnek a szövegrészlet tartalma szempontjából nincs különösebb jelentősége. A két említett megoldás közül az első esetében a feldolgozási erőfeszítés még bizonyára elfogadható mértékű, a másodiknál azonban a német szöveget olvasó személy nem fogja tudni és érteni, mit is jelent a *Dedi* (*dédi*) szó.

A körülírás esetében a két alkalmazott megoldás a következő: *Babysitter für Großväter und Großmütter* (VF) és *die Mehrheit kümmert sich aber um alte Leute, wie sich ein Babysitter um Kinder* (VR). Ezek közül az első esetében a *Baby*- előtag használatán némileg elgondolkodhat az ember – vagyis az adott esetben ismét csak növelheti a feldolgozási erőfeszítést.

A legtöbb fordító azonban jelen esetben is célnyelvi neologizmust választott: a 30 főből tizenhatan szó szerinti fordítás mellett döntöttek, ám messze nem olyan egyező formában, mint az előbb elemzett *zsebszerződések* kifejezésnél. Az „*Urgroßeltern-Sytter*” (BK), „*Urgroßmuttersitter*” (BN), „*Uromasitter*“ (HM), „*Ursitter*” (NÁ) és „*Uromasitting*“ (TR) megoldások mellett ide soroltam az összesen 11 esetben előforduló *Omasitter* és *Omisitter* neologizmust is, amely ugyan nem teljesen szó szerinti fordítás, de nagyon közel áll hozzá. Ezek mellett a nem szó szerinti fordítások körében megjelenik még például az „*Eltern-Sitter*” (KP), „*Papisitter*” (BÁ) és „*gran'masitter*” (ÓT) megoldás. Ez utóbbi és a „*Grannysitter*” (NL, SzD) esetében angol jövevényszóról van szó, amelyek a németben azonban még neologizmusnak számítanak.

Végül ki kell térni az egyetlen honosításra egy német–angol nyelvpárral rendelkező másodéves hallgató részéről, amely valójában kreatív célnyelvi neologizmusnak is tekinthető: „*Au(ma)pair*” (ASz). Ennek ellenére Koller alapján mégis amellett döntöttem, hogy honosításként sorolom be ezt a célnyelvi megoldást, szem előtt tartva azt a korábban már idézett meghatározást, mely szerint a forrásnyelvi kifejezés által jelölt tényállást olyan célnyelvi kifejezéssel jelölt tényállással helyettesíti a fordító, amely a célnyelvben hasonló funkcióval rendelkezik (Koller 1992: 234). A célnyelvi megoldás valójában tökéletes választásnak tűnik a forrásnyelvi kifejezésre, hiszen egyrészt megőrzi az eredeti tényállást, másrészt sikerült megtartani a szójátékot is, amely szubjektív megítélésem alapján még frappánsabbnak, viccesebbnek is hat, mint a magyar.

A kísérleti személyek vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

36. sz. táblázat: A *dédiszitter* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	12	9	6	3	30
ebből szó szerinti fordítás:	5	5	5	1	16
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	--	--	2	--	2
(3) Magyarázó fordítás	2	--	--	--	2
(4) Körülírás	1	1	--	--	2
(5) Általánosítás	--	--	--	--	--
(6) Honosítás	--	--	1	--	1
(7) Kihagyás	4	6	6	3	19

Az utolsó magyar főnév, a *kirakatpolitika* esetében is öt stratégia jelenik meg a hétből. A kihagyás mellett két hallgató döntött, mindketten angol–német nyelvpárral rendelkező elsőévesek. A három körülírás esetében az alábbi megoldások születtek: *Teil einer sog. „Schaufenster-Politik”, die nur dazu dient, die Aufmerksamkeit der Presse und die der Bürger von den wichtigen politischen Themen abzulenken* (FL), *nur eine organisierte Propagandaveranstaltung* (ZA) és *sie hatte bloß symbolische Bedeutung, aber keinen Sinn* (VR). Jól látható, hogy az első esetben – a *zsebszerződések* neologizmusához hasonlóan – itt is megjelenik a szó szerinti, de ekvivalens kifejezés, amelyre mindjárt bővebben is rátérek. Az általánosítást négy kísérleti személy választotta, akik az alábbi megoldásokat írták: *eine äußerliche Politik* (KuV), *Schauspielerei* (AO), *ein Show* [sic!] (FCs) és *ein Schein* (HR).

Eggyel több, öt fordító döntött a célnyelvi neologizmus használata mellett, amelyek közül csupán egy (*Auslagepolitik*, DA) tekinthető szó szerinti fordításnak. A négy fennmaradó megoldás közül három a *Schaupolitik* (KP, MR, NB), egy pedig a *Kulissenpolitik* (RM).

A legtöbb kísérleti személy (42 fő) az ekvivalens kifejezés használata mellett döntött, többségében (38 fő) a *Schaufensterpolitik* formájában. Ez a német nyelvben viszonylag széles körben elterjedt ugyan (6 260 találat a *Google* keresőjében, 2013. 04. 10.), de ennek ellenére szó szerinti fordításnak tekinthető. Három hallgató (DK, GA, HJ) választotta a *Scheinpolitik* szót, egy fordító pedig (LN) a *politische Augenwischerei* kifejezést.

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekinthető táblázatban:

37. sz. táblázat: A *kirakatpolitika* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	3	1	1	--	5
ebből szó szerinti fordítás:	1	0	0	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	13	12	13	4	42
ebből szó szerinti fordítás:	12	10	13	3	38
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	2	1	--	--	3
(5) Általánosítás	1	--	1	2	4
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	2	--	--	2

6.2.5 Magyar igék

Az első magyar ige, a *bedől* a hitelekkel kapcsolatban, vagyis gazdasági-pénzügyi kontextusban szerepelt a neologizmusok között a kutatásban. A fordítói megoldások közül három nem volt értékelhető, mivel félrefordításokról van szó. Ezek a következők: *gekündigt werden* (HB), *werden [...] für eine Existenzgründung einfallen* (JA), *werden [...] gekündigt* (RN).

Az értékelhető megoldások közül kettő a teljes kihagyáshoz sorolható, és szintén két hallgató választotta a célnyelvi neologizmus használatát. Ez jelen esetben mindkét esetben a *zahlungsausfällig* szó, amelyre a *Google* keresője ad ugyan 135 találatot (2013. 04. 13.), ám ez azt jelzi, hogy egyelőre alig tekinthető elterjedtnek a kifejezés a német sajtóban.

Tíz kísérleti személy választotta az általánosítás stratégiáját, például az alábbi formában: *scheitern; in Probleme geraten; zerfallen; verloren gehen* stb. A két leggyakrabban alkalmazott fordítói eljárás azonban a körülírás (17 fő) és az ekvivalens kifejezés használata (22 fő). Előbbi esetben a megoldások zömében az alábbi formában adják vissza a forrásnyelvi neologizmust: *nicht zurückgezahlt werden können; die Tilgung [...] nicht mehr möglich wird; nicht getilgt werden können*. A nem neologizmusnak számító ekvivalens kifejezések esetében 16 esetben beszélhetünk szó szerinti fordításról: *einstürzen; einfallen; zusammenbrechen; kollabieren*. A nem szó szerinti megoldások között szerepel például az *illiquid werden; scheitern* és a *Zahlungsausfälle bei Privat- und Unternehmenskreditnehmer [...] auftreten werden*.

Csupán két fordító választotta azt a megoldást, amely széles körű elterjedtséget mutat a német sajtónyelvben (130 000 találat a *Google* keresőjében; 2013. 04. 13.): ez a *faule*

Kredite kifejezés, amely az alábbi formában jelent meg a célnyelvi szövegekben: *dass es [...] weitere 200.000 faule Privat- und Unternehmenskredite geben werden* [sic!] (KA) és *dass die Zahl der faulen Privatkunden- und Firmenkredite [...] steigen wird* (SztCs). A másik, széles körben használatos megfogalmazás, a *notleidende Kredite* (23 400 találat; 2013. 04. 13.) nem jelent meg egyetlen kísérleti személy fordításában sem.

A *bedöl* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

38. sz. táblázat: A *bedöl* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	2	--	--	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	5	3	8	4	22
ebből szó szerinti fordítás:	3	5	5	3	16
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	7	5	3	2	17
(5) Általánosítás	2	5	3	--	10
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	1	--	--	2

A második magyar ige, az *évértékel* a politikai területhez sorolható. A fordításra kiadott szövegrész érdekessége az, hogy a neologizmust megelőzően szerepelt a „*tartotta első országértékelő beszédét*” megfogalmazás. Ez alapján a neologizmus esetében talán a szokásosnál több lehetőség állt a fordítók rendelkezésére az új kifejezés visszaadására, és a kategorizálásnál figyelembe vettem a teljes kontextust. A stratégiák közül négy jelenik meg az adott kifejezés átültetése esetén: célnyelvi neologizmus, ekvivalens kifejezés, körülírás és általánosítás.

A legtöbb kísérleti személy (32 fő) a nem neologizmusnak minősülő ekvivalens kifejezés használata mellett döntött, amely ebben az esetben leggyakrabban a *Rede zur Lage der Nation* forma ebben vagy ehhez hasonló megfogalmazásban. Ez ugyan – a kiválasztott szövegrész elején szereplő – *országértékelő beszéd* megfelelője a németben, de az *évértékelés* (és az *évértékel*) esetében is pontosan ugyanerről van szó, így ez a széles körben elterjedt német szókapcsolat (több mint 1 300 000 *Google*-találat; 2013. 05. 09.), amely az angol *State of the Union Address* kifejezés megfelelője, ekvivalens megoldásnak tekinthető jelen helyzetben.

A másik három alkalmazott stratégia közel egyforma arányban szerepel a kutatási anyagban. Kilenc hallgató döntött a körülírás mellett, például az alábbi megfogalmazásban: *bewertet [...] dieses Jahr den Zustand seines Landes; Rede, in der er die Leistung Ungarns bewertete; Rede über die Beurteilung des Landes; Rede, in der er die Geschehnisse und die Leistung des Landes im letzten Jahr bewertet hatte* stb. Eggyel kevesebb, nyolc fordító választotta a célnyelvi neologizmust. Közülük ketten (*Jahresbeurteilungsrede*, HB, *Jahresbewertungsrede*, VR) a szó szerinti fordítás mellett döntöttek. A nem szó szerinti célnyelvi megfelelők a következők: *Rede über die Landesbewertung* (SZI), *Jahresüberblicksrede* (BÁ), *Rede über die Landesauswertung* (DA), *Landbewertung Ansprache* [sic!] (SA), *Staatbewertungs-Rede* (TP) és végül *a Landevaluierungssprache* (NB). Érdekes módon egyikük sem képzett új német igét az *évértékel* mintájára.

Az általánosítás mellett hét hallgató döntött, akik mindannyian az alábbi három megoldás valamelyikét alkalmazták: *Jahresgespräch; Jahresrede; Bewertungsrede*.

Az *évértékel* új kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat mutatja:

39. sz. táblázat: Az *évértékel* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	3	4	--	1	8
ebből szó szerinti fordítás:	1	1	--	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	10	7	13	2	32
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	4	2	1	2	9
(5) Általánosítás	2	3	1	1	7
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *bekeményít* magyar neologizmus a kutatásban az alábbi kontextusban jelent meg: „Januártól *bekeményít* a BKK, a BKV-járatokon dolgozó ellenőrök munkáját jóval több közterület-felügyelő fogja segíteni, mint eddig.” A fentiekből látható, hogy a megfogalmazás alapján a fordítók a mondat első részét információvesztés nélkül szinte teljes egészében ki is hagyhatták. Az elvégzett kutatásban öt hallgató döntött e stratégia mellett.

A szó kutatási anyagában összesen hét célnyelvi neologizmus jelenik meg. Egy esetben az egyik német–angol nyelvpárral rendelkező elsőéves hallgató (ÓT) azt írta, hogy *wird BKV „hardcore”*. Ez a megoldás a fiktív széles olvasóközönség szempontjából nem minősíthető problémamentesnek, hiszen az idősebb és az angol nyelvet nem értő olvasóknál nagy erőfeszítéssel járhat.

A fennmaradó hat megoldás tekintetében nehéz eldönteni, nyelvtudásbeli hiányosság miatt vagy szándékosan írtak a németben nem használatos megfogalmazást a hallgatók, ugyanis mindegyik esetben a *schärfen/verschärfen* kifejezést használták nem megszokott formában, és mindegyik esetben angol–német nyelvpárral rendelkező kísérleti személyekről van szó: *schärft BKK (Budapester Verkehrszenter)* [sic!], KuV; *verschärft BKK (Budapester Verkehrszentrum)*, BN; *wird der BKK (Zentrum für Budapester Verkehr) verschärfen*, DK; *schärft die BKK*, RN; *wird das BKK (Budapester Verkehrszentrum) sich schärfen*, SzA; *Zentrum für Budapest Verkehr wird von Januar schärfen*, NB.

Az általánosítás eljárását összesen hat kísérleti személy választotta, akik például az alábbi megfogalmazás mellett döntöttek: *wird die Sache [...] ernst; Ab Januar wird es härter; Keine Ausrede für Schwarzfahrer ab Januar* stb.

A két leggyakrabban alkalmazott stratégia ebben az esetben is a célnyelvi ekvivalens kifejezés használata és a körülírás. Előbbit 20 fő alkalmazta, közülük csupán hárman próbálkoztak szó szerinti visszaadással (*wird [...] knallhart* és *wird [...] strenger* formában). A legtöbben a *wird [...] strenger* megfogalmazás valamely változatával éltek.

Végül a körülírás (18 fő) esetében többek között az alábbi célnyelvi megfelelők mellett döntöttek a kísérleti személyek: *kennt das Verkehrszentrum Budapest keinen Spaß mehr; wird die Nahverkehrsgesellschaft in Budapest (BKK) mehr Präsenz zeigen; zeigt die Budapester Zentrale Verkehrsaktiengesellschaft etwas mehr die Muskeln; verschärft die Kontrolle* stb.

A *bekeményít* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

40. sz. táblázat: A *bekeményít* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	5	--	1	7
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	6	3	9	2	20
ebből szó szerinti fordítás:	1	--	2	--	3
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	6	5	4	3	18
(5) Általánosítás	2	2	2	--	6
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	3	2	--	--	5

Az *egyirányúsít* új ige esetében négy stratégia jelenik meg. Két általánosítás (*wird eine Strecke Richtung Süden geöffnet werden*, ASz; *kann nur in der Richtung Süden benutzt werden*, RaB) mellett nyolc kísérleti személy választotta a körülírást, például az alábbi formában: *wird in südliche Richtung als Einbahnstrasse funktionieren; wird nach Süden nur einbahniger Verkehr möglich* stb.

Tíz esetben célnyelvi neologizmussal van dolgunk, ebből kilenc esetben szó szerintivel. Ez utóbbi hallgatók az *einbahnig gemacht* kifejezést használták. Az *einbahnig* melléknév létezik ugyan a németben, de ebben a szóösszetételben nem használatos. Több kísérleti személy, akinek megoldását az ekvivalens kifejezések közé soroltam, helyesen használta a szót (*einbahniger Verkehr; wird einbahnig* stb.). A fent leírtak miatt a megfogalmazást (szó szerinti) célnyelvi neologizmusnak kellett minősíteni. Az egyetlen kivétel, vagyis nem szó szerinti fordítás esetében – nem meglepő módon egy angol–német nyelvpárral rendelkező hallgató részéről – a *wird nach Süden one-way gemacht* (BN) változat jelenik meg.

A fordítók döntő többsége (35 fő) ekvivalens német kifejezéssel élt a forrásnyelvi neologizmusra. Ebben a csoportban a fent említetteken túl olyan megoldások jelennek meg, mint a *wird eine Einbahnstraße; wird Richtung Süd Einbahnstraße; wird zur Einbahnstraße* stb.

A fent leírtakat a következőképpen foglalhatjuk össze az áttekintő táblázatban:

41. sz. táblázat: Az egyirányúsít neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	3	--	2	10
ebből szó szerinti fordítás:	5	2	--	2	9
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	12	10	10	3	35
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	2	3	3	--	8
(5) Általánosítás	--	--	2	--	2
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *kátyúz* ige esetében egyetlen kihagyáson kívül (KV) csupán három fordítási stratégia jelenik meg. Két fordítói megoldás (*Schlaglöcher herbeizuführen*, HM és *hat die Schlaglöcher*, NL) nem volt értékelhető. A körülírást mindössze öt fő választotta: *die Löcher [...] auszugleichen* (FL), *die Löche [...] zu korrigieren* [sic!] (ÖT), *Schlaglöcher zu haften* [sic!] (PK), *Renovierungsarbeiten von Schlaglöchern* (RM) és *mit der Renovierungsarbeiten von [...] Schlaglöchern begonnen* [sic!] (RSz).

Az általánosítás eljárását 12 fő alkalmazta a célnyelvi szövegben; itt olyan megoldások jelennek meg, mint a következők: *Straßenschäden [...] zu beseitigen*; *Bauarbeiten [...] anfangen*; *Straßenausbesserung [...] anfangen*; *den Weg zu verbessern* stb.

Messze a legtöbb hallgató (36 fő) az ekvivalens célnyelvi megoldás mellett döntött. Ezek jellemzően az alábbi megoldások, vagy ezek minimális változtatással használt változatai: *Schlaglöcher zu korrigieren*; *die Schlaglöcher [...] zu beseitigen*; *die Schlaglöcher [...] zu reparieren*; *mit der Reparatur von Schlaglöchern*; *Schlaglöcher [...] zu sanieren* stb.

A fent leírtakat az alábbi táblázatban foglalom össze:

42. sz. táblázat: A *kátyúz* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	13	9	11	3	36
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	3	--	1	1	5
(5) Általánosítás	2	7	3	--	12
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	1	1

Az utolsó előtti ige, a *vendéglátózik* némileg köznyelvinek, kollokvialisnak mondható, ennek ellenére színvonalasabb internetes sajtóorgánumból származik. A kifejezéssel kapcsolatos kutatási eredmények meglehetősen egyértelműek a fordítási stratégiát illetően. Két megoldás csak némi jóindulattal lett volna értékelhető, így ezeket kizártam a kutatásból: *arbeitet [...] als Gastgeberin* (DA) és *arbeitet als Diener* (RaB). Két fordító az általánosítás mellett döntött: *arbeitet [...] in Verpflegung* [sic!] (AO) és *arbeitet [...] in der Hotellerie* (RM). Egyetlen megoldás sorolható a célnyelvi neologizmusok körébe, ez a szó szerinti *gaststättet* kifejezés (NB).

Az összes többi, összesen 51 (!) megoldás az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő csoportba tartozik: *arbeitet [...] in der Gastronomie*; *arbeitet im Gastgewerbe*; *ist [...] in dem Gaststättengewerbe tätig* stb. Ezek a meglehetősen hasonló megfogalmazások csak azért nem minősülnek körülírásnak jelen esetben, mert a magyar *vendéglátózik* igét valóban ily módon lehet ekvivalens szerkezettel kifejezni a németben.

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

43. sz. táblázat: A *vendéglátózik* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	1	--	--	1
ebből szó szerinti fordítás:	--	1	--	--	1
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	18	15	13	5	51
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	--	--	--	--	--
(5) Általánosítás	--	--	1	1	2
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az utolsó vizsgált ige, a *begyűrűzik* az alábbi szövegekörnyezetben fordult elő a kutatási anyagban: „*A magas takarmányárak azonban begyűrűztek ebbe a termékkörbe is*”. Az előző kifejezéshez hasonlóan ebben az esetben is az ekvivalens, de nem új kifejezésnek minősülő megoldások vannak – bár kisebb mértékben, de – túlsúlyban (27 fő). Ide sorolhatók például a következő megoldások: *sind [...] eingedrungen; breiteten sich aus; hat [...] einen Einfluss; beeinflussten; haben eingesickert [sic!]* stb. 19 kísérleti személy az általánosítást választotta, amely az alábbi formában jelenik meg a célnyelvi szövegekben: *erreichte; erscheint; sind [...] zu finden; spiegeln sich [...] wider; zeigten sich* stb.

A fentiekén kívül csak két másik eljárás jelenik meg az anyagban, a körülírás és a kihagyás. Mindkét megoldást 5 fő választotta a hallgatók közül; előbbi esetében az alábbi formát használták a célnyelvi szövegben: *haben auch eine Wirkung [...] ausübt [sic!]; haben sich [...] einen Weg gefunden [sic!]; sind jetzt auch in diesen Produktengruppe [sic!]; zeigten in diesem Bereich auch ihre Wirkung és reichten auch in diesen Produktkreis.*

Ebben az esetben is visszautalok a panelprogram kifejezéssel kapcsolatban említett, általam fordított üzleti jelentés kiegészítő mellékletére, amelyben szintén szerepelt az itt vizsgált új kifejezés (*az építőiparba begyűrűző csökkenő eladási átlagárak* kontextusban). Erre én az adott szövegekörnyezetben a *sinkende durchschnittliche Verkaufspreise im Baugewerbe* megoldás, vagyis a teljes kihagyás mellett döntöttem.

A *begyűrűzik* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

44. sz. táblázat: A *begyűrrűzik* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	10	7	9	1	27
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	1	2	--	2	5
(5) Általánosítás	5	5	6	3	19
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	2	3	--	--	5

6.2.6 Magyar melléknevek

Az első magyar melléknév, a *bümfertözött* (*bümfertözött ország*) esetében a hétből négy fordítói stratégia van jelen: a legtöbb kísérleti személy (28 fő) a körülírás mellett döntött, közülük is 10 fő az eredetihez tapadva fordította le és írta körül a magyar neologizmust, például az alábbi formában: *ist viel mehr „mit der Sünde verseucht”*; *ist vielmehr ein „von der Sünde infiziertes” Land* és *viel mehr infiziert mit Sünden*. Az ezt az eljárást választó többi hallgató, aki jobban elvonatkoztatott az eredeti megfogalmazástól – jellemzően a másodéves német–angol nyelvpárral rendelkezők –, például a következő megoldásokat választotta: *viel mehr von der Kriminalität betroffen*; *ist die Kriminalität viel mehr verwurzelt*; *ist die Zahl der begangenen Straftaten viel höher* és *ist viel mehr belastet von Kriminalität*.

A második helyen az általánosítás végzett (15 fő), amelyet jól láthatóan inkább az elsőéves hallgatók részesítettek előnyben (5, illetve 6 fő), például az alábbi megoldások használatával: *ist die Kriminalität höher*; *es gibt viel mehr Straftaten*; *gibt es mehr Straffälligkeiten*; *hat viel mehr Kriminellen* [sic!].

Nyolc hallgató választotta a célnyelvi neologizmust, amely esetben a kutatás alapján nem tudhatjuk, hogy szándékosan alkottak-e új kifejezéseket, vagy úgy gondolták, meglévő német kifejezést használnak azzal, hogy szóösszetétellel új szót hoznak létre. A nyolcból öten a szó szerinti fordítás mellett döntöttek, érdekes módon mindannyian elsőéves német–angolosok: *ist viel eher ein „sündenangestecktes” Land* (KA), *ist ein mehr sündeninfiziertes Land* (NL), *ist vielmehr ein Sünde infiziertes Land* (TR), *ist vielmehr ein verbrechensverseuchtes Land* (TF) és *sündenverseucht* (SG). Ez utóbbi kifejezésre a kutatómunka alapján 8 találatot ad ugyan a Google keresője (2013. 03. 26.), de ennek ellenére célnyelvi neologizmusnak minősíthető.

A nem szó szerinti fordítási megoldások a következők voltak: *ist ein viel kriminalfälligeres Land* [sic!] (HB); *ist viel mehr „sündenbetroffen“* (BK) és *ist mehr Kriminalität-infiziert* (TP). Ezek közül az első nyelvtanilag helytelen megfogalmazás ugyan, de a *kriminalanfälligeres* nyelvtanilag helyes formában is új célnyelvi kifejezésnek minősülne.

Végül az ekvivalens kifejezést választók száma 5 fő, akik az alábbi megoldások mellett döntöttek: *die Kriminalitätsrate [...] ist höher* (GB), *hat eine viel größere Verbrechensrate* (MR), *blüht die Kriminalität viel mehr* (NA), *ist die Kriminalitätsraten höher* [sic!] (RN) és *ist die Kriminalitätsrate viel höher* (SztCs).

A *büñfertözött* új magyar kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

45. sz. táblázat: A *büñfertözött* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	1	1	1	8
ebből szó szerinti fordítás:	5	--	--	--	5
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	1	2	2	--	5
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	8	7	11	2	28
(5) Általánosítás	5	6	1	3	15
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

A *hagyományteremtő* (*hagyományteremtő céllal*) kifejezés kapcsán hat esetben találkozhatunk kihagyással. Ez a viszonylag magas szám a mellékletben megtalálható szövegrészlet sajátosságaival magyarázható, amelynek releváns része így szól: „*elhangzott, hogy hagyományteremtő céllal tartják és minden évben meg akarják ismétetni*”. Vagyis jelen esetben az olvasót nem éri különösebb információvesztés, ha az említett neologizmust kihagyjuk a fordításból, és csak azt írjuk bele, hogy minden évben meg szeretnék rendezni az adott eseményt. Ez ugyanis implicite magában foglalja, hogy abból idővel hagyomány válik. Feltehetően így gondolta ezt a hat kísérleti személy is, akik egyébként mindegyik csoportban megtalálhatók.

Szintén hat hallgató döntött az általánosítás mellett, az alábbi formában: *dass man es [...] als Tradition veranstalten möchte; dass der Zweck eine Tradition ist; dass*

er ein traditionsbewusstes Ziel präsentiert; dass sie aus Tradition gehalten werde; als eine Tradition és *als neue Tradition*. Ekvivalens kifejezést csupán négyen választottak, ez két esetben a *traditionsbildend*, egy-egy esetben pedig a *Traditionsbildung* és a *traditionsstiftend* meglévő német kifejezés használatát jelenti.

A tíz célnyelvi neologizmus közül, mindegyik megoldás szó szerinti fordításnak minősül és ebben a formában nem ismert a németben. A tízből nyolc megoldás az első-éves német–angol csoportban jelentkezett, és más-más megfogalmazásban mindannyian a *traditionsschaffend* kifejezést használták. A másik két megoldás az *aus traditionerschaffene Gründe* [sic!] (DK), amely nyelvtanilag hibásnak tekinthető ugyan, de a *traditionerschaffend* nyelvtanilag helyes formában is neologizmusnak minősülne, valamint a *traditionsschöpferisch* (MK) kifejezés.

A legtöbb kísérleti személy (30 fő) azonban ezúttal is a körülírás mellett döntött, például a következő formában: *dass es das Ziel habe, eine Tradition zu schaffen; dass sie mit dem Ereignis eine Tradition schöpfen wollen; mit der Absicht gegeben wird, eine neue Tradition zu gründen*. Ezeknek egy része – az előző melléknévnél írtakhoz hasonlóan – a *schöpfen* ige használatával jól tükrözi a forrásnyelvi szöveghez való tapadást. A *teremteni* kifejezés ugyanis valóban így van németül, ám a *Tradition schöpfen* szóösszetétel nem használatos.

A fent leírtakat az alábbi áttekintő táblázatban foglalom össze:

46. sz. táblázat: A *hagyományteremtő* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	8	1	1	--	10
ebből szó szerinti fordítás:	8	1	1	--	10
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	1	--	2	1	4
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	6	10	11	3	30
(5) Általánosítás	2	3	--	1	6
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	3	1	1	6

A *helypazarló* (*helypazarló szervek*) melléknév a kihagyásoktól eltekintve az előzőhöz hasonló képet mutat. A leggyakrabban választott stratégia ezúttal is a körülírás volt (36 esetben), amely például az alábbi formában jelenik meg a fordításokban: *Die*

Stellen, die den Raum nicht optimal ausnutzen; Die Organisationen, die Platz verschwenden; Die Organe, die mit Platz verschwenderisch umgehen; Ämter, die zu freizügig mit Platz umgehen; Die Organe, die ihre Büros nicht effizient ausnutzen stb.

Ezt követi számban messze lemaradva az ekvivalens kifejezés alkalmazása (9 fő), amelyre jó lehetőség volt ebben az esetben a *platzverschwendend* vagy *platzverschwenderisch* kifejezés használatával. A célnyelvi neologizmust öt fő választotta, ebből négy szó szerinti fordításnak tekinthető: ezek a kísérleti személyek a *raumverschwendend* és a *raumverschwenderisch* mellékneveket használták. Előbbi kifejezésre ugyan ad 39 találatot a Google keresője (2013. 03. 26.), de ez semmiképpen sem nevezhető széles körű elterjedtségnek.

Az egyetlen kivétel, egy német–angol nyelvpárral rendelkező elsőéves hallgató a *Platzverschwender-Behörden* kifejezést alkotta meg és használta a fordításban, amely ebben a kontextusban – és köszönhetően a német nyelvben amúgy is nagyon elterjedt szóösszetételeknek – tökéletesen érthető.

Az általánosítást ezúttal mindössze négyen választották, ebből hárman a helyelőtagot hagyták ki, és csak a *verschwendend* vagy *verschwenderisch* szót használták a fordításban. Egy személy pedig az alábbi megoldást választotta: *Die Organe, die eine verschwendende Einstellung repräsentieren*.

A hallgatók vizsgált kifejezéssel kapcsolatos stratégiáit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

47. sz. táblázat: A *helypazarló* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	2	1	2	--	5
ebből szó szerinti fordítás:	1	1	2	--	4
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	6	2	1	--	9
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	10	11	10	5	36
(5) Általánosítás	1	1	2	--	4
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Más képet mutat a *lelakott* (pontosabban *lelakott épület*) új kifejezés. A négy alkalmazott stratégia az ekvivalens kifejezés, a körülírás, az általánosítás és a kihagyás,

ám ez utóbbi három messze elmarad az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő kifejezés használatától.

A körülírást négy fő választotta, hárman az *in schlechtem Zustand* megoldást, egy kísérleti személy pedig a *verkommen aussehen* kifejezést. Az általánosítás mellett nyolc hallgató döntött, az általuk használt kifejezések a következők: *schlecht*, *verwahrlost*, *baufällig*, *veraltet* és *alt*. A kihagyás kategóriájába hat megoldás tartozik, amely megoldás ezúttal nem magyarázható a neologizmus kontextusával, így jelen esetben az érintett kísérleti személyek a célnyelvi olvasót megfosztották bizonyos információktól a forrásnyelvi szöveghez képest. Ez azt is jelenti, hogy az adott fordítások nem felelnek meg a relevancia (optimális hasonlóság) elvének. Két célnyelvi megoldás pedig (*abbauen*, SA és *abgerissen*, HA) ebben a kontextusban nem értelmezhető és félrefordításnak minősül.

Messze a legtöbb hallgató azonban (36 fő) az ekvivalens kifejezést választotta, amire a németben számos lehetőség kínálkozik, ahogyan az meg is jelenik a kutatási anyagban: *heruntergekommen*, *abgewirtschaftet*, *verfallen*, *renovierungsbedürftig*, *amortisiert*, amelyek közül az első kifejezést alkalmazták leggyakrabban (8 esetben). Ennél is többen választották azonban ebben az esetben is a kvázi szó szerinti megfelelőt, az *abgewohnt* kifejezést (22 fő), amely szintén megtalálható a német nyelvben, ám a *Duden* egynyelvű szótár alapján kollokvialis stílust tükröz (Duden online 2013).

Érdekes jelenség a vizsgált kifejezéssel kapcsolatban, hogy célnyelvi neologizmus egyáltalán nem jelenik meg a kutatási anyagban. Ez véleményem szerint azzal a két, fent említett ténnyel magyarázható, hogy egyrészt számos ekvivalens kifejezés áll rendelkezésre a németben, amely nem minősül új kifejezésnek, másrészt jelen esetben a szó szerinti fordítás is – amely az eddigiek alapján gyakran eredményezett célnyelvi neologizmust – meglévő, használatos német megfelelőt takar.

A *lelakott* kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

48. sz. táblázat: A *lelakott* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	14	7	12	3	36
ebből szó szerinti fordítás:	9	4	7	2	22
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	1	2	--	1	4
(5) Általánosítás	1	4	1	2	8
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	3	2	1	--	6

Az *okafogyott* (*okafogyottnak tartja*) új kifejezés esetében a stratégiák csupán három csoportra korlátozódnak: ekvivalens kifejezés, általánosítás és körülírás. Ezek közül az első két eljárást 11-11 fő választotta. Az ekvivalens szavak között leggyakrabban az *unnötig* jelenik meg, de megtalálható a kutatási anyagban az *ungerechtfertigt*; *nicht mehr gerechtfertigt*; *obsolet*; *erledigt* és *hinfüllig* is. Az általánosítás kategóriájában a legtöbben a *sinnlos* kifejezést használták, ezen kívül pedig a következőket: *erledigt*; *zwecklos*; *unvernünftig*.

A körülírás stratégiáját, amelyet 34 fő választott, ebben az esetben úgy is kell értelmezni, hogy a kísérleti személy nem választotta a célnyelvi ekvivalens kifejezést az adott kontextusban, hanem attól némileg eltérő jelentéssel rendelkező (de nem általánosító) szót használt. Ilyennek számít az *es gibt keine Gründe*, a *sind die Gründe [...] ausgegangen* és a *dass sie keinen Zweck mehr hat* „klasszikus” körülírás mellett a *gegenstandslos*; *nicht mehr aktuell*; *irrelevant*; *unbegründet*; *zwecklos* és *grundlos* kifejezés.

Az *okafogyott* új magyar kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

49. sz. táblázat: Az *okafogyott* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	--	--	--	--	--
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	3	4	2	2	11
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	14	5	11	4	34
(5) Általánosítás	2	7	2	--	11
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	--	--	--	--

Az előző melléknévvel ellentétben a *leinformálható* (*leinformálható alapanyagok*) új kifejezés esetében nem három, hanem öt stratégia jelenik meg. Ezek között meglepően magas a kihagyások száma (14 fő), különösen az angol–német nyelvpárral rendelkező elsőévesek között: közülük nyolcan választották ezt az eljárást. Összességében ugyanannyian döntöttek e stratégia mellett, mint két másik – az ekvivalens kifejezés és az általánosítás – mellett. Ennek oka minden bizonnyal ezúttal is a szöveggörnyezetben keresendő, hiszen a forrásnyelvi megfogalmazás úgy szól, hogy „*Bevizsgált, leinformálható alapanyagokból készíthetünk speciális, az adott bőrtípus igényeinek maximálisan megfelelő ápoló készítményeket.*” Vagyis jelen esetben a kutatási személyek közül többen valószínűsíthetően szinonim fogalomként tekintettek a *bevizsgált* és a *leinformálható* szavakra, és ezek közül csak a szélesebb körben elterjedt *bevizsgált* kifejezést fordították le. Tették ezt annak ellenére, hogy a két szó a magyarban sem nevezhető szinonimának és eltérő jelentést hordoz. Vagyis a célnyelvi olvasó szempontjából ennek a stratégiának az alkalmazása – a forrásnyelvi szöveg ismeretének hiányában – észrevétlen információvesztéssel jár, bár a megértési erőfeszítést nem növeli.

Ugyanennyi kísérleti személy (14 fő) az ekvivalens megoldás alkalmazása mellett döntött, ahol például az alábbi változatok jelennek meg: *überprüfbar*; *durchleuchtbar*; *nachprüfbar* és *zurückverfolgbar*. Szintén 14 fő választotta az általánosítást (pl. *zuverlässig*; *getestet*; *sicher*) – ide sorolhatók azok a kifejezések is, amelyek eltekintenek a *-bar* (*-ható/-hető*) képző alkalmazásától, hiszen ez némileg módosítja – általánosítja – a forrásnyelvi neologizmus jelentését (pl. *überprüft*; *durchleuchtet*).

Tíz hallgató választotta a körülírást, például az alábbi formában: *Grundstoffen, über die man sich leicht informieren kann*; *Grundstoffen, die aus verlässlicher Quelle kommen* és *worüber man leicht Informationen sammeln kann*. Végül a célnyelvi neolo-

gizmus három esetben jelenik meg, ezek közül kettő szó szerinti fordításnak tekinthető: *informierbare Substanzen* (NB) és *informierbaren Grundmaterialien* (ÖT), egy pedig nem: *herkunftgarantierte Zutaten* (FCs). Egy megoldás (*mit neuen Grundstoffen hergestellte Produkte*, DA) félrefordításnak minősül és ezért nem volt értékelhető a kutatás szempontjából.

A fent leírtakat az alábbi áttekintő táblázatban foglalom össze:

50. sz. táblázat: A *leinformálható* neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	1	1	1	--	3
ebből szó szerinti fordítás:	1	1	--	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	5	1	5	3	14
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	5	3	1	1	10
(5) Általánosítás	6	4	3	1	14
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	8	4	1	14

A vizsgálatban szereplő utolsó neologizmus, a *várostűrő* (*várostűrő növények*) esetében ismét csak öt stratégia jelenik meg, a magyarázó fordításon és a honosításon kívül mindegyik. Egy hallgató a kihagyás mellett döntött, ketten pedig ekvivalens német kifejezést választottak, amely mindkét esetben (ASz, SC) úgy szól, hogy *Stadtplanzen*. Az általánosítás öt kísérleti személynél szerepel, kettőnél a *widerstandsfähige Pflanzen* kifejezés, egy-egy hallgatónál pedig az *andauernde Pflanzen*, a *duldende Pflanzen* és az *in Städte angemessen* [sic!] megfogalmazás.

A két leggyakrabban alkalmazott eljárás a célnyelvi neologizmus és a körülírás. Előbbi mellett 11 fő döntött, akik közül némiképpen meglepő módon csak két hallgató választott szó szerinti megoldást: mindketten (KoV, NyT) a *stadttolerante Pflanzen* kifejezést alkalmazták, némileg eltérő helyesírással. A többi kísérleti személy megoldásai ebben a csoportban az alábbiak közül kerülnek ki: *stadtharte Pflanzenarten*; *stadtfreundliche Pflanzen*; *stadtbeständige Pflanzen*; *stadtverträgliche Pflanzen* és *stadtreisistente Pflanzen*.

Messze a legtöbb fordító ennek ellenére a körülírás mellett döntött: összesen 37 fő választotta ezt a stratégiát. A körülírás során hangsúlyozott tényállások meglehetősen hasonlóak, így példaként álljanak itt az alábbi megfogalmazások: *Pflanzen angebaut*,

*die das städtische Leben vertragen; Pflanzen [...], welche den Widerständen des Stadt-
lebens trotzen; Pflanzen [...], die die städtische Umgebung tolerieren; Pflanzenarten
[...] die sich ans Stadtklima gewöhnen können stb.*

A várostűrő új magyar kifejezésre vonatkozó stratégiákat az alábbi táblázat tükrözi:

51. sz. táblázat: A várostűrő neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	5	3	3	--	11
ebből szó szerinti fordítás:	--	2	--	--	2
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	--	--	2	--	2
(3) Magyarázó fordítás	--	--	--	--	--
(4) Körülírás	12	11	9	5	37
(5) Általánosítás	2	1	1	1	5
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	--	1	--	--	1

A továbbiakban röviden összefoglalom a magyar–német kutatási irány eredményeit, amelyek alapján választ tudok adni a korábban megválaszolatlanul hagyott K2-es és K5-ös kutatási kérdésre is. Előbbi esetében arra kerestem a választ, kimutatható-e valamiféle tendencia arra vonatkozóan, melyik stratégiát választják gyakrabban, illetve ritkábban a fordítók a neologizmusok fordítása során. Utóbbi pedig azt volt hivatott megállapítani, különbözik-e, és ha igen, miben a nyelvi közvetítők stratégiája és az általuk a fordításra fordított energia mennyisége annak függvényében, anyanyelvükre vagy idegen nyelvre ültetik-e át az adott neologizmust.

Megállapíthatjuk, hogy a magyar neologizmusok németre fordítása során – a korábban ismertett irányhoz hasonlóan – valamennyi azonosított stratégia megjelent. A honosítás eljárása ezúttal is elhanyagolható, a német–magyar irányhoz képest (2 eset) ezúttal egy esetben volt kimutatható ez a stratégia, mégpedig a *dédiszitter* kifejezés kapcsán egy német–angol nyelvpárral rendelkező másodéves hallgató részéről (ASz), aki az „*Au(ma)pair*” megoldást használta a magyar neologizmusra.

A német–magyar nyelvi irányhoz hasonlóan magyar–német irányban is szerepeltek kultúraspecifikus kifejezések, amelyek esetében gyakrabban jelenik meg a magyarázó fordítás. A korábban ismertettekhez képest (1 eset) ebben a nyelvi irányban jóval

több, összesen 41 eset mutatható ki, amikor ehhez az eljárásához folyamodtak a kísérleti személyek. Igaz, a két némethez képest összesen öt magyar kultúraspecifikus kifejezés szerepelt a kutatásban, és a 41 esetből 23 egyetlen kifejezésre, az *Ügyfélkapu* magyar neologizmus fordítására esik.

A kihagyás stratégiáját 67 esetben alkalmazták a fordítók (szemben a német–magyar irányban tapasztalt 27 esettel). A korábban leírtaknak megfelelően nem lehet természetesen teljes bizonyossággal megállapítani, hogy szándékos vagy véletlen kihagyásról van-e szó. Ezzel kapcsolatban visszautalnék a szövegekörnyezet kiemelkedő szerepére, hiszen néhány esetben leírtam, hogy a forrásnyelvi neologizmus valóban kihagyható a fordításból információveszteség nélkül. A tendencia azonban azt mutatja, hogy az idegen nyelvre történő fordítás során gyakrabban folyamodnak ehhez a módszerhez a fordítók, mint amikor anyanyelvükre ültetnek át szöveget.

A fennmaradó négy eljárás megoszlása ugyanazt a képet mutatja, mint német–magyar irányban, még akkor is, ha az arányok némiképpen eltérőek. A leggyakrabban ezúttal is az ekvivalens, de nem neologizmusnak tekinthető kifejezés használata jelent meg a fordításokban (418 eset, szemben a korábbi 430 esettel), ezt követi a körülírás (391 eset, szemben a 353 esettel), a célnyelvi neologizmus használata (256 eset, szemben a 268 esettel) és végül az általánosítás (207 eset, szemben a 255 esettel). A célnyelvi neologizmusok és az ekvivalens kifejezések között a szó szerinti fordítás összesen 280 esetben fordul elő (szemben a német–magyar irányban kimutatott 266 esettel), így – amennyiben ezt egyfajta külön eljárásnak tekintjük a kísérleti személyek részéről – az ekvivalens kifejezés használata és a körülírás után ez a stratégia a harmadik leggyakoribb (szemben a korábban tapasztalt negyedik hellyel a gyakoriság szempontjából, igaz, akkor is minimális volt a különbség). Vagyis idegen nyelvre fordítás során az elvégzett kutatás alapján némileg megnőtt a szó szerinti fordítások száma.

Ha a csoportok szerinti megoszlást vesszük szemügyre, akkor megállapítható, hogy három csoportban az ekvivalens kifejezés a leggyakrabban alkalmazott stratégia, de egyik esetben sem kimagaslóan. Az anyanyelvre történő fordításhoz képest, ahol a német–angol másodév és az angol–német első év esetében volt ez tapasztalható, ezúttal a német–angol elsőévesek között is ez a stratégia volt a leggyakoribb a körülírással szemben. Az angol–német másodévesek körében azonban ezúttal is a körülírás dominál. A szó szerinti fordítás valamennyi értékelhető megoldáshoz viszonyított arányának megállapításához ezúttal is százalékszámítást végeztem, amely alapján a következő sor-

rend alakult ki: német–angol első év (22,9%), angol–német első év (19,8%), angol–német másodév (19,2%) és német–angol másodév (17,9%). Ezek alapján nem állapítható meg tehát, hogy valamelyik csoport lényegesen gyakrabban alkalmazta volna a szó szerinti fordítást, mint a többi.

Összehasonlítva az anyanyelvre történő fordítással, elmondhatjuk, hogy a német–angol másodévesek némileg gyakrabban alkalmazták a szó szerinti fordítást a magyarra fordítás során (23,8%), mint az idegen nyelvre fordítás során (17,9%), az angol–német első éveseknél az arány közel azonos (19,6% és 19,8%). A német–angol első éveseknél (18,9% és 22,9%) és az angol–német másodéveseknél (14,1% és 19,2%) az arány fordított, vagyis idegen nyelvre fordítottak gyakrabban szó szerinti.

A fent leírtakat az alábbi áttekintő táblázatban foglalom össze:

52. sz. táblázat: A vizsgált 25 magyar neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	104	75	52	25	256
ebből szó szerinti fordítás:	80	59	38	20	197
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	142	99	141	37	419
ebből szó szerinti fordítás:	26	19	30	8	83
(3) Magyarázó fordítás	10	15	11	5	41
(4) Körülírás	133	96	113	49	391
(5) Általánosítás	56	79	50	22	207
(6) Honosítás	--	--	1	--	1
(7) Kihagyás	18	30	12	8	68

Végül szólni kell még néhány szót a kultúraspecifikus kifejezések fordításáról, mindkét nyelvi irányban. A kutatási anyagban összesen hét reália szerepelt (*Hymnen-Schweiger; Doktorsünder; biodíszlet; panelprogram; Ügyfélkapu; üvegzséb-törvény; zsebszerződések*), amelyeket összesítve értékeltem. Ezek alapján a kultúraspecifikus neologizmusoknál a leggyakrabban alkalmazott stratégia a célnyelvi neologizmus használata volt, a 156-ból 137 esetben szó szerinti fordítás mutatható ki a kutatási anyagban. Ezt követi a körülírás 97 esettel. Az ekvivalens kifejezést, amely összességében mindkét nyelvi irányban a leggyakrabban alkalmazott stratégia volt, a reáliák tekintetében 50 esetben használták. Az általánosítás és a magyarázó fordítás egyforma arányban van jelen (39 eset). Egyetlen kihagyás mellett a honosításra nem volt példa a kultúraspecifikus kifejezések körében.

Ezzel kapcsolatban érdekes még megjegyezni, hogy mindkét nyelvet összevetve 42 esetben alkalmaztak magyarázó fordítást a hallgatók, és ebből a fentieknek megfelelően a döntő többség (39 előfordulás) a reáliákra esik. A szakirodalom alapján a kultúraspecifikus kifejezések körében fontos szerepet játszó másik eljárásra, a honosításra viszont egyetlen egy eset sem mutatható ki ebben a körben (összességében is csak három eset).

A fentieket az alábbi táblázatban foglalom össze áttekinthető módon:

53. sz. táblázat: A vizsgált 7 német és magyar kultúraspecifikus neologizmus megoszlása a fordítási stratégia és a kísérleti személyek csoportja (évfolyam és nyelvpár) alapján

	NA I. év	AN I. év	NA II. év	AN II. év	Összesen
(1) Célnyelvi neologizmus	54	47	38	17	156
ebből szó szerinti fordítás:	51	41	29	16	137
(2) Ekvivalens, de nem neologizmus	12	16	18	4	50
(3) Magyarázó fordítás	8	15	11	5	39
(4) Körülírás	36	20	30	11	97
(5) Általánosítás	17	11	7	4	39
(6) Honosítás	--	--	--	--	--
(7) Kihagyás	1	--	--	--	1

6.3 A kérdőíves vizsgálat eredményei

A fordítási feladatot követően végrehajtott kérdőíves vizsgálat elsősorban a kutatás relevanciaelméleti vonatkozásait volt hivatott jobban megvilágítani annak érdekében, hogy még pontosabb választ tudjak adni a megfogalmazott kutatási kérdésekre és hipotézisekre. Az 1.5-ös fejezetben leírtaknak megfelelően ehhez egy nyolc, nyílt végű kérdésből álló kérdéssort állítottam össze, amelyet valamennyi, a kutatásba bevont fordítóhallgatóval kitölttettem a konkrét fordítási munka lezárását követően. A nyolc kérdésre adott válaszokat az alábbiakban értékelem részletesen, mivel az egyes kérdőíveket terjedelmi okokból nem csatolom a jelen dolgozathoz.

Az első kérdés úgy szólt, hogy: *Adja meg, mely szövegrész(ek) lefordítása okozta a legnagyobb nehézséget mindkét nyelvi irányban!* Ennek során arra kerestem a választ, melyik volt az a szövegrész, amely a legtöbb utánjárást, utánaolvasást és kutatómunkát igényelte. Ezen belül a szövegrészben szereplő neologizmus adott esetben természetesen csak egy részét jelentette a nehézségnek. Ennek ellenére megállapítható,

hogy egyrészt sokan egyes kifejezéseket említettek a válaszban, nem teljes szövegrészeket, illetve megfogalmazásokat. Másrészt nagyon sokan konkrétan a vizsgált új kifejezéseket nevezték meg a probléma forrásaként, amit aztán a lentebb tárgyalandó második kérdésnél bővebben ki is fejtettek. Ez utal a szószintű nehézségekre és kihívásokra, annak ellenére, hogy kontextusba voltak ágyazva a neologizmusok. Másrészt azt is jelzi, hogy a fordítók sok esetben valóban felismerték: új kifejezéssel van dolguk.

A válaszokból az is látszik, hogy sok esetben a szövegrészletekben szereplő kultúraspecifikus kifejezéseket, intézményneveket stb. nevezték meg nehézségként, amelyek nem feltétlenül voltak neologizmusok a szövegben (pl. *BKK*; *BKV*; *Vigadó*). Az első kérdésre adott válaszokból néhányat idézek is, hogy szemléltessem a fentieket:

A felsorolt szövegekben számos olyan szó és/vagy kifejezés szerepelt, ami a német nyelvben nem található meg, vagy mást jelent, ezért kreatívnak kellett lennem, hogy valamilyen módon orvosoljam a problémát. (DK)

A magyar-német viszonylatban olyan kifejezések, reáliák [okoztak problémát], mint a panelprogram, Ügyfélkapu és a BKK. (FCs)

Általánosságban a reáliák és az olyan jelentéssűrítő szerkezetek lefordítása okozta a legtöbb gondot, amelyet a célnyelven nem lehetett hasonlóan röviden visszaadni (pl.: Ansteckparty). (GB)

Reáliák illetve olyan intézmények, szavak, stb., amelyek csak Magyarországon léteznek, illetve a magyar olvasó számára egyértelműek, de a nem magyar olvasónak magyarázatra szorulnak. (pl. *BKV*, Ügyfélkapu) (NA)

Számomra a reáliák, ill. a – nem tudok rá jobb kifejezést, de talán – az „Augenblicksbildung”-ok [okkazonalizmusok – a szerző megj.] lefordítása okozta a legnagyobb nehézséget, mindkét irányra ez volt jellemző. (SG)

A magyar eredeti szövegben azok a kifejezések, amelyek egy német olvasó számára az ismeretek hiánya miatt nem mondanak sokat. Ezenkívül az olyan magyar kifejezések, mint például a vendéglátózik, gyógyír a tájsebre, amelyeket németül más összetételekkel fejeznek ki. Akkor is ha sikerült őket lefordítani, úgy érzem, nem ugyanazt a „hangulatot” keltik a célnyelvi olvasó számára. (VSz)

A további válaszokat vizsgálva – a nehézségek vonatkozásában – jellemzőnek tekinthető például az, amit HJ szó szerint így foglal össze:

Delle; Hymnen-Schweiger; „Känguruhing”; Sorgenkicker, Crowdfunding; fremdempören; Korridor; Ügyfélkapu; üvegseb törvény; kátyúzni; tájseb; kirakatpolitika; zsebszerzódések.

MR a következőket sorolja fel:

„Ankäufe von Wackelanleihen”; „Känguruhing”; Sorgenkicker; Wutliste; „schlafgebunden“; „panelprogram”; „Ügyfélkapu”.

TR is számos vizsgált neologizmust nevez meg konkrétan a válaszában:

islamverächtlich; dialoggetrieben; Arbeitsmarkt-Delle; Hymnen-Schweiger; Ansteckparties; Wackelanleihen; Känguruhing; Hartwährungszone; Stimmenstaubsauger; Schwarmfinanzierung; Doktorsünder; Ausstiegskorridor; bünfertőzött; üvegzeb törvény; húzónév; kátyúzni; tájseb; dédiszitter.

Hasonlóan részletes és egyértelmű felsorolást ad a nehézségekről SzI:

islamverächtlich; dialoggetrieben; Arbeitsmarkt-Delle; erfolgsarrogant; Schilder-vandalismus; Hymnen-Schweiger; Wackelanleihen; Sorgenkicker; Hartwährungszone; Wutliste; schlafgebundene Gewalt; Hektomatik-Welt; pleitereden; Schwarmfinanzierung; fremdempören; Doktorsünder; Ausstiegskorridor; bedőlni; biodíszlet; panelprogram; üvegzeb törvény; egyirányúsít; hagyományteremtő; helypazarló szervek; húzónév; kátyúzni; sétálóudvar; tájseb; vendéglátózik; zsebszerződések; begyűrűztek; leinformálható.

Végül szólni kell azokról a fordítási nehézségekről, amelyekre nem terjedt ki ugyan a vizsgálat, de a válaszadók megemlézték a kérdőíves megkérdezés során. Itt többek között az alábbi szó szintű problémákat kell felsorolni: *Sticker* (BK, HM); *Bankenvolkswirt* (GA, JA, TR); *Dauerbestseller-Autor* (MK, SzI); *késedelmes lakossági hitelek* (HJ, FL, TR, SzI); *támfalépítés* (HJ, FL, JA, TR); *nyomvályú* (FL, JA, SzI, KuV); *Vigadó épülete* (DA, HR, SzI); *lágymányosi kongresszusi központ* (DA, HR, SzI). Szintén többen említenek olyan bevett szófordulatokat, mint az *eső után köpönyeg* (FL, NL, SzI) vagy a *látástól vakulásig* (ÖT, MK).

A mondat szintű nehézségekre az alábbi válaszok világítanak rá kicsit jobban:

A legnagyobb kihívás elé a magyar-német fordítás 2. példája állított. Az utolsó mondatot bonyolult szerkezete és többszörös összetettsége miatt nehéz volt lefordítani. (SztCs)

Azok a többszörösen összetett mondatok és azok ahol a mondat értelmét is csak sokadik olvasásra lehetett kihámozni – utóbbi jellemzőbb volt a magyar szövegekre. (FCs)

Végül meg kell említeni a stílussal, megfogalmazással kapcsolatos nehézségeket, amelyeket például az alábbi válaszok tükröznek:

A 21. példa: „Was für ein Segen, dass es Rupert Murdoch gibt, jetzt stimmt wenigstens das Feindbild wieder.” Ez azért volt nehéz, mert ez a szerző véleménye volt, és nem igazán értettem, hogy ezt milyen hangnemben fordítsam le. (VSz)

A 21-es Rupert Murdochról szóló cikket nem biztos, hogy tökéletesen megértettem az irónia miatt. (SzA)

A kérdőíves megkérdezés második kérdése a következőképpen hangzott: *Próbálja megfogalmazni, miben rejlett a fent megadott szövegrész(ek) lefordításának nehézsége!* Erre jó néhányan már az első kérdés esetében válaszoltak, de azért ennél a kérdésnél is kaptam további információkat a fordítási munkáról. A problémák a válaszok alapján három nagy csoportba sorolhatók: egyrészt a mondatszintű, megfogalmazással kapcsolatos nehézségek csoportjába, mint például az alábbi esetekben:

Emellett a forrásnyelvi szövegeknél sokszor túl hosszúnak véltem bizonyos mondatokat, amit a fordítás során szétszedtem. Ilyenkor az volt mindig a kérdéses, hogy mely mondatrészeket szedhetem szét, anélkül, hogy ne sérülne az információ és a mondat szerkezet. Ezek is különböző nehézségeket jelentettek. (DA)

Emellett a hosszú, többszörösen összetett mondatoknál nehézkes volt az értelmezés. (KA)

A legnagyobb nehézség az volt, hogy sokszor a forrásnyelven is bonyolult volt a megfogalmazás és egyszerű mondanivalót nyakatekerten fogalmaztak meg, ezért először az értelmet és a mondanivalót kellett kihámozni belőle. (NÁ)

A második nagy csoport a kultúraspecifikus kifejezéseké, amely – ahogyan arra már részletesen utaltam – a kutatásban több helyen egybeesett a neologizmusok csoportjával, de nem kizárólagosan. Erre a nehézségre például az alábbi válaszok világítanak rá jobban:

Sokszor a meghatározások/nevek egyszerű lefordítása nem feltétlenül árulja el a szó mögötti tartalmat, célnyelvi környezetben ez zavaró, sokszor nem elég, valamilyen más eszközzel kell visszaadni őket. (HJ)

A legtöbb nehézséget azoknak a magyar szövegeknek a lefordítása jelentette, melyek intézmények, programok és törvények neveit, esetleg „beceneveit” tartalmazták. (ASz)

Talán az adta a legnagyobb nehézséget a fordításkor, hogy számos példa volt olyan fogalmakra, amelyek csak az adott országban ismertek (pl. Ügyfélkapu, üvegzséb-törvény) [...]. (SztCs)

Sok magyar kifejezés csak jellegzetesen magyar viszonyokra alkalmazható, tehát nehéz volt visszaadni a konnotációjukat németül (biodíszlet – ezt a szót magyarul sem ismertem; kátyú és nyomvályú – ezekre is nehezen találtam német kifejezést...; vendéglátózik, zsebszerződések, örökzöldek). Német-magyar irányban is volt ilyen („ein guter Abend”, „Hektomatik-Welt”) [...]. (FL)

A speciális, csak Magyarországra, illetve csak Németországra jellemző intézménynevek, illetve egyéb tulajdonnevek fordításában, amelyek egy külföldi olvasó számára nem egyértelműek, így magyarázó fordítást kellett sok esetben alkalmazni. (HR)

Végül a harmadik csoport, amely számomra a kutatás kapcsán a legérdekesebb: az új kifejezések sora, amelyeket a kísérleti személyek döntő többsége nehézségként élt meg, és meg is említett a válaszában. A problémára vonatkozóan például az alábbi információkat kaptam a megkérdezés során:

Olyan ad hoc összetételek, neologizmusok is gyakoriak voltak, amelyek szó szerint lefordítva értelmetlenek lettek volna célnyelven, így mindenképpen a kifejezés kibontása volt szükséges. (pl.: Stimmenstaubsauger, Wackelanleihe) Nem lehet behelyettesítéssel lefordítani őket, magyarázó fordítást, explicitációs stratégiát kell alkalmazni, hogy egy általános célközönség számára érthető legyen. (BN)

A szövegrészekben neologizmusok vagy kultúra specifikus [sic!] kifejezések szerepeltek, amelyeket vagy nem vettek még át egyik nyelvből a másikba, vagy, mint az utóbbi esetben, nem is szerepelnek a másik, szóban forgó kultúrában, ezért két megoldást választottam: próbáltam tükörfordítással megoldani és zárójelben megadni az eredetit, vagy körülírtam. Ilyen kifejezések voltak: üvegzséb-törvény, biodíszlet, közterület-felügyelő, ügyfélkapu, Osbornes Haushalt, Hektomatik-Welt, Doktorsünder, stb. (DK)

Magyar-német irányban a nehézséget az okozta, hogy ezeket a szavakat nem igazán lehetett hagyományos szótárakban megtalálni, így vagy nekem kellett megalkotni őket, vagy körülírni magyarázó félmondatokkal, vagy ha interneten sikerült olyan párhuzamos szövegekre bukkanni, amelyekben szerepeltek, akkor azt a megoldást használni. (HM)

Kihívást jelentett találni németben egyszavas megfelelőt. Legtöbbször körül kellett [sic!] írni a jelenséget. (JA)

Az olyan kifejezéseket, mint pl. az üvegzséb vagy a zsebszerződés, pedig nehéz volt körülírni, főleg mert néha még a magyar jelentésében sem voltam biztos. (KoV)

A legnagyobb nehézséget mindkét irányból a reáliák és a nem állandósult szókapcsolatok, azaz okkazonalizmusok okozták. Míg előbbieknél sok esetben van megfelelője a másik nyelven, addig az ad hoc képzett kreatív, szellemes kifejezéseket szintén kreativitással kellett megoldani. Sok esetben elkerülhetetlen volt a

kultúrspecifikus szavak, vagy alkalmi szókapcsolatok több szóval, vagy mellékmondattal történő körülírása, megmagyarázása. (Szi)

Másik nehézséget az alkalmi szóképzések jelentették, melyek jelentése szöveggörnyezetükből fejthető meg, nincsen pontos magyar megfelelőjük, a fordítás során muszáj körülírni őket. (RuB)

A fenti szövegrészek idő- és energiaigényesebbnek bizonyultak. Ennek oka elsősorban nem a nyelvtani szerkezetekben rejlik, sokkal inkább a szókincs, illetve a célnyelven való megfogalmazás nehézségeiben (pl. „késedelmes lakossági hitelek”, „bedőlő hitel”, kátyú, nyomvályú). Előfordult, hogy olyan kifejezéssel találkoztam, amelynek a célnyelven történő visszaadása csak magyarázattal, vagy körülírással tűnt lehetségesnek (panelprogram). (VR)

Nagyon érdekes továbbá az alábbi, *dédiszitter* kifejezésre vonatkozó megfogalmazás, amely azt jelzi, amit korábban már megállapítottam a merőben új szavakkal kapcsolatban: azt, hogy a fordítók lehetőség szerint próbálják kerülni ezt a stratégiát („kénytelen voltam magam alkotni egy kifejezést”).

A „*dédiszitter*” kifejezés fordítása rendkívül nehéz volt. Többféleképpen is kerestem, hátha találok ehhez hasonlót német szövegekben. Mivel nem jártam sikerrel, kénytelen voltam magam alkotni egy kifejezést. Úgy döntöttem, hogy tükörfordításként és kötőjellel fogom visszaadni a jelentést. A magyar mintának megfelelően idézőjelben hagytam és elé tettem a „sog.” [úgynevezett – a szerző megj.] rövidítést. Szerintem ez elegendő, hiszen a mondatból kiderül, hogy mire vonatkozik a kifejezés. (BK)

Érdekes megállapítás a fenti idézetekkel kapcsolatban, hogy szinte mindegyikben előfordul a körülírás mint stratégia (helyenként helytelenül a magyarázó fordítás szinonimájaként), amely azonban csak a második leggyakoribb fordítói eljárásnak bizonyult. A szó szerinti fordításról (tükörfordítás) is többen említést tesznek, és úgy hivatkoznak erre a stratégiára, mint amelyet megpróbáltak elkerülni. Ennek ellenére – ahogyan láttuk – nagyon magas az aránya a kutatásban. Ezzel némiképpen összefüggésben áll a célnyelvi neologizmusok csoportja, amelyről azonban alig szólnak a kutatásban adott válaszokban.

Az is jól látszik, hogy a BN és DK által adott válasz kivételével a kísérleti személyek a saját nehézségeikről írnak elsősorban, a célnyelvi olvasókat és az ő feldolgozási erőfeszítésüket nem említik. Erre a gondolatra a következő kérdőíves kérdés kapcsán részletesen is kitérek.

A harmadik kérdés ugyanis éppen a célközönségre és a vele kapcsolatos fordítói erőfeszítésre vonatkozott: *Befolyásolta-e, és ha igen, mennyiben bizonyos fordítói dön-*

téseit a fordítási feladat előtt meghatározott fiktív fordítási szituáció és célközönség (nyomdakész fordítás készítése széles olvasóközönnyel rendelkező sajtóorgánium számára)? A válaszok meglepő módon megoszlanak: nagyon hasonló méretű mindkét tábor, az igennel és a nemmel válaszolók is. Az igennel válaszolók megállapításai zömében nem meglepők, itt például az alábbi indoklásokat olvashatjuk:

Mindkét irányban hatással volt a szövegalkotásra a fiktív szituáció. Igyekeztem magyarul az újságírói nyelv szokásainak megfelelően fogalmazni és visszaadni a német forrásnyelvi szöveg stílusát, humorát, neologizmusait. Németül ez természetesen több nehézséget okozott. (ASz)

Jelentősen befolyásolt, hiszen így jóval több magyarzó fordítást kellett alkalmazni, mint ha az adott szakterületen jártas közönség olvasná a fordítást. Úgy éreztem emiatt meg kell adni a magyar–német fordításban például a pártok nevének német fordítását, egyes szervezetek német nevét (pl.: BKK) vagy egy budapesti kerület esetében nem volt elég annak nevét feltüntetni. Hasonlóan a német–magyar fordításnál háttérinformációkkal kellett emiatt kiegészítenem a fordítást (pl.: Hart aber fair c. talkshow; Anstecksparties: olyan összejövetelek, amelyeket azért rendeztek, hogy egymást megfertőzve a későbbi immunitás kialakuljon) (BN)

Nagyban befolyásolt a célközönség. Például annál a szövegrésznél, amikor a koraszülött gyerekekről beszélgetnek, úgy gondoltam, ez egy olyan cikk, ami nem kifejezetten orvosoknak készült, hanem laikus embereknek, éppen ezért, néhány esetben nem volt elegendő lefordítanom a szakkifejezéseket, hanem olykor-olykor egy rövid magyarázatot, vagy körülírást is hozzátettem. Szinte minden szövegrészletet próbáltam úgy fordítani, hogy mindenki számára érthető legyen, ne csak azoknak, akik szakképzettek azon a bizonyos területen. (DA)

Nagyban befolyásolt, mert sokszor, amikor egy problémás kifejezésen szerettem volna már túljutni, mérlegeltem, hogy ha az aktuális szövegrész, abban a formában jelenne meg, elfogadhatónak találnám-e olvasóként, megérteném-e vagy esetleg az is rögtön feltűnne, hogy a szöveg egy fordítás. Néhány helyen megpróbáltam arra is figyelni, hogy a témában kevésbé jártas olvasónak is érthető legyen az adott fogalom, bár ennek megítélése elég nagy kihívást jelentett. (MR)

Igen, nagyban, hiszen ilyen információk nélkül nehéz jól fordítani. Egy átlagos német/magyar újságolvasó helyébe képzeltem magam. Így többnyire sikerült is kikövetkeztetnem, hogy milyen háttérinformációkkal rendelkezik az újságolvasó és mit szükséges bővebben kifejteni a megértés segítéséhez. (SG)

Szintén érdekes az alábbi válasz, amelyben a hallgató úgy fogalmaz, hogy éppen a széles célközönség miatt próbálta meg elkerülni a hosszabb körülírásokat és a további információk nyújtását, ami szintén furcsa kettősségre utal:

Valamennyire befolyásolt, igyekeztem röviden és érthetően fogalmazni, és ahol lehetett, elkerülni a hosszabb körülírásokat. (KuV)

A másik, hasonló méretű csoportba azok a kísérleti személyek sorolhatók, akik úgy nyilatkoztak, nem befolyásolta őket munkájukban a közönség és a szituáció meghatározása. Annak ellenére nyilatkoztak így, hogy a képzés során az előadásokon és a szemináriumokon egyaránt gyakran elhangzik ezek jelentősége és szerepe.

Csak olyan mértékig befolyásolt, hogy tisztában voltam vele, kik olvasnák a szöveget, idő szűkében viszont többnyire nem arra koncentráltam, hogy ehhez igazodjak. (KA)

Nem sokban. Bizonyos helyeken úgy gondoltam megengedhető az általánosítás eszközével élni, nem feltétlenül szükséges a legpontosabb szakmai kifejezést megtalálni. (HJ)

A fordításban igyekeztem a közérthetőségre törekedni, a kifejezetten magyarázó fordításig azonban már nem mentem el. (BÁ)

Nem befolyásolt túlzott mértékben, igyekeztem minél pontosabb, gördülékenyebb és érthető fordítást készíteni. Talán annyiban mégis befolyásolt, hogy tudtam, nem egy kötött szókincsű, hivatalos szövegről van szó, ezért rugalmasabban kezelhető a szöveg, bátran alkalmazhatok körülírást és idézőjelezést. (HM)

Nem igazán, mert úgy tűnt, a forrásnyelvi szövegek is hasonló célközönségnek szóltak, tehát a forrásnyelvi stílust próbáltam követni. (RJ)

Nem befolyásolt. Ugyanúgy jártam el, ahogy eljártam volna akkor is, ha más a fordítási szituáció. (RN)

Nem igazán befolyásolt; úgy érzem, a fordítási stílusom/ismereteim nem annyira rugalmasak, hogy ezek a szempontok nagyban befolyásolják a fordításokat, vagyis még nem rendelkezek annyi fordítói tapasztalattal, hogy jelentősen eltérjen ugyanazon a szöveg a célközönségtől függően [sic!]. (NyT)

Különösen érdekes az alábbi megfogalmazás, hiszen a lehető legjobb fordítás elkészítését és egy valós megbízást nehéz úgy elképzelni, hogy nem nézzük meg, kinek és milyen célra kell dolgoznunk:

Nem, a fordítást igyekeztem a lehetőségeimhez és a rendelkezésre álló időhöz képest a lehető legjobban elvégezni, akárcsak egy valós megbízás esetében. (RSz)

Hasonlóan problematikus az alábbi utolsó válasz, hiszen mi alapján feltételezzük, hogy a célközönség hallott már a *panelprogramról* vagy a *Vigadóról*, különösen úgy, hogy az adott szöveg vagy szövegrész adott esetben nem is arról szól, csupán említés szintjén tartalmazza ezeket a kifejezéseket.

Széles olvasóközönség nem befolyásolt, feltételeztem, hogy értik a szöveget (pl. tudják, mi az a panelprogram, hallottak már a pesti Vigadóról). (TR)

A fentiek összességében arra utalnak, hogy a válaszadók mintegy fele kizárólag saját erőfeszítésére koncentrált, arra, hogy teljesítse a feladatot (megbízást), függetlenül attól, kinek is szól a szöveg, ő érteni fogja-e az adott szövegrészt. Az 5.3.5-ös alfejezetben leírtak alapján, mely szerint a célközönség erőfeszítése a fordító erőfeszítésének függvénye, megállapíthatjuk a következőket: mivel a fordítók sok esetben nem voltak tekintettel a célnyelvi olvasókra – amire a konkrét kutatás kapcsán is többször utaltam –, várhatóan jelentősen megnő utóbbiak feldolgozási erőfeszítése, vagyis nem teljesül a relevancia elve. E szerint ugyanis a hallgató értelmezési kísérletének megfelelő kontextuális hatást kellene elérnie minimális ráfordítás mellett (Gutt 2000: 31–32).

A fentiekből egyenesen következik a kérdőíves kutatás negyedik kérdése: *Érezte-e úgy, hogy nem tud elegendő időt vagy energiát szánni a fordításra, és előfordult-e emiatt, hogy nem nézett utána bizonyos kifejezéseknek vagy összefüggéseknek az adott szövegrészek kapcsán? Ha volt ilyen eset, miként járt el ilyenkor, milyen megoldást választott a helyzetre?* Ahogyan látható, ez a kérdés is a fordító erőfeszítésére irányul, de itt már megemlítem az időhiányt is, mint szövegen kívüli tényezőt (ld. 5.4.1-es alfejezet).

A válaszadók több mint fele nyilatkozott úgy, hogy ezt érezte, emiatt nem nézett utána mindennek. Ez a megállapítás is a fent leírtakat erősíti, miszerint a fordítók saját energiaráfordításuk csökkentésére, adott esetben minimalizálására törekedtek, de ennek során nem minden esetben voltak tekintettel a célközönségre és annak erőfeszítésére.

Az, hogy ilyen esetekben hogyan jártak el, nagyon változatos képet mutat: a válaszokban említik az általánosítást, szinonima keresését, gyűjtőfogalom használatát, körülírást, egyszerűsítést, szó szerinti fordítást, célnyelvi neologizmus alkotását, az eredeti kifejezés meghagyását idézőjelben és a kihagyást. Többen utaltak arra, hogy nem is az idővel, hanem a célnyelvi megfelelő megtalálásával volt gond, ami a kutatás tárgyát ismerve nem meglepő, hiszen új kifejezésekről van szó. A részletesebb válaszokból néhányat alább közlök:

Igen, előfordult. Ilyenkor igyekeztem értelmezni a forrásnyelvi szöveget és próbáltam saját tudásom alapján megmagyarázni a problémát okozó szövegrészeket. (KA)

Igen volt ilyen eset, főleg mikor a német volt a célnyelv. Ilyenkor törekedtem az általános megfogalmazásra, gyűjtőnevet keresni vagy szinonimát alkalmazni. (ASz)

Előfordult, hogy hosszas keresgélés után sem találtam egy nehezen lefordítható szó esetén célnyelven megfelelőt, ezért a forrásnyelvi neologizmus alapján alkottam célnyelvi kifejezést, (pl.: Urgroßmutterstatter, Bioschmuck), ami nem biztos, hogy ekvivalens. (BN)

Igen, volt, bár inkább úgy fogalmaznék, hogy ha nem találtam meg az interneten a keresett kifejezést, akkor magamra hagytam és azt tartottam szem előtt, hogy én, mint olvasó, tudnám-e értelmezni a szöveget, ha nem ismerném a forrásnyelvi változatot. (DK)

Volt ilyen, de azért mindennek próbáltam utánanézni, csak sok mindent nem találtam meg. (MK)

Igen, éreztem és előfordult, leginkább azoknál a szavaknál, amelyek a forrásnyelvben is kreált szavak voltak. Ilyenkor megpróbáltam egy ehhez hasonló jelentésű szót írni a fordításban, ami a forrásnyelvhez hasonlóan kreált szó volt. Hogy ezt éreztessem, idézőjelbe tettem a szót. Így legalább a forrásnyelvi szöveg bonyolultságát és hangulatát sikerült visszaadnom. (NA)

Igen, sajnos előfordult, ilyenkor a már fentebb említett egyszerűsítés vagy körülírás módszerét alkalmaztam. (NyT)

Ez többször is előfordult mindkét munka során, ilyenkor megpróbáltam a meglévő háttértudásomra támaszkodni, illetve a hiányzó szakfogalmakat parafrazálással helyettesíteni. (RSz)

Úgy éreztem, nem volt elegendő időm a fordításra, bár a határidő teljesen reális lett volna. Azért megpróbáltam mindennek utánanézni. (VSz)

Néhol egyszerűsítettem a szövegen, ha nagyon nem tudtam mit kezdeni valamivel, ki is hagytam, ügyelve arra, hogy a szöveg azért értelmes és használható legyen. (RJ)

Többször is éreztem úgy, hogy nem tudok elegendő időt szánni a fordításra (különösen a magyarról németre irányban, hiszen az sokkal lassabban ment), de a kutakodásra szánt időt ez nem befolyásolta, inkább az átnézés és az utólagos javítgatás-szépítgetés került emiatt háttérbe. A kérdéses kifejezések jelentésének, lehetséges megfelelőjének felkutatását minden esetben addig folytattam, ameddig találtam (esetenként kitaláltam) egy általam elfogadható fordítást. (LN)

A megkérdezettek kisebb része ezzel szemben úgy érezte, elegendő idő és energia jutott a munkára, bár némelyikük kiegészítette válaszát némi háttérinformációval:

Úgy gondolom, hogy minden kétes esetben tudtam elegendő időt vagy energiát szánni a fordításra. Számos esetben használtam párhuzamos szövegeket és további háttéranyagokat. Mint minden eddigi fordításom során, most is úgy érzem, hogy

minden egyes átolvasás alkalmával találok részeket, amelyeknek ismét utána néznék, és esetleg módosítanám őket. (BK)

Nem éreztem úgy, hogy ne lenne rá elég időm. Mivel megvolt a pontos leadási határidő, felosztottam a fordítást úgy, hogy minden napra ugyanannyi szövegrészlet jusson. Így nem voltam időszűkében, nem volt rajtam nyomás, hanem kellő időt tudtam szánni a fordításokra. Nem volt olyan eset, hogy ne jártam volna utána bizonyos szakkifejezéseknek, de olyan valóban előfordult, hogy sajnos nem találtam rá megfelelőt az adott nyelvre, ilyenkor, ha tehettem, vagy körülírtam őket, vagy megpróbáltam a kultúrának, nyelvnek megfelelően hasonló kifejezést találni. (DA)

Nem, nem éreztem. Amiben biztos voltam, annak nem néztem utána, amiben megkétkedtem, annak utána néztem. De nem mindig jártam sikerrel kereséskor. Ilyen helyzetekben a magyarázós fordítási módszert választottam. (JA)

Minden fordításnál úgy érzem, hogy lehetett volna még rajta dolgozni, de egyszer pontot kell tenni az utolsó mondat végére. A reáliák, sajátosan magyar kifejezések jobb megoldásához nem segített volna, ha több időm vagy energiám van. (NA)

Törekedtem beosztani és elegendő időt szánni a szövegek fordítására, ezért minden lehetséges ismeretlen kifejezésnek utána tudtam nézni. Volt arra példa azonban, hogy (német-magyar irányú fordításnál) a szótár és az internet sem nyújtott megfelelő segítséget, ekkor általában a szöveg értelmezése alapján próbáltam következtetni az ismeretlen kifejezés jelentésére. (ZA)

Bőven akadt olyan eset, ami viszonylag sok időt és energiát igényelt, míg találtam egy lehetséges, megfelelő megoldást. Lehetségesnek tartom, hogy fáradtság, vagy időhiány miatt „megelégedtem” egy kevésbé jó megoldással (ami azonban akkor, abban a szituációban, adott idő- és energiáfordítást követően a „legjobb” tűnt). (VR)

Az ötödik kérdés a nyelvi irányra és az azzal összefüggő energiabefektetésre irányult: *Érezte-e úgy, hogy valamelyik nyelvi irányban több kutatómunkára, nagyobb erőfeszítésre van szüksége a meghatározott fordítási cél eléréséhez? Ha igen, próbálja megindokolni, miért volt ez így!* A kérdés relevanciáját bizonyos szempontból csökkenti, hogy a harmadik kérdés esetében a megkérdezettek mintegy fele úgy nyilatkozott, nem volt tekintettel a fordítás során a fiktív célközönségre.

A kérdőíves vizsgálat előtt arra számítottam, hogy szinte kivétel nélkül az idegen nyelvre fordítást fogják említeni a kísérleti személyek. A megkérdezés azonban azt igazolta, amit korábban, az 5.3.6-os alfejezetben már kifejtettem a kultúraspecifikus kifejezések kapcsán: nem jelenthető ki kategorikusan, hogy a kultúraspecifikus neologizmusok csoportjánál lesz nagyobb a fordító erőfeszítése. Jelen esetben nem állapítható meg egyértelműen, hogy az idegen nyelvre fordítás okozza a több problémát. A megértés esetében ugyanis sokkal inkább a fordító kognitív környezetétől függ, melyik kifejezés fordítása és melyik fordítási irány esetében szükséges nagyobb erőfeszítést. Ezt támaszt-

ják alá az alábbi válaszok is, nem csupán a kultúraspecifikus neologizmusok vonatkozásában:

Nem, ugyanis a különböző területekről származó szövegrészletek miatt mindkét irányban azonos volt a kutakodásra szánt idő mennyisége, mivel nagyjából egyenlő arányban tapasztaltam félreértésre okot adó, fordítási nehézségként (vagy reáliaként) szereplő kifejezéseket, ezért egyik munka sem volt könnyebben kivitelezhető a másikonál. (RSz)

Attól eltekintve, hogy voltak olyan kifejezések magyarul, amelyeket nehéz volt németre átültetni [...], a németről magyarra nehezebbnek bizonyult számomra. Nem minden német mondatot tudtam magyarosítani, a többszörösen összetett birtokos szerkezetek németben remekül funkcionálnak, de ezt magyarul nem lehet így megoldani. (TR)

Nem éreztem úgy, mindkét részre ugyanannyi időt és energiát szántam. Kihívást inkább az jelentett, hogy mindkét irányban vannak olyan kifejezések, melyeket nem lehet olyan tökéletesen és frappánsan visszaadni a célnyelvben, mint ahogy az eredetiben szerepelt [...] és figyelembe kellett venni, hogy van-e a célnyelvben relevanciája a kiegészítéseknek. (SG)

Nekem mindkét irány ugyanolyan nehéznek tűnt. Talán a német fordítás megfogalmazásakor kellett több segédanyagot igénybe vennem – egynyelvű szótárt, párhuzamos szövegeket –, mert az nem az anyanyelvem. (VSz)

A kutatómunka mennyiségét nem a nyelv határozta meg. Inkább a témakör játszott szerepet abban, melyik szövegrészletnek kell jobban utána olvasnom. (Szi)

Annak ellenére, hogy nem fogalmazhatunk tehát kategorikusan, a hallgatók többsége azért úgy nyilatkozott, hogy egyértelműen az idegen nyelvre való fordítás okozta a nagyobb nehézséget. Ennek során egyrészt rámutatnak a szószintű nehézségekre, amelyekkel kapcsolatban lentebb idézek is néhány gondolatot, másrészt némelyik válasz kitér a nyelvtani problémákra, például a névelők kérdésére és a magyar jelzős szerkezetek fordítására.

Továbbá arra is ügyelni kellett, hogy a másik, a saját kultúránkhoz képest tőlünk távolabb álló kultúra szokásait és igényeit kellett figyelembe venni. (KA)

Németről magyarra könnyebb volt megítélni, hogy a problémásabb kifejezéseket mennyire szükséges magyarítani, lehetséges-e egyszerűen átvenni, hasonló képekkel visszaadni. Magyarról németre elsősorban ez okozott problémát. (HJ)

Magyar–német irányban egyértelműen több volt a kutatómunka, mivel utána kellett nézni a magyar kifejezés tartalmának, majd célnyelvi megfelelőt kellett keresni, de legtöbbször körülírással tudtam csak megoldani az egyes fordítási problémákat. (BN)

Sok olyan kifejezés/szóösszetétel volt a forrásnyelvi szövegekben, amelyet a célnyelven csak körülírva vagy épp elmagyarázva lehetett kifejezni a célnyelven. Ilyen esetekben mindig könnyebbnek éreztem, ha magyarul kellett megtalálnom a megoldást. (SztCs)

A magyar-német irányba nehezebben ment és hosszabb ideig tartott a fordítás. Ennek az lehet az oka, hogy míg a szöveg értelmét mindkét nyelven fel tudom fogni előbb-utóbb (természetesen utánajárás/kutatás után, pl. ismeretlen német kifejezések esetében), addig a magyar-német irányban pluszmunkát jelent, hogy mindezt az általam kevésbé ismert kultúrában és nyelvezen adjam is vissza. (FL)

Véleményem szerint egyforma erőfeszítést és kutatómunkát igényelt mindkét nyelv-irány, habár magyar-német irányban sokkal nagyobb kutatómunkára, nagyobb erőfeszítésre volt szükség [sic!]. Ez talán annak köszönhető, hogy a magyar eseményekről kevesebb cikk jelenik meg a német nyelvű sajtókban. Fordítva azonban más a helyzet, mivel német eseményekről számtalan magyar párhuzamos szöveget találhatunk. (HT)

Nagyon érdekes és tanulságos a fenti csoportból az alábbi két válasz is:

A magyarról németre fordítás sokkal nagyobb nehézséget jelentett. És nem azért, mert nehezebb idegen nyelvre fordítani. Egyszerűen hemzsegett az olyan szavaktól, kifejezésektől, melyek a magyar hírek, napi történések, azokkal kapcsolatos háttértudás ismeretét feltételezték. Hiába az anyanyelvem, a magyar szöveg magyar kifejezéseinek kellett sokat utánanéznem. (RuB)

Nyilvánvaló, hogy anyanyelvre, jelen esetben magyarra fordítani könnyebb. A németre fordításnál sokkal többször kellett utánanézni szavaknak, bár ezt azzal is indokolnám, hogy a fordítandó szövegek kevésbé voltak általánosak, több volt az olyan szó, amellyel még magyarul sem találkoztam eddig. (SzD)

Igaz ugyan, hogy a kultúraspecifikus kifejezések száma a kutatás magyar részében nagyobb volt, de egyébként ugyanannyi neologizmus szerepelt mindkét nyelvi irányban. A fenti szubjektív megállapítás talán azzal magyarázható, hogy a német összetett kifejezések és képzett szavak egyaránt transzparensbbek az új magyar kifejezéseknél. Ezt támasztja alá egy másik hallgató véleménye is, aki éppen a másik nyelvi iránnyal kapcsolatban állapítja meg a következőket:

A németről fordításnál az emésztett fel sok időt, hogy sokszor a német közélet eseményeire hivatkoztak a szövegek [...], ezekről a témákról pedig nem tudtam sokszor eleget a jó fordítás elkészítéséhez. (AO)

Szintén ki kell emelni az alábbi két hallgató sorait, amelyek arról tanúskodnak, hogy ha az appercepció szakasza ugyanannyi energiát emészt is fel a két nyelvi irányban, a megfogalmazás az idegen nyelvre fordítás során a legtöbb esetben nagyobb

energiabefektetést és ezáltal több időt is igényel. Ezzel kapcsolatban visszautalok a dolgozat 5.3.4-es alfejezetében említett Gile-féle effort-modellre.

Egyértelműen a magyarról németre fordítás közben. Ugyanis német nyelvre a fordítóképzés alatt sosem kellett fordítani, illetve ilyen bonyolult szövegeket még soha nem kellett német nyelven visszaadnom. A magyar szövegeknél sokszor az anyanyelvemen is nehézkes volt megértenem a nyakatekert mondatokat. (Természetesen a német szövegnél sem volt egyszerűbb a megértés, de ott legalább a megértés után a megfogalmazás már könnyebben ment.) (SA)

Igen, sokkal több időbe telt németre fordítani. Nehezen tudtam megítélni, hogy a német nyelvű célközönség számára mi hangzik idegenül. (RM)

A korábban részletesen említett három szemponthoz, a fordítással vállalt kockázathoz (5.4.4-es alfejezet), a sztenderdizációhoz (5.4.5) és a kreativitáshoz (5.4.6) szolgálat némi adalékot az alábbi érdekes válasz:

Másrészt az ember általában az anyanyelvén sokkal kreatívabb, bátrabban játszik a szavakkal, mindez idegen nyelven nem megy annyira automatikusan. (MR)

Ezt a szempontot az eddig leírtak során nem vettem figyelembe, de úgy gondolom, nagyon hasznos gondolatról van szó, amelyet mindenképpen érdemes megemlíteni és az esetleges további kutatások során felhasználni.

A hatodik és hetedik kérdés a kutatásban vizsgált kultúraspecifikus neologizmusokra és az ezekkel kapcsolatos fordítói stratégiákra, elgondolásokra és erőfeszítésre kívánt rávilágítani. Éppen ezért a két kérdésre adott válaszokat együtt tárgyalom ehelyütt. A hatodik kérdés a német kultúraspecifikus új kifejezésekkel foglalkozott: *Gondolt-e arra, hogy az alábbi német kifejezések és szövegrészek esetében adott esetben további magyarázatra, információkra lehet szüksége a célnyelvi olvasónak a megértéshez: Hymnen-Schweiger (6. példa) és Doktorsünder (22. példa)? Ha nem, miért nem? Ha igen, miként próbálta megoldani ezt a fordítási problémát?* A hetedik pedig a hasonló magyar szavakkal: *Gondolt-e arra, hogy az alábbi magyar kifejezések és szövegrészek esetében adott esetben további magyarázatra, információkra lehet szüksége a célnyelvi olvasónak a megértéshez: biodíszlet (2. példa); panelprogram (5. példa); Ügyfélkapu (6. példa); üvegseb-törvény (7. példa); zsebszerződések (20. példa)? Ha nem, miért nem? Ha igen, miként próbálta megoldani ezt a fordítási problémát?*

A kérdésekre adott válaszokból kitűnik: a kísérleti személyek többsége gondolt rá, hogy további információkkal kell szolgálnia a kifejezések megértéséhez. Sokan vannak azonban olyanok is, akik bizonyos szavaknál „igen”-nel, más kifejezéseknél pedig „nem”-mel válaszoltak, így nem lehet pontos számadatokat megállapítani. Azok közül, akik „nem”-mel válaszoltak (és így sok esetben szó szerinti fordítást készítettek), indokként említették, hogy számukra érthető volt a kifejezés (ha máshogy nem, akkor a kontextusból), vagyis abba a hibába estek, hogy nem a célnyelvi olvasó helyébe képzeltek magukat, hanem a saját háttértudásuk és információik alapján dolgoztak.

Ez már önmagában az egynyelvű kommunikáció esetében is problémákhoz vezet, két nyelv között pedig rengeteg félreértésre és meg nem értésre adhat okot. A gondolat összecseng Heltai megfogalmazásával, amelyet a dolgozatban korábban már idéztem: a kommunikációs helyzetben nem mindig sikerül elérni az optimális relevanciát. Ilyen esetnek nevezhető az, ha a kommunikátorok „túlbecsülik vagy alábecsülik a beszédpartner ismereteit” (Heltai 2009a: 14). A kérdőíves vizsgálatból példaként az alábbi válaszokat említem:

A kifejezéseket kibontottam valamelyest, de nem fűztem hozzájuk magyarázatot, arra alapozva, hogy első olvasásra én magam is úgy hiszem megértettem a részleteket, a teljes cikkek elolvasása, vagy alaposabb háttértudás nélkül. [...] valószínűleg befolyásolt a saját háttértudásom. (HJ)

Nem minden esetben éreztem szükségét magyarázatnak, ugyanis a célközönség rendszeres újságolvasókból áll, akik feltehetőleg napi szinten követik a nemzetközi eseményeket, híreket, így tudják, hogy miről van szó, elég tájékozottak hozzá. (NÁ)

Úgy véltem, hogy ezt a jelenséget a magyarban és a németben is egyformán megértik, valamint univerzális jelenség, ezért nem láttam szükségét magyarázatnak: biodíszlet – „Biodécoration”, panelprogram – Program für Paneelhäuse [sic!], üvegzeb-törvény – Glastaschegesetz [sic!], zsebszerződések – Taschenverträge. (JA)

Nem éreztem szükségesnek, ugyanis a szövegrészekből többé-kevésbé kiderül, hogy mit kell ezek alatt a kifejezések alatt érteni. Előfordulhat, hogy ezt magyar anyanyelvüként nem tudtam helyesen megítélni, és a magyarul nem beszélők számára mégsem lenne érthető a német nyelvű fordítás. (AO)

Őszintén szólva, nem. Talán azért, mert én értettem/érteni véltem ezeket a szavakat és nem gondoltam bele, hogy magyarázni kéne, annak ellenére, hogy valószínűleg nem a legmegfelelőbb német szavakat használtam a fordításra. (SA)

Nem hinném, hogy további információkra van szükség. Amikor a német olvasók találkoznak ezekkel a szavakkal, semmivel sincsenek előnyben a magyar olvasókkal szemben. Ezek a kifejezések nem terminusok, nem ország specifikusak, pusztán kreatív szavak. Önmagukban persze nem lehet tudni, hogy mit is jelentenek, de a

szövegek témája miatt egyértelművé válik a jelentésük. Így szerintem a szó szerinti fordítás is elegendő. (SzD)

Ezekben az esetekben úgy gondoltam, nincs szükség magyarázatra, mert ezek az információk a magyar sajtóban is megjelentek. Abból indultam ki, ha valaki számára ez nem érthető, utána néz bővebben a témában. (VSz)

Van, aki azonban éppen azért nem írt magyarázatot (elsősorban a *biodíszlet* magyar neologizmus esetében), mert számára sem volt egyértelmű a kifejezés jelentése – ez szintén komoly aggályokat vet fel a fordítás esetében. Ezzel kapcsolatban visszautalok N. Tóth korábban idézett szavaira, miszerint a fordító nem bízhat abban, hogy ha ő nem értette meg a forrásnyelvi szöveget, majd a célnyelvi szöveg olvasója megérti azt (N. Tóth 2010: 62).

A „biodíszlet” a magyarban sem bevett kifejezés, így a magyar olvasó is csak következtethet arra, mit jelent valójában. Ezek miatt szerintem nem szükséges további magyarázatot hozzáfűzni és elegendő, ha lefordítom a szót. Így a német olvasó ugyanúgy egy szokatlan kifejezéssel találkozik, amelyet magának kell értelmeznie. (BK)

biodíszlet (2. példa) Ez számomra sem volt teljesen világos, csak a politikusokra jellemző nyelvhasználat részének tekintettem, amit ha szó szerint fordítunk, ugyanazt a bizarr szellemtelenséget tükrözi. (GA)

Gondoltam rá, de ezeknek a német nyelvre történő átültetése sokkal nagyobb fejtörést okozott, mint a másik irányban, bele is tört a bicskám a feladatba. (VF)

Amiért nem írtam ezekhez a kifejezésekhez magyarázatot [...], hogy a magyar olvasóközönségnek sem mindig egyértelmű, mit is jelent pontosan a kifejezés. (ÖT)

Az összes felhozott példa esetén gondoltam erre. Az elsónél nem sikerült megvalósítanom, mert a magyar szöveg alapján nem derült ki számomra, hogy ez pontosan mit is jelent. (KA)

Többen voltak olyanok is, akik például a *zsebszerződések* vagy az *Ügyfélkapu* kifejezés esetében hivatkoztak a német internetes találatokra (*Taschenverträge; Kundentor*), de nem vették figyelembe, hogy míg az elsőre zömében osztrák oldalakról származó találat van és nem feltétlenül érthető minden német anyanyelvű számára, addig az utóbbi szó ebben a formában leginkább magyar oldalak német nyelvű változatában található csak meg:

zsebszerződés=Taschenvertrag, főleg osztrák nyelvű lapok cikkeztek így erről a magyar jelenségről, de biztos vagyok benne, hogy itt teljes mértékben ugyanarról van szó, ezért nem szorult további magyarázatra. (SG)

Az Ügyfélkapu kifejezést rövid internetes keresés után megtaláltam Kundentor vagy Kunden-Login-ként, így ez szerintem másnak sem okozhatott problémát, és magyarázat sem kell hozzá, mert nagy általánosságban mindenki tudja, mire szolgál. (NL)

A „nem”-mel válaszolók másik része ismét csak az időhiányra hivatkozott. Jól láthatóan ez a legfontosabb szövegen kívüli tényező, amely befolyásolja a nyelvi közvetítők munkáját:

[...] nem volt elegendő időm, hogy kimerítő magyarázatokat adjak. Eszembe jutott, hogy talán nem lesz teljesen egyértelmű a célnyelvi olvasó számára a fordítás, de időhiány miatt lefordítottam szó szerint és a legtöbb helyen idézőjelbe raktam ezeket a kifejezéseket. (PR)

A két kifejezést semmiképp nem lehetett ilyen formában („himnusz-néma”, „doktori-bűnös”) visszaadni, tehát az ember vagy töri a fejét sokáig, hogy lehet-e magyarul alkotni rájuk valami érthető kifejezést, vagy inkább csak megmagyarázza, ami gyorsabb. (RJ)

Az üvegzséb-törvényt és a zsebszerződéseket csak időhiány miatt nem magyaráztam. (HM)

A biodíszlet és a panelprogram kifejezést nem magyaráztam meg, mert már nem volt elegendő időm a fordításra. [...] Az üvegzséb-törvényt szintén nem magyaráztam meg, csak idézőjelbe tettem a németre fordított kifejezést, a zsebszerződéseknél pedig maradtam a „sogenannte Taschenverträge” kifejezés használatánál, szintén az időhiány miatt. (KoV)

A következő csoportba pedig azok sorolhatók a nemleges választ adók közül, akik nem mertek, illetve nem akartak „hozzákölteni” a forrásnyelvi szöveghez – vagyis ismét csak a saját erőfeszítésüket tartották szem előtt –, és adott esetben még azzal is számoltak, hogy emiatt kevésbé lesz érthető a fordítás a célközönség számára. A relevanciaelmélet alapján ez a gondolat nem helytálló, hiszen a forrásnyelvi szöveg szerepe leginkább az, hogy segítséget nyújtson a célnyelvi szöveg megalkotásában, és nem olyan mintáról van szó, amelyet feltétlenül hűen szükséges visszaadni (Gutt 2000: 105).

Lehetséges, attól függően ki mennyire ismeri a háttér-információkat. Viszont a fordításban sem lehet nagyon eltérni a szövegtől, ezért hagytam a tömör megfogalmazást. [...] próbáltam ragaszkodni az eredeti szöveghez és nem „hozzákölteni”. (MK)

Nagy általánosságban elmondható ezekről az esetekről, hogy amennyiben magyarázatra lenne szükség, akkor sem érdemes belemenni, mert nem lehetne olyan tömör magyarázatot adni, amivel nem törnénk meg túlságosan a szöveget. (NL)

[...] úgy gondolom, hogy szükség lett volna a magyarázatra. Az ok azonban, amiért ezeket mégis kihagytam és helyettük csak a fordítást írtam le az az, hogy véleményem szerint egyik szót sem lehetett volna annyira tömören összefoglalni, hogy az illeszkedjen a megadott szövegrészbe. Úgy gondolom a magyarázat hosszabbra sikerült volna, mint maga a célnyelvi szöveg. (TF)

Néhány esetben (pl.: biodíszlet) úgy gondoltam, hogy a szó szerinti fordítás helytálló, elsősorban azért, mert magyarul is eléggé zavaros a kifejezés jelentése és hosszú magyarázata a német fordítás értelmét veszélyeztette volna. (ZA)

A pozitív választ adók pedig az alábbiakkal magyarázták a további információk beépítésének és a szó szerinti fordítás elkerülésének szükségességét:

A két példa esetében a magyarázatot beleékeltem a fordításba, úgy éreztem, ha tükörfordítással oldom meg ezeknek a kifejezéseknek a fordítását, akkor nem lett volna elég homogén a célnyelvi szöveg. (SztCs)

Igen. [...] ha ezeket a kifejezéseket lefordítjuk a célnyelvre, (főként a tükörfordításra gondolok itt), akkor azok egy német olvasó számára valószínűleg nem mondanak semmit, ezért, vagy tükörfordítást alkalmaztam és zárójelben megmagyaráztam a fogalom jelentését, vagy eleve magyarázó fordítással oldottam meg a problémát. (DK)

Igen, a második példa tekintetében különösen, ezért itt magyarázó fordítást alkalmaztam. Biztos vagyok benne, hogy ez a botrány nem ismert egy átlag magyar olvasó számára. Az első példánál inkább az értelmes megfogalmazás végett fogalmaztam bővebben, hogy így érthető legyen fennakadás nélkül is, miről is van szó. [...] Mindegyik esetében magyarázó fordítást alkalmaztam. Szerintem azért van erre szükség, mert a német olvasó számára ezek ismeretlen fogalmak, hiszen csak magyar viszonyokra használatosak, és enélkül nem lett volna hírértéke a szövegrészletnek egy német számára. (FL)

Igen. A fordításnál igyekeztem körülírni a problémát, bővítve fordítottam. (FCs)

A fent említett szövegrészek esetében feltétlenül fontosnak tartottam, hogy a célnyelvi olvasó további magyarázatot, információkat kapjon a kifejezésekkel kapcsolatban. Ezt általában körülírással oldottam meg, mely során megmagyaráztam a kifejezést az adott kontextusban. (HT)

A nyolcadik és egyben utolsó kérdés az esetleges további, a célnyelvi olvasót segítő, az ő energiárfordítását csökkentő erőfeszítésre, illetve az 5.4.2-es alfejezetben említett ismeretközvetítés jelenségére vonatkozott: *Volt-e olyan szövegrész a fordítás során, amely esetében úgy érezte, ha nem is feltétlenül szükséges, de szeretne bővebb háttérinformációkat közvetíteni a célnyelvi olvasónak? Ha igen, miként járt el ennek*

során? A válaszok ebben az esetben ismét körülbelül fele-fele arányban oszlanak meg. A „nem”-mel válaszolók közül többen ismét az időhiányra hivatkoztak, számos kísérleti személy pedig azzal indokolta ezt, hogy a szöveghűség miatt nem mert hozzátenni semmit:

Nem éreztem, hogy erre szükség lenne. Megpróbáltam megőrizni a szövegrészek tömörségét, ezért nem fűztem sehová semmilyen háttérinformációt. (AO)

Ha volt is ilyen rész, az eredetiben sem volt bővebben kifejtve, és nem mertem „hozzákölteni” a célnyelvihez sem. (MK)

Nem, igyekeztem teljesen szöveghű maradni. Nem szolgáltatam egyetlen esetben sem plusz információt az adott témával, avagy kifejezéssel kapcsolatban. (RSz)

Végül olyan válasz is akadt, amely arra utalt, hogy nem a fordító feladata, hogy magyarázzon:

Ha magyar anyanyelvű olvas német újságot vagy híreket, ott sincs minden megmagyarázva. Egy újságcikknek nem a magyarázatokról kell szólnia. Gyakori újságolvasók révén [sic!] pedig feltételezhető, hogy tisztában vannak a háttérrel. Ha nem, azt nem a fordító dolga elmagyarázni. Pláne, ha a fordító sem 100%-an [sic!] biztos benne. Ilyen esetben jobb nem magyarázni, mint rossz, valótlan magyarázatot fűzni hozzá. (NÁ)

Ez utóbbi hallgató azonban nem vette figyelembe azt a tényt, amelyre a dolgozatban már utaltam: a szöveg szerzője eredetileg egy másik célközönségnek hozta létre az adott szöveget, és a fordító az, aki ideális esetben ismeri, vagy legalábbis fel tudja mérni mindkét célközönséget a fordítási helyzetben.

Az igenlő válaszok egy része a korábban említett kifejezéseket hozta fel példaként, amelyekre most nem térek ki bővebben. Érdekesebb ebből a szempontból az eddig nem említett kifejezések, szófordulatok sora, amelyek esetében úgy érezték a hallgatók, további magyarázatra van szüksége a célnyelvi olvasónak. Ezek a következők voltak:

Néhány fogalmat szükségesnek tartottam megmagyarázni, pl. dpa hírügynökség, Tageszeitung Népszabadság, Non-Profit Gesellschaft Magyar Közút kht., a pártok neveit mindig megadtam a célnyelven is: MDF (Ungarisches Demokratisches Forum), KDNP (Christlich-Demokratische Volkspartei), CDU (Kereszténydemokrata Unió). (SztCs)

MDF, SZDSZ pártneveket teljes alakban leírtam németül, Magyar Közút Kht nem fordítottam le, mert neveket nem fordítunk, viszont zárójelben odaírtam a németül [sic!]. (TR)

A politikai pártok és más megnevezéseknél úgy gondoltam, hogy a forrásnyelven adom meg a párt rövidített nevét, zárójelben pedig a célnyelven a teljes nevet. (JA)

Ilyenkor elolvastam a mellékelt linken található újságcikket, melynek segítségével érthetővé vált a szöveg egésze. Ennek során az elolvasott újságcikkből vett néhány információval kiegészítettem a célnyelvi szöveget, hogy az érthető legyen. Így történt ez például a német-magyar fájl 23. szövegének esetében is, amelyben például a „Gunter Sachs” és a „Hart aber fair” nevek háttérinformáció nélkül aligha lettek volna érthetőek a célnyelvi olvasó számára. (HT)

Például a dpa-t érdemes német hírügynökségnek fordítani, mivel a rövidítést esetleg nem ismeri mindenki. A „Hart aber fair” után is érdemes megemlíteni, hogy ez egy talkshow, mivel a magyar olvasók nem ismerhetik, még ha esetleg rá is jönnek a szövegből. Az IWES-nél is megemlíthető zárójelben, hogy ez minek a rövidítése, és ne az olvasónak kelljen utánajárni. (SzD)

Igen, leginkább a tulajdonneveknél: BKV (Budapester Verkehrsgesellschaft), Gebäude von Vigadó (Konzertsaal an der Donau-Ufer [sic!]), Syma-csarnok (ein Veranstaltungszentrum), Millenáris Park (ein großes Komplex [sic!] für kulturelle Programme). (HR)

Igen, pl. a „Berlin Mitte nevű kerületében” ill. „A Hackescher Markt-on – Berlin Mitte egyik központi terén – körülbelül...”.

A fenti esetekben szerintem nem szükséges megadni bővebb információkat. Itt azonban abból indultam ki, hogy egy magyar olvasó számára nem feltétlenül egyértelmű, Berlinben milyen nevű kerületek és terek vannak, ezért beékeltem néhány plusz infót. (SG)

Igen, például a német-magyar fordítási irány 6. szövegénél, itt úgy gondoltam, hogy a Mitte kifejezés szó szerinti fordítása a magyar célnyelvi olvasó számára nem érthető, ezért szintén a körülírás módszerét alkalmaztam. (ZA)

A német-magyar fordításoknál [...] néhány apróbb kiegészítést toldottam hozzá például a különböző német pártok, televíziós csatornák, bankok, szervezetek neveihez, hogy így jobban megértsék az olvasók a szöveget. A 14-es rész esetében például azért volt szükség a két párt nevének a beszúrására, mert az olvasók a „grünen/roten Lager” szó szerinti fordításából nem biztos, hogy felismerték volna a két pártot. (TF)

6.4 A megfogalmazott hipotézisek igazolása, illetve cáfolata

Az 1.4-es fejezetben a korábban megválaszolt öt kutatási kérdésen túl öt hipotézist fogalmaztam meg a doktori kutatásra vonatkozóan. Az első (H1) úgy szólt, hogy a kísérleti személyek a jobb érthetőség érdekében kerülnek a célnyelvi neologizmust, ezért gyakori lesz a 4.3-as fejezet (2)-es számú stratégiájában részletesebben meghatározott fordítói eljárás, vagyis az ekvivalens, de nem neologizmusnak minősülő célnyelvi kifejezés

használata. Az elvégzett kutatás alapján a hipotézis teljes mértékben igazolást nyert, hiszen az ekvivalens kifejezés használata mindkét nyelvi irányban a leggyakrabban alkalmazott fordítási stratégia volt (430, illetve 419 eset). A jelenség valószínűsíthetően valóban azzal magyarázható, amit Niska (1998) megfogalmazásában korábban már idézetem: a nyelvi közvetítők körében bizonyos fokú konzervativizmus tapasztalható az új kifejezések célnyelvi visszaadása kapcsán. Ezt támasztja alá a kérdőíves vizsgálat során adott válaszok egy része is.

A H2-es hipotézis szerint: összefüggésben a H1-es hipotézissel szintén magas lesz a szó szerinti, vagyis minimális fordítás aránya, amely arra utal, hogy a fordító kis erőfeszítést mutatott a neologizmusok átültetése során. Ez a hipotézis is igazolást nyert a kutatásban, hiszen a szó szerinti fordítás, amely a célnyelvi neologizmusok és az ekvivalens kifejezések használatának stratégiája kapcsán értelmezhető, összesen 266, illetve 280 esetben fordul elő a két nyelvi irányban. Ezzel – ha egyfajta külön eljárásaként tekintünk rá – ez a stratégia volt a negyedik, illetve harmadik leggyakoribb eljárás a kísérleti személyek körében, amely tehát idegen nyelvre fordítás során a kutatás alapján gyakoribb művelet, mint az anyanyelvre történő fordításakor. A százalékszámítás segítségével pedig arra is rámutattam, hogy mindegyik hallgatói csoportban közel azonos, 15-20 százalékos körüli a szó szerinti fordítás aránya az összes stratégiához viszonyítva, mindkét nyelvi irányban.

Ehhez még hozzátehetjük azt a gondolatot is, mely szerint a körülírás esetében is gyakran tapasztalható a szó szerinti megfogalmazáshoz való ragaszkodás a kísérleti személyek részéről (ld. pl. a *bűnfertőzött* melléknév).

A harmadik hipotézis (H3) szerint a 4.3-as fejezetben meghatározott fordítói stratégiák közül a célnyelvi neologizmus használata csupán elvétve fog előfordulni a megoldások között, mivel a fordítók a nyelvi konzervativizmusra törekszenek és ódzkodnak a merőben új megfogalmazásoktól (ld. 5.4.4-es alfejezet). Ez összhangban lett volna a Niska-féle konzervativizmus elvével is, aki szintén úgy fogalmaz, hogy az új szavak teremtése a legritkább stratégia (Niska 1998). A megfogalmazott hipotézisek közül azonban ez bizonyult a legproblematisabbnak, és összességében nem is igazolható: a célnyelvi új kifejezés használata ugyanis az ekvivalens kifejezés és a körülírás után 268, illetve 256 esettel a harmadik leggyakoribb eljárás lett.

A feltevés megfogalmazásakor úgy gondoltam, a fordítók a H2-es hipotézisnek megfelelően előnyben részesítik majd a szó szerinti fordítást, de annak során tekintettel

lesznek a nyelvtani, nyelvhasználati lehetőségekre és szabályokra. A kutatás azonban azt mutatta ki, hogy gyakran akkor is ragaszkodnak a szó szerinti fordításhoz, amikor azzal nyelvi vagy nyelvhasználati normát sértenek. A részletesen ismertetett kutatási anyagból ezzel kapcsolatban csak az alábbi kirívó példákat említeném: *Arbeitsmarkt-Delle* (munkaerő-piaci horpadás), *Ausstiegskorridor* (kilépési folyosó), *Stimmenstaubsauger* (szavazatporszívó), *panelprogram* (Panelprogramm), *üvegseb-törvény* (Glastaschengesetz), *zsebszerződés* (Taschenverträge).

A megállapítás némileg ellentmond a fentebb említett Niska-féle elgondolásnak is, amelyet a H1-es hipotézis kapcsán bizonyítottam láttam. Ezt a kisebb ellentmondást – többek között a kérdőíves vizsgálat alapján – azzal lehet talán magyarázni, hogy a szó szerinti (Heltai szavaival élve: minimális) fordítás iránti törekvés erősebbnek bizonyul, mint a konzervatív megoldás iránti. A kérdőív kiértékelése kapcsán több esetben rámutattam már arra, hogy a fordítók saját energiaráfordításuk csökkentését, illetve minimalizálását tartották szem előtt (adott esetben a célközönség és annak erőfeszítésének kárára is).

Ezzel a hipotézissel kapcsolatban azonban mindenképpen vissza kell utalnom az 1.1-es fejezetben leírtakra is, vagyis hogy még kevés rutinnal és tapasztalattal rendelkező fordítóhallgatókról van szó, akik közül két csoport a második idegen nyelvére fordított a kutatás során. Igaz ez akkor is, ha a szó szerinti fordítás aránya mindegyik csoportban 15-20 százalék körül mozog. Ez is szolgálhat némi magyarázattal a fenti kisebb ellentmondásra. Mindenesetre a H3-as hipotézist az elvégzett kutatás alapján meg kell cáfolnom.

Az utolsó előtti hipotézis (H4) arra vonatkozott, hogy a fordítási megoldások körében a kutatásba bevont kultúraspecifikus kifejezések ellenére elenyésző lesz a magyarázó fordítások aránya, vagyis amikor a fordító megemlíti a forrásnyelvi kifejezést és meg is magyarázza azt (ld. 4.3-as fejezet). Döntési helyzetben inkább választja a körülírással egybekötött magyarázatot a forrásnyelvi kifejezés megemlítése nélkül. Német–magyar irányban csupán egy, magyar–német irányban összességében 41 esetben alkalmazták a fordítók ezt az eljárást, de ebből 23 az *Ügyfélkapu* magyar neologizmus német fordítására esik. Vagyis ez a stratégia még így is messze elmarad a fent említett stratégiák gyakoriságától. Különösen igaz ez, ha a hipotézisben említett módon összevetjük a magyarázó fordítást és a körülírást: utóbbi mindkét nyelvi irányban a második leggyak-

rabban alkalmazott módszer (353, illetve 388 eset). Ezek alapján tehát a H4-es hipotézis szintén igazoltam az elvégzett kutatás segítségével.

Az utolsó hipotézis szerint (H5) a nyelvi közvetítők nem tartják be a fordítás során a relevancia elvét abból a szempontból, hogy kis erőfeszítést tanúsítanak a neologizmusok átültetésével kapcsolatban (H2-es hipotézis), illetve mintának tekintik a forrásnyelvi szöveget és nem vonatkoztatnak el tőle (Gutt 2000: 105). Ezt a feltevést a H2-es és H3-as hipotézisen keresztül igazoltam, hiszen a fent leírtaknak megfelelően jól látszik: a fordítók sok esetben még akkor is ragaszkodtak a szó szerinti fordításhoz (így célnyelvi neologizmust alkotva), ha ezzel sértették a nyelvi, nyelvhasználati normákat.

Mindez arra utal, hogy saját erőfeszítésüket próbálták csökkenteni, és igazolja Heltai korábban idézett megállapítását, mely szerint a nyelvi közvetítő – függetlenül attól, rutinos vagy kezdő fordítóval van-e dolgunk – „először mindig a szó szerinti fordítással próbálkozik, és ha megfelelőnek találja, akkor nem is keres tovább” (Heltai 2009a: 19). Az 5.3.6-os alfejezetben már szintén idézett monitor modell pedig úgy kapcsolódik ehhez a gondolathoz, hogy a szó szerinti fordítást követően a kísérleti személyek a jelek szerint vagy nem ellenőrizték a fordítást a monitor segítségével nyelvi, nyelvhasználati szempontból, vagy az nem jelzett semmilyen problémát a fordítóknak, így nem is hajtottak végre javítást.

Az elvégzett kérdőíves vizsgálat alapján mindkét említett válasz lehetségesnek látszik: a kísérleti személyek egyrészt sok esetben számoltak be időhiányról és arról, hogy sok időt emésztett fel a kutatómunka és a fordítás (így az evaluációra már nem maradt megfelelő mennyiségű energia). Másrészt többen – elsősorban a német C-nyelvvel rendelkező hallgatók – utaltak arra is, hogy nem vagy csak ritkán dolgoznak a második idegen nyelvükre, nyelvtudásukat hiányosnak érzik.

A leírtak összecsengenek az 5.3.4-es fejezetben Hatim és Mason alapján az evaluációról írtakkal, mely szerint a fordítónak három szempont szerint kell értékelnie saját tevékenységét, mielőtt késznek nyilvánítja azt: az olvashatóság, a diskurzusra vonatkozó célnyelvi konvencióknak való megfelelés, valamint a fordítás céljának való megfelelés szempontjából (Hatim és Mason 1990: 22), ami jelen esetben sokszor nem történt meg. Különösképpen azért sem, mert a kérdőív válaszai szerint a kísérleti személyek mintegy fele nem tulajdonított különösebb szerepet a fordítás meghatározott céljának.

A fentiek természetesen azt is jelentik – még ha ezt a kérdést a jelen dolgozatban nem vizsgáltam is explicit módon –, hogy a kutatási eredmények alapján a szó szerinti fordítást adó helyzetekben várhatóan jelentősen megnő a célnyelvi olvasó energiaráfordítása. Ezzel kapcsolatban visszautalnék a fent említett, kirívó szó szerinti fordításokra (*munkaerő-piaci horpadás* stb.), amelyek nagy mértékben megnehezítik a célnyelvi olvasó számára a megértést.

Ugyanez igaz a helyenként előforduló félrefordításokra, amelyek gyakorlatilag lehetlenné teszik a megértést a célnyelvi olvasó számára, de legalábbis jelentős mértékben megnövelik az ehhez szükséges energiaráfordítást. Mint már a kutatás ismertetése elején említettem, ezek a félrefordítások azt jelzik: a fordító nem fordított megfelelő mennyiségű energiát a korábban említett apperceptációs szakaszra, hiszen a hibák zömében nyelvtudásbeli hiányosságokra, félreértelmezésre vezethetők vissza.

7. Értékelés és konklúzió

Disszertációmban a neologizmusok fordításának kérdésével foglalkoztam német–magyar és magyar–német irányban. A kutatások alapján megállapítható, hogy eddig nem sokan foglalkoztak ezzel a témával, ellentétben a neologizmusok kérdésével általánosságban. Jelen dolgozatomban azonban ezt a nem túlzottan kutatott témát összekapcsoltam egy olyan elméleti modellel, amelyet eddig többen alkalmaztak a fordítástudomány területén: a relevanciaelmélettel. A szakirodalmi áttekintés alapján ez idáig egyetlen olyan kísérlet született, amely megpróbálta adaptálni a relevanciaelméletet az új kifejezések átültetésére (Vermes 2006). Ez a kísérlet azonban egy viszonylag rövid tanulmány formájában, angol–magyar nyelvpárban és csupán egy fordítási irányban készült. Ráadásul Vermes munkája a műfordítás területéhez sorolható, nem pedig a mindennapi életet, a politikai, gazdasági, műszaki stb. változásokat tükröző sajtófordítás műfajához.

Ez alapján először részletesen feltártam és véleményeztem a dolgozat témájához kapcsolódó szakirodalmat. Ennek során nem csak a neologizmusokkal kapcsolatos eddigi fontos megállapításokra tértem ki, de azok fordításával összefüggésben született munkákra is – amilyenek magyar nyelven az eddigi kutatásaim szerint nem születtek. A szakirodalom és a korábbi teszt kutatás (Zachar 2011c) alapján meghatároztam a neologizmusok átültetésével kapcsolatos lehetséges fordítási stratégiákat. A disszertáció elméleti részében felvázoltam továbbá a relevanciaelméletet annak előzményeivel, kitértem a fordítástudomány terén történő alkalmazására, majd összekötöttem az elméletet a neologizmusok fordításának kérdésével.

A dolgozat második felében direkt (lefordítandó szövegrészek) és indirekt (kérdőíves vizsgálat) kutatási eszközzel végeztem el a kutatást a korábbiakban leírtak szerint. A kutatás elméleti haszna egyrészt egyértelműen a két fent említett, nem túlságosan kutatott téma összekapcsolása. Ezen túlmenően pedig a disszertáció elején megfogalmazott kutatási kérdések megválaszolása, valamint a megfogalmazott hipotézisek bizonyítása, illetve cáfolata. Négy hipotézist sikerült bizonyítani a kutatás kapcsán, egy hipotézist pedig a végrehajtott kutatás alapján meg kellett cáfolnom.

Az értekezés a fenti elméleti megállapítások mellett véleményem szerint gyakorlati haszonnal is jár. A doktori kutatás keretében végrehajtott kísérlet maga és a dolgozat a fentiekén túlmenően ugyanis egyfajta áttekintést nyújt az elmúlt évek nyelvi változá-

sairól. A magyar nyelvű vonatkozások ugyan az ismertett publikációkból már ismeretek, de az elmúlt évek német nyelvű neologizmusainak tárgyalása ilyen formában tudtommal magyarul ez idáig nem történt meg.

Emellett az elvégzett kutatás eredményei véleményem szerint kiválóan alkalmazhatók a fordítóképzésben is. A nyelvi közvetítőknek ugyanis folyamatosan lépést kell tartaniuk a nyelvi változásokkal, ismerniük kell a legújabb kifejezéseket és azok lehetséges fordításait ahhoz, hogy később megfelelő fordításokat tudjanak készíteni. Ezt konkrét, a saját fordítói tapasztalatból származó példával is tudtam illusztrálni.

Ha az eredményeket követően rátérünk a kutatás lehetséges további irányára, akkor a teljesség igénye nélkül az alábbiakban ismertetett területeket említhetjük. Mivel korábban részletesen kitértem arra, hogy egy eddig gyakorlatilag feltáratlan, szűk kutatási területről van szó, ezért számos lehetőség áll más kutatók és az én rendelkezésemre is, hogy további vizsgálatokat végezzünk a témával kapcsolatban, kibővítsük a kutatások körét.

Jövőbeli kutatás tárgyát képezheti például annak vizsgálata, mutatkozik-e különbség a kutatási kérdésekre adott válaszok és a hipotézisek bizonyítása, illetve cáfolata tekintetében abból a szempontból, hogy fordítóhallgatók helyett professzionális fordítók készítik el az adott, neologizmusokat tartalmazó szövegrészek fordítását. Erre jelen kutatásban az 1.5-ös alfejezetben részletesen kifejtett okokból nem volt lehetőség.

A későbbiek során ezen nehézségek kiküszöbölését úgy tudom elképzelni, ha olyan, új kifejezéseket tartalmazó forrásnyelvi szövegeket keresek, amelyeket professzionális fordítók már korábban lefordítottak. Ilyen módon talán össze lehetne kapcsolni a két szempontot – neologizmusok és profi fordítók –, ám ebben az esetben nyilvánvalóan további nehézségek merülnének fel: például az, miként lehet felkutatni az ilyen forrásnyelvi szövegeket, vagy az, mennyire tekinthetők újak, a közelmúltból származónak az azokban szereplő új kifejezések stb. Hiszen a mostani kutatásban erre gyakorlatilag garanciát jelentettek a vizsgálati korpusz alapját képező német és magyar neologizmus-gyűjtemények.

Második pontként ki lehetne terjeszteni a kutatást természetesen más nyelvekre is, és a bevont idegen nyelvek jellemzői alapján hasonló vizsgálat keretében ellenőrizni a hipotéziseket, illetve a jelen dolgozatban tett megállapításokat. Ezzel párhuzamosan pedig növelni lehetne egyrészt a kutatás alapját képező szóanyag terjedelmét, másrészt a kísérletben részt vevő személyek körét is annak érdekében, hogy adott esetben szignifi-

káns eredményeket kapjunk. Ehhez a ponthoz sorolnám továbbá azt is, hogy az 5.4-es fejezetben említett tényezők adott esetben mélyinterjúk segítségével is vizsgálhatók, hiszen így talán még pontosabb (bár minden bizonnyal nagyon szerteágazó) válaszokat kaphatnánk a felvetett kérdésekkel kapcsolatban.

Harmadikként: vizsgálható, mutatkoznak-e eltérések az eredmények tekintetében akkor, ha a kísérleti személyek előbb szóban (kvázi blattolási, illetve tolmácsolási helyzetben), majd írásban készítik el a szövegrészek magyar, illetve német fordítását. Előbbi esetben ugyanis a korábbiakban ismertettnél is jobban megnő az időtényező szerepe. Természetesen ebben a helyzetben további kritériumok alapján kell lefolytatni a későbbi vizsgálatot, hiszen nem támaszthatunk azonos követelményeket a szóbeli és az írásbeli translációval szemben.

Negyedik lehetséges területként a kutatást ki lehetne egészíteni a célközönség és a szöveg recepciójának, megértésének pontosabb és részletesebb elemzésével. Ahogyan azt a disszertáció elején, az 1.1-es pontban már leírtam, a vizsgálat középpontjában maga a nyelvi közvetítő állt, és csupán rajta keresztül a célközönség. A feldolgozási erőfeszítés mértékét azonban végső soron csak úgy határozhatjuk meg, ha összehasonlító szövegértési kísérleteket is végzünk (Heltai 2005: 55). Ezek mellett a kérdés kutatása történhetne hasonló módon, mint a jelen dolgozatban a fordítók esetében, vagyis kérdőíves módszerrel, vagy éppen különböző tesztekkel, kérdéssorokkal, mint amilyeneket Heltai is említ.

Végül további lehetséges kutatási irány annak vizsgálata, van-e eltérés a sajtónyelvi és az egyéb szövegtípusokban előforduló neologizmusok fordítása, illetve az ezek fordításával kapcsolatos erőfeszítés között. Ehhez a szaknyelvi neologizmusok kutatása során – a jelen dolgozatban tárgyaltakhoz hasonlóan – fel kell tárnai a szakszövegek jellemzőit, szélesebb körben kell bevonni a terminológiai vizsgálatokat. Ráadásul ennél többre is szükség van: teljesen át kell gondolni a fordító és a célközönség szempontjával kapcsolatos megállapításokat, hiszen ebben az esetben utóbbi szakemberekből áll, ahogyan a szöveg szerzője is vélhetően az. Ebben a fordítási helyzetben egyedül a fordító az, aki bizonyára az esetek nagy többségében nem szakember az adott területen.

Ahogyan látható, a fent leírtaknak megfelelően további lehetőségek mutatkoznak az elvégzett kutatás folytatására vagy újragondolására a jövőben. Igaz ez egyrészt a relevanciaelmélet alkalmazására, de a neologizmusok témájára is általában, hiszen a neo-

logizmusokkal foglalkozó (fordítás-) kutatóknak nem kell attól tartania, hogy kifogy majd a kutatási anyagból. Ahogyan Minya megállapítja:

Összességében az új szavak születésének elsődleges oka az emberi gondolkodásban keresendő. A nyelvet beszélő közösség társadalmi életében bekövetkező változás és differenciálódás, s az ennek nyomán felbukkanó új fogalmak, értelmi árnyalatok kifejezésének kényszerítő szüksége hozza létre a neologizmusokat. (Minya 2003: 7)

Bízom benne, hogy jelen disszertációmmal sikerült felvázolnom és összekötnöm ennek az említett emberi gondolkodásnak két szeletét: egyrészt a német, illetve magyar neologizmusok világát, másrészt a másik nyelvre történő lefordításukat és a nyelvi közvetítők ezzel kapcsolatos erőfeszítését.

Források

- Lemnitzer, L. 2000–. *Die Wortwarte*. www.wortwarte.de; letöltve: 2013. 02. 13.
- Minya K. 2007. *Új szavak I. Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Minya K. 2011. *Változó szókincsünk. A neologizmusok több szempontú vizsgálata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Molnár Csikós L. 2008. *Divatszavak – 222 újszerű szó és szójelentés részletes magyarázata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

Bibliográfia

- Aitchison, J. 1994. *Words in the mind. An introduction to the mental lexicon*. Oxford & Cambridge: Blackwell.
- Baker, M. 1995. Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. *Target* Vol. 7. No. 2. 223–243.
- Bakos F. (ed.) 2006. *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó.
- Balaskó M. 2007. A fordításnyelvről, avagy a flamand szönyeg láthatatlan szálairól. In: Heltai P. (ed.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. A XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. Gödöllő, 2006. április 10–12. 3/1. kötet. Pécs–Gödöllő: MANYE–Szent István Egyetem. 159–166.
- Barz, I. 1998. Neologie und Wortbildung. In: Teubert, W. (ed.): *Neologie und Korpus*. Tübingen: Gunter Narr Verlag. 11–30.
- Bayer-Hohenwarter, G. 2009a. Methodological Reflections on the Experimental Design of Time-pressure Studies. *Across Languages and Cultures* Vol. 10. No. 2. 193–206.
- Bayer-Hohenwarter, G. 2009b. Translational Creativity. How to Measure the Unmeasurable. In: Göpferich, S., Jakobsen, A. L., Mees, I. (eds.) *Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research*. Copenhagen: Samfundslitteratur. 39–59.
- Bayer-Hohenwarter, G. 2011. Kreativität in populärwissenschaftlichen und instruktiven Texten im Vergleich: Kein Raum für Kreativität beim Übersetzen von instruktiven Texten? *trans-kom* Vol. 4. Issue 1. 49–75.

- Becker, H. 1933. *Das deutsche Neuwort. Eine Wortbildungslehre*. Leipzig: Emil Rohmkopf.
- Blum-Kulka, Sh. 1986. Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. In: House, J., Blum-Kulka, Sh. *Interlingual and Intercultural Communication*. Tübingen: Narr. 17–35.
- Bokor J. 2001. Szótan. In: Adamikné Jászó A. (ed.) *A magyar nyelv könyve*. Budapest: Trezor Kiadó. 159–299.
- Bußmann, H. (ed.) 2002. *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Körner Verlag.
- Chesterman, A. 1993. From ‘Is’ to ‘Ought’: Laws, Norms and Strategies in Translation Studies. *Target* 5:1. 1–20.
- Chesterman, A. 2005. Problems with Strategies. In: Károly K., Fóris Á. (eds.) *New Trends in Translation Studies. In Honour of Kinga Klaudy*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 17–28.
- Choi, J. 2006. Interpreting Neologisms Used in Korea’s Rapidly Changing Society: Delivering the Meaning of Neologisms in Simultaneous Interpretation. *Meta* Vol. 51. No. 2. 188–201.
- De Groot, G. R. 1997. Guidelines for choosing neologisms. In: Thelen, M., Lewandowska-Tomaszczyk, B. (eds.) *Translation and Meaning. Part 4. Proceedings of the Łódź Session of the 2nd International Maastricht-Łódź Duo Colloquium on “Translation and Meaning”, Held in Łódź, Poland, 22-24 September 1995*. Maastricht: Hogeschool Maastricht, School of Translation and Interpreting. 377–380.
- Delabastita, D. 1996. Introduction. *The Translator. Special Issue: Wordplay and Translation*. Vol. 2. No. 2. 127–139.
- Delabastita, D. 2004. Literary Style in Translation: Archaisms and Neologisms. In: Kittel, H. et al. (eds.) *Übersetzung – Translation – Traduction. Ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung. 1. Teilband*. Berlin/New York: Walter de Gruyter. 883–888.
- Dudits A. 2005. Korlátozott betűhiba-észlelési képesség és a fordítói korrektúraolvasás szerepe a fordításban. *Fordítástudomány* VII. évf. 2. sz. 67–79.
- Elsen, H. 2004. *Neologismen. Formen und Funktionen neuer Wörter in verschiedenen Varietäten des Deutschen*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

- Engelberg, S., Lemnitzer, L. 2009. *Lexikographie und Wörterbuchbenutzung*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Falus I., Ollé J. 2008. *Az empirikus kutatások gyakorlata. Adatfeldolgozás és statisztikai elemzés*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Fábián Zs. 2009. Neologizmusok és szótárak. In: Bárdosi V. (ed.) *Quo vadis philologia temporum nostrorum? Korunk civilizációjának nyelvi képe*. Budapest, Tinta Könyvkiadó. 105–120.
- Fischer M. 2010. *A fordító mint terminológus, különös tekintettel az európai uniós kontextusra. Doktori disszertáció*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Fleischer, W., Helbig, G., Lerchner, G. (eds.) 2001. *Kleine Enzyklopädie der deutschen Sprache*. Frankfurt/Main: Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften.
- Forgács E. 2005. Frazeológiai relevancia, fordítási stratégia és fordításkritika. In: Dobos Cs. et al. (ed.) *„Mindent fordítunk, és mindenki fordít.” Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. Bicske: SZAK Kiadó. 41–46.
- Fóris Á. 2005. *Hat terminológiai lecke*. Pécs: Lexikográfia Kiadó.
- Gile, D. 1999. Testing the Effort Models' tightrope hypothesis in simultaneous interpreting – A contribution. *Hermes* No. 23. 153–172.
- Glück, H., Sauer, W. W. 1990. *Gegenwartsdeutsch*. Stuttgart: Verlag J. B. Metzler.
- Glück, H. (ed.) 1993. *Metzler Lexikon der Sprache*. Stuttgart: Verlag J. B. Metzler.
- Gósy M., Kovács M. 2001. A mentális lexikon a szóasszociációk tükrében. *Magyar Nyelvőr* 125. évf. 3. sz. 330–354.
- Graf, B. 1998. *Neologismen am Ende der neunziger Jahre. Eine Analyse der Produktivität von Wortbildungsmustern im Französischen. Diplomarbeit*. Graz: Karl-Franzens-Universität.
- Grétsy L., Kovalovszky M. 1985. *Nyelvművelő kézikönyv. 2. kötet*. Budapest: Akadémia.
- Grice, H. P. 2001. A társalgás logikája. In: Pléh Cs., Síklaki I., Terestyéni T. (eds.) *Nyelv – Kommunikáció – Cselekvés*. Budapest: Osiris Kiadó. 213–227.
- Gutt, E. A. 2000. *Translation and Relevance. Cognition and Context*. Manchester & Boston: St. Jerome Publishing.
- Harris, B., Sherwood, B. 1978. Translating as an innate skill. In: Gerver, D., Sinaiko, H. W. (eds.) *Language, Interpretation and Communication*. New York/London: Plenum Press. 155–170.

- Hatim, B., Mason, I. 1990. *Discourse and the translator*. London: Longman.
- Heltai P. 1999. Minimális fordítás. *Fordítástudomány* I. évf. 2. sz. 22–32.
- Heltai P. 2002. Rutin és kreativitás a szakfordításban. *Alkalmazott Nyelvtudomány* II/1. 19–40.
- Heltai P. 2004. Terminus és köznyelvi szó. In: Dróth J. (ed.) *Szaknyelvoktatás és szakfordítás 5. Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból*. Gödöllő: Szent István Egyetem 25–45.
- Heltai P. 2005. A fordító és a nyelvi normák II. *Magyar nyelvőr* 129. évf. 1. sz. 30–58.
- Heltai P. 2007. Ekvivalencia és kulturálisan kötött kifejezések a fordításban. In: Heltai P. (ed.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. A XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. 3/2. kötet*. Gödöllő, 2006. április 10–12. Pécs–Gödöllő: MANYE–Szent István Egyetem. 643–653.
- Heltai P. 2009a. Fordítás, relevancia, feldolgozás. *Modern Nyelvoktatás* XV. évf. 1-2. sz. 13–28.
- Heltai P. 2009b. Fordítás, relevancia, feldolgozás. In: Nádor O. (ed.) *A magyar mint európai és világnyelv. A XVIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. 5/1. kötet*. Balassi Intézet, Budapest, 2008. április 3–5. Budapest: MANYE–Balassi Intézet. 27–53.
- Heltai P. 2010. A fordítás monitor modellje és a fordítói beszédmód. In: Navracsics J. (ed.): *Nyelv, beszéd, írás*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 95–110.
- Heltai P. 2012. Az ekvivalencia kérdései mű- és szakfordításban. *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális témáiról 2012*. Gödöllő: Szent István Egyetem, Nyelvi Központ. 7–20.
- Heltai P., Gósy M. 2005. A terpeszkedő szerkezetek hatása a feldolgozásra. *Magyar Nyelvőr* 129. évf. 4. sz. 473–487.
- Herberg, D. 2001. Neologismen der Neunzigerjahre. In: Stickel, G. (ed.) *Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz. Aktueller lexikalischer Wandel*. Berlin: Walter de Gruyter. 89–104.
- Herberg, D., Kinne, M., Steffens, D. (eds.) 2004. *Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahre im Deutschen*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Hohenhaus, P. 1996. *Ad-hoc-Wortbildung. Terminologie, Typologie und Theorie kreativer Wortbildung im Englischen*. Frankfurt/Main: Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften.

- Holz-Mänttári, J. 1994. Translatorisches Handeln. In: Snell-Hornby, M. (ed.) *Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung*. Tübingen/Basel: Francke Verlag. 348–374.
- Horváth P. I. 2004. Közigazgatási reáliák a hiteles fordításban. *Fordítástudomány* VI. évf. 2. sz. 31–37.
- Jerkus T. I. 2011. *Neologizmusok a magyar gazdasági szaknyelvben. Doktori (PhD) értekezés*. Veszprém: Pannon Egyetem.
- Károly K. 2007. *Szövegtan és fordítás*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Károly K. et al. 2012. Szövegkohézió és sajtófordítás: Kohéziós eltolódások a hírszövegek magyar–angol fordításában. *Fordítástudomány* XIV. évf. 2. sz. 30–67.
- Kenny, D. 2001. *Lexis and Creativity in Translation. A Corpus-based Study*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Kinne, M. 1998. Der lange Weg zum deutschen Neologismenwörterbuch. In: Teubert, W. (ed.) *Neologie und Korpus*. Tübingen: Gunter Narr Verlag. 68–73.
- Klaudy K. 1997. *A fordítás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy K. 1999. Az explicitációs hipotézisről. *Fordítástudomány* I. évf. 2. sz. 5–21.
- Klaudy K. 2003. Dinamikus kontrasztok. In: Klaudy K. (ed.) *Fordítás és tolmácsolás az ezredfordulón. 30 éves az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központja. Jubileumi évkönyv*. Budapest: Scholastica. 11–21.
- Klaudy K. 2007a. Szövegszintű műveletek a fordításban. In: Klaudy K. *Nyelv és fordítás. Válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Tinta Könyvkiadó. 138–144.
- Klaudy K. 2007b. Az EU-szakszövegek fordításának oktatása. In: Klaudy K. *Nyelv és fordítás. Válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Tinta Könyvkiadó. 242–252.
- Klaudy K. 2009. The Asymmetry Hypothesis in Translation Research. In: Dimitriu, R., Shlesinger, M. (eds.) *Translators and Their Readers. In Homage to Eugene A. Nida*. Brussels: Lés Éditions du Hazard. 283–303.
- Koller, W. 1992. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg: Quelle & Meyer.
- Kontra M. 2010. Szócsinálás (A motiváció szerepe egy ismeretlen tárgy megnevezésében). *Magyar Terminológia* 3. évf. 1. sz. 55–63.

- Korencsy O. 2010. „Es stand im Wörterbuch“ – Inadäquate ungarische Übersetzungen deutscher Texte und was dahinter stehen mag. In: Korencsy O. (ed.) *Der übersetzte Alltag. Ein Einblick in die translologische Problemlösungsstrategien*. Budapest: Beiträge zur Germanistik 56. Budapest: ELTE Germanistisches Institut. 32–41.
- Kurtán Zs. 2003. *Szakmai nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Ladányi M. 2007. *Produktivitás és analógia a szóképzésben: elvek és esetek*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Lanstyák I. 2011. Az elitizmus mint nyelvhelyességi ideológia. In: Kozmács I., Vančioné Kremmer I. (eds.) *A csitári hegyek alatt. Írások Sándor Anna tiszteletére*. Nyitra: Arany A. László Társulás – Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara. 145–155.
- Lederer, M. 2003. *Translation. The Interpretive Model*. Manchester: St. Jerome.
- Leech, G. N. 1983. *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Lehrer, A. 2010. Problems in the Translation of Creative Neologisms. In: Lewandowska-Tomaszczyk, B., Thelen, M. (eds.) *Meaning in Translation. Lodz Studies in Language. Vol. 19*. Frankfurt/Main: Peter Lang GmbH. 293–303.
- Loskant, S. é. n. *Das neue Trendwörterlexikon. Das Buch der neuen Wörter*. H. n: Bertelsmann Lexikon Verlag.
- Minya K. 2003. *Mai magyar nyelvújítás. Szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében a rendszerváltozástól az ezredfordulóig*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Minya K. 2007. *Új szavak I. Nyelvünk 1250 új szava értelmezésekkel és példamondatokkal*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Minya K. 2011. *Változó szókincsünk. A neologizmusok több szempontú vizsgálata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Mujzer-Varga K. 2009. *Honosítás és idegenítés – Reálialexémák megfeleltetése az Egyperces novellák fordításaiban. Doktori disszertáció*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Mujzer-Varga K. 2010. Übersetzungsstrategien und Übersetzungsverfahren. In: Korencsy O. (ed.) *Der übersetzte Alltag. Ein Einblick in die translologische Problemlösungsstrategien*. Budapest: Beiträge zur Germanistik 56. Budapest: ELTE Germanistisches Institut. 52–78.

- Muráth J. 2004. A szakszótárírás elmélete a germanisztikában. In: Tóth Sz. et al. (eds.) *Lexikológiai és lexikográfiai látkép: Problémák, paradigmák, perspektívák*. Szeged: Generalia. 120–124.
- Muráth J. 2006. Fachlexikographie und Übersetzungswissenschaft. In: Muráth J.: *Szakfordítás és segédeszközök. Válogatott tanulmányok a szakfordítás, a kontrasztív lexicológia, a lexikográfia és a terminológia témaköréből*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. 77–88.
- N. Csák É. 2009. *Neologizmusok a szállodaiipari szaknyelvben (Német – magyar, német – orosz egybevetés)*. Doktori (PhD) értekezés. Veszprém: Pannon Egyetem.
- N. Tóth Zs. 2010. Készségfejlesztési módszerek tudományos szövegek szakfordítói számára. In: Károly K., Fóris Á. (eds.) *Nyelvek találkozási pontja a fordításban. Doktori kutatások Klaudy Kinga tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 59–71.
- Newmark, P. 1988. *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International Ltd.
- Nida, E., Taber, Ch. R. 1974. *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E. J. Brill.
- Nord, Ch. 1997. *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Pap A. 2011. Adalékok a nyelvi benyomáskeltés stratégiájához (A leechi udvariassági elvek megvalósulása a magyarok nyelvhasználatában). *Magyar Nyelvőr* 135. évf. 1. sz. 78–89.
- Prunč, E. 2003. *Einführung in die Translationswissenschaft. Bd. 1: Orientierungsrahmen*. Graz: Institut für Translationswissenschaft.
- Pym, A. 2004. Text and Risk in Translation. In: Sidiropoulou, M., Papaconstantinou, A. (eds.) *Choice and Difference in Translation. The Specifics of Transfer*. Athens: University of Athens. 27–42.
- Reichardt, A. 2011. Wanderlust und Schadenfreude. *Der Spiegel* No. 52. 95.
- Renouf, A. 2011. Defining neology to meet the needs of the translator. Elhangzott: *Neology and Specialised Translation*. 4th Joint Seminar Organised by the CVC and Termisti Institut supérieur de traducteurs et interprètes. Haute École de Bruxelles, Brüsszel, 2011. április 29.
- Sager, J. C. 2001. Terminology, theory. In: Baker, M., Saldanha, G. (eds.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London/New York: Routledge. 258–262.

- Schneider, W. 1976. *Wörter machen Leute. Magie und Macht der Sprache*. München: R. Piper & Co. Verlag.
- Schöller, D. 1989. *Neologismen in der britischen Zeitungssprache unter Berücksichtigung ihrer Übersetzbarkeit. Diplomarbeit*. Wien: Universität Wien.
- Sólyom R. 2010. Neologizmusok kognitív szemantikai megközelítése. *Magyar Nyelvőr* 134. évf. 3. sz. 270–282.
- Sperber, D., Wilson, D. 1995. *Relevance. Communication & Cognition*. Oxford: Blackwell.
- Steffens, D. 2001. Muss man sich das Wort Samenraub merken? Zu einigen neuen Wörtern des Jahres 2001. *Sprachreport* No. 4. 2–5.
- Szabari K. 2002. *Tolmácsolás. Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Teubert, W. 1998. Korpus und Neologie. In: Teubert, W. (ed.) *Neologie und Korpus*. Tübingen: Gunter Narr Verlag. 129–170.
- Toury, G. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Trebits A., Fischer M. 2009. *EU English. Using English in EU Contexts with English-Hungarian EU Terminology*. Budapest: Klett Kiadó.
- Valló Zs. 2000. A fordítás pragmatikai dimenziói és a kulturális reáliák. *Fordítástudomány* II. évf. 1. sz. 34–49.
- Venuti, L. 1995. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. London/New York: Routledge.
- Vermeer, H. J. 1994. Übersetzen als kultureller Transfer. In: Snell-Hornby, M. (ed.) *Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung*. Tübingen/Basel: Francke Verlag. 30–53.
- Vermes A. 2004. A relevancia-elmélet alkalmazása a kultúra-specifikus kifejezések fordításának vizsgálatában. *Fordítástudomány* VI. évf. 2. sz. 5–17.
- Vermes A. 2005. *Proper Names in Translation: A Relevance-theoretic Analysis*. Debrecen: Debreceni Egyetem Kossuth Kiadója.
- Vermes A. 2006. On the Translation of Neologisms. *Eger Journal of English Studies* Vol. 6. 21–34.

- Veszelszki Á. 2011. Neologizmusok a digilektusban, különös tekintettel a szóképzésre. In: Bárdosi V. (ed.) *Tegnapi filológiánk mai szemmel*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 157–165.
- Weissenhofer, P. 1994. Zur Rolle der terminologischen Begriffslehre in der Translationswissenschaft. In: Snell-Hornby, M. et al. (eds.) *Translation Studies. An Interdisciplinary*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 319–326.
- Wilson, D., Sperber, D. 1990. Outline of Relevance Theory. *Hermes* No. 5. 35–56.
- Wilss, W. 1986. *Wortbildungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache. Theoretische Grundlagen – Beschreibung – Anwendung*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Wilss, W. 2001. Substantivische Wortbildungen in der deutschen Gegenwartssprache. In: Stickel, G. (ed.) *Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz. Aktueller lexikalischer Wandel*. Berlin: Walter de Gruyter. 172–182.
- Yang, W. 1990. *Anglizismen im Deutschen. Am Beispiel des Nachrichtenmagazins Der Spiegel*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Zachar V. 2011a. Politikai neologizmusok a német és a magyar nyelvben és az ezekkel kapcsolatos fordítási problémák. In: Bárdosi V. (ed.) *Tegnapi filológiánk mai szemmel*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 175–183.
- Zachar V. 2011b. Német politikai neologizmusok a rendszerváltás után. In: Lőrinczné Bencze E., Zachar P. K. (eds.) *A politológia és a nemzetközi kapcsolatok – a fiatal generáció szemével*. Budapest: Heraldika Kiadó. 182–195.
- Zachar V. 2011c. Német neologizmusok a fordítói gyakorlatban. *Fordítástudomány* XIII. évf. 2. sz. 56–71.
- Zachar V. 2012. A fordító minimális erőfeszítése – Vélt vagy valós probléma? In: Bárdosi V. (ed.) *A szótól a szövegig*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 269–276.
- Zauberga, I. 2005. Handling Terminology in Translation. In: Károly K., Fóris Á. (eds.) *New Trends in Translation Studies. In Honour of Kinga Klaudy*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 107–116.

Internetes hivatkozások

- Alawneh, T. M. Y. 2007. *Translation of Neologisms of the Two Palestinian Intifadas, the First (1987–1993) and the Second (2000–2005)*. Nablus: An-Najah National University. <http://scholar.najah.edu/sites/scholar.najah.edu/files/all-thesis/5171968.pdf>; letöltve: 2012. 10. 12.
- Anglizismus des Jahres 2012. 2013. <http://www.anglizismusdesjahres.de/anglizismendes-jahres/adj-2012/>; letöltve: 2013. 03. 12.
- Bíróságok Portál 2013. <http://old.birosag.hu/engine.aspx?page=uvegzsseb>; letöltve: 2013. 05. 09.
- Duden online 2013. <http://www.duden.de>; letöltve: 2013. 03. 26.
- Gesellschaft für deutsche Sprache 2005. *Pressemitteilung vom 16. Dezember 2005*. <http://www.gfds.de/index.php?id=94>; letöltve: 2013. 05. 09.
- Gupta, P. D. 2002. Archives, Arcades, and the Translation of Neologisms. *Translation Today* Vol. 1. No. 1.; <http://www.anukriti.net/tt1/inagural.html>; letöltve: 2011. 09. 08.
- Holmes, J. 1972. *The Name and Nature of Translation Studies*. <http://www.scribd.com/doc/35697690/The-Name-and-Nature-of-Translation-Studies>, letöltve: 2012. 12. 22.
- Kalberer, G. 2010. *Vom Weltbürger zum Wutbürger*. <http://www.tagesanzeiger.ch/leben/gesellschaft/Vom-Weltbuerger-zum-Wutbuerger-/story/15449042>; letöltve: 2011. 04. 15.
- Laurila, R. 2009. *Neologismen in deutschen Presstexten*. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19726/URN_NBN_fi_jyu-200903071091.pdf?sequence=1; letöltve: 2010. 01. 22.
- Moghadam, M. Y., Sedighi, A. 2012. A Study of the Translation of Neologisms in Technical texts: a Case of Computer Texts. *International Journal of Scientific & Engineering Research*. Vol. 3. No. 2. <http://www.ijser.org/researchpaper%5CA-Study-of-the-Translation-of-Neologisms-in-Technical-texts-a-Case-of-Computer-Texts.pdf>, letöltve: 2012. 10. 12.
- Niska, H. 1998. *Explorations in translational creativity: Strategies for interpreting neologisms. Workshop paper*. <http://www.reocities.com/~tolk/lic/KREENG2.HTM>; letöltve: 2010. 03. 08.

- Nyelv és Tudomány 2010. <http://www.nyest.hu/hirek/a-wutburger-lett-az-ev-kifejezesenemetorszagban>; letöltve: 2011. 04. 15.
- Nyelv és Tudomány 2012. <http://www.nyest.hu/hirek/uj-mem-szuletett-a-felreforditasbol>; letöltve: 2013. 01. 11.
- Steffens, D. 2003. *Nicht nur Anglizismen – Der Wortschatz heute*. Az SWR 2 nevű rádióadón 2003. augusztus 24-én elhangzott előadás írásos változata. <http://www.werweiss-was.de/theme143/article1663649.html>; letöltve: 2009. 12. 16.
- Tóth K. 1990. *A sárbogárdi diáknyelv szótára. (Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 46. sz.)*. http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/egyeb/szl_toth.htm; letöltve: 2011. 04. 15.

Függelék

A. A doktori kutatás alapját képező német nyelvű forrásszövegek

Az alábbi szövegrészeket német nyelvű internetes sajtószövegekből (újságcikkek, újságírói kommentárok) származnak. A fiktív fordítási megbízás a következő: Fordítsa le a megadott szövegrészeket magyarra egy fiktív, a megadott forrásokhoz hasonló széles olvasóközönsséggel rendelkező magyar sajtóorgánium számára. Nyomdakész fordítást készítsen. A megadott szövegrészeket önmagukban is érthetők, logikusak, de amennyiben a megértéshez vagy fordításhoz szükséges, úgy olvassa el a megadott linken a teljes sajtószöveget. A fordítást minden esetben írja a forrásnyelvi szövegrész alá.

1

Während in arabischen Städten die gewalttätigen Proteste gegen den in den USA produzierten islamverächtlichen Mohammed-Film weiter eskalierten, warb Benedikt XVI. zum Auftakt seines dreitägigen Besuchs im Libanon für Frieden, Toleranz und einen echten Dialog der Religionen.

<http://www.tagesspiegel.de/politik/besuch-im-libanon-papst-benedikt-wirbt-fuer-frieden-im-nahen-osten/7136152.html>

2

„Nachtlärm“ ist der zweite gemeinsame Spielfilm des Schweizer Dauerbestseller-Autors Martin Suter – der sich wieder ein Originaldrehbuch ausgedacht hat – und des Schweizer Regisseurs Christoph Schaub. Ihre erste Zusammenarbeit war 2010 „Giulias Verschwinden“, ein Großstadt-Liebesfilm mit Corinna Harfouch und Bruno Ganz, stark dialoggetrieben, mehr in der Erzähltradition des Theaters als des Kinos.

<http://www.sueddeutsche.de/kultur/suters-neuer-film-nachtlaerm-mit-schreibaby-bei-tempo-1.1448051>

3

Mittelfristig beurteilen die meisten von dpa befragten Bankenvolkswirte die Lage am deutschen Arbeitsmarkt vorsichtig optimistisch: In der aktuell leichten Abschwächung des fast drei Jahre dauernden Job-Booms sehen sie lediglich eine «Delle»; schon am Jahresende könnte der Arbeitsmarkt wieder in Schwung kommen. «Bei vielen Unternehmen herrscht einfach Unsicherheit über die weitere Konjunktur-entwicklung», hat Commerzbank-Volkswirt Eckart Tuchtfeld beobachtet. «In einem solchen ökonomischen Umfeld wäre es ökonomisch unvernünftig, Arbeitskräfte in großem Stil einzustellen.»

Für Volkswirt Heiko Peters von der Deutschen Bank hängt die Tiefe der sich derzeit abzeichnenden Arbeitsmarkt-Delle vor allem davon ab, wie sich die Exporte der deutschen Industrie in den kommenden Monaten entwickeln werden.

<http://www.noz.de/deutschland-und-welt/wirtschaft/65672697/experten-2-87-millionen-arbeitslose-im-juli>

4

Tatsächlich gibt es viele Misserfolge bei Gründungen, die auf Selbstüberschätzung zurückgehen. Dann hat der Unternehmer die Marktlage, wie gut er die Kunden erreichen kann oder die eigene Qualität zu optimistisch eingeschätzt. Häufig passiert das gerade denjenigen, die bereits zu Beginn großen Erfolg hatten. Einige von ihnen werden sorglos und erfolgsarrogant. Der Normalfall ist das aber nicht. Grundsätzlich haben Gründer einen realistischen Optimismus. Vielleicht schätzen sie die Situation zwar etwas besser ein, als sie tatsächlich ist, aber genau das gibt ihnen Motivation und Power.

<http://www.sueddeutsche.de/karriere/generation-d-was-existenzgruender-erfolgreich-macht-1.1407481>

5

Früher wurden sie ignoriert, jetzt sind sie eine Plage: Sticker machen Verkehrsschilder unbrauchbar. Die Bezirke müssen sie auswechseln – manche sogar täglich. [...]

Die Kosten für die Schilder handelt jeder Bezirk einzeln mit den Herstellern aus. In Mitte liegen sie inklusive Montage im Schnitt bei 50 Euro. Auch hier ist der Ärger über den Schildervandalismus groß: Die Halbwertszeit am Hackeschen Markt liegt bei einem Tag, dann sind die Schilder wieder beschmiert oder beklebt, sagt Andreas Zierach, Bauleiter Verkehrszeichen und -einrichtungen in Mitte. Wo es Touristen

gibt, wird geklebt. Doch wer dafür verantwortlich ist, sei kaum festzustellen, weil die Täter selten auf frischer Tat ertappt würden.

<http://www.tagesspiegel.de/berlin/aerger-um-stickervandalismus-berlin-kriegt-immer-haeufiger-eine-geklebt/6853358.html>

6

Die Streitfrage nach der EM: Müssen die deutschen Spieler die Hymne singen? Nationalelf-Manager Oliver Bierhoff (44) nimmt in seinem neuen Buch Stellung und stellt sich vor die Hymnen-Schweiger im Team.

<http://www.bild.de/sport/fussball/oliver-bierhoff/stellt-sich-vor-die-hymnen-schweiger-26305114.bild.html>

7

Jean gehört zu einer wachsenden Zahl amerikanischer Eltern, die herkömmliche Schutzimpfungen ablehnen – sei es aus religiösen Gründen, sei es, weil sie ihre Kinder nicht mit Chemikalien voll pumpen wollen, oder – im Falle der Windpocken –, weil sie nicht glauben, dass der Impfstoff dieselbe lebenslange Immunität garantiert, die man erhält, wenn man die Krankheit durchgestanden hat.

„Es ist eine natürliche Art mit dem Problem umzugehen“, befindet etwa Connie Shoemaker aus Pittsburgh in Pennsylvania. „Das ist besser als die Kinder mit Chemikalien abzufüllen.“ Die Idee ist nicht neu. Eltern wissen, dass ihre Kinder sich früher oder später ohnehin Mumps, Masern oder Windpocken einfangen.

Da all diese Krankheiten in späteren Lebensjahren ernster und potenziell bedrohlicher verlaufen, wollten sie sie so schnell wie möglich hinter sich bringen – und dabei nichts dem Zufall überlassen. Bevor der Pocken-Impfstoff Mitte der neunziger Jahre in den USA zugelassen wurde, waren Ansteckparties daher keine Seltenheit.

<http://www.sueddeutsche.de/panorama/schutzimpfung-kommt-kinder-wir-gehen-zur-pockenparty-1.851215>

8

Das ist der Hintergrund, vor dem Osbornes Haushalt gesehen werden muss. Liberaldemokraten und Konservative mögen sich wochenlang gefetzt haben über die Prioritäten des Budgets, über die Fragen, welches Segment der Bevölkerung zu entlasten sei, wem mehr Lasten zugemutet werden können.

Am Ende kam ein fiskalneutrales Budget heraus: Steuersenkungen wurden durch Erhöhungen an anderer Stelle ausgeglichen. Die Regierung weicht nicht einen Deut ab von ihrem Sparkurs. Der Abbau des Defizits besitzt absoluten Vorrang. Die Entschlossenheit verdient Anerkennung.

<http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-03/grossbritannien-budget-finanzpolitik>

9

Noch größer sind jedoch Risiken, die bei der Europäischen Zentralbank (EZB) liegen. Die hat seit Mai 2010 Anleihen europäischer Krisenstaaten im Wert von insgesamt 213 Milliarden Euro am Markt gekauft. Schätzungen zufolge sind davon rund 55 Milliarden Euro griechische Staatspapiere. Bereits diese Ankäufe von Wackelanleihen allein haben bei vielen Experten heftige Kritik hervorgerufen.

<http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/milliardenrisiken-wer-beim-griechen-bankrott-bluten-muss-a-808091.html>

10

Technische Defekte treten besonders gerne genau in dem Moment auf, in dem die Gewährleistung oder Garantie abgelaufen ist. Verloren sind Notebook, Smartphone oder Tablet deswegen aber noch nicht: Viele Probleme lassen sich mit ein wenig Fingerspitzengefühl in Heimarbeit lösen.

Falls die Garantie noch gilt, kann das Öffnen des Geräts das Anrecht auf Reparatur allerdings gefährden. Deshalb sollte erst nach deren Ablauf über das Schrauben nachgedacht werden.

Bei Notebooks ist das Problem dann aber oft schnell identifiziert: „Fehlerquelle Nummer eins sind die Lüfter“, sagt Computerexperte Manfred Kratzl. „Wenn die zustauben und sich nicht mehr schnell genug drehen, überhitzt der Rechner schneller.“ (08. 01. 2012)

<http://www.sueddeutsche.de/digital/defekte-notebooks-smartphones-und-tablets-gadgets-selber-reparieren-1.1249633>

11

SPIEGEL ONLINE: In der Regel überleben weniger als 50 Prozent dieser extrem frühgeborenen Kinder, bei Ihnen schaffen es 80 Prozent. Wie machen Sie das?

Kribs: Wir fahren seit Ende der neunziger Jahre die Apparatedizin zurück. Viele Babys können zum Beispiel selber atmen, nur vielleicht nicht ausreichend, weil die Lungen noch sehr unreif sind und leicht zusammenfallen. Aber sie haben den natürlichen Reflex. Früher wurden all diese Kinder intubiert und maschinell beatmet. Seitdem wir darauf verzichten, haben wir viel weniger Schäden an Lunge, Augen und Gehirn, weniger Kreislaufprobleme.

SPIEGEL ONLINE: Und wie atmen die Kinder, die Unterstützung brauchen?

Kribs: Sie bekommen eine kleine Atemmaske auf die Nase, keinen Schlauch mehr in die Lunge. Dadurch führen wir ihnen unter leichtem Druck Luft zu. Das stabilisiert die Lungen. So können wir sie viel früher wieder mit ihren Müttern zusammenbringen. Das Liegen auf dem Bauch hat großen Einfluss auf die Entwicklung, wir nennen das „Känguruhing“. Das ist die Situation, die der in der Gebärmutter am nächsten kommt: die Kinder hören den Herzschlag der Mutter, das Gleichgewichtssystem kann sich ausprägen. Sie schmecken und riechen, das ist ganz wichtig für die Entwicklung der Sinne.

<http://www.spiegel.de/gesundheit/schwangerschaft/kindermedizin-viele-fruehchen-haben-eine-faszinierende-lebenskraft-a-840483.html>

12

Den Umgang mit öffentlichem Interesse ist Balotelli seit früher Jugend gewohnt. Der Sohn ghanaischer Eltern, der in der Obhut einer italienischen Familie aufwuchs, spielte mit einer Sondergenehmigung bereits als 15-Jähriger in Italiens dritter Liga, der Serie C. Ein Jahr später wechselte er zu Inter Mailand und zu seinem heutigen Trainer Mancini. Der verzweifelt immer wieder am Wesen des Riesentalents. „Ich muss jeden Tag mit Mario sprechen, ich bin fällig für einen Besuch beim Psychologen“, beschrieb Mancini seinen Umgang mit dem Sorgenkicker.

<http://www.spiegel.de/sport/fussball/mancity-stuermer-balotelli-fussball-clown-in-der-denkpause-a-802114.html>

13

Eines der größten Probleme ist die Spaltung Europas in eine Hartwährungszone im Norden und einen weniger stabilitätsorientierten Block im Süden. Schon zu Ihrer Regierungszeit, Herr Schmidt, mussten die Deutschen Kredithilfen an Italien zahlen, das damals in Zahlungsschwierigkeiten gekommen war. Was lässt sich daraus lernen?

<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-81136819.html>

14

Merkels Strategie ist leicht durchschaubar: Sie will ihre Partei zum großen Stimmenstaubsauger umbauen, damit die CDU bei der Bundestagswahl 2013 stärkste Kraft bleibt – was ihr das Kanzleramt sichern würde. Dafür will sie die CDU für möglichst viele Wählergruppen attraktiv machen, feilt an ihrem sozialen Profil, wildert mal im grünen, mal im roten Lager.

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/cdu-parteitag-in-leipzig-aufstand-der-noergler-a-797057.html>

15

Die US-Regierung will eine 3200 Kilometer lange Ölpipeline genehmigen, sie führt von Kanada bis nach Texas. Doch Umweltschützer und Anwohner protestieren immer lauter gegen das Vorhaben. Präsident Obama steht unter Druck – noch im letzten Wahlkampf hatte er selbst das Projekt kritisiert. [...]

Die Fronten prallten am Freitag aufeinander, bei der letzten der sechs Anhörungen. Die vorherigen hatten in den betroffenen Bundesstaaten stattgefunden, abseits der Kameras und breiterer Aufmerksamkeit. Nun aber drängeln sich ein Dutzend TV-Teams im Ronald Reagan Building in Washington, wo das Außenministerium die letzte Anhörung abhält.

Ironie des Schicksals: Auf der anderen Straßenseite liegt das Protest-Camp der Occupy-Wall-Street-Aktivisten – welche die Pipeline sofort mit auf ihre Wutliste setzen.

<http://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/mega-pipeline-durch-usa-obamas-schmutziges-oel-a-790750.html>

16

Wer nachts im Bett um sich haut oder beim Schlafwandeln die Hand gegen andere oder sich selbst erhebt, leidet an einer seltenen Störung: Parasomnie. Die Mediziner Francesca Siclari und Claudio Bassetti beschreiben das Übel – das Betroffene manchmal sogar zu Mördern macht. [...]

Mark Mahowald und seine Kollegen des Schlafzentrums der University of Minnesota haben mehrere Kriterien vorgeschlagen, die eine Gewalttat mindestens erfüllen muss, um als schlafgebunden zu gelten.

Kriterien für schlafgebundene Gewalt

1. Die Tat ereignet sich beim Aufwachen oder kurz nach dem Einschlafen, beginnt plötzlich und ist von kurzer Dauer. Sie erfolgt ohne ersichtlichen Grund.

2. Der Täter ist während des Akts vermindert einsichtsfähig: Beim Wiedererlangen des normalen Bewusstseins ist er perplex oder entsetzt und kann sich an nichts erinnern.

3. Beim Betroffenen wurde eine Schlafstörung diagnostiziert, und zum Zeitpunkt des Gewaltakts liegen weitere auslösende oder begünstigende Faktoren vor (etwa Schlafmangel).

<http://www.spiegel.de/gesundheit/psychologie/seltsame-stoerung-wenn-schlafende-zu-schlaegern-werden-a-854389-2.html>

17

Die im Kalender eingetragenen Ruhetage einer klassischen Arbeitswoche sind Samstag und Sonntag. Aber weil die Leistungsgesellschaft zusehends zu einer Hektomatik-Welt verkommt, in der die 24/7-Erreichbarkeit Normalität ist und in der die Grenzen zwischen beruflich und privat immer mehr verschwimmen, schwinden auch die kontemplativen Phasen zur geistigen Regeneration.

<http://www.spiegel.de/wissenschaft/mensch/hirnforschung-pause-macht-produktiv-a-707465.html>

18

„Wir müssen die Griechen fordern, dürfen sie aber nicht pleitereden. Damit wird niemandem geholfen“, sagte CDU-Generalsekretär Hermann Gröhe der Nachrichtenagentur Reuters. Auch Unionsfraktionschef Volker Kauder lehnt eine Debatte über einen Ausschluss Griechenlands aus der Euro-Zone ab. Bislang sei nur ein freiwilliger Austritt möglich, diesen wolle die Regierung in Athen jedoch in jedem Fall vermeiden, sagte Kauder am Sonntag in der ARD.

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/umgang-mit-griechenland-cdu-warnt-koalitionspartner-vor-pleite-spekulationen-a-785714.html>

19

Von einem radikalen Kurswechsel wie bei der UBS hält die Deutsche-Bank-Führung nichts: Wir bekennen uns zum Universalbankmodell und zu unseren vier Geschäftsbereichen, heißt es im Zwischenbericht. Die Schweizer UBS zerschlägt ihr kostenaufwendiges Investmentbanking und entlässt in den nächsten drei Jahren bis zu 10 000 Mitarbeiter. Bei der Deutschen Bank blieben im dritten Quartal vor allem dank des starken Investmentbankings unter dem Strich 747 (725) Millionen Euro. Ein Jahr zuvor war der Gewinn wegen der sich zuspitzenden Euro-Schuldenkrise eingebrochen. Kurzfristig erwarten wir weiterhin ein unsicheres gesamtwirtschaftliches Umfeld und werden daher unseren vorsichtigen und risikofokussierten Ansatz beibehalten, erklärten die beiden Co-Chefs Jain und Fitschen nach dem ersten vollen Quartal unter ihrer Verantwortung. Für den Rest des Jahres werde eine moderat positive Entwicklung erwartet. Im durch die Postbank gestärkten Privatkundengeschäft stellt sich der Konzern hauptsächlich außerhalb Deutschlands auf mögliche Rückschläge ein. Es bestehe ein Risiko eines deutlichen Rückgangs des Wirtschaftswachstums und infolgedessen einer höheren Arbeitslosenquote.

<http://www.noz.de/deutschland-und-welt/wirtschaft/67500266/erholtes-investmentbanking-rettet-deutsche-bank-bilanz>

20

Crowdfunding ist in Deutschland ein bislang wenig erprobtes Verfahren. Man nennt es Schwarmfinanzierung, weil nicht die üblichen, wenigen Geldgeber Kapital bereitstellen, sondern die Masse (Crowd) einzahlt. Ein dafür eingerichtetes Internet-Portal oder eine Website dienen als Börse. In den USA ist Crowdfunding nahezu etabliert. In Deutschland wird die Sammelaktion eher als eine weitere, irgendwie seltsame Interneterscheinung bewertet.

<http://www.sueddeutsche.de/medien/film-crowdfunding-ich-bring-dich-gross-raus-1.1129777>

21

Was für ein Segen, dass es Rupert Murdoch gibt, jetzt stimmt wenigstens das Feindbild wieder. Nach den Enthüllungen über die Abhörpraktiken bei der Sonntagszeitung „News of the World“ dürfen sich alle bestätigt fühlen, die dem Boulevard schon immer alles zutrauten. Die meisten, die sich nun hierzulande über Murdoch und die Recherchepraktiken in dessen Reich erregen, haben zwar wohl noch nie eines seiner Produkte in der Hand gehalten, aber man kann sich ja auch fremdempören. Das ist sogar noch schöner, als wenn man selbst nah dran ist.

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/s-p-o-n-der-schwarze-kanal-halten-sie-durch-mr-murdoch-a-775067.html>

22

In seiner Amtszeit war Gerhard Schröder den Amerikanern verdächtig wegen seiner USA-Skepsis und der Nähe zu Wladimir Putin. Nun aber schwärmte der Ex-Kanzler bei einem Auftritt in Washington ausführlich von Amerikas Stärken – und hat die Lacher auf seiner Seite. [...]

Es ist ein guter Abend für Russland, ein guter für Gazprom. Und damit auch ein guter für Schröder. [...] Und als es in einer Frage kurz um Doktorarbeiten geht, kräht Schröder: „Ich habe keinen Doktor gemacht, das ist in Deutschland ja ziemlich gefährlich.“ Der Saal lacht laut, der Ex-Kanzler lächelt zufrieden.

Ex-Verteidigungsminister Karl-Theodor zu Guttenberg, der überführte Doktorsünder, war ein Superstar in Washington, er füllte bei Ministervisiten riesige Säle. Guttenberg aber steckt nun irgendwo in Bayern fest. Schröder hingegen ist immer noch Weltstaatsmann, gefragt auch wieder in der US-Hauptstadt.

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/altkanzler-schroeder-in-washington-mr-no-entdeckt-seine-liebe-zu-den-usa-a-761823.html>

23

Gunter Sachs tötete sich selbst – vier Tage später nahm nun „Hart aber fair“ das Tabuthema auf: Darf ein Mensch über das Ende seines Lebens selbst bestimmen? Frank Plasbergs Diskussionsrunde gelang ein pietätvoller Balanceakt, der dem heiklen Thema absolut angemessen war. [...]

Der Kopfschuss sei eine zusätzliche Zumutung für den, der den Toten finde, eine emotionale Grausamkeit gegenüber den Hinterbliebenen. Sachs habe sein Leben weggeworfen, meinte auch Schmidt, ein Leben mit Krankheit könne doch lebenswert sein. Gleich mehrmals fragte Plasberg nach der Gefahr des Werther-Effekts, des Nachahmungssuizids, den es immer wieder einmal gibt, wenn sich Prominente töten.

<http://www.spiegel.de/kultur/tv/suizid-debatte-bei-plasberg-selbstmord-als-stilfrage-a-762038.html>

24

Um solche Unfälle zu vermeiden, dürfe die Kerntechnik nicht mehr verwendet werden. „Die Ethikkommission empfiehlt einen vollständigen Ausstieg aus der Kernenergie“, heißt es als Schlussfolgerung. Am besten sei es, von einem „Ausstiegskorridor“ zu sprechen. Experten aus Wissenschaft und Energiewirtschaft hätten einen Zeitraum von zehn Jahren als machbar bezeichnet, also bis 2021. Im besten Falle könne der Korridor aber so verkürzt werden, dass das letzte Atomkraftwerk (AKW) schon deutlich eher vom Netz gehen könnte. Hier wird in dem Entwurf aber keine konkrete Jahreszahl genannt.

<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2011-05/atom-ethikkommission-ausstieg-energiewende>

25

Man braucht also Speicher, um AKW-Strom dauerhaft durch Elektrizität aus erneuerbaren Energien zu ersetzen, und die Wissenschaftler wollen den größten verfügbaren Speicher erschließen: jene unterirdischen Stätten, in denen Erdgas gelagert wird. In diese kann das Methangas eins zu eins eingespeist werden. Insgesamt verfügen sie über eine Speicherkapazität von 220 Terawattstunden Erdgas. Daraus ließen sich über Gaskraftwerke 130 Terawattstunden Strom gewinnen

„Die überschüssige Wind- und Solarenergie lässt sich auf diesem Weg monatelang speichern“, sagt Michael Sterner vom IWES, der 2009 seine Doktorarbeit zu dieser neuen Speichertechnologie abgeschlossen hat. „Sie lässt sich über weite Strecken transportieren und bei Bedarf rückverstromen.“

<http://www.spiegel.de/wissenschaft/technik/gib-gas-wie-man-licht-und-wind-zu-erdgas-macht-a-752859.html>

B. A doktori kutatás alapját képező magyar nyelvű forrásszövegek

Az alábbi szövegrészek magyar nyelvű internetes sajtószövegekből (újságcikkek, újságírói kommentárok) származnak. A fiktív fordítási megbízás a következő: Fordítsa le a megadott szövegrészeket németre egy fiktív, a megadott forrásokhoz hasonló széles olvasóközönnyel rendelkező német sajtóorgánium számára. Nyomdakész fordítást készítsen. A megadott szövegrészeket önmagukban is érthető, logikusak, de amennyiben a megértéshez vagy fordításhoz szükséges, úgy olvassa el a megadott linken a teljes sajtószöveget. A fordítást minden esetben írja a forrásnyelvi szövegrész alá.

1

A legfrissebb adatok szerint tovább emelkedett a nyilvántartott késedelmes lakossági hitelek aránya, a vállalati szféra törlesztési mulasztásai pedig stagnálnak. A Központi Hitelinformációs Rendszer adatai szerint már egymillió 620 ezer lakossági hitelszerződést nem tudnak több, mint három hónapja fizetni a banki ügyfelek. Ráadásul a svájci frank folyamatos emelkedése miatt egyes szakértők további drasztikus emelkedésre számítanak. Van, aki szerint év végére tovább kétszáz ezer lakossági és vállalati hitel fog bedőlni és ez már az egész banki szektort veszélyeztetheti.

http://www.magyarhirlap.hu/online/tovabb_no_a_bedolt_hitelek_szama.html

2

Hagyó Miklós mégsem vesz részt a BKV-nál történt szabálytalanságok kivizsgálására alakult fővárosi bizottság szerdai ülésén, de péntekig írásban válaszol a számára feltett 23 kérdésre. Erről a volt főpolgármester-helyettes tájékoztatót, megerősítve korábbi közlését, miszerint semmilyen bűncselekményt nem követett el és áll minden független vizsgálat elé.

Hagyó Miklós levélben értesítette a bizottság elnökét a döntéséről, és arról, hogy a bizottsági eljárásban nem kíván „biodíszletként” szerepelni. A politikus a bizottsághoz írt levelében döntését azzal indokolja: a bizottság elnöke kedden olyan nyilatkozatot adott a Duna tévének – amelyről csak este értesült –, amely „megrendítette a bizottság eljárásának tárgyilagosságába vetett hitét”.

http://index.hu/belfold/budapest/2010/03/17/hagy_o_megse_megy_el_a_meghallgatasra/

3

Olaszország sokkal inkább „bűnfertőzött” ország, mint Magyarország. Az olaszoknál az utóbbi néhány hónapban (évben) egyre inkább romlottak a bűnügyi statisztikái. A megszorított bünesetek legtöbbször mögött súlyos konfliktusok húzódnak. Ezek az ellentétek főként az olaszok és a bevándorlók között feszülnek.

<http://www.hirextra.hu/print/2009/07/28/harc-a-kozbiztonsagert/>

4

Orbán 1999-ben tartotta első országértékelő beszédét. A helyszín évekig a Vigadó épülete volt, azonban az épület felújítása miatt 2004-ben az ELTE látványosi kongresszusi központjában, 2005-ben a Kör-csarnokban, 2006-ban és 2008-ban a SYMA-csarnokban mondta el beszédét. 2007 után pedig ez lesz a második alkalom, hogy Orbán a Millenáris Parkban évértékel.

<http://www.origo.hu/archivum/20090306-orban-viktor-orszagertekelo-1999-ota.html?pIdx=3>

5

Tulajdonképpen senki sem tudja, van-e még panelprogram, vagy már megszűnt, csak éppen elfelejtettek szólni a sok reménykedő és várakozó panellakónak, így az érintett szegedi lakosoknak. A 2009-ben benyújtott, iparosított technológiával épült panelházak pályázatának bonyolításával kapcsolatosan a jelenlegi helyzetet tekintettük át.

Az ekkor benyújtott 36 szegedi pályázatból 1 épület közössége visszalépett, 1 pályázót pedig formai okokból kizárt az állam a programból.

<http://szegedma.hu/hir/szeged/2012/10/a-panelprogram-mar-csak-papiron-letezik.html#more-236111>

6

Megkezdődött az Ügyfélkapu fejlesztése csaknem ötmilliárd forintos uniós finanszírozással; a rendszer megbízhatóságának növelését és ügyfélbarát jellegének erősítését célul kitűző projekt eredményeként

decemberben kezdi meg működését az „Ügyfélkapu 2” – közölte Baja Ferenc, informatikáért felelős kormánybiztos kedden sajtótájékoztatón, Budapesten.

Baja Ferenc szerint az emberek készek és képesek használni az elektronikus ügyintézés 2005 áprilisától szolgáltató Ügyfélkaput.

<http://www.origo.hu/techbazis/internet/20090120-decemberben-jon-az-ugyfelkapu-2.html>

7

Nem tölti be a szerepét az üvegzseb törvény a Népszabadság szerint, egyebek mellett azért, mert az állami intézmények egy része is csak mutatóba teszi közé a közérdekű szerződéseket.

A napilap szerdai számában olvasható, hogy a Vidékfejlesztési Minisztérium 2010 márciusában frissítette utoljára az ötmillió forintot meghaladó értékű szerződések listáját, az Agrármarketing Centrum honlapján pedig tavaly januáriak az üvegzseb menüpont alatt található adatok.

http://hvg.hu/itthon/20110105_uvegzseb_torveny_miniszteriumok

8

Januártól bekeményít a BKK, a BKV-járatokon dolgozó ellenőrök munkáját jóval több közterület-felügyelő fogja segíteni, mint eddig. A közlekedési vállalat a diákbérleteket és a bérletre írt igazolványszámok ellenőrzését is egyre komolyabban veszi.

Néhány diák számolt arról számolt be a hvg.hu-nak, hogy tüzetesebben megnézik az ellenőrök a diákigazolvány hátulján található matrica érvényességét, és ráíratják a bérletre az igazolvány sorszámát.

http://eduline.hu/felsooktatas/2012/10/15/Bekemenyit_a_BKV_ellenorzik_a_diakigazolvany_NTJL9H

9

Az V. kerületben javítási munkákat végeznek a Petőfi Sándor utca – Harmincad utca – Erzsébet tér szakaszon, ezért ezen a területen szakaszosan teljes lezárás lesz. Júliusban és augusztusban folyik majd a Markó utcai lehajtó támfalépítése, amely miatt a lehajtót lezárják, az id. Antall József rakpartot pedig a déli irányban egyirányúsítják.

<http://www.origo.hu/itthon/20120628-itt-szamithat-dugokra-budapest-a-nyaron.html>

10

Ronald Reagan budapesti szobrának felavatása után néhány órával szerda este díszvacsorát adott Schmitt Pál államfő a Szépművészeti Múzeumban az ide érkező amerikai delegációnak. A „Szabadságvacsorának” hívott esemény első, nyilvános részén elhangzott, hogy hagyományteremtő céllal tartják és minden évben meg akarják ismételni.

<http://www.origo.hu/itthon/20110629-minden-evben-lesz-majd-szabadsagvacsora.html>

11

A korábbi létszámcsökkentések nyomán most racionalizálják a költségvetési szervek és minisztériumok irodahasználatát – írja a Népszabadság. A lap szerint júniusig kell megkötni az új ingatlanbérleti szerződéseket. A helypazarló szervek szankciókra számíthatnak.

Júniusig meg kellene kötni a minisztériumok és más költségvetési szervek által használt ingatlanokra vonatkozó új szerződéseket, de eddig még nem kezdődtek meg a tárgyalások az érintettek és a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. között – írja a Népszabadság.

<http://www.origo.hu/itthon/20080516-allami-ingatlanok-csokkentenek-a-miniszteriumok-koltsegvetesi-szervek-irodait.html>

12

Az MDF ugyan ismert párt, de népszerűsége megfogyatkozott az utóbbi időben. A még rosszabb helyzetben lévő SZDSZ-szel történő szövetsége sem igazán ismert. Bokros Lajos személyében viszont igazi húzónév szerepel a listáján, ugyanis Orbán Viktor után a második leggyakrabban említett személy a miniszterelnöki alkalmasságot tekintve – derül ki a Forsense közvélemény-kutatásából.

<http://www.vg.hu/kozelet/politika/bokros-a-huzonev-az-mdf-ben-307615>

13

Előzetes tájékoztatás és mindenféle terelés nélkül kezdett kátyúzni és nyomvályúkat javítani délelőtt a Magyar Közút Kht. szegedi mérnöksége az 5-ös út Szegedre bevezető sávjában.

Érdeklődésünkre kiderült, nem jutott eszébe a cégnek elterelni a forgalmat az autópályán, és értesíteni a sajtót. Emiatt délelőtt már az autópálya-lehajtóig feltorlódott a dugó.

http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/tereles_nelkul_katyuz_a_kozut_bedugult_az_5-os/2063267/

14

Pécsett, az önkormányzat tulajdonában lévő lelakott épületben bérlők és önkényes lakásfoglalók laknak. Itt húzta meg magát P. László is, akit Bándy Kata meggyilkolásával gyanúsítanak. Pécs önkormányzata felszámolná az ilyen és ehhez hasonló nyomortelepeket.
<http://mno.hu/lanchidradiohirei/felszamolnak-a-lelakott-epuleteket-1099463>

15

A kormányzóvivő okafogyottnak tartja az Európai Bizottság telekommunikációs és kiskereskedelmi különadókkal kapcsolatos, Magyarországhoz intézett felhívását, mert a magyar kormány már az értesítés előtt döntött a terhek 2013. január 1-jei kivezetéséről. Giró-Szász András kormányzóvivő egy csütörtöki televíziós interjúban ugyanakkor a cafetéria-rendszer miatti bizottsági felszólításról azt mondta: Magyarország nem tart tiszteletben olyan uniós felvetéseket, amelyek a magyar szuverenitást korlátozzák.
http://hvg.hu/gazdasag/20121123_GiroSzasz_EU

16

A rabok sérelmei gyakran túlzóak, az ombudsman kifogásainak egy része pedig olyan elvárásokat is tartalmaz, amelyekkel civil kórházak sem rendelkeznek – véli. Szerinte a börtönkórház lakói megfelelő ellátásban részesülnek. A fürdőhelyiségek higiénikusak, a diéta- és gyógyszerválaszték megfelelő, külön ételszállító lifttel a legtöbb civil kórház sem rendelkezik, sportolásra pedig korlátozottan van szükségük, ahogy a civil kórházakban is. A megfelelő sétálóudvar igénye azonban feltétlenül megalapozott, emiatt a börtönudvart kiszélesítették 65 négyzetméterrel és önálló pszichológus foglalkoztatását is tervezik.
<http://fn.hir24.hu/itthon/2012/10/27/magyar-korhaz-ahol-minden-beteg-bunos/>

17

Sok helybelit és látogatót irritál a szőlőhegyen épült, oda nem illő építmény – Nyilvános fórumon találkoztak a múlt héten a Badacsony sorsát szívükön viselő polgárok, hatósági tisztviselők, építészek és építetők, hogy megosszák egymással a véleményüket, érveiket egy már megvalósult beruházásról. Eső után köpönyeg, mondhatnánk, a szereplők azonban keresik a gyógyírt a tájsebre.
http://mno.hu/migr_1834/tajseb_a_badacsony_oldal-212311

18

A korrupcióellenes ügyészség (DNA) szerint Becali 2008 májusában 1,7 millió euróval próbálta megvesztegetni a kolozsvári Universitatea játékosait, hogy az utolsó bajnoki meccsen üssék el a városi rivális CFR-t a bajnoki címtől. Ha ugyanis előbbi együttes legalább döntetlent harcol ki, akkor a második helyezett Steaua nyerte volna a bajnokságot és ezzel együtt a részvételi jogot a Bajnokok Ligájára. A román sajtó szerint csapatának BL-szereplése – pontszerzés nélkül is – 10 millió eurós bevételhez juttatta volna Becalit.
A legfelsőbb bíróság a keddi felmentő határozatában egyúttal elrendelte a lefoglalt 1,7 millió euró visszaszolgáltatását.
Az ügyet pénzestáska-perként emlegeti a román sajtó, mivel a DNA a tétmérkőzés napján egy táska készpénzt foglalt le Becali két testőrénél, akiket egy kolozsvári szálloda teraszán vettek őrizetbe az Universitatea játékosának és a Steaua alelnökének társaságában. A táskában 1,7 millió euró volt.
<http://www.origo.hu/sport/focivilag/20120417-felmentettek-a-steaua-elnoket-a-penzestaskaperben.html>

19

Londonból üzenik: érettségivel is el lehet helyezkedni – És ami még fontosabb: meg is lehet élni. A debreceni Harmati Harmatka épp két éve vendéglátózik. Már nem dolgozik látástól vakulásig, mégis telik lakbérre, bérletre, ruhára és szórakozásra is. Megtakarítása is van. Így kell ezt csinálni! Ha itthon nem megy, akkor máshol.
http://www.civishir.hu/hajdu-bihari-hirek/2012/02/17/082817/londonbol_uzenik_ereztsegivel_is_el_lehet_helyezkedni.html

20

A kormány szerdai ülésén elfogadta a zsebszerződések elleni küzdelem fejleményeiről, illetve az idén március végén létrehozott tárcaközi bizottság eddigi munkájáról és eredményeiről szóló jelentést – közölte a Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) csütörtökön.
A jelentés kiemelte, hogy a zsebszerződés fogalmi körébe tartozó jogi aktusok a hatályos magyar jog szerint semmiek.

http://nol.hu/belfold/jovo_evtol_tiltott_a_szebszerzodes

21

Az állati termékek ára a korábbi hónapokban alig emelkedett, még októberben is az infláció körüli 6,7 százalékkal lettek drágábbak. A magas takarmányárak azonban begyűrűztek ebbe a termékkörbe is, és könnyen megjósolható, hogy ez az élelmiszerárakra is további kedvezőtlen hatással lesz. A 2007-es év vége felé az agrártermékek világpiaci ára ismét emelkedni kezdett, piaci szakértők második árrobbanásról beszélnek, ami várhatóan a hazai árakban is megjelenik majd.

http://www.vg.hu/gazdasag/vg_online/gazdasag_-_belfold/080114_mar_203829

22

Az anyaországba áttelepülő magyarok – ha nem muszáj – nem adják el az ingatlanukat, de a megélhetés miatt kénytelenek hátrahagyni a szülőföldjüket. Van, aki csak idenyjelleggel dolgozik a határ menti gazdaságokban, mások ápolóként helyezkednek el a magyar egészségügyben, többen pedig afféle „dédiszitterként” idős, beteg emberek gondozását vállalják.

<http://karpatalja.ma/karpatalja/szines/11996-hatartaxival-beregszaszra-szemuveget-gyogyszertmenyasszonyi-ruhat-ukrajnabol>

23

A KDNP szerint kommunikációs trükk, kirakatpolitika volt a szerdai önkormányzati egyeztető fórum. Ha a látszat eredménynek számít, akkor ebből, de csakis ebből a szempontból volt eredményes a mai önkormányzati találkozó, hiszen ott semmiféle konkrétumról nem született döntés – fogalmazott Halász Zsuzsa szóvivő.

Véleménye szerint Gyurcsány Ferenc miniszterelnök célja elsősorban az volt, hogy az uniós pénzek elosztásának törvényes látszatát keltse, mintha az az önkormányzati oldal egyetértésével történe.

<http://www.vg.hu/kozelet/pr-akcio-parodia-trukk-kirakatpolitika-ellenzek-az-onkormanyzati-forumrol-150827>

24

Száraz bőr kezelésére a készen beszerezhető krémek és maszkok mellett különösen eredményesnek találok a kreatív kozmetika eszközeit – számol be tapasztalatairól Peterman Krisztina. A tiszta növényi olajok kiváló antioxidánsok, flavonoidokban és vitaminokban gazdag készítmények. Típustól függően fertőtlenítő, tápláló, sejtvédő, restrukturáló és gyulladáscsökkentő hatással rendelkeznek. Könnyen bejutnak a bőrbe, természetesek, nem trendfüggők, mert örökzöldek, minden időben, korban megállják a helyüket. Bevizsgált, leinformálható alapanyagokból készíthetünk speciális, az adott bőrtípus igényeinek maximálisan megfelelő ápoló készítményeket.

<http://mno.hu/csaladhalo/az-arcbor-teli-apolasa-1119006>

25

A közel félszáz lelkes önkéntes kezdett nagyszabású növényültetési akcióba. Ásókkal, lapátokkal és gereblyékkal felszerelve vonultak fel a Szivárvány Tagóvoda és a Brunszvik Teréz Tagóvoda elé valamint a Bajcsy-Zsilinszky utcai parkolóhoz. „A növényültetés adja meg egy terület végső hangulatát, ezért a parkolóban inkább várostűrő növények kerültek kihelyezésre. Az óvodák előtt ezzel szemben az évszakok jelzése is cél, így bogyós termésűek, tavasszal nyíló, ősszel virágzó és örökzöld növényeket választottunk. Így az óvodások a növények változásán keresztül is megfigyelhetik az évszakok változását.” mondta el Takácsné Kancsár Katalin, a város főkertésze.

<http://www.nagykallo.hu/?q=articles&id=1050>

C. A doktori kutatásban szereplő német neologizmusok fordításai és azok kategorizálása

Német főnevek

Arbeitsmarkt-Delle

munkaerőpiaci gödör	FL	2
átmeneti visszaesés	FB	5
visszaesés	ASz	5
munkaerőpiaci-horpadás	HT	1
munkaerőpiaci visszaesés	KP	2
munkaerőpiaci-horpadás	HB	1
a munkapiacra jelenleg jellemző rovátka	SzI	4
munkaerő-piaci visszaesés	PR	2
munkaerő-piaci hullámvölgy	KuV	2
munkaerőpiaci horpadás	VSz	1
munkaerő-válság	ÓT	5
a csökkenés mértéke a munkaerőpiacon	SG	4
munkaerőpiaci visszaesés	AO	2
munkaerőpiaci visszaesés	BK	2
munkaerő-piaci visszaesés	BN	2
a munkahelykínálat jelenlegi csökkenésének	BÁ	4
a munkaerőpiac jelenlegi helyzetének súlyossága	DA	4
a munkaerőpiacon már kirajzolódni látszó szakadék	DK	4
munkaerőpiaci „horpadás“	FCs	1
munkaerő-piaci gyengülés	GB	2
munkaerőpiac megtorpanásának	GA	5
a munkaerőpiac jelenleg kialakulóban levő visszaesése	HM	4
a munkaerőpiacon jelenleg kialakuló gödör	HR	4
visszaesés	RaB	5
szerint a munkapiac épp a depresszív időszakát éli	JA	5
a munkaerőpiacon jelenleg kirajzolódó hullámvölgy	KA	4
munkaerőpiaci hullámvölgyének	KoV	2
munkaerőpiaci „horpadásnak“	MR	1
munkapiaci horpadásának	MK	1
a munkaerőpiac lendületének gátat vető bukkanó	NA	4
a munkaerő piaci mostanság mutatózó krízisének	NL	4
pangás	NÁ	5
munkaerő-piaci „horpadás“	PK	1
a munkaerőpiacon jelenleg megfigyelhető „horpadás“	RM	4
a munkaerőpiacon uralkodó megtorpanás	RN	5
munkaerőpiaci megtorpanásnak	RSz	5
munkaerő-piaci „horpadás“	RuB	1
munkaerőpiaci horpadás	SA	1
munkaerő-piaci horpadás	SzD	1
munkaerőpiaci hullámvölgy	SzA	2
a munkaerőpiac most jelentkező meggyengülésének	TP	4
munkapiaci hullám	TR	5
munkaerő-piaci hullámvölgy	TF	2
az álláspiac jelenleg kirajzolódó visszaesésének	VF	4
munkaerőpiaci-horpadás	VE	1
munkaerőpiaci hullámvölgy	ZA	2
munkaerő-piaci visszaesés	NB	2
a munkaerőpiac „horpadásának“	HJ	1
munkapiaci zökkenők	RJ	5
a munkaerőpiac jelenleg körvonalazódó állapotának súlyossága	LN	4
a munkaerőpiac jelenlegi visszaesésének	NE	2
a munkaerőpiac visszaesésének	NyT	2
munkaerőpiaci horpadás	SC	1
a munkaerőpiac mértékének csökkenése	SztCs	5
„gödör“	VR	5
munkaerő-piaci visszaesés	HA	2

Schildervandalismus

„tábla-vandálok“	FL	1
táblavandalizmus	FB	1

táblarongálás	ASz	2
táblák elleni vandalizmus	HT	4
rongálás	KP	5
a táblák ellen elkövetett vandalizmus	HB	4
ez a fajta vandalizmus	SzI	5
„táblavandalizmus“	PR	1
táblákat érintő vandalizmus	KuV	4
táblavandalizmus	VSz	1
ügynevezett tábla-vandalizmus	ÖT	1
--	SG	7
táblákat elcsúfító vandalizmus	AO	4
vandalizmus	BK	5
táblák megrongálása	BN	2
tábla-vandalizmus	BÁ	1
táblák rongálása	DA	2
a jelzőtáblák rongálását	DK	2
a táblákra irányuló vandalizmus	FCs	4
táblák elcsúfítása	GB	5
vandalizmus	GA	5
jelzőtáblák megrongálása	HM	2
a táblákra irányuló vandalizmus	HR	4
táblarongálás	RaB	2
a vandálok, akik a KRESZ táblákat rongálják	JA	4
vandalizmus	KA	5
táblavandalizmus	KoV	1
táblavandalizmus	MR	1
táblavandalizmus	MK	1
vandalizmus	NA	5
táblavandalizmus	NL	1
a táblarongálókra	NÁ	2
a táblákat beragasztó vandálokra	PK	4
a táblákra irányuló vandalizmus	RM	4
táblavandalizmus	RN	1
táblarongálás	RSz	2
táblarongálás	RuB	2
táblákkal kapcsolatos vandalizmus	SA	4
--	SzD	7
táblavandalizmus	SzA	1
táblavandalizmus	TP	1
--	TR	7
táblák megrongálása	TF	2
vandalizmus	VF	5
táblavandalizmus	VE	1
táblarongálás	ZA	2
a közlekedési táblák megrongálása	NB	2
„tábla-vandalizmus“	HJ	1
táblavandalizmus	RJ	1
a táblákat célzó vandalizmus	LN	4
táblák rongálása	NE	2
táblavandalizmus	NyT	1
táblavandalizmus	SC	1
rongálás	SztCs	5
vandalizmus	VR	5
táblavandalizmus	HA	1

Hymnen-Schweiger

a himnuszt csendben hallgató játékosok	FL	2
azokat a játékosokat, akik nem éneklék a himnuszt	FB	4
a némán álló csapattagok	ASz	5
csapattagok mellett, akik a himnusz alatt hallgatók	HT	4
hallgató játékosok	KP	5
a csapat elé áll míg a himnusz szól, Schweigerrel a csapatban	HB	--
a csapat himnusz-hallgatóit	SzI	1
a himnuszt szólanul hallgató csapattagok	PR	2
azt állítja, nem éneklék a himnuszt a csapatban	KuV	4
a himnuszt nem éneklők	VSz	2
azon csapattagok elé állította, akik nem éneklék a himnuszt	ÖT	4
ha a játékosok nem énekelnek	SG	5
a himnuszt énekelni nem akaró játékosokról	AO	2

bemutatja azokat a játékosokat, akik nem énekeltek a himnuszt	BK	4
kérdőre vonja a himnuszt nem éneklő csapattagokat	BN	2
hallgató játékosok	BÁ	5
beáll az úgy nevezett Hymnen-Schweiger csapatába	DA	--
a himnuszt némán hallgató csapattagok	DK	2
mutatja be a csapat azon tagjait, akik nem énekeltek	FCs	5
a himnuszt nem éneklő focisták	GB	2
szembenéz a csapat himnuszt play backelőivel	GA	2
bemutatja a himnuszt nem éneklő játékosokat	HM	2
bemutatja a csapat himnuszt-cáfolóit	HR	--
elárulja, kik azok, akik némán állnak a himnuszt alatt	RaB	4
elképzeletti milyen is lenne a himnuszt nem éneklő, hanem himnuszt-hallgató csapat	JA	2
a nem-éneklők táborához sorolja magát	KA	5
elképzeletti, milyen egy „hymnuskerülő” a csapatban	KoV	1
azon csapattagok mellett, akik inkább hallgatnak a himnuszt alatt	MR	4
a himnuszt nem éneklők élén foglal állást	MK	2
felfedi, ki nem szokott énekelni, amikor felcsendülnek a német nemzeti himnuszt első taktusai	NA	4
bemutatja, kik azok a csapatban, akik hallgatnak a himnuszt alatt/ akik nem énekelik a himnuszt	NL	4
könyvében a csoportos hallgatás álláspontját képviseli	NÁ	5
bemutatja a csapatból azt, aki nem énekel a himnuszt	PK	4
védelmébe veszi a csapat himnuszt nem éneklő tagjait	RM	2
sorolja magát a himnuszt nem éneklők csoportjába	RN	2
élebe áll a csapat azon tagjainak, akik mélyen hallgatnak „hymnuszügyben”	RSz	4
szembeszáll a csapat azon tagjaival, akik némán állják végig a himnuszt	RuB	4
a himnuszt szólanul hallgató csapattagok	SA	2
a himnuszt-elhallgató csapattagok	SzD	1
bemutatja azokat a játékosokat, akik csöndben állnak a himnuszt alatt	SzA	4
támogatja a himnuszt eléneklését	TP	5
a csapatban a himnuszt elhallgatók mellé áll	TR	4
a csapattagok mellett, akik nem énekelik a himnuszt	TF	4
amellyel bemutatkozik a hallgató játékosok előtt	VF	5
a csapat azon tagjait, akik nem énekelnek	VE	5
élebe áll a hallgató játékosoknak	ZA	5
bemutatja a csapat azon tagjait, akiknek a himnuszt alatt eláll a szavak	NB	5
élebe áll a csapattagoknak, akik nem énekelnek	HJ	5
a hallgató csapattagok	RJ	5
bemutatja a csapat az éneklést elbliccelő tagjait	LN	5
a himnuszt alatt hallgatókat	NE	2
a csendesebb táborba állt a csapatban	NyT	5
a csapat himnuszt-nem-éneklő tagjai	SC	2
akik megtagadják a himnuszt-éneklést	SztCs	4
akik nem énekelik hangosan a himnuszt szövegét	VR	4
akik nem énekelik a himnuszt	HA	4

Ansteckparties

olyan célból szerveztek összejöveteleket, hogy megkapják egymástól a betegséget	FL	4
olyan partik, ahova csak azért küldték a gyerekeket, hogy megfertőződjének	FB	4
Bárányhimlő-bulik	ASz	1
a tömeges fertőzések gyakoriak voltak	HT	5
ún. „betegségbulik”	KP	1
„fertőzés-partik”	HB	1
bárányhimlő bulik	SzI	1
az ún. „Ansteckparties” jelenség (a szülők által gyermekeik számára szervezett bulik, ahol a gyerekek egymást fertőzték meg)	PR	3
„bárányhimlő-bulik”	KuV	1
himlőparti	VSz	1
gyakoriak voltak a fertőzések	ÓT	5
„bárányhimlő-bulik”	SG	1
úgy nevezett fertőző bulit szerveztek kisgyerekeknek, hogy azok egymástól minél hamarabb elkapják a gyermekbetegségeket	AO	4
úgy nevezett megfertőző partikat	BK	1
olyan összejövetelek, amelyeket azért rendeztek, hogy egymást megfertőzve a későbbi immunitás kialakuljon	BN	4
„fertőző zsúrok”	BÁ	1
ritka eset volt, hogy valaki ne kapta el ezt a betegséget	DA	5
bárányhimlő bulik	DK	1
himlőbulik	FCs	1
„vírusbulik”, ahová a szülők azért vitték el gyermeküket, hogy a többi fertőzött gyerektől elkapják a betegséget	GB	4
a szülők gyerekzsúron hozták volna össze csemetéiket, hogy megfertőzzék egymást	GA	4
csak azért rendeztek összejöveteleket, hogy a gyerekek megfertőződhesenek	HM	4
„Kapt el-party”	HR	1

az egészséges gyerekeket együtt játszották a bárányhimlőssel, hogy ők is elkapják	RaB	4
„fertőző-zsúrok“	JA	1
a szülők tudatosan átfertőztették gyerekeiket más beteg gyerekekkel	KA	4
a gyerekeket szándékosan olyan környezetbe vitték, ahol megfertőződhettek	KoV	4
a gyerekeket közösségbe vitték, hogy elkapják egymástól a betegséget	MR	4
nagy volt a fertőzésveszély	MK	5
az összejövetelek, amelyeket csak azért rendeztek, hogy a csemeték elkapják egymástól a bárányhimlőt	NA	4
bárányhimlő partik	NL	1
fertőző partik	NÁ	1
fertőző betegségekkel foglalkozó pártok	PK	--
fertőző-partik	RM	1
ún. megfertőzési partyk	RN	1
fertőzőtség jelensége	RSz	5
az emberek szándékosan megfertőzték egymást	RuB	5
„fertőzés partyk“	SA	1
bárányhimlő-bulik	SzD	1
úgynevezett „megfertőző“ partik	SzA	1
az emberek tömegesen fertőződtek meg egy estélyen	TP	4
egymást megfertőző bulik	TR	1
úgynevezett bárányhimlő-parti	TF	1
úgynevezett „fertőzőbulik“	VF	1
olyan partikat tartottak, ahol egymásnak adják a fertőzést	VE	4
ferőző-bulik	ZA	1
úgynevezett „elkapózsúrok“	NB	1
„fertőző-bulik“	HJ	1
fertőzz-meg-zsúrok	RJ	1
gyakran rendeztek összejöveteleket „Fertőzz meg engem is!“ jelmonddal	LN	4
úgynevezett „fertőzőpartik“	NE	1
úgynevezett „fertőzéspartik“	NyT	1
„megfertőző bulik“	SC	1
himlőpartikat rendeztek, hogy ott átadják egymásnak a betegséget	SztCs	1
a fertőzések száma is jóval magasabb volt	VR	5
az emberek különféle összejöveteleken megfertőzték egymást	HA	4

Wackelanleihen

gyenge gazdaságú országoktól felvásárolt kölcsönök	FL	4
bizonytalan kötvényeknek	FB	2
instabil kötvények	ASz	2
nagyobb összegű, mozgó kölcsönök	HT	--
instabil kötvények	KP	2
laza kötvényvásárlásokat	HB	--
árfolyamingadozó-kölcsönök	SzI	1
ingadozó kötvényeknek	PR	2
bizonytalan kötvényeknek	KuV	2
ingadozó kötvényeknek	VSz	2
bizonytalan kölcsönöknek	ÓT	2
bizonytalan kölcsönök	SG	2
kockázatos kötvényeknek	AO	4
megbízhatatlan kötvények	BK	4
magas kockázatú államkötvények	BN	4
magas kockázatú állampapírok	BÁ	4
tartozások	DA	5
kölcsönt igénylő országok	DK	--
államesődközeli országok kötvényeinek	FCs	4
ilyen gyenge lábakon álló gazdaságok állampapírjainak	GB	4
rizikókötvények	GA	1
gyenge lábakon álló kötvényeket	HM	4
változó kötvények	HR	2
államkötvényvásárlás	RaB	5
a vételt	JA	7
instabil kötvényeknek	KA	2
rizikós kölcsönök	KoV	2
bizonytalan stabilitású kötvényeknek	MR	4
imbolygó görög államkötvények	MK	2
döntés	NA	7
megbízhatatlan értékpapírok	NL	4
ingadozó kötvényeknek	NÁ	2
kölcsön	PK	5
ingatag kötvényeknek	RM	2

nem biztos kölcsönök	RN	2
bizonytalan kötvények	RSz	2
bizonytalan kölcsönöknek	RuB	2
bizonytalan kölcsönöknek	SA	2
ingadozó kötvények	SzD	2
rizikós kötvények	SzA	2
beruházások	TP	7
kockázatos kötvények	TR	2
részvények	TF	5
befektetések	VF	7
kockázatos kötvények	VE	2
problémás kölcsönök	ZA	2
kötvények	NB	5
bizonytalan kölcsönök	HJ	2
kockázatos kötvények	RJ	2
ingatag lábakon álló állampapírnak	LN	4
kockázatos kötvényeknek	NE	2
emiat a felvásárlás miatt	NyT	7
instabil kötvények	SC	2
kockázatos állampapírok	SztCs	2
bizonytalan ügyletek	VR	5
bizonytalan kötvények	HA	2

Känguruhing

„erszényterápiának“	FL	1
„kengurufüggésnek“	FB	1
„kengunyugtató“	ASz	1
„kenguruhelyzetnek“	HT	1
dédelgetés	KP	2
„kenguru-lógásnak“	HB	1
„kenguruzásnak“	SzI	1
„kengurumódszernek“	PR	1
„kengurulógásnak“	KuV	1
„kenguru-módszer“	VSz	1
egyfajta kötélnek	ÓT	5
„kengurufekvés“	SG	1
--	AO	7
„kenguru módszernek“	BK	1
--	BN	7
„kengurufüggésnek“	BÁ	1
„kengurupóz“	DA	1
„Kenguru-módszernek“	DK	1
ügynevezett kangorohing	FCs	1
„kenguruzásnak“	GB	1
„kengurúztatás“	GA	1
„kenguru módszernek“	HM	1
ügynevezett kenguru-módszer	HR	1
„kengurúztatásnak“	RaB	1
„Zsebibaázásnak“	JA	6
„kenguru-effektusnak“	KA	1
„kengurufekvésnek“	KoV	1
„kenguru pihenésnek“	MR	1
más néven kenguru póz	MK	1
„kengurutartásban“	NA	1
kenguru-módszernek	NL	1
„embrióállásnak“	NÁ	5
„kengurúzásnak“	PK	1
„kenguruzás“	RM	1
az édesanyák felső testén való fekvés	RN	4
„kenguruzásnak“	RSz	1
„kenguruzásnak“	RuB	1
„a megnyugtató erszéynek“	SA	4
kenguru módszernek	SzD	1
Minket ez egy kicsit a kenguruk erszényére emlékeztet.	SzA	4
„kengurupóznak“	TP	1
„kenguru függésnek“	TR	1
kenguru módszernek	TF	1
„Zsebibaának“	VF	6
„Känguruhing“	VE	1

„kengurulógásnak“	ZA	1
„kenguruzásnak“	NB	1
„kenguru erszéynek“	HJ	2
kerguru módszerek	RJ	1
„kenguru módszerek“	LN	1
„kengurupóznak“	NE	1
„kenguruzásnak”	NyT	1
„kenguruzásnak”	SC	1
kenguru-módszerek	SztCs	1
--	VR	7
„kengurufüggésnek”	HA	1

Sorgenkicker

bajkeverő focistával	FL	2
támadóval	FB	5
problémás csatárral	ASz	2
a gondokkal küzdő labdarúgóval	HT	--
--	KP	7
problémás labdarúgóhoz	HB	2
problémás csatárral	SzI	2
aggodalmaskodó focistával	PR	--
gondos labdarúgóval	KuV	--
sok gondot okozó focistával	VSz	4
aggódó labdarúgóról	ÖT	--
problémás játékosal	SG	2
a focistával, aki sok fejfájást okoz az edzőnek	AO	4
problémás focistával	BK	2
a sok gondot okozó játékosal	BN	4
a pártfogolt csatárral	BÁ	5
az aggódó focistával	DA	--
a sok fejfájást okozó focistával	DK	4
az aggodalomra időnként okot adó játékosal	FCs	4
balhész játékosával	GB	2
--	GA	7
a nehéz természetű csatárral	HM	4
„gondlövővel”	HR	1
a bajkeverővel	RaB	2
a gondterhelt labdarúgót	JA	--
az aggodalmat keltő labdarúgóhoz	KA	4
az aggodalmaskodó focistával	KoV	--
a problémás focistával	MR	2
a sok gondot okozó focistával	MK	4
a sztárcsatárral	NA	5
a problémás focistával	NL	2
a botránys labdarúgóval	NÁ	2
a tehetséges játékosal	PK	5
a problémás focistával	RM	2
az állandóan problémát okozó focistához	RN	4
a problémás focistához	RSz	2
az aggodalmat keltő labdarúgóval	RuB	4
a rengeteg gondot okozó futballistához	SA	4
a bajos labdarúgóval	SzD	2
a bajos focistával	SzA	2
Marióval	TP	5
a labdarúgóval	TR	5
a problémás játékosal	TF	2
a labdarúgóhoz	VF	5
a problémás focistával	VE	2
a problémás futballistával	ZA	2
a aggódó játékosal	NB	--
a szorongó labdarúgóval	HJ	--
a problémás focistával	RJ	2
a balhész sztárlövőhöz	LN	2
a problémás játékosal	NE	2
az aggodalmaskodó focistával	NyT	--
a problémás focistával	SC	2
a különoc focistával	SztCs	5
--	VR	7
problémás focistával	HA	2

Hartwährungszone

valutaövezetre	FL	5
erős valutazóna	FB	1
stabil északi valutazónára	ASz	2
stabil valutazóna	HT	2
szigorúan gazdálkodó [...] táborra	KP	4
keményvaluta övezetre	HB	1
erős valutaövezetre	SzI	1
erős valuta zónára	PR	1
„kemény” valutazónára	KuV	1
erős északi valutazónára	VSz	1
erős a valuta	ÓT	5
stabilvaluta-övezet	SG	1
egy az euró mellett kitaró zóna	AO	4
erős valutával rendelkező északi [...] tömbre	BK	4
keményvalután alapuló övezetre	BN	4
a valutaunió északi „keménymagját”	BÁ	4
egy valutaügyi zónára	DA	5
erős valutazónára	DK	1
egy stabil fizetőeszközzel rendelkező észak [...] blokk	FCs	4
keményvaluta-övezetre	GB	1
erős euróövezetre	GA	2
erős valutaövezetre	HM	1
erős valutával rendelkező övezet	HR	4
kemény pénzügyi zóna	RaB	1
optimális valutaövezetre	JA	--
erős valutájú északi [...] tömbbé	KA	2
erős valutájú északi zóna	KoV	2
északi, stabil valutájú [...] blokkra	MR	2
kemény valutaövezetre	MK	1
erős valuta északon	NA	5
keményvaluta övezetre	NL	1
Északon a stabilitás jellemző	NÁ	5
erős északi pénzügyi övezet	PK	1
északi keményvaluta-övezetre	RM	1
északon nemes valuta zónába	RN	--
egy erősebb valutával rendelkező északi [...] régióvá	RSz	4
északi szilárd valutaövezetre	RuB	1
a stabil valutával rendelkező északra	SA	5
északi erősvalutájú [...] blokkba	SzD	2
északi „keményvaluta-zónára”	SzA	1
fegyelmesebben kitart a stabilitás mellett	TP	5
északi, erős valutaövezetbe	TR	1
északon erős a valuta	TF	5
erős valutájú északra	VF	2
északi keményvalutaterületre	VE	1
egy kemény valutapolitikát folytató Északkal	ZA	4
egy erős valutára esküdő észak	NB	4
a szilárd valutával rendelkező északra	HJ	4
erős valutájú északi zónára	RJ	2
a pénzügyi rendszert szigorúan felügyelő északi [...] államok	LN	4
egy erős valutájú északra	NE	2
egy erősebb valutaövezetben	NyT	2
egy északi, stabil valutájú [...] blokkra	SC	2
egy északi erős valuta régióra	SztCs	1
északon, egy gazdaságilag stabil [...] gazdasági blokk	VR	4
erős valutazóna	HA	1

Stimmenstaubsauger

minél több szavazót felszippantana	FL	4
legnagyobb szavazatkaszálónak	FB	1
legnagyobb „szavazatmágnesség”	ASz	1
mint egy porszívó, magába szívja a szavazatokat	HT	4
nagymértékben bővíteni akarja pártjának szavazóbázisát	KP	4
újja akarja építeni pártját az egyetértők összefogásával	HB	5
szavazatmágnesség	SzI	1
egy hatalmas szavazat felszippantó gépezetté	PR	1

hogya legtöbb szavazatot gyűjtse be	KuV	4
egy nagy szavazatporszívóvá	VSz	1
szavazatgyűjtővé	ÓT	2
szavazati nyerőgépet	SG	1
minél több szavazatot szerezzen	AO	4
minél több szavazót nyerjen meg	BK	4
a legtöbb voksot begyűjtő párttá	BN	2
rengeteg szavazat besöpprésével	BÁ	4
egy porszívóvá átfórmálni, ami magába szívja a szavazatokat	DA	4
pártjában összhangra törekszik	DK	5
szavazatszívattyúvá	FCs	1
szinte magába szippantsa a szavazatokat	GB	4
porszívóként szívhasza be a szavazatokat	GA	4
„porszívó módjára” kívánja begyűjteni a szavazatokat	HM	4
egy nagy szavazatszippantóvá	HR	1
szavazatszívógéppé	RaB	1
a szavazatok tornádójává	JA	1
nagy választókörrrel rendelkező párttá	KA	4
a legnagyobb hangadónak	KoV	5
egy nagy szavazatszippantóvá	MR	1
pártjának kívánja megszerezni az összes szavazatot	MK	4
hogya az besöpörje a szavazatok többségét	NA	4
egy nagy szavazatporszívóvá	NL	1
be akarja szippantani pártja számára a szavazatokat	NÁ	4
hogya pártja kapja a legtöbb voksot	PK	4
hatalmas szavazat-porszívóvá	RM	1
a legnagyobb „szavazat-porszívóvá”	RN	1
egyfajta „szavazat elszívóvá”	RSz	1
egy nagy szavazatporszívóvá	RuB	1
hatalmas szavazat mágnessé	SA	1
egy nagy szavazatporszívóvá	SzD	1
a lehető legtöbb szavazót akarja elszívni	SzA	4
Pártját úgy akarja átalakítani, hogy a 2013-as választásokon megőrizze befolyását,	TP	5
hogya övék legyen szavazatok többsége	TR	4
a lehető legtöbb szavazatot akarja begyűjtetni	TF	4
„szavazatporszívóvá”	VF	1
a legnagyobb szavazatfelszívóvá	VE	1
egy hatalmas szavazatelszívóvá	ZA	1
egy hatalmas porszívóvá	NB	1
hogya minél több szavazatot bezsebelhessenek	HJ	4
hatalmas szavazatmágnessé	RJ	1
óriási szavazatnyelővé	LN	1
hatalmas szavazat-porszívóvá	NE	1
szeretném pártjátát újjáépíteni	NyT	5
hogya szinte magához vonzza a szavazatokat	SC	4
egy nagy „szavazatporszívóvá”	SzICs	1
pártját kvázi „porszívóvá” alakítva összegyűjti a szavazatokat	VR	4
szavazatgyűjtő gépezetté	HA	2

Wutliste

zászlajukra tüzték	FL	2
erősen ellenzik	FB	4
feljegyezte [...] az ellenzett dolgok listájára	ASz	4
ellenezték	HT	5
feketelistájukra	KP	2
a vezeték azonnali építését követelte	HB	--
feketelistájukra	SzI	2
tiltakozó listájuk	PR	2
feketelistájukra	KuV	2
teljes mértékben ellenzik	VSz	4
elutasították	ÓT	5
„panaszlistájukra”	SG	2
tüntetési követeléseikbe	AO	2
az ellenzett dolgok listájára	BK	4
az olajvezeték ellen rögtön felemelte a hangját	BN	4
zászlajukra tüzték	BÁ	2
felírták a dühlistájukra	DA	1
a fekete listájukra	DK	2
akik ellenzik az olajvezeték megépítését	FCs	5

feketelistájukra	GB	2
feketelistájukra	GA	2
„dühlistájukra”	HM	1
feketelistájukra	HR	2
feketelistájukra	RaB	2
ellenzi az olajvezeték lerakását	JA	5
haraglistájukra	KA	1
a fekete listájára	KoV	2
tiltólistájukra	MR	2
a gyűlöletlistájára	MK	1
feketelistájukra	NA	2
az utátnivalók listájára	NL	4
egyértelműen ellenzik	NÁ	5
a „fekete listájukra“	PK	2
tiltakozási listájukra	RM	1
feketelistájára	RN	2
a tiltólistájukra	RSz	2
az olajvezeték építésének gondolata egyenesen a sírba visz	RuB	5
az olajvezeték megépítése hallatán menten méregbe gurultak	SA	5
a panaszlistájukra	SzD	2
a feketelistájukra	SzA	2
tiltólistára	TP	2
--	TR	7
nagy felháborodást váltott ki	TF	5
feketelistájára	VF	2
a fekete listájára	VE	2
a haragosok listájára	ZA	1
saját tiltólistájukra	NB	2
listájukra	HJ	5
a feketelistájukra	RJ	2
csatlakoztak az olajvezeték elleni tiltakozáshoz	LN	4
listájukra	NE	5
a követeléseik között szerepel	NyT	5
a fekete listájukra	SC	2
„feketelistájukra“	SztCs	2
feketelistájára	VR	2
feketelistájukra	HA	2

Hektomatik-Welt

pénz- és hatalomközpontú rendszerre	FL	4
rohanó világba	FB	2
rohanó világgá	ASz	2
rohanó társadalommá	HT	2
az információs társadalom miatt felgyorsult világban	KP	4
egy olyan világban	HB	5
hektikus-társadalommá	SzI	1
kapkodó világban	PR	2
rohanó világgá	KuV	2
hektikus világban	VSz	2
a rohanó világ	ÓT	2
hektikus világgá	SG	2
a mai világban, ahol a teljesítmény határozza meg az ember értékét és minden a pénz és a hatalom körül forog,	AO	4
munkamániás világgá	BK	2
hektikus világgá	BN	2
hektikus, munkamániás világ	BÁ	4
hektikus világban	DA	2
romló, felgyorsult világhoz	DK	4
a teljesítmény alapú társadalom hektikussá válik	FCs	4
Modern, rohanó társadalomunk azonban szemmel láthatóan a teljesítményre helyezi a hangsúlyt.	GB	4
örjítő mókuserékké	GA	2
egy olyan világgá romlik, ahol csak a pénz és a hatalom számít,	HM	4
hektikus világgá	HR	2
hektomatikus világ	RaB	1
mókuserékre hasonlító világgá	JA	4
hektikus világgá	KA	2
hektomatikus világot	KoV	1
automatizált, rohanó világgá	MR	4
De mivel a szolgáltató szemmel láthatóan elvész a világ összevisszaságában,	MK	5
hektikus világhoz	NA	2

nyugtalan gépies világgá	NL	4
rohanó világgá	NÁ	2
összezavarodott világgá	PK	2
hektikus beállítottságú világgá	RM	2
felgyorsult világ	RN	2
egyfajta stresszközpontú világgá	RSz	2
a „rohanok, nincs időm semmire“ világ	RuB	1
kapkodó világgá	SA	2
hektikavilággá	SzD	1
végletekig kapkodó világgá	SzA	2
---	TP	7
a dolgozó társadalom olyan irányba fejlődik,	TR	7
a rohanó, gépiesített világ	TF	4
rohanó világunkra	VF	2
zaklatott világgá	VE	2
fejvesztetten rohanó világgá	ZA	2
a mi rohanó világunkban	NB	2
a világ egyre hektikusabbá válik	HJ	4
sebesség-központúvá	RJ	2
fejvesztve rohanó világgá	LN	2
„hektomatikus“ világot	NE	1
egy felgyorsult világ	NyT	2
hektikus világgá	SC	2
hektikus világgá	SztCs	2
egyre nagyobb iramban halad egy rohanó világ felé	VR	4
rohanó világgá	HA	2

Schwarmfinanzierung

közösségi finanszírozás	FL	2
közösségi finanszírozásnak	FB	2
csoporthfinanszírozás	ASz	1
„közösségi finanszírozást“	HT	2
„tömegfinanszírozásnak“	KP	1
tömegfinanszírozásnak	HB	1
közösségi finanszírozásnak	SzI	2
csoporthos vagy közösségi finanszírozásnak	PR	2
közösségi finanszírozásnak	KuV	2
közösségi finanszírozásnak	VSz	2
csapatfinanszírozásnak	ÓT	1
közösségi tőkének	SG	5
tömegfinanszírozás	AO	1
közösségi finanszírozásnak	BK	2
„rajfinanszírozásnak“	BN	1
csoporthfinanszírozásnak	BÁ	1
csapat finanszírozás	DA	1
csoporthos finanszírozásként	DK	2
csoporthos finanszírozásnak	FCs	2
közösségi finanszírozás	GB	2
közösségi finanszírozás	GA	2
közösségi finanszírozásnak	HM	2
tömegfinanszírozásnak	HR	1
közösségi finanszírozásnak	RaB	2
közösségi fináncírozásnak	JA	2
közösségi finanszírozás	KA	2
közösségi finanszírozás	KoV	2
közösségi finanszírozásnak	MR	2
közösségi finanszírozásnak	MK	2
sokasági finanszírozásnak	NA	1
csoporthfinanszírozásnak	NL	1
csoporthfinanszírozásnak	NÁ	1
csoporthfinanszírozásnak	PK	1
csoporthos finanszírozásnak	RM	2
csoporthfinanszírozásnak	RN	1
csoporthos (avagy közösségi) finanszírozásnak	RSz	2
közösségi finanszírozásnak	RuB	2
közösségi finanszírozás	SA	2
közösségi finanszírozásnak	SzD	2
tömegfinanszírozásnak	SzA	1
--	TP	7

közösségi finanszírozás	TR	2
tömegfinanszírozásnak	TF	1
közösségi finanszírozás	VF	2
csoporthoz finanszírozásnak	VE	2
csoporthoz finanszírozásnak	ZA	1
sáskafinanszírozásnak	NB	1
tömeges finanszírozásnak	HJ	2
közösségi finanszírozást	RJ	2
közösségi finanszírozás	LN	2
közösségi finanszírozás	NE	2
tömeges finanszírozásnak	NyT	2
rajfinanszírozásnak	SC	1
közösségi finanszírozás	SztCs	2
„tömegfinanszírozásként“	VR	1
közösségi finanszírozást	HA	2

Doktorsünder

csalással szerezte meg doktori címét	FL	4
elcsalta a doktori munkáját	FB	4
ál-doktor	ASz	2
doktori disszertációjában plágium véttségét követte el	HT	4
plagizáló	KP	5
elítelt doktor	HB	5
akivel kapcsolatban beigazolódott a plagizálási vád	SzI	4
akiről bebizonyosodott, hogy doktori disszertációjának írásakor vétett	PR	4
bűnös doktor	KuV	5
doktorvétkes	VSz	1
aki a doktorimunkájában bizonyítottan csalt	ÖT	4
aki lebukott másolt doktoriijával	SG	4
a doktori disszertációja kapcsán plágiummal vádolt	AO	4
doktori munka bűnös	BK	1
plagizált a doktori disszertációjánál	BN	4
plágiumügye	BÁ	5
--	DA	7
akit plágium vádjában bűnösnek találtak	DK	4
vétkes doktorandusz	FCs	2
plagizált doktori dolgozatának megírásakor	GB	4
lebukott doktori munkája plagizálásával	GA	4
plágium útján szerzett doktori címet	HM	4
jogtalanul szerezte doktori címét	HR	4
a plagizáló doktor	RaB	2
korábban doktori státusszal is rendelkezett	JA	5
csaló	KA	5
plagizált doktori disszertációjával	KoV	4
akinek bűne bebizonyosodott	MR	5
doktoráruló	MK	1
doktori-vétkes	NA	1
csalt a doktorival	NL	4
bűnössége beigazolódott a doktori disszertációjával kapcsolatban	NÁ	4
átalakította a doktori védéseket	PK	--
bűnös doktor	RM	2
doktori plagizáló	RN	1
akiről bebizonyosodott a csalás doktori munkáját illetően	RSz	4
bűnös orvos	RuB	--
doktori disszertáció csalót	SA	1
doktorbűnös	SzD	1
akit plágiumbotránya miatt fosztottak meg doktori címétől	SzA	4
doktori botránya miatt	TP	5
megfosztottak plagizálással szerzett doktori címétől	TR	4
aki nem mellesleg plágiumügybe keveredett	TF	5
orvos	VF	--
a doktori csaláson kapott	VE	4
plágiumbotrányba keveredett	ZA	5
aki doktoranduszát meghamisította	NB	4
bűnös, ha a doktori munkákról van szó	HJ	5
plagizált a doktori disszertációja megírásakor	RJ	4
akinek doktori disszertációja bizonyítottan plágium	LN	4
a doktori visszaélés elítelt bűnöse	NE	4
hamisította a doktoriiját	NyT	4

csalt a doktori disszertációjában	SC	4
plágium-botrányba keveredett	SzICs	4
aki megszerezte a lehető legrangosabb diplomákat is bizonyítottan plagizáló	VR	--
	HA	5

Nachahmungssuizid

az utánzás szándékával elkövetett öngyilkosságoknak	FL	2
az öngyilkosság utánzására	FB	4
egyfajta utánzási reakció	ASz	5
öt utánzó öngyilkosságról	HT	4
ha egy prominens személy öngyilkos lesz	KP	4
az öngyilkosság cselekedetének másolása	HB	4
utánzáson alapuló öngyilkosságra	SzI	2
másolt öngyilkosságról	PR	1
az öngyilkosokat utánzókról	KuV	4
utánzási öngyilkosság	VSz	1
utánzó öngyilkosság	ÓT	1
utánzásos öngyilkosságra	SG	1
ez egyeseket az öngyilkosság utánzására sarkall	AO	4
a mások utánzása miatt elkövetett öngyilkosság	BK	4
fennáll az öngyilkosság utánzásának veszélye	BN	4
modellkövető, halmozódó öngyilkosságokról	BÁ	2
az öngyilkosság utánzására	DA	2
példaként követett öngyilkosságok	DK	2
követésként véghezvitt öngyilkosság	FCs	2
amikor egy közismert személy öngyilkossága után valaki a hírességet utánozva kioltja saját életét	GB	4
hogyan esetleg öt öngyilkosságok következhetnek	GA	--
az utánzáson alapuló öngyilkosság	HM	2
az öngyilkosság utánzásával	HR	4
utánozó öngyilkosokról	RaB	2
az ember leutánozza az öngyilkost	JA	4
az öngyilkosság utánzása	KA	2
öngyilkosságának utánzásáról	KoV	2
utánzásos öngyilkosság	MR	1
hamis öngyilkosságra	MK	--
utánzó öngyilkosokra	NA	1
utánzó öngyilkosságról	NL	1
öngyilkosság utánzásának	NÁ	2
az öngyilkosság utánzásának	PK	2
az utánzásból bekövetkező öngyilkosságról	RM	2
--	RN	7
mediatizált öngyilkosságra	RSz	1
mások utánozzák, és szintén véget vetnek életüknek	RuB	4
utánzásos öngyilkosság	SA	1
utánzó-öngyilkosságról	SzD	1
utánzó öngyilkosságra	SzA	1
öngyilkosságának próbálnak meg beállítani gyilkosságot	TP	--
utánzáson alapuló öngyilkosságra	TR	2
az utánzás szándékával elkövetett öngyilkosság	TF	4
reprodukációs öngyilkosságok	VF	1
öngyilkosság-utánzók	VE	1
utánzott öngyilkosság	ZA	1
az utánzásról	NB	5
az öngyilkosság-divatnak	HJ	1
utánzó öngyilkosságra	RJ	1
utánzáson alapuló öngyilkosság	LN	2
az öngyilkosság utánzásának	NE	2
az öngyilkosság utánzásáról	NyT	2
imitáló öngyilkosságról	SC	1
néhányan hasonló módon vetnek véget életüknek	SzICs	4
imitációs öngyilkosság	VR	1
példakövető öngyilkosság	HA	1

Ausstiegskorridor

felszámolási folyamatról	FL	2
„beszüntetési folyosóról”	FB	1
„Kiszállási korridorról”	ASz	1
„kiszállási tervről”	HT	2

fokozatos leszerelésről	KP	2
„kilépő folyosó“	HB	1
egyfajta „átmeneti időszakról“	SzI	5
„kilépési folyosóról“	PR	1
„menekülőfolyosóról“	KuV	2
„lekapcsolási korridorról“	VSz	1
kiszállási folyosóról	ÓT	1
„kiszállási folyosó“	SG	1
„kilépési időszakról“	AO	2
egy kiszálláshoz szükséges folyosóról	BK	4
kivonási időszakról	BN	2
leállási időkeretet	BÁ	2
„kilépőfolyosóról“	DA	1
egyfajta „átállási folyamatról“	DK	2
kifutó időszakról	FCs	2
kivezetési időszakról	GB	2
fokozatos leépítést vennénk fontolóra adott időkeretben	GA	4
„kivezető folyosóról“	HM	2
kiszállási ütemterv	HR	2
„kilépési folyosóról“	RaB	1
„kiszállási tervről“	JA	2
„kilépési folyamatról“	KA	2
„kiszállóhely“	KoV	5
ha a kilépésre meghatároznának egy időtartamot	MR	4
„kilépőfolyosó“	MK	1
atomkiszálló-folyosóról	NA	1
kilépési folyosóról	NL	1
„kiszállási folyosóról“	NÁ	1
„kiszállási folyosóról“	PK	1
„kiszálláshoz vezető folyosó“	RM	4
„kilépési folyosóról“	RN	1
egyfajta „vészkijáratról“	RSz	5
„exit folyosó“	RuB	5
„kilépési folyosóról“	SA	1
kiszállási folyosóról	SzD	1
„leszerelési folyamatról“	SzA	2
„menekülési útvonalról“	TP	5
egyfajta „átmeneti időszak“-ról	TR	2
ha fokozatosan építenék le az atomerőműveket	TF	4
egy hosszú folyamat révén	VF	4
„kiszállási folyosóról“	VE	1
leépítési folyosó	ZA	1
„elhagyási határidőről“	NB	1
egy kijárat	HJ	5
„lekapcsolási időszakról“	RJ	2
időintervallumot	LN	5
„kiszálló folyosó“-ról	NE	1
a „kiszállásról“	NyT	5
„leállítási folyosóról“	SC	1
Tudósok és szakértők szerint ez tíz éven belül, tehát 2021-ig kivitelezhető az atomenergia kivezetése.	SztCs	4
átmeneti időszak	VR	5
leállási tervről	HA	5

Német igék

zustauben

beporosodik	FL	2
túl poros lesz	FB	2
beporosodnak	ASz	2
porral telik meg	HT	2
porosak lesznek	KP	5
beporosodik	HB	2
beporosodik	SzI	2
ha a ventilátor poros	PR	5
túlporosodik	KuV	1
beporosodik	VSz	2
beporosodnak	ÓT	2
beporosodik	SG	2
túl poros	AO	5
túl porosak lesznek	BK	2

por rakódik le bennük	BN	4
ezeket ellepi a por	BÁ	2
a ventilátor poros	DA	5
poros	DK	5
beporosodik	FCs	2
beporosodik	GB	2
beporosodnak	GA	2
túl poros	HM	5
túlságosan beporosodnak	HR	2
beporosodnak	RaB	2
---	JA	7
beporolódnak	KA	2
elporosodik	KoV	2
beporosodik	MR	2
lefagynak	MK	--
túl sok a por	NA	5
porosak lesznek	NL	5
beporosodnak	NÁ	2
beporosodnak	PK	2
beporosodik	RM	2
beragadnak	RN	--
beporosodnak	RSz	2
tele kerülnek porral	RuB	2
beporosodik	SA	2
beporosodnak	SzD	2
eltömődtek porral	SzA	2
löttyögnek	TP	--
eldugulnak	TR	5
beporosodnak	TF	2
a túlságosan poros ventilátor	VF	5
beporosodik	VE	2
beporosodik	ZA	2
a por eltömíti	NB	2
beporosodik	HJ	2
túl poros	RJ	5
túlságosan beporosodik	LN	2
beporosodik	NE	2
összegyűlik a por	NyT	2
beporosodnak	SC	2
beporosodik	SztCs	2
túl sok por kerül bele	VR	4
beporosodnak	HA	2

pleitereden

az euróvezetből való kiválásra (...) ösztönöznünk	FL	4
azt mondanunk, hogy csődbe mennek	FB	4
teljesen leírnunk	ASz	5
Fel kell szólítanunk a görögöket, hogy ne beszéljenek csőd közeli állapotról.	HT	--
csődbe juttatni	KP	5
ne jelentsenek ki államcsődöt	HB	5
ezzel a csődbe vinnünk	SzI	5
hogyan csődöt jelentsenek	PR	5
csődbe mennük	KuV	5
rábeszélni a csődre	VSz	--
tehetjük őket tönkre	ÓT	5
semmizhetjük ki	SG	5
csődbe kergetni	AO	4
csődbe hajszolnunk	BK	4
beszéljenek a csődről	BN	--
az államcsődbe hajszolni	BÁ	4
csődbe vinni	DA	5
Nyomatékosítanunk kell a görögökben, hogy nem jelenthetnek be államcsődöt jelentsenek.	DK	--
kergethetjük őket csődbe	FCs	4
beszélhetjük be nekik, hogy csődbe fognak menni	GB	4
nem szabad államcsőddel fenyegetni	GA	--
mentegőzhetnek csőddel	HM	--
Muszáj követelnünk a görögöktől, nekik viszont nem szabad mellébeszélni.	HR	--
nem jelenthetnek csődöt	RaB	5
Biztatnunk kell a görögöket, anélkül hogy megint csődbe mennének.	JA	5

csődbe vinnünk	KA	4
a bukásról beszélniük	KoV	--
a csőd felé vinni	MR	4
lehordani őket a sárga földig	MK	5
abba az irányba terelnünk, hogy csődöt jelentsenek	NA	4
csődről beszélniük	NL	--
beszélhetünk csődöt a hasukba	NÁ	1
csődbe menniük	PK	5
kelthetjük csőd híret	RM	2
csődről beszélni	RN	2
bemocskolni őket	RSz	--
porig aláznunk őket	RuB	--
menjenek csődbe	SA	5
csődbe beszélnünk	SzD	1
csődbe juttatnunk	SzA	4
Követelnünk kell a görögöktől, de nem túl erőszakosan.	TP	5
tönkretenni	TR	5
a földbe döngölni őket	TF	5
Támogatnunk kell a görögöket, de ne hagyjuk, hogy átessenek a ló túloldalára.	VF	--
beléjük beszélni a csődöt	VE	1
a csőd szélére sodornunk	ZA	4
Szükségünk van a görögökre, de nem fogadunk el vállvonogatást válaszként.	NB	--
Támogatnunk kell a görögöket, nem mondhatnak csődöt.	HJ	5
jelenthetjük ki az államesődöt	RJ	5
csődbe taszítani az országukat	LN	4
kifulladásba hajszolni	NE	5
elbátortalanítani	NyT	--
Teljesítményre kell buzdítanunk a görögöket ahelyett, hogy teljesen leírjuk őket.	SC	5
akkora nyomást gyakorolni rá, hogy csődbe menjen	SztCs	4
taszíthatjuk őket csődbe	VR	4
nem kell azt állítanunk, hogy az ország csődbe megy	HA	4

fremdempören

távolról is meg lehet botránkozni	FL	4
anélkül is felháborodhatunk	FB	5
berzenkedni	ASz	5
fel is háborodhatunk ezen	HT	5
vádaskodni	KP	5
--	HB	7
mások kárán is meg lehet botránkozni	SzI	4
az emberek kívülállóként is könnyen felbosszantják magukat	PR	4
felháborodtak	KuV	5
az idegentől is meg lehet botránkozni	VSz	--
enélkül is fel lehet háborodni	ÓT	5
az eset mégis sokakat feldühít itthon is	SG	4
az ember felháborodhat külföldi botrányokon is	AO	4
fel tudnak háborodni	BK	5
felháborítónak tartják a külföldi gyakorlatokat	BN	4
ki mondta, hogy teljes kívülállóként nem lehet felháborodni?	BÁ	4
látatlanban is felháborodtak	DA	4
kívülállóként is fel tudnak háborodni	DK	2
mások helyett is szégyenkezhet az ember	FCs	2
a távolból is lehet mérgeledni	GB	4
látatlanul is meg lehet rökönyödni	GA	4
azon is meg lehet botránkozni, amit közelebbről nem ismerünk	HM	4
ez még távolról is felháborító	HR	4
messziről is lehet dühöngeni	RaB	4
tudatlanul is lehet háborodni	JA	4
az ember kívülállóként is felháborodhat	KA	2
így is felháborodhatnak szolidaritásból	KoV	4
az ember persze enélkül is felháborodhat	MR	5
felháborodhatnak	MK	5
az ember mások sérelmén is felháborodhat	NA	2
az ember azonban szeret háborogni ismeretlenül is	NL	4
nyilván ismeretlenül is fel lehet háborodni	NÁ	4
annak ellenére is mélységesen megbotránkoztak	PK	5
teljesen kívülállóként is meg lehet botránkozni	RM	2
nem jelenti azt, hogy ne háborodjanak, azon, ami külföldön történik	RN	4
látatlanban megbotránkoznak	RSz	4

kívülállóként is felháborodást kelt	RuB	2
akkor is felháborodnak	SA	5
távfelháborodni	SzD	1
mások helyett is meg lehet lepődni	SzA	4
vakon is el lehet ítélni valakit	TP	5
de ismeretek nélkül is fel lehet háborodni	TR	4
távoli eseményeken is felháborodhat az ember	TF	4
önkéntelenül is megütözköznek	VF	5
De hiszen miért ne háborodhatnának fel ők is. Innen messziről ez még sokkal szebb is.	VE	4
külföldiként is meg lehet azonban botránkozni rajtuk	ZA	4
az idegengyűlölethez az nem is kell	NB	--
látatlanban is fel lehet háborodni	HJ	4
felháborodhat az ember olyasmí miatt is, ami nem érinti	RJ	4
az ember persze a távolból is felháborodhat	LN	4
az ismeretlenen is fel lehet háborodni	NE	4
az ember idegenként is fel tud rajta háborodni	NyT	2
más helyett is felháborodhat az ember	SC	2
az ismeretlentől is fel lehet háborodni	SztCs	4
külső szemlélőként is felháborító az eset	VR	4
felháborodhatunk rajta	HA	5

rückverstromen

vissza is lehetne alakítani villamosenergiává	FL	4
---	FB	7
A szél- és napenergiából származó többletet (...) vissza lehet áramoltatni	ASz	5
A megmaradt szél-és napenergia (...) visszaalakítható	HT	5
visszaáramoltatni	KP	5
átalakítani	HB	5
visszaalakítható	SzI	5
(ezek a tárolási technológiák ...) Lehetővé teszik (...) a visszaáramoltatást	PR	5
visszaállíthatók	KuV	--
az áramot szükség esetén visszavezetni	VSz	5
visszaáramosíthatóak	ÓT	1
vissza is forgatható	SG	5
vissza is alakítható	AO	5
visszasugározni	BK	--
vissza is lehet juttatni	BN	5
raktározható	BÁ	--
vissza lehet áramoltatni	DA	5
újra árammá alakítható	DK	2
újra elektromos árammá alakítható	FCs	2
visszatáplálható a rendszerbe	GB	5
visszaalakítani	GA	5
a megújuló energiafelesleget akár ismét visszavezethetjük az elektromos hálózatba	HM	5
az áram visszaalakítható	HR	5
újra árammá alakítani	RaB	2
átállítani	JA	5
újából felhasználható	KA	5
visszafordítani	KoV	5
újra árammá alakítani	MR	2
viszontáramosítható	MK	1
vissza is lehet vezetni	NA	5
visszaalakítható árammá	NL	2
megettérülnek	NÁ	--
visszaalakítható árammá	PK	2
visszaalakítható árammá	RM	2
hasznos energiává alakítható	RN	--
újra visszalakítható	RSz	5
könnyen újra árammá alakíthatók	RuB	4
visszaalakíthatók	SA	5
vissza áramosítható	SzD	1
visszaalakítható elektromos árammá	SzA	2
ott újra felerősíthető	TP	--
árammá alakítható	TR	5
vissza is lehet alakítani árammá	TF	4
árammá alakíthatjuk az energiát	VF	4
visszaalakítani árammá	VE	2
vissza is áramoltatható	ZA	5
Akár nagy távolságokra és vissza is szállítható	NB	--

újra áramot lehetne belőle nyerni	HJ	4
visszaalakítható árammá	RJ	2
újra betáplálható a rendszerbe	LN	5
visszaalakítani árammá	NE	2
vissza lehet áramoltatni	NyT	5
újra felhasználható	SC	5
árammá alakítani	SztCs	5
visszaalakítható elektromos árammá	VR	2
visszaalakítható árammá	HA	2

Német melléknevek

islamverächtlich

iszlám-gyalázó	FL	2
iszlámellenes, Mohamed-gyalázó	FB	5
iszlámot meggyalázó	ASz	2
mohamedánokat megvető	HT	4
iszlámellenes, Mohamed prófétát gyalázó	KP	5
Mohammed ellenes	HB	4
az iszlám vallást gyalázó	SzI	4
iszlámgyűlölő	PR	2
iszlámot sértő	KuV	2
iszlámot gyalázó	VSz	2
iszlámellenes	ÓT	5
iszlámokat sértő	SG	2
iszlámellenes	AO	5
iszlámellenes	BK	5
iszlámellenes	BN	5
az iszlám vallást támadó	BÁ	5
iszlámokat megvető	DA	2
iszlámellenes	DK	5
iszlámellenes	FCs	5
iszlámellenes	GB	5
iszlámellenes	GA	5
muszlim közösséget megvető	HM	4
iszlámellenes	HR	5
iszlámot sértő	RaB	2
iszlámot és Mohamed prófétát gyalázó	JA	2
iszlámellenes	KA	5
iszlámellenes	KoV	5
iszlámellenes	MR	5
iszlámbecsmérlő	MK	1
iszlámgyalázó	NA	2
iszlámellenes	NL	5
iszlámellenes	NÁ	5
az iszlámot megvető	PK	2
az iszlámot becsmérlő	RM	2
iszlámellenes	RN	5
iszlámgyalázó	RSz	2
iszlámellenes	RuB	5
iszlámgyalázó	SA	2
iszlámot megvető	SzD	2
iszlám vallást gyalázó	SzA	2
iszlámellenes	TP	5
iszlámellenes	TR	5
az iszlámot és Mohammed prófétát kigúnyoló	TF	4
iszlámellenes	VF	5
iszlámot becsmérlő	VE	2
iszlám gyalázó	ZA	2
iszlámellenes	NB	5
iszlám-ellenes	HJ	5
az iszlám vallást megvető	RJ	2
Mohamed próféta életéről szóló	LN	7
az iszlámot kigúnyoló	NE	4
iszlámgyalázó	NyT	2
iszlámot megvető	SC	2
iszlámellenes	SztCs	5
iszlámellenes	VR	5
iszlámellenes	HA	5

dialoggetrieben

erős párbeszéd-központúsága	FL	2
erősen párbeszéd alapú	FB	2
párbeszédés mivolta	ASz	5
párbeszédekkel teli	HT	5
párbeszédés formája	KP	5
melyben a dialógus kapta a hangsúlyt	HB	4
sok dialógust tartalmaz	SzI	4
erősen párbeszédközpontú	PR	2
erőteljes párbeszédekkel által hajtott	KuV	--
nagyon párbeszédés	VSz	4
párbeszédekben gazdag alkotás	ÓT	4
A film szerves részét a párbeszédalkotások alkották	SG	--
főleg a dialógusra épít	AO	4
különösen nagy hangsúlyt kaptak a párbeszéd	BK	4
a párbeszéd hajtja előre	BN	4
erőteljes dialógusaival	BÁ	--
nagyon fontos szerepet játszanak a párbeszéd	DA	4
sok párbeszédre épülő	DK	4
párbeszédre alapuló	FCs	5
a dialógusok dominálnak	GB	4
A párbeszéd fontos szerepet játszanak benne	GA	4
melynek cselekményét erős párbeszéd hajtja előre	HM	4
Egy meglehetősen dialógus-alapú	HR	2
A mű a párbeszédre épül	RaB	4
A filmet zömmel dialógusok jellemzik	JA	4
Párbeszédekkel teli	KA	5
Az erősen párbeszédközpontú alkotás	KoV	2
a párbeszédre épült	MR	4
erősen párbeszédorientált	MK	2
A kifejezetten párbeszédközpontú film	NA	2
erősen párbeszédközpontú	NL	2
--	NÁ	7
Erősen párbeszéd-központú	PK	2
--	RM	7
--	RN	7
egy erősen párbeszédre épülő mű	RSz	4
mely erősen párbeszédre épül	RuB	4
remek dialógusokkal	SA	5
Leginkább a párbeszédre épül	SzD	4
erősen támaszkodik a párbeszédre a történet elmesélésében	SzA	4
erősen a párbeszédre épül	TP	4
a sok párbeszéd miatt	TR	4
történet központjában a sűrű párbeszéd állnak	TF	4
erős párbeszédekkel	VF	--
A mű erősen párbeszédorientált	VE	2
párbeszédés stílusa	ZA	5
inkább dialóg-központú	NB	2
A film igazi mozgatórugói a párbeszédalkotások voltak	HJ	4
párbeszédközpontú	RJ	2
erősen dialógusközpontú	LN	2
erősen párbeszéd irányított	NE	1
melyet főként az erős párbeszéd jellemeznek	NyT	4
Erős párbeszéd jellemez	SC	--
A filmben nagy szerepet kapnak a párbeszéd	SztCs	4
a párbeszéd állnak a középpontban	VR	4
erősen párbeszéd központú	HA	2

erfolgsarrogant

nyereségvágyossá válnak	FL	2
agresszívan törtétnek a siker elérése érdekében	FB	4
Sokan közülük könnyelműen arrogánsá válnak.	ASz	5
gondatlanná válnak, valamint az elért sikerek következtében arrogánsá	HT	4
arrogánsá válnak a sikertől	KP	4
arrogáns	HB	5
Néhányukon úrrá lesz a gondatlanság és az elbizakodás.	SzI	5
a sikertől arrogánsá válnak	PR	4
a sikertől arrogánsak lesznek	KuV	4
elszállnak a sikertől	VSz	2

arogánssá válnak	ÖT	5
Némelyeket gondtalanná és arogánssá tesz a siker.	SG	4
a sikertől elbizakodottá válnak	AO	4
fejükbe száll a siker	BK	2
a sikertől megittasulva arogánssá válnak	BN	4
ezért túlzottan bizakodóvá, vagy arogánssá váltak	BÁ	5
arogánsak a sikereik miatt	DA	4
a sikertől arogánssá válnak	DK	4
a siker arogánssá teszi őket	FCs	4
kizárólag a sikerre koncentrálnak	GB	5
gondtalan arroganciával telnek el e sikereik révén	GA	4
arogánssá válik a sikertől	HM	4
sikerüktől önteltté válnak	HR	4
elszállnak önmaguktól	RaB	5
a sikertől pedig arogánssá válnak	JA	4
arogánsak lesznek a sikertől	KA	4
sikerhajhászokká válnak	KoV	5
eltelnek saját sikerükkel	MR	4
önteltté válik	MK	5
arogánssá válnak	NA	5
felelőtlené válik és arogánssá a sikertől	NL	4
fejükbe száll a dicsőség	NÁ	2
a sikertől arogánssá válnak	PK	4
a sikerek arogánssá teszik őket	RM	4
arogánsak lesznek	RN	5
arogánsak lesznek, amit a siker gondolata vált ki belőlük	RSz	4
a siker arogánssá teszi őket	RuB	4
sikereiket tekintve arogánssá válnak	SA	4
pökhendi lesz	SzD	5
arogánssá válnak	SzA	5
elbizakodottá válnak	TP	5
a sikertől önteltek lesznek	TR	4
a siker arogánssá teszi őket	TF	4
arogánisan kezdenek viselkedni	VF	5
megrészegül a sikertől	VE	2
sikerhajhásszá válnak	ZA	2
sikerhajhásszá válik	NB	2
az üzleti siker arogánssá teszi őket	HJ	4
Néhányuknak fejébe száll a siker és felelőtlené válnak.	RJ	2
önteltté válnak a sikertől	LN	2
sikereikre arogánisan büszkék	NE	4
arogánsok lesznek	NyT	5
a siker által arogánssá válik	SC	4
elbizzák magukat a sikertől	SztCs	4
beképzeltté válnak	VR	5
a siker érdekében törtetnek előre	HA	4

fiskalneutral

adósemleges	FL	1
az új költségvetéssel nem marad több az államkasszában	FB	4
pénzügyileg semleges	ASz	2
adósemleges	HT	1
semleges	KP	5
adó-független	HB	1
gazdasági helyzettől független	SzI	5
adópolitikától mentes	PR	4
fiskálisan semleges	KuV	2
kiegyensúlyozott	VSz	5
fiskálisan semeleges	ÖT	2
pénzügyileg semleges	SG	2
adósemleges	AO	1
semleges	BK	5
adósemleges	BN	1
fiskálisan semleges	BÁ	2
fiskális semleges	DA	1
adópolitikától semleges	DK	--
fiskális szempontból semleges	FCs	4
fiskálisan semleges	GB	2
fiskálisan semleges	GA	2

az adó szempontjából semleges	HM	4
költségvetési szempontból semleges	HR	4
semleges	RaB	5
adó semleges	JA	1
semleges	KA	5
pénzügyileg semleges	KoV	2
kincstárilag semleges	MR	2
semleges	MK	5
pénzügyileg semleges	NA	2
semleges	NL	5
semleges	NÁ	5
fiskális politikától mentes	PK	--
pénzügyileg semleges	RM	2
fiskálneutrális	RN	1
költségvetésileg semleges	RSz	2
a költségvetés szempontjából neutrális	RuB	4
adósemleges	SA	1
fiskálisan semleges	SzD	2
pénzügyileg semleges	SzA	2
fiskális-politikai szempontból semleges	TP	4
fiskális politikától független	TR	--
pénzügyi szempontból semleges	TF	4
pénzügyileg semleges	VF	2
adósemleges	VE	1
az adóügy szempontjából semleges	ZA	4
adó semleges	NB	1
semleges	HJ	5
az adócsökkentést más költségek emelésével kompenzálták	RJ	4
az adóbevételre nézve semleges	LN	4
adósemleges	NE	1
adósemleges	NyT	1
kiegyensúlyozott	SC	5
kiegyensúlyozott	SzTcs	5
semleges	VR	5
az új költségvetéssel nem marad több az államkasszában	HA	4

schlafgebunden

„éjszakai érzések“	FL	5
alvás közben elkövetett bűncselekmény / az alváshoz kapcsolódó érzések	FB	4
alvással összefüggőnek / alvás közben elkövetett érzések	ASz	2
alvás közben követjük el / alvás közben elkövetett érzésekhez	HT	4
alváshoz köthető	KP	2
alvászavarként / alvás-közben elkövetett érzékes cselekmények	HB	5
alváshoz köthetővé / az alvászavarral kapcsolatba hozható büntett	SzI	2
hogyan az elkövető tettét az alváshoz köthessék / alvás során elkövethetőnek	PR	4
alváshoz kötött	KuV	2
alvással összefüggésbe hozható / az alváshoz kapcsolódó érzések	VSz	4
alvászavarnak / alvás közben fellépő érzékes cselekedet	ÓT	5
kapcsolatba hozható legyen az alvással / az alváshoz köthető érzések	SG	4
a paraszomnia következményének	AO	5
az alvással hozható összefüggésbe / az alvással összefüggő érzések	BK	4
alváshoz kötődő	BN	2
alvás közben elkövetett érzékes cselekmények	BÁ	4
függnek az alvástól / alvástól függő érzékes kritériumok	DA	4
nem éber állapotban elkövetett / az alvás közben elkövetett bűncselekmény	DK	4
alvás közben elkövetett érzések	FCs	4
kapcsolatba hozható legyen az alvással / az alvással összefüggő érzékes cselekmények	GB	4
alvásban elkövetettnek	GA	2
az alváshoz kötött érzések	HM	2
alváshoz kötött / az alvászavarral összefüggő érzések	HR	2
az alvással összefüggő érzések	RaB	4
az alvással kapcsolatos / alvászavar által elkövetett érzéseknek	JA	4
alváshoz köthető	KA	2
az alvajáráshoz lehessen kapcsolni / az alvajárással kapcsolatban elkövetett érzések	KoV	4
az alváshoz kötött érzések	MR	2
az alvással összefüggésbe hozható / az alvással összefüggő érzések	MK	4
alvásproblémákhoz kössék / alvásproblémára visszavezethető bűncselekmény	NA	4
érezékes cselekméssel társuló alvászavarról	NL	4
hogyan a beteget alvászavartól megvédjük / az alvászavartól megvédjük	NÁ	--

az alvással összefüggésbe hozható	PK	4
az alváshoz köthető	RM	2
alvászavarral lehessen kapcsolatba hozni	RN	4
az alváshoz kapcsolható / az alváshoz kapcsolódó erőszak	RSz	2
alváshoz köthető	RuB	2
alvással kapcsolatosnak	SA	4
alvásfüggő	SzD	2
alvási rendellenesség okozta	SzA	4
hogyan alvással lehessen magyarázni	TP	5
alvás közbeninek / alvás alattinak minősülő erőszak	TR	2
az alvás ideje alatt történt / az alvás közbeni erőszak	TF	4
alvás közben erőszakot követ el / az alváshoz kötött erőszak	VF	4
az alváshoz köthető	VE	2
az alvással kapcsolatba hozható	ZA	4
alvó támadás	NB	1
alvás alatt elkövetettnek	HJ	4
alvás közben elkövetettnek	RJ	4
az alváshoz köthető erőszakos cselekedetek	LN	2
az alváshoz kötődő büntett	NE	2
az alváshoz kötött támadás	NyT	2
az alváshoz kapcsolható	SC	2
az alvás összefüggésbe hozható erőszakos cselekmény	SztCs	4
az erőszakos tett mikor kapcsolódik az alváshoz	VR	4
alváshoz köthető / alváshoz kötődő	HA	2

risikofokussiert

a kockázatokra ügyelő	FL	4
kockázatra fókuszáló	FB	2
tartjuk magunkat kockázati stratégiánkhoz	ASz	4
a kockázatok miatt megtartjuk ezt az összeget	HT	--
kockázatközpontú	KP	2
kockázat-orientált	HB	2
kockázat-központú	SzI	2
kockázatközpontú	PR	2
kockázatra fókuszált	KuV	2
rizikóra fókuszáló	VSz	2
kockázatorientált	ÓT	2
szem előtt tartjuk a majd kockázatokat	SG	4
kockázatorientált	AO	2
megtartják elővigyázatos és kockázatos összegeiket	BK	--
kockázatközpontú	BN	2
kockázatközpontú	BÁ	2
kockázatközpontú	DA	2
kockázatorientált	DK	2
kockázatközpontú	FCs	2
a kockázatokat tekintetbe vevő	GB	4
rizikóra fókuszált	GA	2
kockázatközpontú	HM	2
a biztos és a kockázatos befektetési alapot is megtartjuk	HR	--
rizikókerülő	RaB	2
készen állunk a lehetséges rizikóra	JA	4
kockázat-központú	KA	2
kockázatorientált	KoV	2
kockázatfókuszú	MR	1
kockázatorientált	MK	2
kockázatközpontú	NA	2
rizikóra összpontosító	NL	2
a kockázatokra központosított	NÁ	2
rizikó-központú	PK	2
a kockázatokra összpontosító	RM	2
kockázatorientáltan	RN	2
kockázatorientált	RSz	2
kockázatközpontú	RuB	2
kockázatokra összpontosító	SA	2
rizikóra összpontosított	SzD	2
kockázatelkerülés-orientált	SzA	1
kockázatközpontú	TP	2
kockázat-központú	TR	2
kockázatorientált	TF	2

a kockázat figyelembevételével	VF	4
kockázat-központú	VE	2
kockázatközpontú	ZA	2
kockázatorientált	NB	2
a potenciális kockázatot jelentő	HJ	4
rizikókerülő	RJ	2
kockázatközpontú	LN	2
kockázatközpontú	NE	2
rizikóközpontú	NyT	2
kockázatókuszált	SC	1
rizikófókuszú	SztCs	1
igyekszünk megőrizni óvatosságunkat	VR	5
kockázatokra koncentráló	HA	2

D. A doktori kutatásban szereplő magyar neologizmusok fordításai és azok kategorizálása

Magyar főnevek

biodíszlet

die Rolle der Dekoration spielen	FL	4
den Sündenbock spielen	FB	5
als „Bioschmuckstück“	ASz	1
als „Biodekoration“	HT	1
Sündenbock	KP	5
„Biodekoration“	HB	1
als „Biodekor“	SzI	1
als „Biodekoration“	PR	1
als „Bühne“ fungieren	KuV	4
als „Biodeko“	VSz	1
„Bioszenarie“	ÓT	1
als „Bühnendekoration“	SG	2
„Biodekoration“	AO	1
als „Biodekoration“	BK	1
als „Bioschmuck“	BN	1
als „Bio-Dekoration“	BÁ	1
als Hauptperson	DA	--
„menschliche Dekoration“	DK	2
„als lebendige Dekoration“	FCs	2
„wie eine Pflanze in der Ecke“	GB	4
als „Biodekoration“	GA	1
„Biodekor“	HM	1
in der Rolle einer „menschlichen Dekoration“	HR	2
an einem Schauprozess nicht teilnehmen will	RaB	4
„Biodekoration“	JA	1
„Biodekoration“	KA	1
als „Biodekoration“	KoV	1
als „lebendige Dekoration“	MR	2
als „Biodekoration“	MK	1
„Biodekoration“	NA	1
als Biodekoration	NL	1
als „Marionette“	NÁ	2
als eine „Biodekoration“	PK	1
die Rolle einer „politischen Dekoration“ spielen	RM	4
„Biodekor“	RN	1
als ein sog. 'Biopuppe'	RSz	1
als „Biodekorationsstück“	RuB	1
"Biobühnenbild"	SA	1
„Biodekoration“	SzD	1
„Biodekor“	SzA	1
„Bio-Dekoration sein“	TP	1
als „Biodekoration“	TR	1
Ausstellungsstück	TF	5
„als lebendige Dekoration“	VF	2
„Biodekoration“	VE	1
menschliche Dekoration	ZA	2
Biodekor	NB	1
als „Biodekoration“	HJ	1
„lebenden Dekoration“	RJ	2
als lebendiges Dekorationstück	LN	2
als „Biokulisse“	NE	1
als "Dekoration"	NyT	5
als „Biokulisse“	SC	1
als „Biodekoration“	SztCs	1
als „lebendiges Schmuckstück“	VR	2
„als Biodekoration“	HA	1

panelprogram

die sog. „Plattenbau-Programm“, d.h. die staatliche Förderung für das Energieeinsparungen bewirkende Modernisierung von Plattenbauten	FL	4
---	----	---

das Programm zur Sanierung von Wohnhäusern	FB	4
das Plattenbau- Sanierungsprojekt (un. Panelprogramm)	ASz	3
das Neubauprogramm	HT	5
das Plattenbaurenovierungsprogramm	KP	1
Panelprogramm	HB	1
das ungarische Plattenbauprogramm („panelprogram“)	SzI	3
ein Neubauprogramm	PR	5
ein Betonblockhaus Programm	KuV	1
das Projekt für die Renovierung der Plattenbauten	VSz	4
das Plattenbauprogramm	ÖT	1
das Plattenbauprogramm	SG	1
ein Plattenbau-Programm	AO	1
das Plattenbauprogramm	BK	1
ein Hochhausprogramm	BN	5
ein Panelgebäudenprogramm	BÁ	1
Plattenbauprogramm	DA	1
das Panelprogramm	DK	1
das Plattenbaurenovierungsprogramm	FCs	1
ein Plattenbauwohnungsprogramm	GB	1
der Projekt, der Wohnhäuser, die im Rahmen Sozialer Wohnungsbau erstattet wurden (also Panelhäuser), beim Renovieren finanziell unterstützt	GA	4
ein Wohnblockprogramm	HM	1
das Renovierungsprogramm für die Plattenbauten	HR	4
das Plattenbaurenovierungsprogramm	RaB	1
eine Program für Paneelhäuse	JA	4
Wohnblockrenovierungsprogramme	KA	1
Panelprogramm	KoV	1
das Programm, das die Renovierung und Modernisierung der Blockhäuser zum Ziel hat	MR	4
eine Panelprogramm	MK	1
„Plattenbauprogramm“	NA	1
eine „Plattenbauprogramm“ in Ungarn	NL	1
das Blockhaus Programm	NÁ	1
das Plattenbauprogramm	PK	1
das Programm zur Renovierung von Plattenbauten	RM	4
das sogenannte „Panelprogramm“	RN	1
das Plattenbauprogramm	RSz	1
das Panelprogramm	RuB	1
eine Panel-Programm	SA	1
den Modernisierungsprogramm für Plattenbauten	SzD	4
das Panelprogramm	SzA	1
das Wohnblock-Programm	TP	1
das Panelprogramm	TR	1
das Plattenbauprogramm	TF	1
das „Panelprogramm“	VF	1
Panelprogramm	VE	1
Plattenbauprogramm	ZA	1
eine Wohnblockprogramme	NB	1
das Panelprogramm	HJ	1
das Programm zur energetischen Sanierung von Plattenbauten	RJ	4
„panelprogram“ (die Erneuerung von Plattenbauten)	LN	3
ein Gerüstbauprogramm	NE	--
Panelprogramm	NyT	1
ein Plattenbau-Sanierungsprojekt	SC	1
das ungarische Renovierungsprogramm von alten Plattenbauten	SztCs	4
ein sogenanntes „Plattenbauprogramm“ (eine Bewerbung, mit derer Hilfe man Plattenbauten, oder Wohnungen in Plattenbauten renovieren lassen kann)	VR	4
Programm zur Sanierung von Plattenbauten	HA	4

Ügyfélkapu

der elektronischen Identifizierungs- und Eintrittssystem der ungarischen Regierung („Ügyfélkapu“)	FL	3
„Ügyfélkapu“	FB	1
des Online-Kundenservices	ASz	2
des „Kudentors“	HT	1
des Ügyfélkapu, ein Online-Büro für die offiziellen Dokumente	KP	3
Entwicklung „Ügyfélkapu“	HB	3
des Kundenportals	SzI	2
der Kunden-Login	PR	2
der Regierungswebsite für die Identifizierung der Klient	KuV	4
des ungarischen Kundenportals <i>Ügyfélkapu</i>	VSz	3

des Kundenschalters	ÖT	5
des Kundentor-Systems	SG	1
des Client-Portals	AO	1
des ungarischen Kundenportals	BK	2
des Kundentors (Ügyfélkapu)	BN	3
von dem ungarischen Kundenportal	BÁ	2
des Kundenportals (auf Ung. Ügyfélkapu)	DA	3
der Onlineregistrierung-Service ("Ügyfélkapu" Registrierung)	DK	3
Ügyfélkapu (elektronisches Kunden-Sachbearbeitungssystem)	FCs	3
des Kundenportals der ungarischen E-Verwaltung (Ügyfélkapu)	GB	3
der Initiative "Ügyfélkapu" (eine Art online Staatsverwaltung)	GA	3
des Kunden-Logins	HM	2
der Kundentor	HR	1
des staatlichen Kunden-Login Systems	RaB	4
des Ügyfélkapu Staatsportals	JA	3
des Kundentors (ein Service, das man bei der elektronischen Steuererklärung braucht)	KA	4
des persönlichen Klienten Portal (Ügyfélkapu)	KoV	3
des elektronischen Identifizierungssystems der ungarischen Regierung	MR	4
des Kundenportals	MK	2
Der Online Kundendienst Ügyfélkapu	NA	3
der Kundentor / Kunden-Login	NL	1
des Kundenportals	NÁ	2
der 'Klienttür'	PK	1
des staatlichen Verwaltungsportals „Ügyfélkapu“	RM	3
des Systems der ungarischen Finanzbehörde (auf Ungarisch „Ügyfélkapu“ benannt)	RN	3
des ungarischen Verwaltungsportals 'Ügyfélkapu' (oder Schranke auf Deutsch)	RSz	3
der Kundencenter	RuB	5
Die Klient Gatter	SA	1
des E-Governments	SzD	5
der „Ügyfélkapu“ („Kundentor“, Webseite für den Staat oder die Selbstverwaltung betreffende Sachbearbeitung)	SzA	3
der Ügyfélkapu („Client Gate“)	TP	3
des Kundenportals	TR	2
des „Kundentors“	TF	1
der Ügyfélkapu	VF	1
des ungarischen Kundenportals „Ügyfélkapu“	VE	3
des elektronischen Administrationsportals / Klientenportal	ZA	2
der online Kundendienst „Ügyfélkapu“	NB	3
des elektronischen Kundendiensts (Ügyfélkapu)	HJ	3
des Unternehmenschalters	RJ	--
der Fläche der elektronischen Geschäftsabwicklung (Ügyfélkapu)	LN	3
des „Kundentors“ (der Ungarische Regierungportal)	NE	1
der Ügyfélkapu	NyT	1
des Online - Kundenservices	SC	2
des ungarischen Kundenportals (Ügyfélkapu)	SztCs	3
des Kundentors, das die elektronische Geschäftsabwicklung hilft	VR	4
Ügyfélkapu	HA	1

üvegzebtörvény

Das sog. „Glastaschengesetz“, das die Bekanntgabe der Daten von Verträge gleich oder über nto. 5 Mio. Forint öffentlicher Gelder vorschreibt	FL	4
das ungarische Gesetz, das eine bessere Übersichtlichkeit der öffentlichen Gelder ermöglicht	FB	4
das Gesetz, dass für mehr Transparenz sorgen sollte („Glastaschengesetz“)	ASz	4
das Programm „Glastasche“	HT	1
das Transparenzgesetz (üvegzebtörvény)	KP	3
Das Gesetz „Üvegzebtörvény“	HB	3
das „Glastaschen-Gesetz“	SzI	1
das „Glass-Pocket-Gesetz“	PR	1
Das Gesetz für transparent öffentliche Finanzen	KuV	4
das ungarische Gesetz „üvegzebtörvény“, indem es um die Veröffentlichung der Daten bezüglich der finanziellen Lage der öffentlich-rechtlichen Institute geht	VSz	3
das „Glastaschen-Gesetz“	ÖT	1
»Glastaschen-Gesetz«	SG	1
das „Glastasche“ Gesetz	AO	1
das „Glastaschen-Gesetz“	BK	1
„Üvegzebtörvény“ (transparente Verwendung öffentlicher Mittel)	BN	3
das sogenannte Glastaschengesetz – das mehr Transparenz fordern sollte –	BÁ	4
das Gesetz über die Glastaschen	DA	1
die Gesetzregulierung von verschwiegenen Verträgen	DK	4
das Gesetz von „gläserner Geldbeutel“	FCs	1

das sogenannte Glastaschen-Gesetz, das für die Kontrolle und Durchsichtbarkeit der Anwendung des öffentlichen Gelder dient	GB	4
Das "gläserne Tasche"-Gesetz	GA	1
das sogenannte „Glastaschegesetz“ (ein Gesetz der transparenten Verwendung der öffentlichen Gelder)	HM	4
Der Gemeinwohlvertrag	HR	--
Das Transparenz Gesetz	RaB	2
der Glastaschegesetz	JA	1
das Üvegzeb-Gesetz (ein Gesetz über die Öffentlichkeit des Allgemeinbesitzes)	KA	3
das Gesetz „Glastasche“	KoV	1
Das Gesetz „Gläserne Taschen“, das die Verwendung von öffentlichen Geldern und der Gemeingüter transparent gemacht hätte	MR	4
das Glastaschen-Gesetz	MK	1
das Gesetz für Transparenz in der Politik	NA	4
die sogenannte Glastaschen-Gesetz	NL	1
Das Gesetz „Glastasche“	NÁ	1
das 'Glastasche' Gesetz	PK	1
das Transparenzgesetz „Gläserne Tasche“	RM	4
das Gesetz sogn. „üvegzeb“	RN	3
Das Gesetz „gläserne Tasche“	RSz	1
„das Glastaschengesetz“	RuB	1
das Glastasche-Gesetz	SA	1
Das „Glastaschengesetz“	SzD	1
das „Glastasche Gesetz“ (Gesetz für obligatorische Veröffentlichung des Budgets eines Instituts)	SzA	4
das Gesetz „Üvegzeb“ („Glastasche“)	TP	3
die Glastaschen-gesetze	TR	1
das Glastaschen-Gesetz	TF	1
das Gesetz „Üvegzeb“	VF	3
das sog. Glastasche Gesetz	VE	1
das Gesetz über die Verwendung des öffentlichen Gelder	ZA	4
das Anti-Korruptions-Recht „Glastasche“	NB	4
Das Antikorruptionsgesetz	HJ	2
das Transparenzgesetz	RJ	2
Das Gesetz, das die Anwendung öffentliches Mittels und Gebrauch des Gemeinbesitzes transparenter machen und die Kontrollmöglichkeiten erweitern sollte (üvegzeb törvény)	LN	3
Das Gesetz „Glastasche“	NE	1
die „gläserne Tasche“ Gesetz	NyT	1
das Gesetz über die Veröffentlichung von Verträgen und Unterstützungsleistungen der Selbstverwaltungen	SC	4
das Gesetz „üvegzeb“, das die Transparenz der Ausgaben von öffentlichen Mitteln und der Nutzung von Gemeineigentum erzielt	SzICs	3
das „Glastaschengesetz“	VR	1
das ungarische Gesetz, das die Transparenz der öffentlichen Gelder vorsieht	HA	4

húzónev

eine echte „Starname“	FL	2
Mit dem ansehnlichen Namen	FB	4
ein wahrer „Leitwolf“	ASz	2
einer der wichtigsten Namen	HT	4
---	KP	7
als bedeutender Name	HB	4
einen großen Namen	SzI	4
ein vorteilhafter Name	PR	4
einer echt prominent Name	KuV	4
ein wichtiger Name	VSz	4
ein wirklicher Star	ÓT	4
gilt zurzeit als echter Favorit	SG	4
eine Person, die die Partei etwas beliebter machen kann	AO	4
der ein echter großer Name ist	BK	4
Mit Lajos Bokros hat aber MDF eine Wachstumsmöglichkeit.	BN	5
ein wirklicher starker Mann	BÁ	4
Lajos Bokros ist aber eine Berühmtheit geworden	DA	4
ein richtiges hervorragendes Person	DK	4
ein sehr attraktiver Politiker	FCS	4
eine zugkräftige Figur	GB	2
ein wahrer Prominent	GA	4
Die Name von Lajos Bokros ist aber zugkräftig	HM	4
ein wichtiger Name	HR	4
ein richtiger Hit für die Partei	RaB	2
--	JA	7
eine echte Zugkraft	KA	2

einen sprechenden Name	KoV	5
ein prominenter Name	MR	4
ein wirklicher Ziehungskraft	MK	2
eine Top-person	NA	2
eine Name	NL	5
eine wirklich ziehende Kraft	NÁ	2
die Name Lajos Bokros ist eine Besonderheit	PK	4
eine berühmte Persönlichkeit	RM	4
--	RN	7
eine wahre Zugkraft auf ihrer Liste	RSz	2
ein wirklich großer Name	RuB	4
eine machvolle Name	SA	--
ein echter Augenfänger	SzD	5
einen prestigevollen Politiker	SzA	4
ein sehr bekannter Politiker	TP	4
ein echt berühmter Name	TR	4
ein sehr gut klingelnder Name	TF	4
einen sprechenden Name	VF	5
eine echte Schlüsselperson	VE	5
Bokros Lajos selbst hat ein echtes Moment auf der Liste	ZA	5
wirklich ein großer Name	NB	4
Mit Lajos Bokros haben sie aber einen guten Ruf	HJ	5
Der Name von Lajos Bokros macht aber die MDF-Wahlliste noch attraktiv.	RJ	4
ein echter große Name	LN	4
ein Name, der richtig anzieht	NE	4
Von dieser Liste, Lajos Bokros ist eine berühmte Person.	NyT	4
ein richtiges „Zugpferd“	SC	2
eine wohl bekannte Person	SztCs	4
Lajos Bokros, dem die Partei doch große Popularität danken kann	VR	4
Mit dem achtenswerten Namen	HA	4

sétálóudvar

Spazierhof	FL	2
Spazierhof	FB	2
Garten	ASz	5
Fußgängerhof	HT	1
Spazierhofs	KP	2
Spazierganghof	HB	1
Gefängnishof, wo die Sträflinge spazieren gehen können	SzI	4
Spazierhof	PR	2
Hof	KuV	5
Hof der Strafanstalt	VSz	4
Spazierhof	ÓT	2
Innenhof zum Spazieren	SG	4
Hofes, wo die Gefängnisinsassen spazieren können	AO	4
Spazierhof	BK	2
Hof	BN	5
Spazierhof	BÁ	2
Hof für Spaziergänge	DA	4
Gefängnis-Innenhof	DK	5
Ein Hof zum Spaziergehen	FCs	4
Spazierhof	GB	2
Ein Hof zum Spaziergehen	GA	4
einen Innenhof, wo die Bewohner spazieren können	HM	4
Hof zum Spazieren	HR	4
Spaziergarten	RaB	2
Spazierpark	JA	2
Spazierhof	KA	2
Hof	KoV	5
Hof, der für einen Spaziergang geeignet ist	MR	4
Spazierhof	MK	2
Ein Hof aber, wo die Gefangenen bisschen herumlaufen können	NA	4
Hof, wo man spazieren kann	NL	4
Hof, wo man spazieren kann	NÁ	4
Hof für die Spaziergänge	PK	4
Spazierhof	RM	2
Gefängnishof	RN	5
Spazierhof	RSz	2
Spazierhof	RuB	2

Fußgängerzone Innenhof	SA	1
Hof zum Spazieren	SzD	4
Innenhof für Spazieren	SzA	4
Spazierhof	TP	2
Spazierhof	TR	2
Hof, an dem die Sträflinge spazieren gehen können	TF	4
Hof	VF	5
Hof für Spaziergänge	VE	4
Innenhof	ZA	5
Spaziergangshof	NB	1
Hof, wo die Patienten spazieren gehen können	HJ	4
Spazierhof	RJ	2
Innenhof	LN	5
Innenhof	NE	5
Hof	NyT	5
Hof, zum spazieren	SC	4
Hof zum Spazieren	SztCs	4
Ein Hof für Spazieren	VR	4
Spazierhof	HA	2

tájseb

die „Wunde in der Landschaft“	FL	4
die Landschaftswunde	FB	1
diese „Wunde“ an der Landschaft	ASz	4
die „Wunde der Landschaft“	HT	4
die Wunde der Landschaft	KP	4
diese Naturwunde	HB	1
die Landschaftswunde	SzI	1
die Wunde in der Landschaft	PR	4
zu dem Problem	KuV	5
die Wunde	VSz	5
die Wunden der Landschaft	ÖT	4
ihr Problem	SG	5
sind noch immer auf der Suche nach einer Lösung	AO	5
die Landschaftswunde	BK	1
das landschaftliche Problem	BN	5
doch die Betroffenen geben nicht auf	BÁ	5
die Landschaft	DA	5
die Wunde die die Landschaft trägt	DK	4
die befleckte Landschaft	FCs	2
die Wunde, die den Hügel verunziert	GB	4
doch sucht man hier eine Lösung	GA	5
die „Landschaftswunde“	HM	1
zur Heilung der Wunde an der verletzten Landschaft	HR	4
die Betroffenen suchen aber immer noch nach einer Lösung	RaB	5
die Wund der Landschaft	JA	4
die Landschaftswunde	KA	1
die Wunde des Lands	KoV	4
die Landschaftswunde	MR	1
die Landschaftswunde	MK	1
wollen eine Lösung finden, damit die schöne Landschaft wieder genießbar wird	NA	4
das Wund der Landschaft	NL	4
das Problem	NÁ	5
die Wunde der Landschaft	PK	4
die Wunde der Natur	RM	4
um [...] eine Lösung zu finden	RN	5
eine Wunde dieser Landschaft	RSz	4
die Landschaftswunde	RuB	1
die Wunde	SA	5
die Landschaftswunde	SzD	1
die Hässlichkeit in der Landschaft	SzA	2
--	TP	7
ihre Wunde der Landschaft	TR	4
die verwundete Landschaft	TF	2
die Wunde des Lands	VF	4
diese landschaftliche Wunde	VE	2
die Wunde	ZA	5
die Geländewunde	NB	1
die Wunde der Landschaft	HJ	4

die Wunde der Landschaft	RJ	4
das Gebäude, das seiner Umgebung so fremd ist	LN	4
aber die Teilnehmern suchen für die Lösung	NE	5
für diesem Problem	NyT	5
den Schandfleck in der Landschaft	SC	2
die Betroffenen versuchen aber eine Lösung zu finden	SztCs	5
die Teilnehmer suchen aber noch nach einer Lösung	VR	5
die Beteiligten sind aber auf der Spur nach einer entsprechenden Lösung	HA	5

tétmértőzés

der Match	FL	5
des Spiels	FB	5
des Spiels	ASz	5
des Entscheidungsspiels	HT	2
der Fußballmatch	KP	5
des Spieles	HB	5
des alles entscheidenden Spiels	SzI	4
des Wettbewerbsspiel	PR	2
Wettkampf	KuV	5
des Spiels	VSz	5
des Liga-Spiels	ÓT	5
des Entscheidungsspiels	SG	2
des Fußballmatches	AO	5
des entscheidenden Spiels	BK	4
des entscheidenden Spiels	BN	4
am Tag des Matches	BÁ	5
des Spieles	DA	5
des Wettbewerbsspiels	DK	2
des Spieles	FCs	5
des entscheidenden Spieles	GB	4
des Spieles	GA	5
des Wettbewerbsspiels	HM	2
--	HR	7
des Spieles	RaB	5
des Spiels	JA	5
des entscheidenden Spiels	KA	4
des Spiels	KoV	5
der Match	MR	5
der Spiel	MK	5
des betroffenen Spiels	NA	5
des Spiels	NL	5
des Wettkampfes	NÁ	5
--	PK	7
des erwähnten Spiels	RM	5
des Wettkampfs	RN	5
des Spieleinsatzes	RSz	--
des Spiels	RuB	5
des Einsatzspiels	SA	1
des Spiels	SzD	5
des Fußballspiels	SzA	5
des DNA Matches	TP	5
des Wettbewerbsspiels	TR	2
des oben genannten Matchs	TF	5
des Spiels	VF	5
des Spieles	VE	5
des Matches	ZA	5
des Satzmatchs	NB	--
des Spieles	HJ	5
des Meisterschaftsspiels	RJ	2
des vorrangigen Spiels	LN	4
des Wettkampfs	NE	5
--	NyT	7
des entscheidenden Spiels	SC	4
am Tag des Spiels	SztCs	5
am Tag des Endspiels	VR	--
des Spieles	HA	5

zsebszerződések

gegen die Verträge handelt, durch die Ausländer ein Eigentumsrecht an ungarischem Boden heimlich erworben haben; sog. „Taschenvertrag“	FL	4
die Entwicklung des „Kampfes gegen Taschenverträge“	FB	1
des Kampfes gegen illegale Verträge	ASz	2
„Taschenvertrag“	HT	1
Geheimverträge	KP	2
„Taschenverträge“	HB	1
die "Taschenverträge"	SzI	1
die Taschenverträge	PR	1
die „Tascheverträge“ – Verträge die ermöglichen den Erwerb des Ackerbodens von Ausländer –	KuV	4
Taschenverträge (über die Geschäfte zum Erwerb von Ackerlanden)	VSz	4
Taschenverträge	ÖT	1
die Taschenverträge	SG	1
„Taschenverträge“ (Verträge, die ermöglichen, dass solche Personen das Eigentumsrecht zu Ackerboden erschleichen, die dazu kein Recht haben)	AO	4
die Taschenverträge	BK	1
nahm [...] im Kampf gegen Verträge (Tascheverträge auf Ungarisch) an, die durch die Umgehung des Bodengesetzes zustande kamen	BN	4
die „Taschenverträge“	BÁ	1
„Taschenvertrag“	DA	1
gegen den illegalen Verkauf der Ungarischen Land von Ausländer (sogenannte „zsebszerzödés“, illegaler Ackerlandverkauf von Ausländern)	DK	3
Taschenverträge	FCs	1
die sogenannten Taschenverträge	GB	1
"Taschenverträge"	GA	1
Taschenverträge	HM	1
„Taschenverträge“	HR	1
die sog. „Zsebszerzödések“ (Mietverträge mit denen Feld an Ausländischen verkauft wird)	RaB	3
die Taschenverträge	JA	1
Taschenverträge (Verträge, die zum Erwerb von Ackerland, bei denen es zumeist um die Umgehung gesetzlicher Hindernisse geht)	KA	4
die sogenannte „Taschenverträge“	KoV	1
die Taschenverträge	MR	1
Taschenverträge	MK	1
Korruptionsfälle	NA	5
Taschenverträge	NL	1
die Verträge – die der ungarischen Rechte in der Landwirtschaft widersprechen (im Weiteren Taschenrecht, zsebtörvény) –	NÁ	4
Taschenverträge	PK	1
Bericht über die Ergebnisse der Bekämpfung der illegalen Ackerboden-Geschäfte (die im ungarischen Rechtssystem „Taschenvertrag“ bezeichnet werden)	RM	4
Bekämpfung der Taschenverträge	RN	1
Bericht, der auch über die Folgen des Kampfes gegen die Taschenverträge - wie es in Ungarn so heißt – berichtet	RSz	1
Taschenverträge	RuB	1
gegen „Tasche Verträgen“	SA	1
die Taschenverträge	SzD	1
geheimen und illegalen Verträge	SzA	2
Taschenverträge	TP	1
die Taschenverträge	TR	1
den Taschenvertrag	TF	1
gegen den sogenannten „Taschenverträgen“ (Zsebszerzödés)	VF	3
gegen den Taschenverträge	VE	1
von verschweigerten Verträgen	ZA	2
Taschenverträge	NB	1
die Verträge, die der Verkauf von Grundstücke widerrechtlich ermöglichen	HJ	4
Taschenverträge	RJ	1
Taschenverträge	LN	1
die sogenannten Taschenverträge	NE	1
die Tasche-Verträge	NyT	1
illegale Verträge	SC	2
„Taschenverträge“* [lábjegyzet:] * "Taschenvertrag" ist keine juristische Definition, es handelt sich um eine politische, wirtschaftliche oder publizistische Kategorie. Der Begriff „Taschenvertrag“ bezeichnet Geschäfte zum Erwerb von Ackerland. Meistens geht es hier um die Umgehung gesetzlicher Hindernisse.	SztCs	4
Taschenverträge (illegale Nutzung und Besitz ungarischen Bodens)	VR	4
von „Taschenverträgen“	HA	1

dédiszitter

eine Art „Dédi-Syters“ (dédi=Urgroßelternteil)	FL	3
-- (viele arbeiten in der Altenpflege und betreuen alte Menschen)	FB	7

„Au(ma)pair“	ASz	6
„Ursitter“	HT	1
„Eltern-Sitter“	KP	1
-- (viele machen lieber Altenpflege)	HB	7
sogenannte „Oma-Sitter“	SzI	1
-- (mehrere nehmen sich auf die Pflege von alte, kranke Menschen)	PR	7
-- (viele pflegen alte, kranke Menschen)	KuV	7
sogenannte „Senioren-sitter“	VSz	2
sogenannte „gran’masitter“	ÖT	1
„Altensitter“	SG	1
sogenannte „Ältersitter“	AO	1
sog. „Urgroßeltern-Sytter“	BK	1
„Urgroßmutter-sitter“	BN	1
„Papisitter“	BÁ	1
-- (andere betreuen alte Menschen, die krank sind)	DA	7
als sogenannte Älterpfleger	DK	1
„Oma-sitter“	FCs	1
arbeiten als „Omasitter“	GB	1
„Omasitter“	GA	1
„Uromasitter“	HM	1
-- (viele beschäftigen sich mit der Betreuung von alten Kranken)	HR	7
-- (viele betreuen alte, kranke Personen)	RaB	7
die meisten aber als „Dedisitter“, die sich um alte und kranke Menschen kümmern	JA	3
-- (die meisten unternehmen die Pflege von alten, kranken Menschen)	KA	7
„Omapflegern“	KoV	1
eine Art „Alten-Sitter“	MR	1
-- (andere kommen im Gesundheitswesen mit dem Pflegen alter, kranker Menschen zurecht)	MK	7
„Omasitter“	NA	1
solcherlei Granny-sitter	NL	1
"Ursitter"	NÁ	1
„großsitter“	PK	1
„Oma-Sitter“	RM	1
„Omasitter“	RN	1
-- (Pfleger von älteren, kranken Menschen)	RSz	7
eine Art „Omasitter“	RuB	1
-- (mehrere kümmern sich um alte, kranke Menschen)	SA	7
„Grannysitter“	SzD	1
übernehmen die Pflege von hochbejahrten, kranken Leuten als Altenpfleger	SzA	7
-- (manche kümmern sich um kranke, alte Menschen)	TP	7
eine solcherlei „Uromasitting“	TR	1
so genannte „Omasitter“	TF	1
Babysitter für Großväter und Großmütter	VF	4
viele betreuen als Altenpfleger alte bzw. kranke Menschen	VE	7
viele die, die Pflege von alten, kranken Menschen übernehmen	ZA	7
manche unternehmen die Pflege von alte, kranke Menschen, wie etwa ein „Altensitter“	NB	1
-- (Pfleger in ungarischen Krankenhäusern oder bei alten, kranken Menschen)	HJ	7
„Omasitter“	RJ	1
-- (viele werden in der Altenpflege tätig)	LN	7
eine Art "Omisitter"	NE	1
-- (viele arbeiten als Pflegern für ältere Menschen)	NyT	7
„Altensitter“	SC	1
Senioren-sitter	SztCs	2
die Mehrheit kümmert sich aber um alte Leute, wie sich ein Babysitter um Kinder	VR	4
-- (Viele betreuen zudem alte kranke Menschen)	HA	7

kirakatpolitika

Teil einer sog. „Schaufenster-Politik“, die nur dazu dient, die Aufmerksamkeit der Presse und die der Bürger von den wichtigen politischen Themen abzulenken	FL	4
eine Schaufensterpolitik	FB	2
Schaufensterpolitik	ASz	2
eine „Schaufensterpolitik“	HT	2
Schaupolitik	KP	1
nun Schaufensterpolitik	HB	2
eine Schaufensterpolitik	SzI	2
eine Schaufensterpolitik	PR	2
eine äußerliche Politik	KuV	5
Schaufensterpolitik	VSz	2
eine Schaufensterpolitik	ÖT	2
„Schaufensterpolitik“	SG	2

Schauspielerei	AO	5
„Schaufensterpolitik“	BK	2
Schaufenster-Politik	BN	2
--	BÁ	7
Auslagepolitik	DA	1
nur Scheinpolitik	DK	2
ein Show	FCs	5
bloß Scheinpolitik	GB	2
Schaufensterpolitik	GA	2
eine „Schaufensterpolitik“	HM	2
ein Schein	HR	5
ein Mittel der Schaufensterpolitik	RaB	2
Schaufenster-Politik	JA	2
eine Schaufensterpolitik	KA	2
ein Schaufensterpolitik	KoV	2
Schaupolitik	MR	1
eine Schaufenster-Politik	MK	2
bloß Schaufensterpolitik	NA	2
Schaufensterpolitik	NL	2
bloß eine Schaufensterpolitik	NÁ	2
ein Schaufensterpolitik	PK	2
Kulissenpolitik	RM	1
--	RN	7
eine Schaufensterpolitik	RSz	2
eine Schaufensterpolitik	RuB	2
„Schaufensterpolitik“	SA	2
Schaufensterpolitik	SzD	2
ein Trick der Schaufensterpolitik	SzA	2
nur „Schaufenster-Politik“	TP	2
eine Schaufensterpolitik	TR	2
eine Schaufensterpolitik	TF	2
ein Schaufensterpolitik	VF	2
reine Schaufensterpolitik	VE	2
nur eine organisierte Propagandaveranstaltung	ZA	4
Schaupolitik	NB	1
Scheinpolitik	HJ	2
Schaufensterpolitik	RJ	2
eine politische Augenwischerei	LN	2
Schaufensterpolitik	NE	2
Schaufensterpolitik	NyT	2
Schaufensterpolitik	SC	2
eine Art Schaufensterpolitik	SzCs	2
sie hatte bloß symbolische Bedeutung, aber keinen Sinn	VR	4
eine Schaufensterpolitik	HA	2

Magyar igék

bedől

ausgefallen sein werden	FL	5
scheitern	FB	5
einsacken	ASz	2
für das Ende des Jahres nicht abgezahlt werden	HT	4
illiquid werden	KP	2
gekündigt werden	HB	--
nicht zurückgezahlt werden können	SzI	4
werden [...] kollabieren	PR	2
einfallen werden	KuV	2
nicht gezahlt werden	VSz	4
zahlungsausfällig werden	ÖT	1
Kredit-Kollapse im Privat- und Unternehmensbereich zu erwarten sind	SG	4
einstürzen werden	AO	2
faulen werden	BK	2
werden [...] zusammengebrochen	BN	2
die Tilgung [...] nicht mehr möglich wird	BÁ	4
werden hereinfallen	DA	2
bis Ende des Jahres kollabiert werden	DK	2
nicht mehr bezahlt werden	FCs	4
nicht zurückzahlen werden können	GB	4
nicht getilgt werden	GA	4
Zahlungsausfälle bei Privat- und Unternehmenskreditnehmer [...] auftreten werden	HM	2

nicht getilgt werden können	HR	4
zusammenbrechen werden	RaB	2
werden [...] für eine Existenzgründung einfallen	JA	--
dass es [...] weitere 200.000 faule Privat- und Unternehmenskredite geben werden	KA	2
einfallen werden	KoV	2
die nicht zurückbezahlt werden können	MR	4
einstürzen	MK	2
können nicht bezahlt werden	NA	4
hereinfallen	NL	2
stürzen werden	NÁ	2
bis zum Ende dieses Jahres am Rande des Ruins stehen werden	PK	4
nicht mehr getilgt werden können	RM	4
werden zusätzlich 200000 mehr Privatkundenverträge gekündigt	RN	--
in Probleme geraten können	RSz	5
nicht mehr abgezahlt werden	RuB	4
werden zerfallen	SA	5
zerfallen	SzD	5
nicht zurückbezahlt werden können	SzA	4
werden spät bezahlt	TP	4
nicht zurückgezahlt werden können	TR	4
werden [...] zahlungsunfähig	TF	1
einfallen werden	VF	2
ausfallen	VE	5
werden [...] zahlungsunfähig	ZA	5
andere Haushalts- und Unternehmensverträgen werden Nichterfüllung sein	NB	5
einfallen werden	HJ	2
Privat- und Geschäftsschuldner zahlungsunfähig werden	RJ	5
würden [...] zusammenbrechen	LN	2
werden verloren gehen	NE	5
--	NyT	7
einsacken	SC	2
dass die Zahl der faulen Privatkunden- und Firmenkredite [...] steigen wird	SzCs	2
--	VR	7
weitere 200 000 Privat- und Unternehmenskredite scheitern werden	HA	2

évértékel

seine Bewertung des vergangenen Jahres von Ungarn [...] vorträgt	FL	4
dass er die Lage der Nation im Millenáris Park bewertet	FB	2
seine Rede zur Lage der Nation im Millenar Park halten	ASz	2
das vergangene Jahr im <i>Millenarpark</i> bewertet	HT	2
seine Bewertungsrede im Millenáris-Zentrum hält	KP	2
seine Rede hält [Jahresbeurteilungsrede]	HB	1
seine Rede im Millenáris Park hält [Rede über die Landesbewertung]	SzI	1
das Jahr beurteilen	PR	2
bewertet [bewertende Rede über das Reich gehabt]	KuV	4
hält Orbán seine Rede [Rede „Zur Lage der Nation“]	VSz	2
zur Lage der Nation im Millenaris Park anspricht	ÓT	2
Bewertungsrede	SG	5
die jetzige Rede die zweite, die Orbán in dem Millenáris Park hält [Bewertungsrede]	AO	5
die Rede zur Lage der Nation zum zweiten Mal in <i>Millenáris Park</i> halten	BK	2
wertet Orbán zum zweiten Mal das Jahr	BN	2
sprechen [Jahresüberblicksrede gehalten]	BÁ	1
die Rede an der „Millenáris Park“ hält [Rede über die Landesauswertung]	DA	1
ihre politischen Zyklus jährlich bewertet	DK	4
seine Rede in dem Millenaris-Park halten [Rede zur Lage der Nation]	FCs	2
seine Rede im Millenáris Park halten [Rede zur Lage der Nation]	GB	2
wurde die Rede [...] gehalten [Rede zur "Lage der Nation"]	GA	2
jährlichen Fortschrittsbericht in Millenáris Park geben	HM	2
das Jahr bewerten [Jahresrede]	HR	2
die Rede im Millenáris Park gehalten wird [Rede zur Lage der Nation]	RaB	2
den vorigen Jahr im Park <i>Millenáris</i> bewertet	JA	2
die Ereignisse des Jahres bewerten	KA	2
wird [...] sein Jahresrede halten	KoV	5
das Jahr im Kulturzentrum „Millenáris Park“ bewertet [Rede, in der er die Geschehnisse und die Leistung des Landes im letzten Jahr bewertet hatte]	MR	4
das Jahr bewertet [Bewertungsrede über Ungarn]	MK	2
dieses Jahr hält Orbán die Rede [die traditionelle Rede, wenn der Ministerpräsident ein Fazit aus dem Jahr zieht]	NA	4
der Zustand des Landes im Millenáris-Park bewertet [Ansprache zur Lage der Nation]	NL	2
seine Rede im Millenáris Park hält [Bewertungsrede über das Land]	NÁ	2

seine Rede zur Lage der Nation sagt	PK	2
Seit 2007 wird dieses Jahr das zweite sein, in dem Orbán „die Lage der Nation“ im Veranstaltungszentrum Millenáris park bewertet.	RM	2
wird die Rede zum zweiten mal in SYMA-csarnok gehalten [Rede zur Lage der Nation]	RN	2
seine Rede im Millenáris Park gehalten wird [Jahresrede]	RSz	5
die Jahresrede im Millenáris Park hält	RuB	5
seine Rede vorschpricht [Landbewertung Ansprache]	SA	1
das Jahr beurteilen	SzD	2
das Jahr in dem Millenáris Park bewertet	SzA	2
seine Rede im Millenáris Park haltet [Staatbewertungs-Rede]	TP	1
-- [hielt Orbán seine erste Rede über die Landesbewertung]	TR	2
bewertet [...] dieses Jahr den Zustand seines Landes	TF	4
sein Jahresrede halten	VF	5
über die Lage der Nation reden	VE	2
-- [sein Jahresgespräch gehalten]	ZA	5
seine Rede [Landevaluierungssprache]	NB	1
sprechen [den Lage des Landes bewertendes Gespräch 1999 gegeben]	HJ	4
hält nun Viktor Orbán seine Rede [Rede zur Lage der Nation]	RJ	2
seine die Rede in Millenáris Park hält [Rede, in der er die Leistung Ungarns bewertete]	LN	4
seine Rede das zweite Mal im Park Millenáris halten [Rede über Landesbewertung gehalten]	NE	2
hat seine Rede in Millennium Park gehalten [Rede über die Beurteilung des Landes]	NyT	4
Rede zur Lage der Nation im Millenáris Park hält	SC	2
wird er zum zweiten Mal in Millenáris Park das Jahr bewerten	SztCs	2
die Jahresbewertungsrede im Millenáris Park hält	VR	1
die Lage der Nation im Millenárispark bewertet	HA	2

bekeményít

wird die BKK, das Budapester Verkehrszentrum strenger	FL	2
greift der Budapester Verkehrsbetrieb (BKK) zu harten Mitteln	FB	2
kennt das Verkehrszentrum Budapest keinen Spaß mehr	ASz	4
verschärft das Budapester Verkehrszentrum die Kontrolle	HT	4
--	KP	7
wird BKK strenger kontrollieren	HB	4
gibt sich das Budapester Verkehrszentrum (BKK) hart	SzI	2
Die Vorkehrungen des Budapester Verkehrszentrums werden strikter sein	PR	4
schärft BKK (Budapester Verkehrszentrum)	KuV	1
greift die BKK (Budapester Verkehrszentrale) zu strengeren Maßnahmen	VSz	2
wird BKV „hardcore“	ÖT	1
wird die Nahverkehrsgesellschaft in Budapest (BKK) mehr Präsenz zeigen	SG	4
wird der BKK viel strenger sein	AO	2
wird das Verkehrszentrum von Budapest (BKK) strenger arbeiten	BK	2
verschärft BKK (Budapester Verkehrszentrum)	BN	1
wird das Budapester Massenverkehrszentrum strenger	BÁ	2
wird die Sache im Verkehrszentrum Budapest (BKK) und bei BKV Zrt ernst	DA	5
wird der BKK (Zentrum für Budapester Verkehr) verschärfen	DK	1
Ab Januar wird es härter	FCs	5
wird das Budapester Verkehrszentrum (BKK) eine härtere Linie verfolgen	GB	2
wird es ernst	GA	5
kontrolliert das BKK strenger	HM	4
wird die Budapester Verkehrszentrum (BKK) strenger	HR	2
wird die BKK härter	RaB	2
--	JA	7
wird das Budapester Verkehrszentrum (BKK) Einschränkungen verwenden	KA	4
--	KoV	7
verschärft der Verkehrszentrale zu Budapest (BKK) die Kontrolle	MR	4
wird die BKK (Budapester Verkehrszentrale) noch strenger	MK	2
Keine Ausrede für Schwarzfahrer ab Januar	NA	5
wird der BKK strikter	NL	2
verstärkt der BKK seine Regelung	NÁ	4
Die BKK wird ab Januar streng sein	PK	2
wird der Verkehrsgesellschaft BKK strenger	RM	2
schärft die BKK	RN	1
wird die BKK (Zentrum für Budapester Verkehr) noch strenger sein	RSz	2
wird das Budapester Verkehrszentrum (BKK) strenger	RuB	2
verschärft das Budapester geschlossenen Verkehrs Amt die Kontrolle	SA	4
wird die BKK knallhart	SzD	2
wird das BKK (Budapester Verkehrszentrum) sich schärfen	SzA	1
BKK verschärft die Regeln	TP	4
verstärkt BKK seine Kräfte	TR	4

wird das BKK (Budapester Verkehrszentrum) viel rigoroser	TF	2
als die Vorschrift des Budapester Verkehrszentrum strikter werden	VF	4
wird die Budapester Verkehrszentrale (BKK) knallhart	VE	2
zeigt die Budapester Verkehrszentrale Verkehrsaktiengesellschaft etwas mehr die Muskeln	ZA	4
Zentrum für Budapest Verkehr wird von Januar schärfer	NB	1
stärkt sich der BKK (das Zentrum der Budapest Verkehr)	HJ	5
--	RJ	7
BKK verschärft die Kontrolle von Januar	LN	4
wird das BKK (Verkehrszentrum in Budapest) strikter	NE	2
--	NyT	7
verschärft das Verkehrszentrum Budapest ihre Kontrollen	SC	4
setzt die Budapester Verkehrszentrale (BKK) strengere Maßnahmen durch	SztCs	4
wird das BKK (Budapester Verkehrszentrum) strenger kontrollieren	VR	4
schaltet der Budapest Verkehrsbetrieb (BKK) auf streng	HA	2

egyirányúsít

wird in Richtung Süden eine Einbahnstraße	FL	2
nimmt Richtung Norden Einbahnverkehr auf	FB	2
wird eine Strecke Richtung Süden geöffnet werden	ASz	5
wird in südliche Richtung einbahnig gemacht	HT	1
wird nach Süden unidirektional	KP	2
wird in südliche Richtung als Einbahnstraße funktionieren	HB	4
in südlicher Richtung einbahnig wird	SzI	2
wird in der südlichen Richtung eine Einbahnstraße geworden sein	PR	2
wird id. Antall József Kai südwärts Einbahn	KuV	2
zu einer Einbahnstraße wird	VSz	2
wird eine Einbahnstraße	ÓT	2
wird Richtung Süden zur Einbahnstraße	SG	2
wird [...] einbahnig gemacht	AO	1
wird [...] einbahnig sein	BK	2
wird nach Süden one-way gemacht	BN	1
nur einbahnig benutzt werden kann	BÁ	2
wird einbahnig	DA	2
wird nach Süden nur einbahniger Verkehr möglich	DK	4
wird Richtung Süden zur Einbahnstraße	FCs	2
wird [...] in eine Einbahnstraße umwandelt	GB	2
wird südlich einbahnig	GA	2
wird in südlicher Richtung eine Einbahnstraße sein	HM	2
wird in Richtung Süden einbahnig gemacht	HR	1
kann nur in der Richtung Süden benutzt werden	RaB	5
wird [...] einbahnig	JA	2
wird nach Süden einbahnig gemacht	KA	1
wird einbahnig gemacht werden	KoV	1
wird [...] einbahnig gemacht	MR	1
wird in Richtung Süd einbahnig umgebaut	MK	4
wird Richtung Süd Einbahnstraße	NA	2
wird in südlichen Richtung Einbahnstraße	NL	2
wird in die südliche Richtung eine Einweg- Straße gemacht	NÁ	2
wird von Süd Einbahnstraße werden	PK	2
wird zur Einbahnstraße	RM	2
wird [...] in eine Einbahnstraße in südlicher Richtung umgesetzt	RN	4
wird in Richtung Süden zu einer Einbahnstraße	RSz	2
wird von Norden nach Süden einbahnig gemacht	RuB	1
wird einbahnig im Richtung Süden	SA	2
der Verkehr am id. Antall József Ufer wird nach Süden in eine Richtung gelenkt	SzD	4
wird [...] in Richtung Süden einbahnig gemacht	SzA	2
wird [...] in einer Richtung gestellt	TP	--
wird aus südlicher Richtung einbahnig	TR	2
wird Richtung Süden einbahnig	TF	2
wird Einbahnstraße gemacht werden	VF	2
wird in nördlicher Fahrtrichtung als Einbahnstraße geregelt	VE	4
wird [...] südwärts einbahnig gemacht	ZA	1
wird in südliche Richtung eine Einbahnstraße gemacht	NB	2
wird in Richtung Süden eine Einbahnstraße	HJ	2
wird vorübergehend zur Einbahnstraße	RJ	2
wird [...] nach Süden einbahnig gemacht	LN	1
wird in Richtung Süden Einwegstraße	NE	2
wird ein Einbahnstraße in südlicher Richtung geworden	NyT	2
wird in südlicher Richtung zur Einbahnstraße	SC	2

wird [...] in südlicher Richtung zu einer Einbahnstraße	SztCs	2
wird der Kai „id. Antall József“ auch zur Einbahnstraße in die südliche Richtung umgebaut	VR	4
Auf der Antall József rakpart wird zudem in Richtung Süden Einbahnverkehr eingeleitet	HA	4

kátyúz

die Löcher [...] auszugleichen	FL	4
Straßenschäden [...] zu beseitigen	FB	5
Steinschläge und Straßenfehler [...] zu reparieren	ASz	5
Schlaglöcher [...] zu verbessern	HT	2
Schlaglöcher zu korrigieren	KP	2
Bauarbeiten [...] angefangen	HB	5
Schlaglöcher [...] zu reparieren	SzI	2
Schlagloche [...] reparieren	PR	2
--	KuV	7
begannen mit der Füllung von Schlaglöchern	VSz	2
die Löche [...] zu korrigieren	ÓT	4
die Schlaglöcher [...] zu beseitigen	SG	2
die Schlaglöcher [...] zu reparieren	AO	2
begann mit der Reparatur von Schlaglöcher	BK	2
mit der Reparatur von Schlaglöcher	BN	2
Reparaturen auszuführen	BÁ	5
die Schlaglöcher [...] zu reparieren	DA	2
Schlaglöcher [...] verbessern	DK	2
Schlaglöcher [...] auszubessern	FCs	2
Reparaturarbeiten [...] begonnen	GB	5
Schlaglöcher zu füllen	GA	2
Schlaglöcher herbeizuführen	HM	--
mit der Reparatur von Schlaglöchern	HR	2
ging mit Straßenbauarbeiten [...] an	RaB	5
Schlaglöcher [...] angefangen zu reparieren	JA	2
Schlaglöcher zu reparieren	KA	2
Straßenausbesserung [...] angefangen	KoV	5
Schlaglöcher [...] zu verbessern	MR	2
Schlaglöcher [...] zu reparieren	MK	2
Schlaglöcher zu reparieren	NA	2
hat die Schlaglöcher [sic!]	NL	--
mit der Ausbesserung der Schlaglöcher [...] begonnen	NÁ	2
Schlaglochen zu haften	PK	4
Renovierungsarbeiten von Schlaglöchern	RM	4
mit der Schlaglochanierung [...] begonnen	RN	2
mit der Renovierungsarbeiten von [...] Schlaglöchern begonnen	RSz	4
angefangen, Schlaglöcher zu reparieren	RuB	2
die Verbesserung des Schlaglocher	SA	2
Schlaglöcher [...] zu reparieren	SzD	2
Schlaglöcher zu reparieren	SzA	2
Schlaglöcher [...] zu reparieren	TP	2
die Schlaglöcher [...] zu reparieren	TR	2
Schlaglöcher [...] zu sanieren	TF	2
Straßenausbesserung [...] angefangen	VF	5
Schlaglöcher [...] auszubessern	VE	2
mit der Ausbesserung von Schlaglöchern	ZA	2
Schlagloche [...] zu reparieren	NB	2
begann [...] Reparaturarbeiten	HJ	5
begann [...] Straßenreparaturarbeiten	RJ	5
die Schlaglochen [...] auszubessern	LN	2
den Weg zu verbessern	NE	5
wird repariert werden	NyT	5
begannen [...] mit der Reparatur von Schlaglöchern	SC	2
begannen mit den Reparaturren von Schlaglöchern	SztCs	2
begann [...] Ausbrüche [...] zu sanieren	VR	4
Schlaglöcher [...] zu beseitigen	HA	2

vendéglátózik

beschäftigt sich [...] mit Gastronomie	FL	2
arbeitet [...] in der Gastronomie	FB	2
arbeitet [...] in der Gastgewerbe	ASz	2
arbeitet [...] in dem Gaststättengewerbe	HT	2
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	KP	2

arbeitet [...] in Gastronomie	HB	2
arbeitet [...] im Gastronomiebereich	SzI	2
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	PR	2
arbeitet in dem Gastgewerbe	KuV	2
arbeitet [...] im Gastgewerbe	VSz	2
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	ÖT	2
arbeitet [...] im Gastgewerbe	SG	2
arbeitet [...] in Verpflegung	AO	5
arbeitet [...] in dem Gaststättengewerbe	BK	2
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	BN	2
arbeitet [...] in der Gastgewerbe	BÁ	2
arbeitet [...] als Gastgeberin	DA	--
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	DK	2
arbeitet in der Gastronomie	FCs	2
arbeitet in der Hotel- und Gaststättengewerbe	GB	2
arbeitet [...] in dem Gastgewerbe	GA	2
arbeitet in dem Gaststättengewerbe	HM	2
arbeitet [...] in der Gastgewerbe	HR	2
arbeitet als Diener	RaB	--
arbeitet [...] im Gastgewerbe	JA	2
ist [...] in dem Gaststättengewerbe	KA	2
arbeitet [...] in dem Gaststättengewerbe	KoV	2
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	MR	2
arbeitet in der Gastgewerbe	MK	2
arbeitet [...] in der Gastronomie	NA	2
ist [...] in der Gastgewerbe tätig	NL	2
arbeitet [...] in der Gastronomie	NÁ	2
arbeitet im Gastgewerbe	PK	2
arbeitet [...] in der Hotellerie	RM	5
arbeitet [...] im Gastgewerbe	RN	2
arbeitet [...] in der Gastgewerbe	RSz	2
arbeitet [...] im Gastgewerbe	RuB	2
arbeitet in dem Gaststättengewerbe	SA	2
ist [...] in der Gastwirtschaft	SzD	2
arbeitet [...] im Bereich des Gastgewerbes	SzA	2
arbeitet in der Gastgewerbe	TP	2
arbeitet [...] in der Gastronomie	TR	2
arbeitet [...] in dem Gaststättengewerbe	TF	2
arbeitet [...] in dem Gaststättengewerbe	VF	2
arbeitet [...] im Gastgewerbe	VE	2
arbeitet [...] in der Bewirtungsgewerbe	ZA	2
gaststättet	NB	1
arbeitet [...] im Gastgewerbe	HJ	2
ist [...] in dem Gaststättengewerbe tätig	RJ	2
arbeitet [...] im Gaststättengewerbe	LN	2
ins Gastgewerbe gearbeitet	NE	2
arbeitet [...] in Gaststättengewerbe	NyT	2
arbeitet [...] in der Gastronomie	SC	2
arbeitet [...] im Gastgewerbe	SztCs	2
im Gaststättengewerbe arbeitet	VR	2
arbeitet [...] in der Gastronomie	HA	2

begyűrűzik

sind [...] eingedrungen	FL	2
breiteten sich aus	FB	2
hat [...] einen Einfluss	ASz	2
haben sich [...] ausgebreitet	HT	2
erreichte	KP	5
erscheint	HB	5
sind [...] eingedrungen	SzI	2
haben [...] erreichen	PR	5
auch hier erscheinen	KuV	5
breiteten sich [...] aus	VSz	2
sind [...] übergriffen	ÖT	2
beeinflussen	SG	2
haben auch eine Wirkung [...] ausübt	AO	4
beeinflussten	BK	2
breitete sich aus	BN	2
--	BÁ	7

--	DA	7
haben sich [...] ausgebreitet	DK	2
sind [...] angelangt	FCs	2
üben ihre Wirkung [...] aus	GB	2
hatten doch einen Einfluss	GA	2
haben [...] übergegriffen	HM	2
haben sich [...] einen Weg gefunden	HR	4
haben [...] erreicht	RaB	5
erstrecken	JA	5
sind [...] zu finden	KA	5
sind [...] in diesen Produktgruppe	KoV	5
breiteten sich [...] aus	MR	2
umstrickten [...] diesen Produktkreis	MK	2
sind [...] schon zu sehen	NA	5
haben sich [...] ausgebreitet	NL	2
gehören schon zu diesem Produktkreis	NÁ	5
ist [...] zu empfinden	PK	5
wirkt aber auch auf diese Produkte	RM	2
--	RN	7
erreichte	RSz	5
spiegeln sich [...] wieder	RuB	5
haben eingesickert	SA	2
beeinflussen	SzD	2
beeinflussten	SzA	2
haben [...] aufgetaucht	TP	5
dringen [...] ein	TR	2
spiegeln sich [...] wider	TF	5
sind jetzt auch in diesen Produktengruppe	VF	4
haben [...] eingewirkt	VE	5
zeigten in diesem Bereich auch ihre Wirkung	ZA	4
wirkten	NB	5
--	HJ	7
beeinflussen	RJ	2
reichten auch in diesen Produktkreis	LN	4
zeigten sich	NE	5
--	NyT	7
haben sich [...] eingebettet	SC	2
haben eine Wirkung	SzCs	5
waren [...] typisch	VR	5
breiteten sich [...] aus	HA	2

Magyar melléknevek

bümfertőzött

ist viel mehr „mit der Sünde verseucht“	FL	4
viel mehr von der Kriminalität betroffen	FB	4
ist die Kriminalität viel mehr verwurzelt	ASz	4
ist vielmehr ein „von der Sünde infiziertes“ Land	HT	4
ist die Kriminalität höher	KP	5
ist ein viel kriminalfalligeres Land	HB	1
passieren viel mehr Straftaten	SzI	5
ist viel mehr infiziert mit Sünde	PR	4
ist ein viel mehr schuldiges Land	KuV	5
ist die Zahl der begangenen Straftaten viel höher	VSz	4
gibt es viel mehr Straftäte	ÓT	5
ist ein sündenverseuchteres Land	SG	1
Es gibt viel mehr Straftaten	AO	5
ist viel mehr „sündenbetroffen“	BK	1
viel mehr infiziert mit Sünden	BN	4
ist mehr infiziert mit Verbrechen	BÁ	4
ist die Ansteckung von Schulden größer	DA	4
ist mehr von der Stünde angesteckt	DK	4
ist viel mehr infiziert durch Kriminalität	FCs	4
Die Kriminalitätsrate [...] ist höher	GB	2
Kriminalität ist weiter verbreitet	GA	4
sind „mit viel mehreren Sünden angesteckt“	HM	4
„angesteckt mit Kriminalität“	HR	4
ist viel mehr mit Kriminalität angesteckt	RaB	4
ist mehr „mit Schuld angesteckt“	JA	4
ist viel eher ein „sündenangestecktes“ Land	KA	1

gibt es mehr Straffälligkeiten	KoV	5
hat eine viel größere Verbrechensrate	MR	2
ist ein viel mehr „sündhaftes“ Land	MK	5
blüht die Kriminalität viel mehr	NA	2
ist ein mehr sündeninfiziertes Land	NL	1
ist viel mehr von "Sünden" verseucht	NÁ	4
hat viel mehr Kriminellen	PK	5
ist viel mehr von der Kriminalität betroffen	RM	4
ist die Kriminalitätsraten höher	RN	2
Die Kriminalität ist [...] viel mehr verbreitet	RSz	4
ist weitaus mehr „von Verbrechen infiziert“	RuB	4
gibt es viel mehr Staftaten	SA	5
ist viel mehr von Kriminalität verseucht	SzD	4
ist viel mehr belastet von Kriminalität	SzA	4
ist mehr Kriminalität-infiziert	TP	1
ist vielmehr ein Sünde infiziertes Land	TR	1
ist vielmehr ein verbrechensverseuchtes Land	TF	1
gibt es mehr Straffälligkeiten	VF	5
ist viel mehr ein mit Sünden durchränktes Land	VE	4
ist viel mehr von Sünden infiziert	ZA	4
ist Kriminalität viel höher	NB	5
gibt es mehr Verbrechen	HJ	5
ist die Kriminalität viel höher	RJ	5
Kriminalität quält [...] viel mehr	LN	4
Es gibt mehr Verbrechen	NE	5
Kriminalität [...] ist viel größer	NyT	5
ist Kriminalität mehr durchwachsen	SC	4
ist die Kriminalitätsrate viel höher	SztCs	2
ist viel mehr „vergiftet von Kriminalität“	VR	4
von der Kriminalität betroffen	HA	4

hagyományteremtő

dass es zum Zweck der Traditionsbildung dient	FL	4
dass es das Ziel habe, eine Tradition zu schaffen	FB	4
man wolle eine Tradition gründen	ASz	4
dass dieses Ereignis mit traditionsschaffendem Ziel gehalten wird	HT	1
dass die Veranstaltung traditionsschaffend ist	KP	1
dass man es [...] als Tradition veranstalten möchte	HB	5
mit einer traditionsschaffenden Absicht	SzI	1
dass man [...] eine Tradition machen möchten	PR	4
dass es ein traditionsbildende Ziel hat	KuV	2
mit Absicht der Traditionsbildung	VSz	2
dass es traditionsschaffend sein soll	ÓT	1
--	SG	7
dass der Ziel des Banketts die Traditionerschaffung ist	AO	4
dass sie mit dem Ereignis eine Tradition schöpfen wollen	BK	4
dass der Zweck eine Tradition ist	BN	5
--	BÁ	7
dass er ein traditionsbewusstes Ziel präsentiert	DA	5
dass es aus traditionerschaffene Gründe behaltet wird	DK	1
dass man eine Tradition ins Leben rufen möchte	FCs	4
mit der Absicht gegeben wird, eine neue Tradition zu gründen	GB	4
--	GA	7
um eine Tradition zu erschaffen	HM	4
dass dieses Fest mit einer traditionsschaffenden Absicht gehalten wird	HR	1
--	RaB	7
der Zweck des Abend ist eine Tradition zu starten	JA	4
mit traditionsschaffendem Ziel	KA	1
weil Ungarn eine neue Tradition formieren möchte	KoV	4
dass es mit einem traditionsstiftenden Ziel gehalten werde	MR	2
dass das Ereignis ein traditionsschöpferisches Ziel hat	MK	1
dass Ungarn damit eine Tradition gründen wünscht	NA	4
dass sie aus Tradition gehalten werde	NL	5
dass das Ziel dieses Ereignisses die Erhaltung der Traditon war	NÁ	4
dass sie eine Tradition machen wollen	PK	4
dass man eine Tradition schaffen [...] möchte	RM	4
dass das Ziel die Schöpfung der Tradition war	RN	4
dass das Ziel dieses Ereignisses war, eine Tradition damit zu schaffen	RSz	4
dass man aus diesem Ereignis Tradition machen [...] will	RuB	4

dass die Ziele des Ereignis ist Tradition fortzusetzen	SA	4
dass es mit dem Ziel gehalten wird eine Tradition zu schaffen	SzD	4
dass man mithilfe des Bankett eine Tradition schaffen will	SzA	4
--	TP	7
dass das Festessen mit einer traditionschaffenden Absicht veranstaltet ist	TR	1
dass das Bankett ein traditionsschaffendes Ziel habe	TF	1
weil Ungarn eine neue Tradition formieren möchte	VF	4
dass man mit dem Abendessen eine Tradition gründen [...] möchte	VE	4
dass die Veranstaltung [...] traditionsbewusst immer wieder organisiert wird	ZA	4
dass die Ziel ist das Schaffen eine Tradition	NB	4
dass das Abendessen mit der Absicht, eine neue Tradition zu schöpfen gehalten wird	HJ	4
dass damit eine Tradition gegründet werden [...] muss	RJ	4
als eine Tradition	LN	5
als neue Tradition	NE	5
--	NyT	7
dass es zur Tradition gemacht werden soll	SC	4
dass sie mit traditionsbildender Absicht gehalten wurde	SztCs	2
dass sein Ziel ist, eine neue Tradition zu gründen	VR	4
dass sie das Ziel hat, eine Tradition zu schaffen	HA	4

helypazarló

Die Stellen, die den Raum nicht optimal ausnutzen	FL	4
Die Organisationen, die Platz verschwenden	FB	4
Die Organe, die mit Platz verschwenderisch umgehen	ASz	4
Die Organisationen, die den Platz verschwenden	HT	4
Die verschwänderische Dienststellen	KP	5
Die Verschwenderische Behörden	HB	5
Die platzverschwenderischen Organe	SzI	2
Die Organe, die mit dem Raum kleckern	PR	4
Die Organisationen die den Platz reservieren	KuV	--
Organe, die die Räume nicht ausnutzen	VSz	4
Die Ministerien, die mit den Plätzen verschwenderisch sind	ÖT	4
Ämter, die zu freizügig mit Platz umgehen	SG	4
Die Organe, die ihre Büros nicht effizient ausnutzen	AO	4
Die Organe, die Räume verschwenden	BK	4
Die Organe können, die mit Raum verschwenderisch sind	BN	4
Organisationen die die Grundstücke nicht wirtschaftlich benutzen	BÁ	4
Die Organisationen, die nur die Plätze verschwenden	DA	4
Die raumverschwendenden Organe	DK	1
Die Behörden, die verschwenderisch mit der Oberfläche umgehen	FCs	4
Die Behörden, die mit der Bürofläche verschwenderisch umgehen	GB	4
Behörden, die mit Bürofläche verschwenderisch umgehen	GA	4
Die Organe, die den Raum verschwenden	HM	4
Die Organe, die mit dem Raum nicht sparen	HR	4
Die verschwendenden Ministerien	RaB	5
Die platzverschwendende Organe	JA	2
Die Organisationen, die den Platz verschwenden	KA	4
Die Institutionen, die den Raum kleckern	KoV	4
Die Organe, die Platz verschwenden	MR	4
Die raumverschwendenden Organe	MK	1
Institute, die überflüssig großen Büros mieten	NA	4
Die platzverschwenderische Organisationen	NL	2
Die Verwaltungsorgane, die mit der Flächennutzung verschwenderisch umgehen	NÁ	4
Institutionen, die mit den Räumen nicht sparen	PK	4
Institute, die mehr Räume als nötig benutzen	RM	4
Die Behörden, die Raum verschwenden	RN	4
Die Organe, die eine verschwendende Einstellung repräsentieren	RSz	5
Die Behörden, die Platz verschwenden	RuB	4
Die sitzverschwenderische Organe	SA	--
Die platzverschwendenden Organe	SzD	2
Die Platzverschwenderischen Ämter	SzA	2
Die Organe, die Platz nicht entsprechend ausnutzen	TP	4
Die Platzverschwender-Behörden	TR	1
Die platzverschwenderischen Organe	TF	2
Die Institutionen, die den Raum kleckern	VF	4
Die platzverschwenderischen Organe	VE	2
Die platzverschwendende Institutionen	ZA	2
Die Behörden, die Platz kleckern	NB	4
Die Organe, die die Immobilien nicht günstig benutzen	HJ	4

Die raumverschwendenden Organe	RJ	1
Die Behörden, die nicht mit dem Raum sparsam umgehen	LN	4
Die Behörden, die überflüssige Räume mieten	NE	4
Institutionen, wer Plätze verschwenden	NyT	4
Die Körperschaften, die Platz verschwenden	SC	4
Die raumverschwendenden Organe	SztCs	1
Die platzverschwendenden Organe	VR	2
Die Organe, die mit dem Platz verschwenderisch umgehen	HA	4

lelakott

abgewirtschafteten	FL	2
abgewohnten	FB	2
heruntergekommenen	ASz	2
abgewohnten	HT	2
--	KP	7
schlechten	HB	5
abgewohnten	SzI	2
verwahrlosten	PR	5
abgewohnten	KuV	2
abgewohnten	VSz	2
schon amortisiert sind	ÖT	2
heruntergekommene	SG	2
baufälliges	AO	5
abgewohnten	BK	2
heruntergekommenen	BN	2
abgewohnten	BÁ	2
verkommen aussehen	DA	4
--	DK	7
abgewohnten	FCs	2
verwahrloste	GB	5
abgewirtschafteten	GA	2
abgewohnt	HM	2
abgewohnten	HR	2
abgewohnte	RaB	2
--	JA	7
heruntergekommenen	KA	2
die in schlechten Zustand ist	KoV	4
abgewohnten	MR	2
abgewohnten	MK	2
--	NA	7
abgewohnten	NL	2
heruntergekommenen	NÁ	2
im schlechten Zustand	PK	4
ruinösen	RM	5
abgewohnten	RN	2
abgewohnten	RSz	2
heruntergekommenen	RuB	2
abgebaut	SA	--
veralteten	SzD	5
abgewohnten	SzA	2
baufällige	TP	5
abgewohnten	TR	2
abgewohnten	TF	2
in schlechten Zustand	VF	4
verfallenen	VE	2
verfallenen	ZA	2
--	NB	7
abgewohnten	HJ	2
--	RJ	7
heruntergekommenen	LN	2
abgewohnten	NE	2
alte	NyT	5
heruntergekommenen	SC	2
renovierungsbedürftigen	SztCs	2
abgewohnte	VR	2
abgerissenen	HA	--

okafogyott

für gegenstandslos	FL	4
für nicht begründet	FB	4
für unnötig	ASz	2
für nicht mehr aktuell	HT	4
unnötig	KP	2
sinnlos	HB	5
für irrelevant	SzI	4
sinnlos	PR	5
für ungerechtfertigt	KuV	2
sind die Gründe [...] ausgegangen	VSz	4
für grundlos	ÖT	4
für obsolet	SG	2
unnötig	AO	2
für erledigt	BK	5
keinen Sinn hat	BN	4
als zwecklos	BÁ	5
zwecklos	DA	5
für sinnlos	DK	5
verspätet und grundlos	FCs	4
grundlos	GB	4
für erledigt	GA	2
gegenstandslos	HM	4
für unvernünftig	HR	5
kein Grund mehr	RaB	4
grundlos	JA	4
dass sie keinen Zweck mehr hat	KA	4
unnötig	KoV	2
für hinfällig	MR	2
für grundlos	MK	4
nicht mehr aktuell	NA	4
für gegenstandslos	NL	4
für nicht mehr zeitgemäß	NÁ	4
grundlos	PK	4
nicht mehr für relevant	RM	4
grundlos	RN	4
für grundlos	RSz	4
sieht keinen weiteren Grund	RuB	4
sinnlos	SA	5
für grundlos	SzD	4
zwecklos	SzA	5
grundlos	TP	4
zwecklos	TR	4
für gegenstandslos	TF	4
unnötig	VF	2
für grundlos	VE	4
sinnlos	ZA	5
ursachelos	NB	4
für nicht begründet	HJ	4
als grundlos an	RJ	4
hat kein Grund	LN	4
unnötig	NE	2
Es gibt keine Gründe	NyT	4
nicht mehr gerechtfertigt	SC	2
für unvernünftig	SzICs	5
nicht mehr aktuell	VR	4
für unbegründet	HA	4

leinformálható

sicheren Grundstoffen	FL	5
Grundstoffen, über die man sich leicht informieren kann	FB	4
überprüfbaren Zusatzstoffen	ASz	2
--	HT	7
überprüfbarer Substanzen	KP	2
--	HB	7
überprüften Grundstoffen	SzI	5
--	PR	7
durchleuchtenden Grundstoffen	KuV	5
--	VSz	7
informierbaren Grundmaterialien	ÖT	1

kontrollierbaren Inhaltsstoffen	SG	5
Grundstoffen, die aus verlässlicher Quelle kommen	AO	4
durchleuchteten Stoffen	BK	5
--	BN	7
--	BÁ	7
mit neuen Grundstoffen hergestellte Produkte	DA	--
testbaren Grundstoffen	DK	5
herkunftsgarantierte Zutaten	FCs	1
deren Herkunft aufgeklärt werden kann	GB	4
dermatologisch bestätigt	GA	4
durchleuchtbarer Inhaltsstoffe	HM	2
die immer kontrollierbar sind	HR	4
durchleuchteten Grundstoffen	RaB	5
leicht [...] überprüfen	JA	4
nachprüfbar Substanzen	KA	2
--	KoV	7
nachvollziehbaren Grundstoffen	MR	2
prüfbar Inhaltsstoffen	MK	2
Falls die Zutaten untersucht sind	NA	4
worüber man leicht Informationen sammeln kann	NL	4
--	NÁ	7
durchleuchtbar Grundstoffe	PK	2
kontrollierbaren Materialien	RM	5
--	RN	7
überprüfbar Grundstoffen	RSz	2
nachprüfbar Inhaltsstoffen	RuB	2
zuverlässigen Grundstoffen	SA	5
nachschlagbar Grundstoffen	SzD	2
rückverfolgbar Rohstoffen	SzA	2
--	TP	7
getesteten Substanzen	TR	5
sicheren Grundstoffen	TF	5
--	VF	7
--	VE	7
sicheren Stoffen	ZA	5
informierbare Substanzen	NB	1
durchgeleuchtete Substanze	HJ	5
Grundstoffen, zu denen uns alle Informationen zur Verfügung stehen	RJ	4
durchleuchtbar Grundstoffe	LN	2
kontrollierbaren Grundstoffen	NE	5
--	NyT	7
überprüfbar Zusatzstoffen	SC	2
--	SztCs	7
von zuverlässigen Quellen stammenden Zutaten	VR	4
zurückverfolgbar Grundstoffen	HA	2

városterő

stadtharte Pflanzenarten	FL	1
Pflanzen angebaut, die das städtische Leben vertragen	FB	4
Stadtplanzen	ASz	2
Pflanzen [...], die die Stadt vertragen	HT	4
andauernde Pflanzen	KP	5
--	HB	7
Pflanzen [...], welche den Widerständen des Stadtlebens trotzen	SzI	4
Pflanzen, die vertragen den Stadt	PR	4
duldende Pflanzen	KuV	5
Pflanzen [...], die in der Stadt überleben	VSz	4
stadtrezistente Pflanzen	ÖT	1
widerstandsfähige Pflanzen	SG	5
Pflanzen [...], die die städtische Umgebung tolerieren	AO	4
Pflanzen [...], die die Stadt beständigen	BK	4
die in Städte angemessen sind	BN	5
Pflanzen [...], die für Städte mehr geeignet sind	BÁ	4
Pflanzen, die die Stadt besser aushalten	DA	4
Pflanzenarten [...] die sich ans Stadtklima gewöhnen können	DK	4
stadtfreundliche Pflanzen	FCs	1
Blumen und Bäume, die auch in einer Stadt blühen können	GB	4
Pflanzen [...], die die gegen den Stress der Großstadt resistent sind	GA	4
Pflanzen [...], die den schädlichen Einfluss der Stadt einstecken	HM	4

Pflanzen [...], die die städtischen Verhältnisse ertragen können	HR	4
widerstandsfähige Pflanzen	RaB	5
Pflanzen [...], die mehr für das Stadtleben geeignet sind	JA	4
Pflanzen [...], die die städtische Luft dulden	KA	4
Stadt-tolerante Pflanzen	KoV	1
Pflanzen [...], die die städtische Umgebung ertragen	MR	4
Pflanzen [...], die die Stadt widerstehen	MK	4
Pflanzen [...], die die Stadtmstände überleben	NA	4
stadtbeständige Pflanzen	NL	1
Pflanzen [...], die sich in der Stadt gut fühlen	NA	4
Pflanzen, die der Stadt widerstehen	PK	4
Sorten [...], die das Stadtleben besser ertragen	RM	4
Pflanzen, die in einer Stadt leben können	RN	4
Pflanzen [...], die das Stadtleben eher resistenter ertragen können	RSz	4
stadtverträgliche Pflanzen	RuB	1
Pflanzen [...], die die Stadt tolerieren	SA	4
Arten [...], die die Stadt aushalten	SzD	4
Pflanzen, die die städtischen Bedingungen besser bestehen	SzA	4
Pflanzen [...], die gut in der Stadt aushalten können	TP	4
stadtharte Pflanzen	TR	1
Pflanzen [...], die das Stadtklima vertragen	TF	4
Pflanzen kompatibel mit der Stadt	VF	4
stadtresistente Pflanzen	VE	1
Planzenarten [...] die in den Städten widerstandsfähig sind	ZA	4
Pflanze, die die Stadt dulden kann	NB	4
Pflanzen, die die städtische Umgebung gut tolerieren	HJ	4
Pflanzen, die den städtischen Verhältnissen gut widerstehen	RJ	4
Stadtluft ertragene Pflanzen	LN	4
stadtverträgliche Pflanzen	NE	1
Stadt-tolerante Pflanzen	NyT	1
Stadt-pflanzen	SC	2
Pflanzen [...], die in der Stadt überleben können	SztCs	4
Pflanzenarten [...], die sich auch in der Innenstadt wohl fühlen	VR	4
stadtverträgliche Pflanzen	HA	1

E. A doktori kutatáshoz felhasznált kérdőív

KÉRDŐÍV

- 1) Adja meg, mely szövegrész(ek) lefordítása okozta a legnagyobb nehézséget mindkét nyelvi irányban!

- 2) Próbálja megfogalmazni, miben rejlett a fent megadott szövegrész(ek) lefordításának nehézsége!

- 3) Befolyásolta-e, és ha igen, mennyiben bizonyos fordítói döntéseit a fordítási feladat előtt meghatározott fiktív fordítási szituáció és célközönség (nyomdakész fordítás készítése széles olvasóközönséggel rendelkező sajtóorgánium számára)?

- 4) Érezte-e úgy, hogy nem tud elegendő időt vagy energiát szánni a fordításra, és előfordult-e emiatt, hogy nem nézett utána bizonyos kifejezéseknek vagy összefüggéseknek az adott szövegrészek kapcsán? Ha volt ilyen eset, miként járt el ilyenkor, milyen megoldást választott a helyzetre?

- 5) Érezte-e úgy, hogy valamelyik nyelvi irányban több kutatómunkára, nagyobb erőfeszítésre van szüksége a meghatározott fordítási cél eléréséhez? Ha igen, próbálja megindokolni, miért volt ez így!

- 6) Gondolt-e arra, hogy az alábbi német kifejezések és szövegrészek esetében adott esetben további magyarázatra, információkra lehet szüksége a célnyelvi olvasónak a megértéshez: *Hymnen-Schweiger* (6. példa) és *Doktorsünder* (22. példa)? Ha nem, miért nem? Ha igen, miként próbálta megoldani ezt a fordítási problémát?

- 7) Gondolt-e arra, hogy az alábbi magyar kifejezések és szövegrészek esetében adott esetben további magyarázatra, információkra lehet szüksége a célnyelvi olvasónak a megértéshez: *biodíszlet* (2. példa); *panelprogram* (5. példa); *Ügyfélkapu* (6. példa); *üvegseb-törvény* (7. példa); *zsebszerződések* (20. példa)? Ha nem, miért nem? Ha igen, miként próbálta megoldani ezt a fordítási problémát?

- 8) Volt-e olyan szövegrész a fordítás során, amely esetében úgy érezte, ha nem is feltétlenül szükséges, de szeretne bővebb háttérinformációkat közvetíteni a célnyelvi olvasónak? Ha igen, miként járt el ennek során?